

พุทธทาสภิกขุ

หัวใจนิพพาน
: เทคโนโลยีสุดท้ายของพุทธทาส

เทศนาชุดสุดท้ายของพุทธทาส
หัวใจนิพพาน

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)
นายแพทย์ชัยยุทธ และ ม.ร.ว. พรรณจิตร (ภรรยา)
ณ สวนโมกขพลาราม

งานอนุรักษ์ต้นฉบับและศึกษาเรียนรู้กระบวนการวิธีการทำงานของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ

เทศนาชุดสุดท้ายของพุทธทาส : หัวใจนิพพาน

ในวาระ ทำบุญทอดถวายเหตุพุทธทาส อินทปัญญา วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๓
และ เสด็จพระราชดำเนินในการพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว.พรพนิจิตร กรวรรณสุต
ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๓

ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๒๒๕-๔๘๙-๖
ชื่อหนังสือ **เทศนาชุดสุดท้ายของพุทธทาส : หัวใจนิพพาน**
ชื่อผู้แต่ง **พุทธทาส อินทปัญญา**
พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
โดย สวณโมกษพลาราม และ คณะธรรมทาน
โทรศัพท์ ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๖-๗, ๐-๗๗๔๓-๑๖๖๑-๒
ทอดถวายเหตุพุทธทาส อินทปัญญา
โทรศัพท์ ๐-๒๙๓๖-๒๕๐๐
และ ครอบครัววรรณสุต

ที่ปรึกษา พระภิกษุโพธิคุณ, ประเวศ วะสี, เกษม วัฒนชัย, เมตตา พานิช
บรรณาธิการ กิตติศักดิ์ รุ่งเรืองวัฒนชัย, บัญชา พงษ์พานิช, ไพโรจน์ สิงบัน
คณะทำงาน กรุณพล พานิช, จุฑามณี สุขรุ่งเรือง, ชีรเดช วงษ์จินดา
ปราณี ธรรมโสภินท์กุล, สันติ โอภาสปกรณ์กิจ

ออกแบบจัดทำรูปเล่ม กุลวัฒน์ กาญจนสุนทร, ไพโรจน์ สิงบัน, หทัยรัตน์ รัตนะรัต, จุลรณม์ จุลกะ
วาดภาพประกอบ กุลวัฒน์ กาญจนสุนทร
พิมพ์ที่ ฐานการพิมพ์

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

พุทธทาสภิกขุ

เทศนาชุดสุดท้ายของพุทธทาส : หัวใจนิพพาน. _กรุงเทพฯ : ฐานการพิมพ์, ๒๕๕๓.
๓๒๘. หน้า

1. พุทธศาสนา --รวมเรื่อง. 2. บันทึก

I. ชื่อเรื่อง

ISBN 978-974-225-489-6

หัวใจนิพพาน

เทศนาชุดสุดท้ายของพุทธทาส

คำนำ

เทศนาชุดสุดท้ายของพุทธทาส : หัวใจนิพพาน

นิพพานคืออะไร ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ชาวพุทธควรรู้ ควรเข้าใจและควรเข้าใจถึงอย่างที่สุด ในขณะที่ท่านอาจารย์พุทธทาสบันทึกในช่วงสุดท้ายของชีวิตว่า **'พระนิพพานนั้นต้องรู้เรื่อง ต้องรู้จัก ต้องตีมรลให้จงได้'**

ในการจัดตั้ง หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ให้เป็นเสมือนสวนโมกข์แห่งใหม่ในกรุงเทพฯ ซึ่งจะเปิดบริการแก่สาธารณชนในวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ ให้เป็นศูนย์เรียนรู้และสถานบริการด้านศาสนธรรม ในลักษณะ *Spiritual Fitness & Edutainment Center* ที่รวบรวมดูแลรักษาและจัดระบบบริการการศึกษา ค้นคว้า เอกสารต้นฉบับและสื่อการศึกษาและเผยแพร่ต่าง ๆ ของท่านพุทธทาส ตลอดจนการให้บริการ ร่วมมือ สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยพัฒนา เผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านศาสนธรรม และการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสติปัญญาและจิตใจให้เจริญเติบโตจนกล้าแข็งในความถูกต้องดังงามอย่างรื่นรมย์จนสามารถเป็นผู้ที่ **'สงบ เย็น และ เป็นประโยชน์'** ยิ่ง ๆ ขึ้น โดยได้จัดทำนิทรรศการกิ่งถาวรชุด **'นิพพานชิมลอง'** และได้รับความเมตตาจาก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) พระไพศาล วิสาโล และ พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) กรุณาให้คำชี้แนะออกมาเป็นนิทรรศการสื่อประสมและภาพยนตร์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และลิ้มชิมรสในเรื่องนี้เป็นด้านหลัก

'หัวใจนิพพาน' เล่มนี้ เป็นเสมือนหนังสือคู่มือเล่มน้อยเรื่องนิพพาน ประมวลจากธรรมกถาและบันทึกการทบทวนค้นคว้าที่ถือเป็นงานชุดสุดท้ายแห่งชีวิตของ **พระธรรม-**

โกศอาจารย์ - พุทธทาสภิกขุ หลังจากการเยียวยาและพักฟื้นคืนสติด้วยโรคเส้นเลือดฝอยในสมองแตกแล้วถูกร้องขอให้อยู่ต่อโดยท่านบันทึกว่า ‘เลยเห็นด้วยกับผู้ร้องขอว่าอย่าเพื่อตายเพื่อไม่ให้เป็นโมฆะ ก็ปฏิบัติธรรมกันต่อไป ขอให้ได้มอบหมายพระนิพพานเป็นเรื่องสุดท้าย’ แล้วทบทวนบันทึกพร้อมกับการทยอยแสดงแก่คณะพระภิกษุอุบาสิกาอุบาสิกาคณะต่างๆ โดยเฉพาะคณะผู้ร่วมงานจัดทำหนังสือธรรมโฆษณธรรมานุกรมเป็นการภายในที่สวนโมกข์ “เพื่อเป็นการทบทวนให้แม่นยำ จะได้ตอบผู้อื่นได้ถูกต้อง” ในลักษณะที่ท่านสรุปว่าเป็น “ประมวลหลักหรือรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์ คือ หลักการประพฤติอย่างประเสริฐ ๑๐ ประการ ที่นำไปสู่พระนิพพานเป็นจุดสุดท้าย” พร้อมกับคำสำคัญที่ว่า “เกิดมาชาติหนึ่งคุ้มค่าถ้ารู้เรื่องพระนิพพาน รู้จักพระนิพพาน ถ้ำบรรลुได้ด้วยยิ่งดี”

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ดำริในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นใหม่จากที่เคยพิมพ์ไว้เดิมเมื่อวาระชาติกาลพุทธทาส ๑๐๐ ปี (๒๕๕๙-๒๕๕๙) ร่วมกับสำนักพิมพ์มติชน ในชุด ‘ช่วยเขาหน่อยอย่าเพื่อคิดตายหัวใจนิพพาน’ ชื่อเล่มว่า ‘ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์-นิพพาน’ โดยได้ประมวลเรียบเรียงใหม่เฉพาะเรื่อง ‘หัวใจนิพพาน’ ทั้งที่เป็นบันทึกลายมือและธรรมบรรยาย พร้อมกับคัดสรร ‘บันทึกการค้นคว้าพระไตรปิฎกว่าด้วยหลักธรรม : ที่มา สุภาสิต & หลักธรรม’ เฉพาะที่ว่าด้วย ‘นิพพาน’ ของพุทธทาสภิกขุที่ค้นพบใหม่และนำมาเผยแพร่เป็นครั้งแรกไว้ด้วย

ในการจัดพิมพ์ครั้งแรกใกล้กับการเปิดหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ คณะทายาทของนายแพทย์ชัชยุทธและม.ร.ว.พรรณจิตรกรรณสูตซึ่งร่วมสมทบทุนประเดิม ในการจัดตั้งหอจดหมายเหตุตั้งแต่ต้น ได้แจ้งความจำนงขอให้หอจดหมายเหตุฯ จัดหาหนังสือ ที่เหมาะสมสำหรับแจกเป็นธรรมบรณการแก่ญาติมิตรเพื่อการบำเพ็ญกุศลในการเสด็จ พระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพของ ม.ร.ว.พรรณจิตร กรรณสูต ในวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ด้วยข้อปรารถนาว่าบุพพการีทั้งสองเป็นผู้ที่เคารพศรัทธาในท่านพุทธทาสอย่างยิ่ง เมื่อ ท่านยังมีชีวิตอยู่จะแวะเวียนไปสนทนาธรรมรวมทั้งชอบอ่านและนิยมนำหนังสือ **'คู่มือมนุษย'** ตลอดทั้งหนังสือและสื่อธรรมะอื่นๆ ไปฝากเป็นธรรมบรณการแก่ญาติมิตรเสมอๆ หอจด หมายเหตุฯ จึงเห็นว่าหนังสือ **'เทศนาชุดสุดท้ายของพุทธทาส : หัวใจนิพพาน'** นี้มีความ เหมาะสมสำหรับการต่อยอดจากคู่มือมนุษย ดังคำสำคัญของท่านพุทธทาสที่ว่า **"พระนิพพาน นั้นต้องรู้เรื่องต้องรู้จักต้องดีมรสให้จงได้"** และ **"เกิดมาชาติหนึ่งคุ้มค่าถ้ารู้เรื่องพระนิพพาน รู้จักพระนิพพาน ถ้าบรรลุได้ด้วยยิ่งดี"**

ขอให้ม.ร.ว.พรรณจิตร กรรณสูต ตลอดจน นพ.ชัชยุทธ กรรณสูต ที่ล่วงลับไปแล้ว ตลอดจนคณะทายาทและญาติมิตรจงได้รับอานิสงส์ผลบุญแห่ง 'ธรรมทาน' ในครั้งนี้ ตามสมควรแก่เหตุและปัจจัยด้วยเทอญ.

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สิงหาคม ๒๕๕๓

สารบัญ

	คำนำ	๕
หนึ่ง	ลักษณะแห่งนิพพาน	๗
สอง	ปัจฉิมลิขิตของพุทธทาส 'อย่าเพื่อตาย...ขอให้ได้มอบหมายพระนิพพานเป็นเรื่องสุดท้าย'	๑๕
สาม	เทศนาชุดสุดท้ายของพุทธทาส	๕๑
	นิพพานคืออะไร (๓ มกราคม ๒๕๓๖)	๕๒
	นิพพานนั้นเป็นอายตนะที่มีให้อารมณ์ (๑๖ ตุลาคม ๒๕๓๕)	๖๖
	เรื่องสูงสุดคือนิพพาน (๑๗ ตุลาคม ๒๕๓๕)	๘๒
	สุดยอดของความถูกต้องคือนิพพาน (๑๙ ธันวาคม ๒๕๓๕)	๙๕
	พระพุทธองค์ทรงรอเราอยู่ (๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๕)	๑๑๖
	ประมวลแห่งพรหมจรรย์ (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖)	๑๔๐
	ฉันทมูลกา (๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖)	๑๖๘
	มนสิการสัมภวา (๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖)	๑๙๒
	ผัสสสมุทยา (๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖)	๒๑๔
	สมาธิเป็นประมุขแห่งการทำจิตไม่ให้มีอารมณ์ (๒๖ มีนาคม ๒๕๓๖)	๒๔๖
สี่	'นิพพาน' หลักธรรม : ที่มา สุภาสิต&หลักธรรม (บันทึกลายมือในสมุดคู่ค้นพระไตรปิฎกว่าด้วยนิพพาน)	๒๖๑
	ภาคผนวก	๓๑๗

๑

ลักษณะแห่งนิพพาน

นิพพานสูตร

อตถิ ภิกขเว ตทายตณฺ์, ยตถ เนว ปจวี น อาโป น เตโช
น วาโย, น อากาसानญายตณฺ์ น วิญญาณญายตณฺ์ น เนวสญญา-
นาสญญาตณฺ์, นายํ โลกิณ ปรโลกิณ น อุโภจณฺทิมสุริยา, ตมหํ-
ภิกขเว เนว อาคตีวทามิ น คตี น จิตี น จุตี น อุปปตฺตี, อปปตฺติฏฺจํ
อปปวตฺตํ อนารมฺมณเมว ตํ, เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺสาติ.

ภิกษุ ท.! “สิ่ง” สิ่งนั้นมีอยู่, เป็นสิ่งซึ่งในนั้นไม่มีดิน ไม่มี
น้ำ ไม่มีไฟ ไม่มีลม, ไม่ใช่อกาสาณัญญาตนะ ไม่ใช่วิญญา-
ณัญญาตนะ ไม่ใช่อกาภิญญัญญาตนะ ไม่ใช่เนวสัญญานาสัญญา-
ยตนะ, ไม่ใช่โลกนี้ ไม่ใช่โลกอื่น, ไม่ใช่ดวงจันทร์ หรือดวงอาทิตย์
ทั้งสองอย่าง.

ภิกษุ ท.! ในกรณีอันเดียวกับ “สิ่ง” สิ่งนั้น เราไม่กล่าวว่า
มีการมา, ไม่กล่าวว่ามีการไป, ไม่กล่าวว่ามีการหยุด, ไม่กล่าวว่ามีการ
การจุติ, ไม่กล่าวว่ามีการเกิดขึ้น. สิ่งนั้นมีได้ตั้งอยู่, สิ่งนั้นมีได้เป็นไป
และสิ่งนั้นมีใช่อารมณ์; นั่นแหละ คือที่สุดแห่งทุกข์ ละ.

-อุ. พุ. ๒๕/๒๐๖/๑๕๘.

อริยสัจจากพระโอษฐ์. ธรรมโมฆะณของพุทธทาส. ธรรมทานมูลนิธิ.

หน้า ๔๔๒.

ลักษณะแห่งนิพพานธาตุสองชนิด

เทวมา ภิกขเว นิพพานธาตุโย;

- ภิกษุ ท. ! นิพพานธาตุมี ๒ อย่าง;

กตมา เทว.

- สองอย่างเหล่าไหนเล่า.

สอุปาทิเสสา จ นิพพานธาตุ อนุปาทิเสสา จ นิพพานธาตุ

- สองอย่างคือ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ และอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ

ก. สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ

กตมา จ ภิกขเว สอุปาทิเสสา นิพพานธาตุ.

- ภิกษุ ท. ! สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ เป็นอย่างไรเล่า.

อิธ ภิกขเว ภิกขุ

- ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

อรหํ โหติ ชีณาสโว

- เป็นพระอรหันต์ ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว

วุสิตวา

- อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว

กตกรณียโย

- ได้ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว

โอहितภาโร

- ปลงภาระลงได้แล้ว

อนุปตตสทตโถ

- ได้บรรลุถึงประโยชน์ของตนแล้ว

ปริกษีนภวส์โยชโน

- มีกิเลสอันมีเป็นเครื่องผูกติดให้อยู่กับภพสิ้นไปรอบแล้ว

สมมทญญา วิมุตโต,

- หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ,

ตสส ตัญญุจนะเตว ปญจินทริยานิ,

- อินทรีย์ห้าของเธอยังตั้งอยู่,

เยสํ อวิฆาตตตทา

- เพราะเป็นอินทรีย์ที่ยังไม่ถูกกำจัด

มณาปามณาปี ปัจจนุโกติ,

- เธอย่อมเสวยอารมณ์อันเป็นที่ชอบใจบ้าง ไม่เป็นที่ชอบใจบ้าง,

สุขทุกข์ ปฏิสเวทยติ

- ให้รู้สึกสุขและทุกข์บ้าง

ตสส โย ราคกุชโย โทสกกุชโย โมหกุชโย.

- ความสิ้นไปแห่งราคะ ความสิ้นไปแห่งโทสะ

ความสิ้นไปแห่งโมหะ ของเธอ อันใด.

อโย วุจจติ ภิกขเว สอุปาทิเสสา นิพพานธาดุ.

- ภิกษุ ท. ! อันนั้นแหละ เราเรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพานธาดุ.

ข. อนุปาติเสสนิพพานธาดุ

กตมา จ ภิกขเว อนุปาติเสสา นิพพานธาดุ.

- ภิกษุ ท. ! ก็อนุปาติเสสนิพพานธาดุ เป็นอย่างไรเล่า.

อิธ ภิกขเว ภิกขุ

- ภิกษุ ท. ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

อรหํ โหติ ชีณาสโว

- เป็นพระอรหันต์ ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว

วุสิตวา

- อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว

กตกรณียो

- ได้ทำกิจที่ควรทำสำเร็จแล้ว

โอहितภาโร

- ปลงภาระลงได้แล้ว

อนุปปตตสทตโต

- ได้บรรลู่ถึงประโยชน์ของตนแล้ว

ปริกชีณภวส์โยชโน

- มีกิเลสอันเป็นเครื่องผูกติดให้อยู่กับภพสิ้นไปรอบแล้ว

สมมทญญา วิมุตโต,

- หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ,

ตสฺส อิธเว ภิกขเว สพุพเวทยิตานิ อนภินนุทิตานิ สตีภวิสฺสนฺติ.

- ภิกษุ ท. ! เวทนาทั้งหลายทั้งปวงของเขอ อันเขอไม่เพลิดเพลินแล้ว

จักดับเย็นในโลกรู้เอง.

อโย วุจฺจติ ภิกขเว อนุปาทิสเสสา นิพพานธตฺตุ.

- ภิกษุ ท. ! อย่างนี้แล เราเรียกว่า อนุปาทิสสนิพพานธตฺตุ.

-อิติวุ. พุ. ๒๕/๒๕๘ - ๒๕๙/๒๒๒.

อริยสัจจากพระโอษฐ์. ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส. ธรรมทานมูลนิธิ. หน้า ๔๔๕.

'อย่าเพื่อตาย...
ขอให้ได้มอบหมายพระนิพพานเป็นเรื่องสุดท้าย'

อย่าเพื่อตาย
ช่วยเขาหน่อย

...อย่าเพื่อตาย

[๑]

ข้อ ทก ลร โจ

ถนอมชีวิตไว้ในรูปของชีวิตสูงสุด

ไว้มันหนักมันประโยชน์สูงสุด

คือประโยชน์แก่โลก ซึ่งจะยังมีอยู่

เพื่อประโยชน์อันกว้างขวางทั้งโลก

แต่ความตายสลายเหลือเกินทางตาย

แต่สันติภาพของสกลโลก มีคำว่า

โสมนัสด้วยกับผู้จรรจงว่าอย่าเพื่อตาย

เพื่อไม่ให้เป็นโสมนัส ก็ปฏิบัติธรรมแทนด้วย

ขอให้ได้นอบ นมด พระนิพพาน เป็นเรื่อง
- สุดทุกข์.

ด้วยคำพูด ๑๙ คำ.

๓๓๕. อาปนนะ:๕, โลก ๓, คส ๕, นีโรธม

เสวีภพ แห่งกรรมนิพพาน

มีทั้งขึ้น ทั้งลง.

ขอให้เป็นประโยชน์แม้ตายแล้ว

คือสันติภาพ ของโลก.

ช่วย แทนน้อย

ทางวัด

ทาง กาย

ทางจิต

ทาง สติปัญญา

ทาง ศรัทธา

ทาง สุนทรียภาพ

ทาง ความประพฤติ

ทาง นิพพาน

ดั่ง ทางไหนได้บ้าง

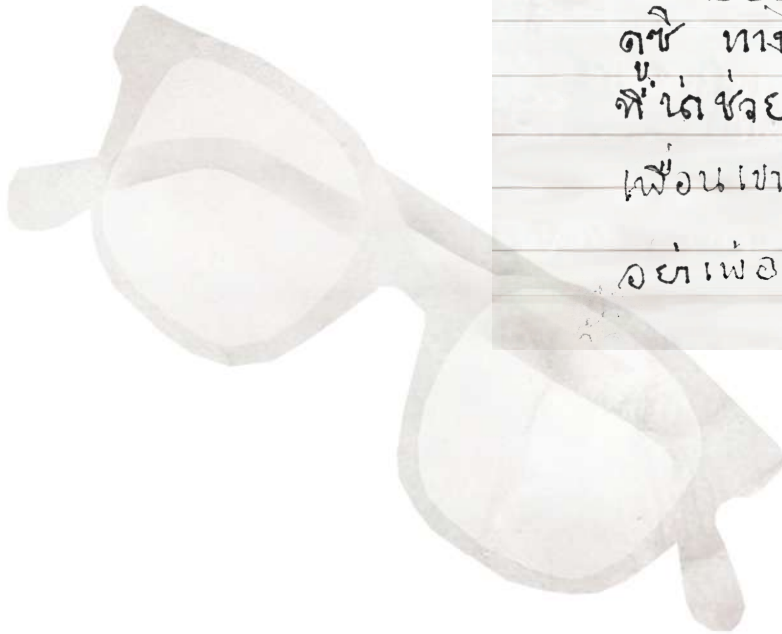
ที่ ได้ ช่วย

เพื่อน แทนน้อยยังอยู่

- รอยช้ำอยู่

อย่า เพื่อ คิดตาย!

๑๘

พระนิพพานนั้น
ต้องรู้เรื่อง ต้อง
รู้จัก ต้องดีมรส
ให้จงได้

27 ศุกร์/FRIDAY
แรม 9 ค่ำ เดือน 4
หรือขึ้นเพ็ญอากาศ

๑) เวลาเมื่อต้องตรัส แม้แต่สิ่งใดที่พูด
ออกมาจะต้องตรัสนิพพาน อันเป็น
ที่สุด แห่งทุกสิ่งเลย ๆ

๒) พระนิพพานนั้น ต้องรู้เรื่อง
" " " ต้องรู้จัก
" " " ต้องชัดประจักษ์ใจ

28 เสาร์/SATURDAY
แรม 10 ค่ำ เดือน 4

๑) ธรรม ทั้งปวง มี นิพพาน เป็น อารมย์
แต่ พระนิพพาน งาม มี อารมย์ มี ใจ
งาม

29 อาทิตย์/SUNDAY
แรม 11 ค่ำ เดือน 4

๑) กว่าจะแก่ จะ พากัน เห็น ใจ
" อกรรมมณี " พระนิพพาน นั้น งาม เห็น
ว่า จะ ได้ ใจ ไร

นิพพาน

[๑๖]

ฉิใช้ความตาย

ฉิใช้ความอยากตาย

ฉิใช้ความต้องตาย

ฉิใช้ความควรตาย

แต่เป็นความสงบเย็น

และเป็นความถูกต้อง

แต่สำหรับให้ทุกคนบรรลุ
ทุกคนควร ไซรรู้

ก็ทุกคนมีนิพพาน

สักพอประมาณ

๑๗ จบ

[13]
นิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์
หรือ แห่งสังขาร

ไม่มีสิ่งเหล่านี้ คือ :

ชาติ ๔

อายุตนะ ๔

โรค ๓

คดี ๕

ดิโรธ ๓ (อาทร ๓)

รวมเป็นธรรมชาติ ๑๗ อย่าง
เรียกว่าไม่มีไถวลย์ ของไถวลย์

รวมเป็น ๑๗ งาม

งามใช้

งามมี

งามเป็น

อเนกมณ

นิพพาน

มี ๔ ชาติ (ทางวัตถุ) ๔
 มี ๔ ชาติ (ทางอายตนะ) ๔
 มี ๑ โลก ๓
 มี ๑ คติ ๕
 มี ๑ นิโรธารมมณี ๓

ทำให้ ๑ จนิพพานโลก มีสันติภาพ : เก้

- ๑. มี อารมณ
- ๒. มี ระบบประสาทผิด
- ๓. ไม่มี สข. ทักษ
- ๔. มี คติ ๕

มนุษย์เข้าใจเรื่องนิพพาน
 ทำให้ โลกมีสันติภาพ. เก้
 ทำให้ ไม่ สอ. กัน เรื่องนิพพาน
 ซึ่ง โลก อาจ เข้าใจ ว่า ๑

๒๒

นิพพาน (ที่ใหม่มี ^{ใหม่})

เป็นสิ่งที่ไม่มี :-

สุขมตฺถ
มณณตฺ

ปรมาณ

คณ ~~ค~~ - วิชา

ประโยชน์

ลักษณะ

ชาติ (ทั้งหมดความของธรรม)

อายุตนะ (" " " ")

มิติ ๕

อารมณ์

สีสรร

เพศ

เจ้าของ [กรรมสิทธิ์-ลิขสิทธิ์]

เงา

ภาวะ

เขต

ปล'

กาล

ตน

กิจการ ^{อุปนิสัยอยู่ประจำตนธรรม}

มิติ

จำนวน (สิ่งขง)

ปริยัติ - บคคิล (เพื่อใจ)

สิทธิ์ / หน้าที่

ต้น : ห้าอ. ขว. บน. ล่าง. หน้. หลัง

ช่วงสัมพันธ์กับนิพพาน (ปฏิเสธ) (เสียสิทธิ์)

ช.บ.ค. 4:3/122 ข้อ 15

สิ่งที่มิใช่อะไรทั้งหมด
มีอยู่สิ่งหนึ่ง
คือ ทัศนียภาพ

สิ่งนั้น ทัศนียภาพ หรือไปพพาน

โดยบนพื้นเวลา ๑๙ บท

อติวิ กิฏเว ทัศนียภาพ

ตัวอยู่ในฐานะ ไม่เป็นอะไร

ตั้งแต่ ยุตต เหนือปลิว ๑๒๙

จนถึงบท อเนกรมมณเฑาะว์

ที่จะจัดเป็น ไกรวัลย ก็คือ

ไกรวัลย ธรรมแห่งความไม่เป็น

อะไร ทั้งสิ้น, เป็นได้แต่

ไปพพาน

ไปหมด, ดับหมด

เหลืออยู่แต่ความไม่เป็นอะไร

วิลังการ = อเนกรมณ

ทบทว่าแล้วจะมีประโยชน์อะไร ก็ใคร

ทอบ เป็น อนันตทุกขสร์ แก่ทุกคน

๒๑.๖.๖/๖๖ กศ.๑๕

นิพพาน

ความขัดแย้ง

ซึ่ง "ไม่" ไปเสียทุกอย่าง:

คือ ไม่มี-ไม่มี-ไม่เป็น
 ไม่ปรารถนา-ไม่ทำ-ไม่ถูกกระทำ
 ฯลฯ ไปเสียทุกอย่าง
 ใครจะหาพบนิพพาน
 และทำให้นิพพานแก่ใครได้
 จฉนฺนํ อตฺตํ กถํววํ "นิตฺตํ" ^๖
 แต่พระองค์ตรัสสอน
 เดิมน่า "อนธมมณเมวจ" ^๖
 ไม่ concealer ไม่ concealer
 ไม่ อิม (หญิง) ไม่ เอียง (ชาย)

คือไรที่ตรงไหน

ดี คือ นิตทุกขสุข
 ที่สิ้นสุด (สิ้นสุด) แห่งทุก
 สิ้นสุดแห่งอารมณ์

ไม่เป็นอารมณ์อะไร
 จิตแห่งเขาเป็นอารมณ์ ไม่ได้
 จิตไม่หวังเขาเป็นอารมณ์

อุปปฏิภา-อุปปฏิภา- อธมมณ

คือ ไม่อิม-ไม่เอียง ?

มิใช่ผู้ปรารถนา-ถูกปรารถนา-ปรารถนา

พระนิพพาน

อุปปตฺตฺวิจฺจํ -

อุปปรวตตํ

อนารมมณํ - ตทพยตณํ

ไม้อิม - ไม้อเอียง

ไม้อ object - ไม้อ subjective
Live

ไม้อบวก - ไม้อลพ

ไม้อัตตา - อนัตตา

นิพพานที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้

ว่า ยยาว เรือง พระนิพพาน

พระนิพพานที่ยังเหลืออยู่

มิใช่สิ่งที่คนทั่วไปกำหนดได้

(อุปปตฺตฺวิจฺจํ อุปปรวตตํ อนารมมณํ)

ไม้ออยู่ในวิสัย แห่งการบัญญัติ

๒๖

[๕๗]

หัวใจนิพพาน

๓ ๗๕ = ๓๖๕๕

อนิยามมณเฑาะว์

สัมมาทิฐิ

ศีลสัมมา

วิจยฐานะ รากฐานการศึกษา

วิจยฐานะ หัวใจแห่งศีลธรรม

ประมุขแห่งความถูกต้อง

สรุปนี้รวมเป็นเรื่องราว

วิไลเข้านิพพาน

ตลอดสายพระเนตร

เห็นแก่พระนิพพาน

สัจธรรมไม่เป็นอะไร ๑๙ อย่าง
 คือ ความถูกต้องถึงที่สุด
 ไม่เป็นปัญหาถึงที่สุด
 เป็นนิพพานจริง ถึงที่สุด
 ก็คงมาที่นี่ แจ่มถึงที่สุด
 นิพพาน สัจนิรันดร์ตาย.

ความถูกต้อง !

สัจธรรมไม่มีปัญหา
 หรือ ไม่อาจจะมีปัญหา
 ไม่ให้เกิดปัญหา !
 มันเกี่ยวข้องกับปัญหา

๒/๑๕/๖๒
พ.ศ. ๒๕๐๕

นิพพาน

นิพพานสัจนิกรณมณเฑียร

เมืองนิพพาน

อมตมทานคร

สิวมอกข์มหานิพพาน

นิพพานปรีโยสาน

ตทยตน์

อเนกรมมณเฑียร

อนิเวทกขัลล

๓๓ : แห่งความดับ -

ไม่มีอารมณ์อะไรเหลือ
ดับ : เสียให้หมด : เหลือไว้

แต่พระนิพพาน : ตกขไม่ใช่อารมณ์

รูป รส โสภณ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ป้าปัสสธนวิ

วีเรนเจสช

ทำไมจึงไม่บรรลุนิพพาน

เพราะอะไร...?

ทรมานใจระบบประสาท

เพราะมีแต่ระบบ (ทฤษฎี)

เพราะไม่มีทฤษฎีปฏิบัติ :-

เช่นนั้นเองไม่ได้

อกรรมมถา ต. 7 ไม่มี

มีแต่รีปัสลาทฤษฎี(ระบบ)

ไม่จับตัวกระแสแม่เหล็ก

รู้จักนิพพานแต่ผิวเปลือก

เขยขึ้นแต่ทำพอเป็นพิธี

เข้าใจผิดต่อ อกรรมมถา

เห็นนิพพานเป็นเรื่องดีเยี่ยม

ไม่เข้าใจ ใจความของคัมภีร์

ไม่รู้จักประสงคปัจจุบัน

ไม่รู้จักความสำคัญตามลำดับของคัมภีร์

เข้าใจเรื่องนิพพานเป็นพิธี

เห็นนิพพานเป็นเพียงระบบ

ความเป็นอันธพาล เข้ากระดูก

ยังโง่งมหนักขึ้นปีศาจกันมากไป

ยังทำอย่างหวัดๆ เฉลียวเกินนิพพาน

ยังไม่เห็นนิพพาน ประมวลทนต์

วิฤกนิพพานก็น่าหนักกว่า

๓๐

ทำไมต้องถูกต้องถึงที่สุด
 อันที่จริงทุก ๆ คน
 ความเมตตาเหลือของระบบวิปลาท
 เพาะบงคับ ตารมณี่ มิได้คิด
 บัดนี้ มาดี หลงดี จมดี อดดี
 มิใช่ให้สุริ / ชลล์ลปะ
 มิใช่ให้ / ปรงาน
 มิใช่ให้ / อดนา
 มิใช่ให้ / รัยงาม
 มิใช่ให้ / รัยงาม เดรัยรัย
 7 ม. เจม. เองทงทอ. ไรทิต พน. ลิตท
 หาเลิศ ต่อรองตบความถูกต้องเคร่ง

ไม่แข็งแกร่งทาง กาย (สัว)
 ไม่แข็งแกร่ง ทาง จิต (สมาธิ)
 ไม่แข็งแกร่ง ทาง สัมมัต: (ถูกต้อง)
 ไม่แข็งแกร่งทาง สัจจะ (ความจริง)
 ไม่แข็งแกร่งทาง อเนกรมณ!

ขยักไว้ ให้ ความเหลือเหลืออัน
 เกรง ผิด เป้าหมาย !
 ก็ ลอดตาข้าง ห่าง ลอดตาเส้น
 หลงผิด เกรงจิต ทั่วใจ
 กุศล โอง ทั่วใจ กลั้วคร ชักฟอก
 เห็น แก่น ก็นส หมาย บำเรอ ระบบประ
 อดความเกิน หลงความเกิน
 พื่อ อาจารย์, กุศลชย, แยก หรือ
 มิใช่เรื่อง ไชยนั้น ไชย - นกยทูนใน
 ชี ที่ ตารมณี่! - กอง เชีย รุจ
 - ทั่ว บก เมตต
 - ทั่ว บก เมตต

8/ค.พ. 3/122
กลอง 15

สารพัดนามจรรยา

ทำไม่จริง เจริญวิบัติไม่สำเร็จ
(ตอนที่ ๒)

ไปเพราะไม่มีสมาธิเป็นปรมา

นันทมฤค ๗ ปหปลา

มนสิทรา สว่างตาดี

พิศสมุช โกลีวาเชวค

เจนนกสไมธรมท โรจนะจร

* สมาธิปรมา นภโรง *

สทธธิปเตยยา อธิบดีปฐกษม

ปัฐโยตตารา ปิงงาเป็นมวกุ

วิมตเตสारा มก่นสาร

อมโตคธา นีนยังลง

นิพพานปัฐโยสาณ เป็นที่สุด
สนกรณ อธิธรรม } อันใด ทุกขสัสสะ
สนกรณ คณ
สนกรณ งาน

วิะปบแห่งคณมสำเร็จ

ความมฤคตอง

๒๑ ก ๕:๓/๒๒, ๓๑:๑๕

คำขวัญ

- วิญญาณอาสา
- อาชีพอาสา
- แนว สนุภณาส์อาสา

A

สภุษาขวภยิต มีอาสาสว-

" " " โหม้ออาสาสว-

A อวดรมมณเมวต

โอสวภยิต หุกขสวส

ตททยตณ

๓๓๕

อวยตนะ

โลก ๓

๓๓๕

๓๓๕

สิ่งมีชีวิตในนา

ได้กรวั. ทรงทำ นพ ฆาน ยกรวั
ด้วย อนุ ปมพวิ ฆรรณยภคิ ทัง ๓๓
ทรอ ฆงมฆาน

ทุกอฆาน

๓๓๕

๓๓๕

๓๓๕ ๓๓๕

อากุส้านนอชตณ

วิญญานนอชตณ

อากุส้านนอชตณ

แนวสนุภณาส์อาสา

๓๓๕

สัถสวทอชตณ

ดัยจิตวัชทร (สัถสวทอชตณ)

อนนพพวิฆารสวภยิต ๓๓๕
๓๓๕

อนนพท ๓๓๕
อฆรรท ๓๓๕

ทรงให้ สัถสวทอชตณ
ทรงอยู่ใน ๓๓๕ ๓๓๕
ออกจาก ๓๓๕

๓๓๕ แนวสนุภณาส์อาสา
อากุส้านนอชตณ

วิญญานนอชตณ

๓๓๕

เป็นปฐวิโลม๓๓๕
ให้รู้รพพ ๓๓๕ ๓๓๕

๓๓๕

๓๓๕

๓๓๕

๓๓๕ ๓๓๕ ๓๓๕

ความถูกต้อง
คือสิ่งสูงสุด

ธีก 4.3 / 122 หน้า 15

สัมมัตตา = สิ่งสูงสุด

ความถูกต้อง

ความสงบเย็น

ความ เป็นประโยชน์

สันติภาพ

ความไม่เบียดเบียน

ความ เป็นไท แก่ระบบประสภ

ความไม่มีอารมณ์

เอโงจุนโตทุกขสละ

> ผู้กระทำ-ผู้ถูกกระทำ-การกระทำ

กิเลส ๕ นิพพาน

ไม่รู้สึกรู้เท่า กระทำ-ถูกกระทำ-กระทำ

ปรมาณุตตรสัจฉต

บรมธรรม

อมตสิวโมกขมหานิพพาน

อมโตคทา.

ความถูกต้อง !

คือความไม่มีปัญหา
หรือ ไม่อาจจะมีปัญหา
ไม่ให้เกิดปัญหา !
มันเกี่ยวข้องกับปัญหา

ความถูกต้อง (พจนานุกรม)

ความถูกต้อง
สงวนเขียน, เขียนประโยชน์
จัดขึ้น อีสสระ

ความไม่ถูกต้องที่อันเกิด :
ระบบประสาธ-คณภาพ
ความซับซ้อน, สกปรก
เสียโอกาสเกิดมา

สัมมัตตะ
ชีวิต มัจฉัตตะ
สัมมัตตะ
สัมมา ๑๐.

สิ่งสองสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ทรงอำนาจ
เป็นต้นสูง ทุกประการ

๓๖

ความถูกต้อง ที่ต้อง ๙

2535/1992

สัปดาห์ที่ 15

9

พฤหัสบดี/THURSDAY

๑ ความถูกต้องทางไวยากรณ์ที่ถูกต้อง
ประวัติดังกล่าว ซึ่งมักจะเกิดโดยตรง
กันข้าม กับความถูกต้องในทาง
ธรรม

๒ อักษร อักษร และ ความถูกต้อง
ต้อง หรือของ ธรรม.

10

ศุกร์/FRIDAY

ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 5

๑ วิชาไม่เฉพาะกับความถูกต้อง แต่
ให้สังเกตประโยชน์ของบท อักษรทุกตัว

๑ ความถูกต้อง เมื่อมีถึงที่สุด จะ
ปรากฏผลเป็น "อายตนะ" นี้
หรือเป็น ไกวัลยธรรมเสียแล้ว

11

เสาร์/SATURDAY

ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 5

๑ สิ่งสูงสุด คือ อายตนะนี้ :
ไกวัลยธรรม สัมผัสตา : นิมิตตนะ

๑ ธรรมมณเฑียร ๑๒ อักษร

อาทิตย์/SUNDAY

ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 5

วันสงกรานต์

๑ อักษร : อักษร : อักษร :
ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๕ : ๓๐ อักษร

[๑๒ อักษร : ๑๒ อักษร : ๑๒ อักษร]

ความถูกต้อง

เมษายน/APRIL

จันทร์/MONDAY

13

ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 5

วันสงกรานต์

๑) ความถูกต้อง ป้องกัณฑ์พระกัณฑ์
อะไรอย่างนี้จะหลวม หนักๆ ครึ่งๆ
กลางๆ วัต อย่าง ชมัด! ปลัดโดย
ไปจนตาย.

๒) ความถูกต้อง สูงสุด ประโยชน์ที่
สิ่งใดทั้งหมดที่ ดีความถูกต้อง ประโยชน์
สูงสุด สิ่งๆ และทั้งหมดของ
สิ่งๆ สมมติ๓๓, สมมติ๓๓, สมมติ๓๓

อังคาร/TUESDAY

14

ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 5

วันสงกรานต์

๑) พระพุทธเจ้า แห่งพระพุทธเจ้า
ถูกต้อง. มัน คือ อรรถาธิบายของพระ
พุทธเจ้า น.

๒) พระเจ้า เทพเจ้า เทวดาสิ่งใดก็ตาม
อันนี้หลวม อยู่ทุกที่. ตามที่กล่าวถึง
ของความถูกต้อง สิ่งๆ สมมติ๓๓

พุธ/WEDNESDAY

15

ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 5

ความถูกต้องสปรค (ไม่มีช่องทำ ไม่มีทศ)

๑. ทง จิตต (รตท&กรบถ้วน)

๒. ทง ร่งมย (อนมอช)

๓. ทง จิต (ไม่เล็ชจ)

๔. ทง สตีปณ (มร ผัก ผอชทงวอชทง)

๕. ทง "ถัวตณ" (ส่จะไม่เป็ชทง)

๖. ทง "ความว่จจาถัวตณ"

๗. ทง ความหลอช่น "ส่มสี่"
(อนมมอช)

๘. ทง นพพาน "ส่สอชทง"
(อริชวเนท ททงส่ว)

อนมมณ

ไม่ส่ถัวตณ ผู้กระทำ

ผู้ถูกกระทำ

ทวกระทำ

อปปตักขี อปปวจกั-อนมมณ

โอสิ อนโต ททงส่ว

ความถูกต้อง

สิ่งที่ผิดพลาด. ถึงกระนั้นก็ตาม
ไม่มีปัญหา

ไม่เกิดปัญหา

ไม่อาจจะเกิดปัญหา

ปัญหาหลีกเลี่ยงเอง

คือ ไม่เกิด. ธรรมดา

ธรรมดาหลีกเลี่ยงเอง

ความตาย หลีกเลี่ยงเอง

อาชริคยา มาเอง

ระงับระบบประสาทเอง

ระงับเซกส์, เกลียดเซกส์เอง

ไม่ยึดถือ เอง

อดวิสัยสูญสูญ จินนาเอง

จนปาตเนอ จินนาเอง

เกลียดขบขี้ จินนาเอง

ไม่เห็นแก่ตัว จินนาเอง

ไม่ฉวยโอกาส จินนาเอง

ทั้งหม เดระชกร. เกรงใจ. สังค

ไม่นิพพาน

เพราะปฏิบัติผิด

ต่ออนารมมณ

ไม่นิพพาน เพราะ
ปฏิบัติผิดต่อ อนารมมณ
คือความไม่มีแห่งอารมณ์

คำ: ๘๑๑

ใคร

อะไร

ที่ไหน

อย่างไร

เมื่อไร

แห่งไร

วัตถุวิธใด

เหตุไร

ทำไม

ไม่มีอารมณ์ = ไม่มีความข่ม
ดินนอนขึ้นมา - ใจ

อยู่ทั้งคืน

หลับลงไป

เป็นที่สิ้นสุดแห่งทุกข์

โสดมุตโทษทุกขสัล ไหม
?

อนารมมณ = ความไม่มีอ-
-รมณ ว่าจะอย่างไร
ทั้งนพต.

= นิพพาน !

๓กค 3/๒2 อ นารมณ
กค ๑ 15

อนารมณ อ นารมณเมวถ

นั่น ต้อไม่เป็น อสีต. ๓กคค. ปัจจุบัน

นั่น คือ อกาล

หรือ ตทยตนี้

หรือ อัญโตทุกขส

หรือ ปรมานตตรสยต
เป็น อย่าง น้อย

หรือ นิ.วาน. อมต. อชาติ, อกต
อวต. อสงขต, อปุตตัญจ
~~หรือ~~ หรือ นิพพาน นั้นเอง

ดี พืดรชไหน?
ตารวที่สิ้นสุดแห่งปิตท

อาการที่ลาคิตที่สุด ๓

อปุตตัญจ มิได้ตั้งอยู่
อปุตตัญจ มิได้เป็นไป

อนารมณ มิได้หนึ่งวอรามณ
[มิได้หนึ่งวอรเป็นอรามณ]

จิตตั้งอยู่ ๑.
จิตเปลี่ยนไป ๑.

จิต ไม่มี อาร มณจะปร ๑. ไม่นั่นวหรือมันไม่ได้

๔๒

บปค 4.9/122 กค๑๖๕

สิ้นสุดแห่งทุกข์คือสิ้นสุดแห่ง
- อารมณ์ -

สิ้นสุดแห่งอารมณ์คือสิ้นสุดแห่งทุกข์

เอโส วนโธ ทุกขสฺส

ลือ

อนร มฺมณ เมว ตํ

คือ

สิ้นสุดแห่งผู้ทำ และถูกทำ

คือ

สิ้นสุดแห่ง อะไรอย่างไร

คือ

อตม มย ชา.

ไม่มี อารมณ์

ไม่ เป็น อารมณ์

ไม่มีความหมายแห่งอารมณ์

อชา ตํ

อภ ตํ

อก ตํ

อสงข ตํ

๒535/1992

อนุกรมเลขเมว ตี

สัปดาห์ที่ 20 ✓

พวกเธอ พระพุทธเจ้าเป็นอนุกรมเลข
 ๑๔
 ๑๔ ยัง ๑๔
 พุธสบัติ/THURSDAY
 ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 6
 วันขึ้นมงคล

พระพุทธเจ้าท่านไม่มีอนุกรมเลข
 และสอนเขา เพื่อไม่ให้อนุกรมเลขอย่างท่าน
 อนุกรมเลขเมว ตี

15

ศุกร์/FRIDAY
ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6

16

เสาร์/SATURDAY
ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6
วันวิสาขบูชา

17

อาทิตย์/SUNDAY
แรม 1 ค่ำ เดือน 6

ประมวลแม่บท

แห่งพระมหาธรรม

2535/1992

บทบัญญัติไม่ปรากฏชื่อ
ลำดับที่ 19

ไว้ในปฏิทินธรรม

เนนทมูลก

7

พฤหัสบดี/THURSDAY
ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6

มนสิการสมรภา

ณสนสมยา

โศกนสไมสรมา

สมาธิปมชา

สตาธิปเตยยา

8

ศุกร์/FRIDAY
ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 6

ปมฤตาธา

วิมตลีสารา

อ มโตคธา

นิพพานปรีโยสน

ธรรมลีลาของวิสุทธิมรรค

9

เสาร์/SATURDAY
ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 6

10

อาทิตย์/SUNDAY
ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6

ประมุข ^{แม่บทแห่ง} สัพพัญญู ^[10]
ภคินี มหาวชิราวุธ ปฐมภิรมย์
นันทามูลกา เนตุมูล

มณีสัทธสัสมณา มณฑลเกิด

ณีสส สมุทยา มณฑลเกิด

เวทนา สัมภรณา สัมภร

สภานี ปมพา ประมุข

สัทธาธิปเตยยา อธิบดี

ปณโณตตธา สึงสูงสุด

วิมุตตีสารา เกณสาร

อมโธคธา มอวังอมต

นิพพาน ปรีโยสาณ ^{สตรม}
^{ผู้สโรบ}

ตรบถ้วน ที่สุด

ลงกว่าว ที่สุด

ชวนคัมภม หรือปนกัน

ภคินี หรือ อัจฉริกา สัพพัญญู

มอธได้มากกว่า ที่เคย

ฉันทมลล
มนสิการัมภวา
ฝัสส สยทยา
เวทนาสโรมสรณ
สมาธิ ปมุชา

สตาธปเตชช
ปัญโญตถา
วิมตลัสวรา
อัมโตคธา
นิพพานปริโยสณ

อันนิตทะ คมเห็นนินเนตุมม ^[6]
ให้พ้นความทุกข์ ด้วยวิชา
เป็นเหตุให้ผู้มี นสิการา พระ
พิจารณาทิ ถ้วน ๗๖๖
ท่าพี่สละ เป็นมูลเหตุ ให้กระหาย
ก็บอสมณ อมตฺรยา ใน กอมนัน
น้ำเวทนา มาพร้อมพริก รกขกณ
จนพากัน เป็นโทษแห่งเวทนะ
จึงต้องมี สมาธิ เป็นประมุข
ให้ถูกทุกวิธีอันวิเศษ ~~อัน~~ ปิตธา

- ๑) มีสติเป็น อธิมตี มีปรัชญา
ก็คณกลา เป็นปริภาณ ๑๓๓๓
- ๒) หลัวมีมี ปีตภา เป็นอาว
สี สยสจ ตตปโยเพ อธิมตี
- ๓) มีสติ เป็นแก่สาร ๑๓๓๓
ได้พากัน หลุดจากทุกข์ ทุกไป
- ๔) จึงพากัน นลลลลล อมต:
ได้แจ้งจะ สันตลล ทุกกระ ส่วน
- ๕) ก็พพาน เป็นปโยสณ ตระประมุข
ได้ตรปถาน แห่งพระอมจรธ อธิม
-ดาวธ.

อันชีวิต มีฉันทะเป็นเหตุมด
มนสิการ พอกพูนให้หั้นนหณ
มีผัสส พอกพูน อยู่อตุลา
มีเวทณ เร็วระบ่า อยู่ธำไป

ฉัสมธาธิ เป็นต้นตอก่อประโยชน์
ส ตีเป็น อธิบดี ที่กว้างใหญ่
มี ปัทมา ยอดสุดจุฬาร
มีวิมุตติ เป็นแก่นสาร ที่รั้งมั่นคง

มี อมตะ เป็นรากแก้ว หยั่งแล้ว
มีนิพพาน เป็นอชัฏ สุดสูงส่ง ^{สัก}
เป็นที่สิ้นแห่งทุกข์ ทุกภาวะ
ที่ประสงค์แห่งมนุษย์ มีสุทโธวง

ประมวล แห่งพรหมจรรย์

หลัก แห่งพรหมจรรย์

A collage of stationery items including a pen, glasses, a notebook, and floral patterns. The background is a light beige color with various stationery items scattered around. In the top left, there are floral patterns. In the top right, there is a notebook with a polka-dot pattern. In the center, there is a large, lined notebook page. In the bottom left, there are more floral patterns. In the bottom right, there is a pen and a pair of glasses. The overall aesthetic is warm and organized.

๓

เทศนา

ชุดสุดท้ายของพุทธทาส

นิพพานคืออะไร

บทสนทนา ที่ม้าหินหน้ากุฏิ
๓ มกราคม ๒๕๓๖

ควรรู้ว่ามันเป็นอย่างไร มันเสวยเวทนาอะไร ? มันจะค่อย ๆ บอก ฟ้องตัวเอง เรียนด้วยตัวเอง จะได้พบว่า เออ, วันนี้ไม่มีอารมณ์ที่สุด ไม่มีอารมณ์มาก ไม่มีอารมณ์อย่างยิ่ง ไม่มีอารมณ์ที่สุด ที่สุดกว่าที่แล้ว ๆ มา เขียบเข้าไป ๆ ๆ มันอยู่ที่ความปรารถนาคือค้นหา อุปาทาน ยึดมั่น มีค้นหาแล้วก็มีอุปาทาน แล้ว ก็มีความยึดมั่น มันมีความรู้สึกเป็นได้หรือเป็นเสีย อารมณ์มีความรู้สึกเป็นได้หรือเป็นเสีย ก็คือ *มณาปามนาปี สุขทุกขํ มณาปามนาปี ปจฺจนุโกติ*-มีความรู้สึกเฉพาะเป็น*มณาปามนาปี* หากำพูดเหล่านี้ไว้สัก ๒๐ คำ! แล้วคิดดูเล่น ๆ ทุก ๆ คราวที่มันคิดได้ว่ามันเป็นอย่างไร ? มันเป็นอย่างไร ? มันเป็นอย่างไร ? คำพูดที่ลึก ลึก ที่สุดหาไว้สัก ๒๐ คำเถอะ พอ ลึกที่สุด ก็คำว่า *อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตฺนํ*

คำว่า *ตทายตฺนํ* นั่นนะ ลึกที่สุด : *สิ่งนั้นมีอยู่ สิ่งนั้นมีอยู่ : ตทายตฺนํ อตฺถิ ภิกฺขเว* แล้วก็ *ตทายตฺนํ* : ลึกที่สุด; คือมันไม่ใช่สิ่งนั้น ไม่ใช่สิ่งนั้น : ไม่ใช่สิ่งนั้นไปเสียทุกอย่างมันจึงลึกที่สุด.

ถัดมาก็ *อตฺถิ ภิกฺขเว อชาตํ อกตํ อสงฺขตํ* -สิ่งที่ไม่เกิด สิ่งที่ไม่เป็น สิ่งที่ไม่กระทำ สิ่งที่ไม่สังขตั้ง-ไม่ปรุงแต่ง มีอยู่ มีอยู่ คำเหล่านี้สำคัญมาก *อชาตํ อภฺวตํ อกตํ อสงฺขตํ*

๔ พยางค์ ๔ คำพูด แต่ว่ารวมกันเป็นคำเดียวว่า สิ่ง^๑ที่^๒อ^๓ชา^๔ต์ อ^๕ภ^๖ตุ^๗ต์
อ^๘ก^๙ต์ อ^{๑๐}ส^{๑๑}ข^{๑๒}ต์-มีอยู่ บาลีขึ้นต้นเหมือนกันกันว่า อ^{๑๓}ต^{๑๔}ถิ : อ^{๑๕}ต^{๑๖}ถิ ภ^{๑๗}ิก^{๑๘}ข^{๑๙}เว
ต^{๒๐}ท^{๒๑}าย^{๒๒}ต^{๒๓}น^{๒๔} ; อ^{๒๕}ต^{๒๖}ถิ ภ^{๒๗}ิก^{๒๘}ข^{๒๙}เว อ^{๓๐}ชา^{๓๑}ต์ อ^{๓๒}ภ^{๓๓}ตุ^{๓๔}ต์ อ^{๓๕}ก^{๓๖}ต์ อ^{๓๗}ส^{๓๘}ข^{๓๙}ต์ ไม่เกิดแล้วก็ไม่มี
แล้วก็ไม่กระทำหรือไม่ถูกกระทำ แล้วก็ไม่ปรุงแต่ง ก็มีอยู่ เพียงแต่
นึก เพียงแต่นึกเท่านั้นแหละ เพียงแต่นึกถึงคำเท่านั้นแหละ มันมี
ความหมายขึ้นมาเอง มันรู้สึกต่อความหมายซึมซาบในความหมาย
ขึ้นมาเอง : ถ้าทำอย่างนี้ ชิน ชินในการที่จะรู้ ในการที่จะรู้สึก ๆ ๆ
ชินในการที่จะรู้สึก มีประโยชน์ ถ้าเป็นหมวดธรรมได้ก็ยิ่งดี เป็นหมวด
ธรรมเป็นหมวด ๆ อยู่ในคำพูดเพียงคำเดียว.

บทเรียนสำหรับนั่งอยู่คนเดียว, สำหรับผู้เดียว, บทเรียน
สำหรับผู้เดียวเรียน, สำหรับผู้เดียวเรียน : ต^๑ท^๒าย^๓ต^๔น^๕, อ^๖ชา^๗ต์, อ^๘ภ^๙ตุ^{๑๐}ต์
อ^{๑๑}ก^{๑๒}ต์, อ^{๑๓}ส^{๑๔}ข^{๑๕}ต์.

คำถาม : อ^๑ค^๒ต์ นี้เหมือนคติ ไช้ใหม่คะ ?

คำตอบ : ค^๑ต^๒ ค^๓ติ ถ้า อ^๔ ก็คือไม่ อ^๕ค^๖ต^๗ี ก็คือไม่ไป, อ^๘า^๙ค^{๑๐}ต^{๑๑}ี
ก็มา, อ^{๑๒}น^{๑๓}า^{๑๔}ค^{๑๕}ต^{๑๖}ี ก็ไม่มา : น^{๑๗} ค^{๑๘}ต^{๑๙}ี ไม่ไป ; ไม่มา ไม่ไป : น^{๒๐} ค^{๒๑}ต^{๒๒}ี
ว^{๒๓}ท^{๒๔}าม^{๒๕}ี ไม่กล่าวว่าเป็นการมา ไม่กล่าวว่าการไป เอามารวมสั้น ๆ
ลุ่น ๆ ว่า น^{๒๖} อ^{๒๗}า^{๒๘}ค^{๒๙}ต^{๓๐}ี น^{๓๑} ค^{๓๒}ต^{๓๓}ี น^{๓๔} จ^{๓๕}ิต^{๓๖}ี น^{๓๗} จ^{๓๘}ุ^{๓๙}ต^{๔๐}ี น^{๔๑} อ^{๔๒}ุ^{๔๓}ป^{๔๔}ต^{๔๕}ต^{๔๖}ี ออกชื่อมันทีหนึ่ง
ออกชื่อมันทีหนึ่ง ให้รู้ความหมายมันทีหนึ่ง, ออกชื่อมันทีหนึ่ง
ให้รู้ความหมายมันทีหนึ่งว่า น^{๔๗} อ^{๔๘}า^{๔๙}ค^{๕๐}ต^{๕๑}ี คืออย่างไร; น^{๕๒} ค^{๕๓}ต^{๕๔}ี คืออะไร; น^{๕๕}
จ^{๕๖}ิต^{๕๗}ี คืออะไร; น^{๕๘} จ^{๕๙}ุ^{๖๐}ต^{๖๑}ี คืออะไร : พอออกชื่อ ออกชื่อ
อยู่ในใจมันซาบซ่านในความหมายขึ้นมาเอง นั่นแหละมีประโยชน์.

เทว^๑มา ภ^๒ิก^๓ข^๔เว นิ^๕พ^๖พาน^๗ธ^๘า^๙ตุ^{๑๐}โย-นิ^{๑๑}พ^{๑๒}พาน^{๑๓}ธ^{๑๔}า^{๑๕}ตุ^{๑๖}มี ๒ อย่าง
เพียงเท่านี้มันก็รู้ รู้ของมันเอง นิ^{๑๗}พ^{๑๘}พาน^{๑๙}ธ^{๒๐}า^{๒๑}ตุ^{๒๒}มี ๒ อย่าง อ^{๒๓}ต^{๒๔}ถิ ภ^{๒๕}ิก^{๒๖}ข^{๒๗}เว
แล้วแต่จะใช้คำไหน เทว^{๒๘}มา ภ^{๒๙}ิก^{๓๐}ข^{๓๑}เว นิ^{๓๒}พ^{๓๓}พาน^{๓๔}ธ^{๓๕}า^{๓๖}ตุ^{๓๗}โย -นิ^{๓๘}พ^{๓๙}พาน^{๔๐}ธ^{๔๑}า^{๔๒}ตุ^{๔๓}มี ๒

นิพพานธาตุ มี ๒ อย่าง คือ สอุปาทิเสส อนุปาทิเสส

อย่าง ๑ รู้ได้โดยความรู้สึก ไม่ท่องเที่ยวเป็นตัวหนังสือ เอาในความรู้สึกก็ดี เหมือนกัน ก็ได้เหมือนกัน ก็ลึกซึ้งดี เอาความรู้สึกเป็นหลัก ไม่ได้ท่องเที่ยวเป็นตัวหนังสือนะ แต่ว่าถ้าท่องเที่ยวออกไปมันก็มีความหมายเอง.

นิพพานธาตุมี ๒ อย่าง เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ สอุปาทิเสส และ อนุปาทิเสส

พูดเพียงเท่านี้ก็รู้แล้ว ถ้านึกถึงเข้าไปอีกก็ยิ่งกว้างลึกออกไป สอุปาทิเสสเป็นอย่างไร? ก็ว่าไป พอพูดหรือนึกเพียงเท่านี้ มันก็รู้แล้ว อนุปาทิเสสเป็นอย่างไร? ฝึกเป็นอรหันต์ชิวินาสพ, อยู่พรหมจรรย์ จบแล้ว, กตกรรมวิโย-ทำกิจเสร็จแล้ว โอहितภาโร-ภาระปลงแล้ว อนุปปตตสทตฺโต-ตามบรรลู่ถึงประโยชน์ของตนแล้ว, คำเหล่านี้เป็น คำลึก ๆ ทั้งนั้น แต่ละคำ ๆ, *ปริกษิณภวสํโยชนิโน*-มีสังโยชนิโน ภพอันสิ้นแล้ว, ฟังดูซิ คำมันบอกว่ามีสังโยชนิโนภพอันสิ้นแล้ว หรือสิ้นสังโยชนิโนภพแล้ว สิ้นความประกอบ หรือสิ้นความเคยชินในการมีภพ มีภพสิ้นแล้ว ความมีของภพสิ้นแล้ว, *สมมตญญา วิมุตโต*-รู้โดยชอบ หลุดพ้นแล้ว *สมมตญญา วิมุตโต* หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ต่อไปอีกจนกระทั่ง *ตสฺส โย ราคกฺขโย โทสฺกฺขโย โมหฺกฺขโย*.

ตสฺส ติฏฺฐนฺเตว ภิกฺขเว ปญฺจินฺทริยานิ แต่ว่าอินทรีย์ทั้งห้า

ยังตั้งอยู่ พุดถ้อยคำเพียงแต่ว่า อินทรีย์ทั้งห้ายังตั้งอยู่, เยสั สัจญา และใจยังมีอยู่, อินทรีย์ทั้งห้ายังตั้งอยู่, เยสั อวิมาตตตตา-เพราะยังละมันไม่ได้ มนูปาพมานาปี ปจฺจนุโกติ-ยังต้องเสวยอารมณ์พอใจไม่พอใจ สุขทุกข์ ปฏิสัเวทยติ-ยังรู้สึกเป็นสุขเป็นทุกข์อยู่ แต่ว่า ตสฺส โย รากฺขโย โทสฺกฺขโย ฯลฯ นั้นแหละคือ นิพพาน สอุปาทิสฺสเนนิพพานว่าไปที่ละตอน ทีละคำทีละคำก็ดีมากเหมือนกัน แต่ถ้าจำเป็นก็ต้องว่ากันทีละตอน, ตสฺส โย รากฺขโย โทสฺกฺขโย โมหฺกฺขโย ลีณาสวระของผู้นั้น : อยั วุจฺจติ ภิกฺขเว สอุปาทิสฺสเนนิพพานธาคฺ-นี่คือสอุปาทิสฺสเนนิพพานธาคฺ มันก็ง่ายดี มันก็สั้นดี.

คำถาม : มีผู้เสนอความเห็น : เข้าใจง่ายกว่าคำว่าไม่มีอารมณ์คะ เพราะไม่มีอารมณ์มันทำอะไรไม่ได้.

คำตอบ : นั้นแหละสำคัญมาก เมื่อไรจิตไม่มีอารมณ์ ลองหยั่งดู ๆ ลองประมาณดู ลองคะเนดู ลองคำนวณดู ว่าไม่มีอารมณ์ มันก็ถามดูก่อน : มีอารมณ์ไหม ? มีอารมณ์อะไร ? มีอารมณ์ไหม ? มีอารมณ์อะไร ? แล้วก็หยุดความรู้สึกอันนั้นเสีย เพราะมันยากเพราะมันยากที่สุด มันจึงดีที่สุด มันจึงมีประโยชน์ที่สุด ไม่มีอารมณ์จึงเป็นคำรวมทั้งหมด : อนารมฺมณั เอว, อนารมฺมณั เอว ต่อไปจะต้องหัดพูดเป็นบาลี ไม่มีอารมณ์นี้พูดเป็นบาลี ก็ว่า อนารมฺมณั เอว, อนารมฺมณั เอว-นั้นไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ โดยแท้จริง.

นี่คือฝึก ฝึกวิปัสสนา ฝึกพร้อมกันไป ทั้งปริยัติ ทั้งปฏิบัติ ทั้งปฏิเวธ : ฝึกพร้อมกันไปทั้งปริยัติ ทั้งปฏิบัติ ทั้งปฏิเวธ นี่คือฝึกวิปัสสนา เอาคำที่ตัวเอง รู้สึกได้เองว่าสำคัญที่สุด ลึกซึ้งที่สุด กว้างขวางที่สุด ละเอียดที่สุด มาเขียนไว้สัก ๒๐ คำ แล้วก็ไล่ไป

ทีละคำ ๆ แล้วก็แจ่มแจ้งชัดใจใจคำเหล่านั้นทุกคำ ก็มีประโยชน์อย่างยิ่ง มีสติสัมปชัญญะอย่างยิ่ง.

แม้แต่คำ ๕ หมวดคำ ๕ หมวด ก็สำคัญอย่างยิ่ง :-

หมวดที่ ๑ : มิใช่ธาตุดิน (น ปจวี) มิใช่ธาตุน้ำ (น อาโป) มิใช่ธาตุไฟ (น เตโช) มิใช่ธาตุลม (น วาโย).

หมวดที่ ๒ : มิใช่อากาศอันจุายตนะ (น อากาสานญ-
จยตน) มิใช่วิญญาณัญจุายตนะ (น วิญญาณญจุายตน) มิใช่อาภิญญ-
จัญญายตนะ (น อภิญญญจุายตน) มิใช่เนวสัญญานาสัญญายตนะ
(น เนวสญญานาสญญายตน).

หมวดที่ ๓ : มิใช่โลกนี้ (นาย โลก) มิใช่โลกอื่น (น ปรโล-
โก) มิใช่ระหว่างแห่งโลก (น อุภ โจนทิมสุรียา).

หมวดที่ ๔ : น อาคตตี (ไม่ใช่การมา) น คตตี (ไม่ใช่การไป) น
จิตตี (ไม่ใช่การหยุด) น จตตี (ไม่ใช่การจุติ) น อุปปตตตี (มิใช่การอุปติ).

หมวดที่ ๕ : อปปตติฏฺจ (มิใช่ตั้งอยู่) อปปตตต (มิใช่เป็นไป,)
อนารมมณ (มิใช่อารมณ์, ไม่มีอารมณ์).

แล้วมันจะจบดิ่งลงที่คำเพียงคำเดียว : อนารมมณ อนารม-
มณ ๑ ๑ ๑

คำเหล่านี้ใช้ให้คล้องปากไว้มาก่อน แล้วมันก็จะคล้องใจ
คล้องใจแล้วมันจะคล้องความรู้สึกในการกระทำได้ ในการห่วง
เอามาได้ ห่วงความรู้สึกเอามาได้ มันจะค่อย ๆ คล่องขึ้น ๆ โดย
ความเคยชินไปก่อน แล้วก็ด้วยความรู้แจ้งแห่งตลอด โดยวิปัสสนา.

นึกเอาเองก็ได้ว่า คำอะไรนะที่ยากที่สุด ที่ยากที่สุด ๆ
สำหรับเรา คิดออกให้ได้ประมาณสัก ๒๐ คำ ไว้ประจำตัว ๆ ๆ
เป็นเครื่องรางประจำตัว คำแรกที่สุดก็ ตทายตน - อายตนะนั้นมันมีอยู่
อายตนะนั้นมันมีอยู่; และคำสุดท้าย ก็ว่า เอเสวนโต ทุกขสส -

นั่นเป็นที่สุดแห่งความทุกข์ นั่นเป็นที่สุดแห่งความทุกข์ *อนารมมณ* ก็เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ *อนารมมณ* ก็เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ นี่คำหัว คำท้าย สำคัญที่สุด คำระหว่างกลางก็ว่าไปตามเรื่อง.

คำถาม : จิตเป็นตัวรับรู้ *อนารมมณ* ใช่ไหมคะ ?

คำตอบ : ก็รู้เอาเอง คิดเอาเอง ตรัสรู้เอาเอง : *อนารมมณ* นี้จะทำอย่างไรจึงจะไม่มีอารมณ์? ถ้ามีอารมณ์ก็มีความคิดนึกที่เป็นความหมาย ก็พวกเหล่านั้นอีกแหละ ๕ หมวดเหล่านั้นมันยังมีอยู่ ยังกตั้งอยู่ ยังเป็นไป เรียกว่ายังมีอารมณ์ จิตยังมา ยังไป ยังกตั้งอยู่ ยังกจุติ ยังกอุบัติ จิตมันเคลื่อนไปในอารมณ์ เป็นอารมณ์อื่น ก็เรียกว่ามีอารมณ์ หรือว่าเกิดขึ้นมาใหม่ก็เป็นอารมณ์ ให้เรียนรู้อะไรให้รู้เอง ให้รู้จักสิ่งเหล่านี้เอง เลือกสิ่งของที่ปรากฏขึ้นมาในใจของตัวเอง เอาแต่ที่ปรากฏขึ้นมาในความรู้สึกนั้นดีมาก เป็นความจริงมาก ที่มันปรากฏออกมาในความรู้สึกว่าอย่างไร ถ้าอารมณ์แล้วก็ใช้คำว่า ผู้ ๆ : ผู้มา ผู้ไป ผู้อยู่ ผู้กิน ผู้ใช้ ผู้ได้ ผู้เสีย ผู้ชนะ; คำว่าผู้ ๆ ๆ ทุกผู้ล้วนแสดงอารมณ์.

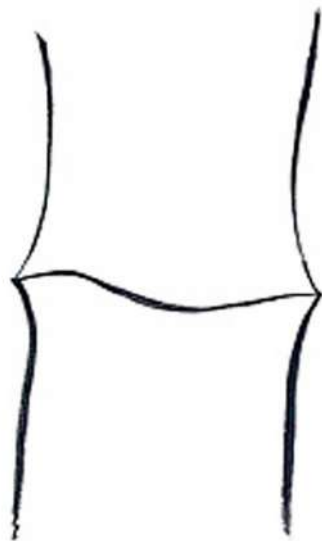
คำถาม : ท่านอาจารย์คะอีกนัยหนึ่ง เกี่ยวกับอนัตตามันไปด้วยกันได้ไหมคะ ?

คำตอบ : เอ้า, อนัตตามันก็ความจริงข้อหนึ่ง ถ้าอย่างนั้นมันต้องเป็น...ออกไปว่า อะไรเล่าอัตตา ? อะไรอัตตา ? ๆ ๆ อะไรอนัตตา ? ถ้ามีอัตตาเป็นอย่างไร ? ถ้าเป็นอนัตตาเป็นอย่างไร ? มันเป็นอารมณ์ในทางวิปัสสนาอารมณ์ของวิปัสสนา, อารมณ์ของความรู้แจ้ง, ความรู้แจ้งเป็นอารมณ์อัตตาเป็นอย่างไร ? อนัตตาเป็นอย่างไร ? เดี่ยวนี้มีอัตตาไหม ? มีอนัตตาไหม ? หรืออนัตตาเลยเกิด

อนัตตาจนไม่มีอะไรเสียเลย มันก็ผิดได้มากเหมือนกัน อนัตตา
ที่ไม่มีอะไรเสียเลย มันเป็นนิรัตตาไปเสีย มันไม่ใช่อนัตตามันเป็น
นิรัตตาไปเสีย อนัตตา - มีอัตตา นิรัตตา - ไม่มีอะไรเลยอนัตตา-
มีแต่สิ่งที่มีใช่เป็นอัตตา มันอยู่ตรงกลางดี อนัตตาพอดีอยู่ตรงกลาง
มีสิ่งที่มีใช่อัตตา ถ้านิรัตตาไม่มีอะไรเสียเลย ถ้าอัตตาก็มีทุกอย่าง
บทเป็นหลักว่า *สัพพ อตฺถิสสัพพ นตฺถิ*-ทุกอย่างมีอยู่, ทุกอย่างไม่มีอยู่,
จะเอาสิ่งไหน ? จะเอาอย่างไร ? จะเอาทุกอย่างมีอยู่หรือจะเอาทุก
อย่างไม่มีอยู่ ? มันผิดทั้งมีอยู่และไม่มีอยู่ มันต้องมีใช่อัตตา
มันต้องมีใช่ตัวตนมีใช่บุคคลที่เป็นผู้นั้นผู้นี้ อัตตามันก็มีอารมณ
อย่างอัตตา; อนัตตามันก็มีอารมณอย่างอนัตตา ถ้านิรัตตามัน
เป็นก็จะมีอารมณเป็นนัตถิกิฏฐิ เป็นอุจเจทกิฏฐิไปเสีย.

เรียนเองนะดี เรียนเองนะดีที่สุด ท่องแบบมันก็ดี แต่มันก็
เป็นการช่วยในเบื้องต้น ช่วยในเบื้องต้น เราก็ดำเนินกันมาด้วยการ
ท่องแบบก่อน ก่อนที่จะมารู้ว่า โอ้ ภิกษุทั้งหลายนิพพานธาตุมี ๒
อย่าง สองอย่างอย่างไร ? สอุปาทิเสสเป็นอย่างไร ? อนุปาทิเสสเป็น
อย่างไร ? นี่ว่ามาตามลำดับมันเป็นเรื่อง ท่องแบบมาก่อนเสร็จแล้ว
มันก็ช่วยกลายเป็น เรื่องมีใช่ท่องแบบแล้วแต่เป็น ความรู้สึก ๆ ๆ
รู้สึกไปตามลำดับ เอามาทำเล่นสนุกกันก็เอามาทายกันทีละคำ ๆ
ผลัดกันอธิบายในคำที่ยากที่สุด ๒๐ คำ ผลัดกันอธิบายคนละที
คนละคำ ๆ ใครอธิบายอย่างไร...ค่อยมาผสมกลมกลืนกันอย่างครบ
ถ้วน เป็นอนัตตาที่ถูกต้อง ๆ ที่ปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่อนัตตาแต่ปาก
เกิดเป็นแพรคติคอลขึ้นมา ปฏิบัติได้จริง ๆ.

คุยกับเด็กก็ได้มีทางที่จะน้อมเด็กให้ไกลออกไปไกลออกไป
คุยกับคนไม่รู้ คนที่แรกเรียนก็ได้ ค่อยน้อมเขาให้ไกลออกไป ๆ ๆ
เราก็พลอยรู้ด้วยไปในตัว ไม่ใช่ว่าอยู่เฉย ๆ เราก็พลอยรู้ไปในตัว

sound of flute
has returned
to bamboo
forest

และลึกขึ้น ๆ ๆ เพราะเราพูดออกไป ๆ แต่มันไม่ใช่เพื่อเจ้า ๆ แต่มัน
รู้สึกออกไป ๆ ๆ เช่น ความรู้ที่รู้ขึ้นมา ๆ และก็เป็นของจริงเป็นหลัก
อยู่เรื่อยของจริงเป็นหลัก มันมีเหตุผลอยู่ในตัว อย่างจะถามเด็ก ๆ ว่า
ทำไมเขาออกแบบหุมาอย่างนี้เล่า ? หุทำไมออกแบบมาอย่างนี้ ?
ทำไมไม่มีหุอย่างนี้ ? ถ้ามันฉลาดหน่อยมันก็รู้ว่า เอ้า, นี่มันเพื่อน้ำไม่
เข้าไปอย่างไรเล่า ! คุณลองเทน้ำลงไปบนหัวดูซิ มันจะไม่เข้าไปในหุ,
ทำไมออกแบบหุมาอย่างนี้เล่า ? มันจะรู้ในตัว รู้จริง ๆ ยิ่งขึ้น ทำไม
ออกแบบจุมกมาอย่างนี้เล่า ? ถ้าไม่ออกแบบมาอย่างนี้น้ำมันก็จะ
เข้าไปในจุมก ตายเลยซี ! หุ นี่สำคัญนะ เหน้าก็ไม่เข้าไปในหุหรือ
แม้แต่จะเทน้ำอย่างหงาย ๆ บ้างก็ไม่เข้าไปในหุหรือ หุ มันออกแบบ
มาพิเศษที่สุดนี้เป็นเหตุผลอยู่ในตัว.

ทำไมสลูปาติเสสนิพพานต้องเป็นอย่างนี้ ? ทำไมอนุปา-
ติเสสนิพพานต้องเป็นอย่างนี้ ? มันออกมาในตัว ฉลาดขึ้นใน
ตัว ๆ ๆ นี้ ลองถามอย่างนี้ จะได้รับความรู้ที่รู้จริงโดยธรรมชาติ.

คำถาม : สลูปาติเสสนิพพาน จะถือว่าเป็นอนารมมณ
หรือยัง ? ต้องยังใช้ไหมคะ ?

คำตอบ: ยังก่อน, อนารมมณ เป็นอนุปาติเสสนิพพานแล้ว
สลูปาติเสสนิพพานมันยังมณาปามาบปี อยู่ สุขทุกข้อยู่ แล้วก็
ยังไม่ละอินทรีย์ อินทรีย์ทั้งห้ายังละไม่ได้ยังมีความรู้สึกทางอินทรีย์
อินทรีย์ห้า อินทรีย์หก อินทรีย์อะไรก็ได้ : อินทรีย์ห้าก็ ตา หุ
จุมก ลิ่น ภาย; อินทรีย์หกก็ ตา หุ จุมก ลิ่น ภาย ใจ ยังมีความรู้สึก
ทางอินทรีย์.

คำถาม : ถ้าอย่างนั้นอนารมมณ ก็เท่ากับอนุปาติเสสนิพพาน?

คำตอบ : ต้องอนุปาติเสสนิพพานแล้วจึงจะเป็นอนารมมณ : เวทนาเย็นสนิท ไม่มีเวทนา : สพุพเวทยิตานิ อนภินนุทิตานิ สตีภวิสุสนติ ถ้ามาถึงคำว่า สตีภวิสุสนติ แล้วไม่มีอารมณ์.

ถ้าเราออกปัญหาเกี่ยวกับพระนิพพาน มันก็เท่ากับทนายปัญหา เรื่องพระนิพพานกันอยู่ตลอดเวลา คือสนทนากัน ๆ เดี่ยวนี้มัน สนทนากันไม่ค่อยจะเป็นเรื่องเป็นราว ลู้หุบปากไม่ได้นี่ก็อยู่ในใจ นึกอยู่ในใจ : ทำไม ๆ ? อะไร ? ทำไม ? อย่างไร ? ทำไมจึงมีอารมณ์ ? ทำไมจึงจะไม่มีอารมณ์ ? ทั้งสติและปัญญา, สติ ทำให้นึกได้ ปัญญาคือทำให้รู้; ทั้งสติและปัญญาทำงานร่วมกันอย่างยิ่ง : นี่ มันเป็นเรื่องของเพราะนิพพาน ทำให้รู้พระนิพพาน มีทั้งสติ มีทั้งปัญญา มีทั้งสมาธิด้วย สมาธิมันทำให้ตั้งลงไป; สมาธิ สติ ปัญญา สมาธิ สติ ปัญญา สมาธิ สติปัญญา จับตัวมาให้ครบ ถ้าคุยกันเล่นก็ขอให้คุยอยู่ในขอบเขตอันนี้ ของเรื่องนี้.

ถ้ามันมีคน มีใคร มีบุคคลใดที่มันเป็นนักสังเกตนักคิด ค้นอย่างละเอียด มันคิดค่นอย่างละเอียด มันไม่ยอมด้วยเหตุผล หรือ; เช่นถามว่าทำไมออกแบบหูกาอย่างนี้? มันตอบได้ก็ใช้ได้ละ มันตอบเรื่องพระนิพพานได้ : ทำไมจึงมีเศษเหลือ ? ทำไมจึงไม่มีเศษเหลือ? ทำไมสิ้นราคาจะ โทสะ โมหะ แล้ว อินทรีย์ยังไม่ถูกกำจัด ยังรู้สึกไปตามอารมณ์ ไปตามอินทรีย์ ? ถ้าอินทรีย์ยังไม่ถูกกำจัด มันก็มีความรู้สึกไปตามอารมณ์ ไปตามอินทรีย์นั่นเอง คืออย่างนี้ เยสอวิฆาตตุดา มนาปามนาปี ปจฺจนุโกติ สุขทุกฺขํ ปฏิสฺสเวทยติ - เพราะอินทรีย์ไม่ถูกกำจัด ถึงแม้สิ้นอาสวะแล้ว ก็ยังรู้สึกไปตามอินทรีย์ตามอารมณ์ นี้เรียกว่ายังมีอารมณ์.

คำถาม : *ขณะที่มีอาการ จิตเสวยอารมณ์หรือเปล่าคะ ?*
จิตเสวยอารมณ์ด้วยหรือเปล่าคะ ?

คำตอบ : *อ้าวแล้วกัน มันมีอาการมันก็รู้สึกต่ออารมณ์*
รู้สึกต่ออารมณ์ที่มีอยู่.

คำถาม : *มีอร่อยเป็นอารมณ์ใช้ไหมคะ ?*

คำตอบ: *อร่อยก็เป็นอารมณ์ ไม่อร่อยก็เป็นอารมณ์*
มันมีอาการไม่อร่อย มันมีอาการอร่อยยังเป็นมนาปามา
สุขทุกข์ข้อยู่ อินทรีย์ยังไม่เย็นสนิท สัพพเวทยิตานิ อนภินนุทิตานิ
สติภวิสสนุติ - จักเย็นจักเย็น : เวทนาทั้งปวง อันเธอไม่ยินดีแล้ว
อันเธอไม่เพลิดเพลินแล้วจักเย็นสนิทจักเย็นสนิท:เย็นยิ่งกว่าน้ำแข็ง
คือ ไม่มีอารมณ์ ถ้าไม่มีอารมณ์ มันก็เย็นกว่าน้ำแข็ง จิตมัน
ก็ยิ่งกว่าน้ำแข็ง ว่างยิ่งกว่าว่าง เย็นยิ่งกว่าเย็น เบาลยิ่งกว่าเบา
แล้ว แต่จะใช้คำคำไหน.

ถ้าไม่มีอารมณ์กันจริงๆ มันก็ว่างยิ่งกว่าว่าง เบาลยิ่งกว่าเบา
เย็นยิ่งกว่าเย็น ไม่มีการรบกวนยิ่งกว่าไม่มีการรบกวนคำเล่านี้
มันรู้สึกขึ้นมาได้เอง ตามขึ้นมาได้เอง ตั้งปัญหาขึ้นมาได้เอง : อะไร
นะที่ไม่มีอารมณ์ ? ๆ ๆ ว่าเป็นปัญหาอยู่เรื่อย.

คำที่ลึกลับ ๆ สัก ๒๐ คำ เก็บไว้ใช้เป็นประโยชน์ จะทำ
ปทานุกรมก็ได้ แล้วก็ลองถามตัวเองดูก็ได้ว่าคำที่ลึกลับที่สุดคำ
อะไร ? ๆ ลึกลับที่สุดคือคำว่าอะไร ? ยกตัวอย่างเช่น คำว่า *ตทายตณั*,
ตัวอย่างเช่น คำว่า *เอเสวนุโต ทุกุขสส* : นี่คือคำที่ลึกลับที่สุด; และ
ที่จะลึกลับทางปฏิบัติด้วย : *อนารมมณิ-ไม่มีอารมณ์ อนารมมณิ-*
ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ มันลึกลับที่สุดทำไมจึงไม่รู้เดี๋ยวนี้; ไม่รู้
เดี๋ยวนี้ว่าไม่มีอารมณ์คืออะไร ? ไม่รู้อารมณ์คืออะไร ? ไม่มีอารมณ์

คืออะไร? มันรู้แต่อารมณ์: เมื่อพลุ่งขึ้นมา เป็นอินทรีย์อินทรีย์ เป็นอินทรีย์ปรุ้งแต่งขึ้นมา เมื่อยังมีการปรุ้งแต่งก็ยังมีอารมณ์ *อชาติ อภูต อกต อสงขต* นี่มันไม่มีอารมณ์ เมื่อมันไม่เกิด เพราะมันไม่มี เพราะมันไม่กระทำ เพราะมันไม่ปรุ้งแต่ง ถ้าเป็นภาษาบาลีก็ว่า *กต-อัน* ปัจจัยกระทำแล้ว; มันฟังยาก; อันปัจจัยกระทำแล้วคือกระทำ-*กต* *ชาติ ภูต* *สงขต*-เกิดแล้ว มีแล้ว กระทำแล้ว ปรุ้งแต่งแล้ว คำเหล่านี้ถ้าเข้าใจได้ทันที เข้าใจได้ทันทีละก็วิเศษว่าเกิดแล้ว มีแล้ว กระทำแล้ว ปรุ้งแต่งแล้ว ถ้าเข้าใจได้ทันทีละก็วิเศษ วิเศษ วิเศษอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องของพระนิพพาน *อชาติ อภูต อกต อสงขต* (ไม่เกิดแล้ว ไม่มีแล้ว ไม่กระทำแล้ว ไม่ปรุ้งแต่งแล้ว ไม่ถูกปรุ้งแต่งแล้ว) : *อตถิ ภิกขเว อชาติ อภูต อกต อสงขต* สำคัญที่สุด เป็นหัวข้อที่สำคัญที่สุด : สำคัญเท่ากับว่า *อตถิ ภิกขเว ตทายตนํ ตทายตนํ*-อายุตนะนั้นมีอยู่, สิ่งนั้นมันมีอยู่, สิ่งนั้นมีอยู่ สิ่งนั้นซึ่งมิใช่อะไรทั้งหมดนะมีอยู่ สิ่งนั้น สิ่งนั้นคือสิ่งที่ ไม่พูดได้ว่าเป็นอะไร : อพยากฤต-พูดไม่ได้ว่าเป็นอะไรก็นำหัวมันก็เข้าใจยาก โดยเฉพาะ นักศึกษาชนิดที่เป็นนักศึกษาทุกๆ ไปธรรมดาแล้วแม้จะเป็นนักปราชญ์ มา มันก็เข้าใจไม่ได้ ที่จะเข้าใจ ว่าสิ่งนั้นมีอยู่ สิ่งนั้นมีใช่อารมณ์ มันมากมันมากเหมือนกัน ที่จะทำให้เข้าใจได้มันมาก เพราะฉะนั้น อย่าหยุดเสียเฉยๆ ใครครวญ ไปโดยเฉพาะพลิกหา พลิกหา พลิกหา จนพบว่าไม่มีอารมณ์นั้น มันคืออะไร เลือกได้เอง ตามพอใจ ว่าไฉนที่ลึกที่สุด คืออะไร, คือคำไหนบ้าง เลือกเอาได้เองตามพอใจ ขอคำมา ๒๐ คำ ที่ ลึกซึ้งที่สุด ที่รู้สึกได้ด้วยตนเองว่าลึกซึ้งที่สุด คำไหนบ้าง เอามาทดสอบกันดู.

นิพพานนั้น เป็นอายตนะ มิใช่อารมณ์

ธรรมบรรยายพิเศษ

๑๖ ตุลาคม ๒๕๓๕

ผมขอแสดงความยินดี ในการมาที่มาพร้อมหน้ากันอย่างนี้ แล้วก็ถือโอกาสทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ตามที่จะทำได้เท่าที่จะทำได้ ฉะนั้นขอให้ถือเอาประโยชน์นั้นให้ได้ตามสมควร. สิ่งแรกที่สุดมันก็คือการพูดจา ที่นี้การพูดจาก็ต้องมีประโยชน์มุ่งหมายจะให้ เป็นประโยชน์ แล้วก็ต้องให้ได้สำเร็จประโยชน์ของการพูดจา.

การพูดจามันมันเป็นลักษณะของการติดต่อ หรือการทำให้เนื่องกัน ถ้าไม่มีการพูดจามันก็ไม่ได้เนื่องอะไรกัน ถ้ามันมีการพูดจาก็เกิดการเนื่องกันขึ้นมา แล้วการเนื่องกันขึ้นมานั้น มันจะ...มันควรจะนะ เป็นประโยชน์ ถ้ามันไม่เป็นประโยชน์ มันก็ไม่ได้รับประโยชน์อะไร มันก็ไม่มี ความหมายอะไร ถ้ามันมีประโยชน์มันก็เรียกว่ามีความหมาย หรือมันมีคุณค่า มีคุณค่า. ฉะนั้นขอให้ได้รับประโยชน์ หรือได้รับคุณค่า ในการที่ได้มาพบปะกัน แม้ช่วงเวลาอันสั้นหรือเล็กน้อยนี้.

การพูดจามันก็มีลักษณะเป็นการถ่ายทอดอยู่ในตัว คือถ่ายทอดสิ่งที่ยังไม่รู้ให้รู้ ถ้ายังไม่รู้ก็ถ่ายทอดให้รู้ ครั้นรู้แล้วมันก็ต้องมีประโยชน์ มีผลเป็นประโยชน์ ถ้า

มีผลไม่เป็นประโยชน์ก็เรียกว่ามันไม่เป็นประโยชน์ แต่ถ้าทำให้ดี ฟังให้ดี ให้แบายน้อยแล้วมันก็จะมีประโยชน์ด้วยกันทั้งนั้น. เพราะว่าแม้แต่เสียงไก่ขันมันก็มีประโยชน์ ฟังดูให้ดีแม้แต่ไก่ขัน หรือไก่ร้องอยู่เจี๊ยก ๆ มันก็ยังมีประโยชน์ถ้ารู้จักใช้ประโยชน์. ทีนี้ คนมันไม่รู้ ไม่รู้จักใช้ประโยชน์ มันเอาแต่เรื่องตามใจตัวเอง ตามใจตัวเอง ตามใจตัวเอง ขอให้ได้ตามใจตัวเองมันก็พอเสียแล้วมันก็ต้อง... ก็ไม่ได้รับประโยชน์อะไรนอกจากการตามใจตัวเอง การหลงตัวเอง แม้แต่บางทีก็เป็นการเสียหายไปด้วยเสรีจ.

ความมีประโยชน์มันอยู่ที่ว่ามีการติดต่อ และการติดต่อนั้น ก็เป็นไปอย่างถูกต้อง; ไม่ถูกต้องมันก็มีประโยชน์ชนิดอื่น คือประโยชน์ที่ไม่ใช่ประโยชน์ ประโยชน์ที่ไม่ใช่ความถูกต้อง ถ้ามันมีความถูกต้องมันก็มีประโยชน์ไปตามแบบของความถูกต้อง.

เราพูดได้เลยว่าความถูกต้องเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะว่า ไขความถูกต้องนั้นนะ มันอธิบายได้ด้วยคำเพียงคำเดียว ว่ามีความถูกต้องแล้วมันก็ขจัดปัญหา ถ้ายังไม่ขจัดปัญหา หรือขจัดปัญหาอะไรไม่ได้ มันก็ไม่ใช่ความถูกต้อง ถ้ามันมีความถูกต้องมันก็มี การขจัดปัญหา แล้วก็ได้รับประโยชน์จากการขจัดปัญหา หหมดปัญหา มันก็สบายดี. นี้เรียกว่ามันมีความถูกต้อง มันมีความสุขสงบเย็น และมีความเป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์ ถ้ามันเป็นประโยชน์หมายความว่ามันกำจัดปัญหาได้อย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอนแล้ว. นี้ขอให้เราเอาสิ่งที่เรียกว่าประโยชน์ ๆ นะ ให้ถูกต้องว่ามันขจัดปัญหา.

แต่ขอยกเว้นหน่อยหนึ่ง ซึ่งมันก็เป็นทางเรื่องของภาษา สำหรับคำว่าประโยชน์ *ประโยชน์* นี้มันแปลว่า *การเกี่ยวข้องกัน หรือ ผูกพันกันให้ติดตงนงนังรุงรัง. ปะ* แปลว่า *ทั่ว, โยชนะ* มันแปลว่า *ประกอบ หรือผูกพัน*; ถ้าว่าประโยชน์ ก็แปลว่าประกอบหรือผูกพัน

ให้มันยุ่ง, ฉะนั้นไอ้สิ่งที่เรียกว่าประโยชน์มันก็ต้องยุ่งอยู่ด้วยการผูกพันเสมอ. นี่ถ้าให้มันมีความถูกต้อง ความถูกต้อง ความถูกต้องเสียอย่างเดียวกันแล้ว มันก็เป็นการผูกพันที่มีประโยชน์ แล้วทำให้เกิดประโยชน์ แล้วจะขจัดปัญหาไปด้วยในตัว ถ้ามีประโยชน์ มันจึงขจัดปัญหา. ฉะนั้นผมจึงขอพูดสรุปสั้น ๆ ว่า สิ่งທີ່เรียกว่าประโยชน์นั้นคือสิ่งที่ขจัดปัญหาได้.

ที่นี้มันมีปัญหา มันมีปัญหาเสียเรื่อย ปัญหาของต้นหาเสียอีก. ต้นหานะเป็นเหตุให้เกิดปัญหา ให้เกิดการผูกพันเนื่องกันไปเป็นต้นหา ๆ ต้นหาคือความอยาก; ประโยชน์อย่างนี้ฆ่ามันเสียให้ตายดีกว่า คำว่าประโยชน์ ๆ นั้นมันแปลว่าการผูกพันที่ทำให้เกิดปัญหา. ที่นี้ประโยชน์ที่แท้จริงในความหมายที่เป็นธรรมะเป็นศีลธรรมนี้ ก็คือสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นประโยชน์แก่ใคร ๆ เป็นประโยชน์แก่ทุกคน เป็นประโยชน์แก่ทุกคน มันก็ไม่มีโทษอะไร. ขอให้รู้จักคำว่าประโยชน์นี้กันไว้ให้ดี ๆ เพราะสิ่งที่เรียกว่าประโยชน์นั้นให้โทษมหาศาลก็ได้ ให้คุณความมหาศาลก็ได้.

มันเป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง มันก็ให้ความเลวร้ายที่สุด อุบัติหะ แปลว่าอุบาทว์, อาทินวะ แปลว่าทุกข์ ว่าโทษ; อุบัติหะ อาทินวะ มันเกิดมาจากประโยชน์. จะเห็นได้ว่าความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัว มันเกิดอาทินวะคือความอุบาทว์ อาทินวะ คือความเป็นโทษ เกิดสิ่งเลวร้ายขึ้นมาเพราะความไม่ถูกต้องในการทำประโยชน์ คือการทำให้เกิดการเกี่ยวข้อง หรือว่าเกี่ยวเนื่องกันไปมา. ฉะนั้นขอให้ท่านทั้งหลายจงรู้จักทำให้มีประโยชน์ ในความหมายที่ถูกต้อง คือสิ่งที่ เป็นคุณเป็นประโยชน์ เพราะว่ามันมีถูกต้อง สิ่งใดไม่ถูกต้องสิ่งนั้นจะมีแต่โทษ สิ่งใดมีความถูกต้อง มันก็จะมีแต่สิ่งที่ เป็นประโยชน์. ประโยชน์ในความหมายที่ว่า

เกี่ยวข้องกันอย่างมีประโยชน์นะ ไม่ใช่ว่าเกี่ยวข้องกันอย่างให้hungงง ติดตังรุงรัง.

นี่จะต้องระมัดระวังไ้อ้ถ้อยคำกันให้ดี ๆ ไ้อ้ถ้อยคำ ๆ นั้น บางทีมันก็ให้ความหมายอย่างหนึ่ง ความหมายอีกอย่างหนึ่งตรงกันข้ามก็มีเช่นคำว่าประโยชน์. ประโยชน์ในความหมายธรรมดาตามตัวบาลีนี้ แปลว่าผูกพัน ๆ ๆ มันก็ยุ่งตายละ ผูกพัน ๆ; แต่ถ้าประโยชน์มันก็ผูกพันกันอย่างดี ผูกพันกันอย่างไม่มีโทษ มันก็กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าหรือความหมาย ถ้าว่าประโยชน์นั้นมันถูกต้อง ประโยชน์นั้นมันถูกต้อง จึงอยู่ที่ความถูกต้องนั้นเป็นหลัก.

ฉะนั้นจึงขอให้ถือเอาคำพูดอีกคำหนึ่งเป็นหลักว่า ธรรมะ ธรรมะ เพราะว่าคำเดียวกันกับความถูกต้อง มันความหมายอย่างเดียวกันแม้ไม่ใช่พยัญชนะเดียวกัน แต่ความหมายมันอย่างเดียวกัน ความถูกต้อง ความถูกต้อง เมื่อมีความถูกต้องมันก็มีความเป็นประโยชน์. สิ่งมีค่าสูงสุดก็คือความถูกต้องความถูกต้องให้พระเป็นเจ้า ฝึสางเทวดามารวมกันตั้งล้าน ๆ ทั้งหมดทั้งสิ้นของพระเป็นเจ้า ถ้าไม่ถูกต้องแล้วก็ไม่มีประโยชน์ ก็ไม่มีประโยชน์อะไรเลย. ถ้ามัน ถูกต้องมันก็มีประโยชน์ละ ถ้าของพระพุทธเจ้านะไม่ต้องของพระเป็นเจ้านะ ฟังให้ดี ๆ นะ ผมพูดว่า อันแรกของพระเป็นเจ้านะมันก็คือว่ายังไม่ใช่ความถูกต้อง แต่ถ้าของพระพุทธเจ้าแล้วจึงจะเป็นความถูกต้อง.

ที่นี้ความถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ ท่านเรียกเป็นบาลีว่า *สมมตต* ช่วยฟังให้ดี ๆ ว่า สัมมตตะ. เรียนนักธรรมมาตั้งหัวล้านแล้วมันก็ยังไม้อู้คำว่าความถูกต้อง ยังไม่รู้จักคำว่าสัมมตตะ คือคำว่าถูกต้อง ๆ ๆ ถูกต้อง ๆ ๆ ๆ รวมเป็นล้านก็ล้านคำก็ ได้รวมกันแล้วก็เรียกว่าความถูกต้อง, เรียกเป็นคำสั้น ๆ คำเดียวว่า

สัมมัตตะ : ประกอบอยู่ด้วยคำว่า สัมมา สัมมา ๆ ๆ ๆ ก็คำก็ไม่รู้
ไม่รู้จุดจบเลย คำว่าสัมมา ๆ ๆ โดยไม่ต้องมีจุดจบก็ได้ ถ้ามันถูก
ต้อง ๆ แล้วมันก็ไม่ให้โทษอะไร.

ทีนี้โดยย่อเรียกว่าความถูกต้องสัก ๔ อย่าง, โดยพิสดาร
เต็มทีหน่อยก็ ๑๐ อย่างนะ; ความถูกต้องทางกาย ความถูกต้อง
ทางจิต ความถูกต้องทางตัวตน ความถูกต้องทางความว่าง
นี่เป็นความหมายที่รัดกุมที่สุด ถูกต้องที่สุด สมบูรณ์ที่สุด
ประเสริฐที่สุด. ถูกต้องทางกาย ถูกต้อง ทางจิตถูกต้องทางตัว
ตน ถูกต้องทางความว่าง : ทางร่างกาย ถูกต้อง ถูกต้องไปหมด
ลมหายใจเข้าออกก็ถูกต้อง ร่างกาย เนื้อหนังนี้ก็ถูกต้อง ตดมันก็
ไม่เหม็น ใช้คำหยาบ ๆ ว่า ตดมันก็ไม่เหม็น ถ้ามันถูกต้อง มัน
จะเหม็นได้อย่างไรถ้าร่างกายมันถูกต้องลมมันก็ถูกต้องกายก็
ถูกต้อง ตดมันก็ไม่เหม็น มันก็คือ ไม่มีโรคอะไร ไม่มีโรค อะไร
มันก็ไม่ตายนั่นเอง มันหายไป หมดมันหาย โรคไปหมด มันก็
ไม่ตาย นี่ความถูกต้องมันก็หมายถึงไม่ตาย ถูกต้องทางกายก็
ไม่ตายทางกาย ถูกต้องทางจิตก็ไม่เกิดปัญหาในทางจิต คือมีจิต
คิดนึกถูกต้อง ทางกายกระทำถูกต้อง ทางจิตคิดนึกถูกต้อง.

ทีนี้ทางตัวตน ประกอบตัวตน ดำรงตัวตน มีหลักเกณฑ์
แห่งตัวตน อยู่ด้วยความถูกต้อง มีตัวตนที่ถูกต้อง จะมีปัญหา
อะไรมันก็สบายดี. แล้วถูกต้องทางความว่าง ว่างจากตัวตน ว่าง
จากตัวตน ว่างจากตัวตน. คนโง่ไม่รู้จัก ไอ้ชาติไม่มันไม่รู้จัก
คำว่าความว่างนะ เพราะมันไม่ประกอบด้วยปัญหา ไม่มีปัญหา
ความว่างจากตัวตน ความว่างจากตัวตนนั้นมันไม่มีปัญหา. ร่าง
กายก็ไม่มีปัญหา จิตใจก็ไม่มีปัญหา ตัวตนก็ไม่มีปัญหา ความ
ว่างก็ไม่มีปัญหา มันไม่มีปัญหาที่จะทำให้เกิดปัญหายุ่งยาก ไม่เกิด

อาทีนวะ - ความเป็นโทษ ไม่เกิดอุปัทวะ คือความอุบาทว์ ไม่เกิด ความทุกข์คือความที่ไม่พอใจ. นี้เรียกว่ามันถูกต้องทางความว่าง. ถ้ามันว่างเสียแล้วมันไม่มีตัวตน แล้วมันจะเป็นอะไรไปละ คุณลอง คิดดู มันก็ว่างจากตัวตน และเป็นความว่างนิรันดรของธรรมชาติ ว่างอย่างนิรันดรของธรรมชาติมันก็ว่างกันจริง ๆ มันได้เปรียบ อย่าง นี้ถ้ามันเป็นเรื่องของความว่างแล้วก็หมดปัญหาโดยประการทั้งปวง.

ฉะนั้นขอให้ถูกต้องโดยความว่าง อันสุดท้ายคือความว่าง ของตัวตนซึ่งเป็นของธรรมชาติ ดังนั้นเราจึงจำแนกความถูกต้อง อย่างน้อยว่า ๔ ความหมาย : ถูกต้องทางร่างกาย ร่างกายถูกต้อง, ถูกต้องทางจิตใจ จิตใจมันถูกต้อง ความคิดมันถูกต้อง, แล้วถูก ต้องทางตัวตนความมีตัวตน ประกอบร่างกาย ประกอบจิตใจ ประกอบเป็นการกระทำ ผลของการกระทำ อะไรขึ้นมาเป็นตัวเป็น ตนอย่างนี้มันก็ถูกต้อง เรียกว่าถูกต้องทางความมีตัวตน ถ้าถูก ต้องทางมีตัวตนแล้วมันไม่เกิดความเห็นแก่ตัว ไม่เกิดความคิด นึกว่ามีตัวตน มันว่างจากตัวตน ตอนนี้มันได้รับประโยชน์สูงสุดเป็น พระนิพพาน. ซึ่งคนโง่เท่าไรมันไม่รู้จัก นี่ยิ่งโง่เท่าไรมันยิ่งไม่รู้จักพระ นิพพาน พระนิพพาน-ว่างจากตัวตน.

มันอวดดีกันนัก อะไร ๆ มันก็เรียกว่ารู้จักพระนิพพาน มันดู ถูกพระนิพพานว่าเป็นของเข้าใจง่าย. พระพุทธเจ้าตรัสว่านิพพาน เป็น อายตนะอันหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่อะไรทั้งหมด ไม่ใช่อะไรทั้งหมด เพราะ มันว่างจากความเป็นอะไรทั้งหมด. นี้เรียกว่าความว่าง. มันก็ไม่ มีปัญหา ไม่มีปัญหา เข้าใจคำว่าความว่างให้ถูกต้องเท่านั้นแหละ มันหมดปัญหาโดยประการทั้งปวง มันจะเข้าใจนิพพาน.

นิพพาน อนารัมมณัง ยิ่งเข้าใจยากแหละ พุดไปก็เข้าใจ ไม่ได้ เต็มว่ามันพุดคำหยาบออกมาอีกแหละ. ฟังอีกที ว่านิพพานนะ

เป็นอนารมมณัง-ไม่มีอารมณ์มิใช่อารมณ์ไม่มีอารมณ์มิใช่อารมณ์.
เรามีอารมณ์กันแต่เพียงรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณ
มีเครื่องมือให้รู้ให้มี ว่าตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ พอมันมีตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ มันก็มีอารมณ์ มีอารมณ์มันก็มีอารมณ์ มันก็เป็นไป
ตามอารมณ์ มันก็เกิดปัญหาขึ้นมา. ถ้ามันว่างจากอารมณ์, คนโง่
ฟังไม่ถูก ยิ่งโง่ก็ยิ่งฟังไม่ถูก ว่างจากอารมณ์, ไม่เกิดรูป เสียง กลิ่น
รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณขึ้นมา นี่มันว่างจากอารมณ์-อนารมมณ.
พระบาลินั้นว่า *อปฺปติฏฺฐจฺ*-ไม่มีที่ตั้งที่อาศัย, *อปฺปวตฺตํ*-ก็ไม่เป็นไป
ไม่มีเป็นไป, *อนารมมณํ*-ไม่ใช่อารมณ์.

คำว่าอารมณ์นั้นน่าจะถ้าถึงเข้าแล้วมันไม่ใช่อารมณ์ แม้แต่
พระนิพพานก็ไม่ใช่อารมณ์ แต่เราจะเรียกว่าเป็นอารมณ์ตาม
ความต้องการของเรา มีอารมณ์คือพระนิพพาน. พระนิพพานนั้น
เป็นอารมณ์ไม่ได้ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่ามันไม่ใช่อารมณ์ มันอยู่
เหนือความเป็นอารมณ์. นี่ไปศึกษากันให้ละเอียดให้ลึกซึ้ง ตอนที่
ว่าพระนิพพานไม่ใช่อารมณ์. อายุตนะนั้นมีอยู่นะ อายุตนะนั้น มีอยู่.
คำว่าอายุตนะนี้แปลกยากที่สุด แปลยากที่สุดในบรรดาศัพท์ที่ผมรู้จัก
มา แปลยากที่สุด.

อายุตนะนั้นมีอยู่มันมีความหมายเท่ากับว่า สิ่งนั้นมีอยู่ สิ่ง
นั้นมีอยู่ แต่มิใช่อารมณ์ มิใช่อารมณ์, สิ่งนั้นมีอยู่ก็คือมิใช่ธาตุดิน
มิใช่ธาตุน้ำ มิใช่ธาตุไฟ มิใช่ธาตุลม-สี่ธาตุนี้ก็ไม่ใช่. แล้วก็
ภพทั้งหลายก็ไม่ใช่ คือว่าจะจะเป็น*อากาศานัญญาตนะ*-อากาศอัน
ไม่มีที่สิ้นสุดก็มิใช่, ไม่เป็น*วิญญาณัญญาตนะ*-เป็นวิญญาณอัน
ไม่มีที่สิ้นสุดก็มิใช่, *อากิญจัญญาตนะ*-เป็นความไม่เป็นอะไร
อันไม่มีที่สิ้นสุดก็มิใช่, *เวสสัญญานาสัญญาตนะ*-มันเป็นความ
รู้สึกก็ไม่ใช่ ไม่รู้สึกก็ไม่ใช่. สี่อย่างนี้นักธรรมโทมันมีอยู่แล้ว

In the silent
mind
one can listen
to
grass.

John Burroughs
1890

แหละ : อากาสาณัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ-
ตนะ เนวสัญญาตนะ สัญญาตนะ. นี้มันก็มีใช่ มันก็มีใช่ ไม่ใช่สิ่ง
ที่เรียกว่านิพพาน.

ทีนี้ก็มาพิจารณากันดูต่อไป ว่า นาย โลก-โลกนี้ก็ไม่ใช่
น ปรโลก-โลกอื่นก็มีใช่ น อุภ โจนุทิมสุริยา-ระหว่างโลกทั้ง
สองคือมิใช่ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์หรือระหว่าง
โลกทั้งสองก็มีใช่ แล้วมันจะเป็นอะไรละ. ขอให้ลองคิดดูสิว่า โลก
นี้ก็มิใช่ โลกอื่นก็มีใช่ ระหว่างโลกทั้งสองก็มีใช่ มันก็ไม่มีอะไร
มันก็ไม่ใช่อะไร มันมีแต่ความว่าง. นี้รู้จักพระนิพพานมันต้องรู้จัก
กว่าอย่างนี้ ว่าไม่ใช่ธาตุทั้งสี่ ไม่ใช่ภพทั้งสี่ ไม่ใช่โลกทั้งสาม.

แล้วท่านก็อธิบายไปตามวิธีของท่านว่า น อาคดี-มิใช่การมา
น คดี-มิใช่การไป น จิตี-มิใช่การตั้งอยู่ น อุปปตติ-มิใช่การเกิดขึ้น
เห็นไหมมันยิ่งโง่ ยิ่งโง่ ยิ่งโง่ ยิ่งไม่รู้จักคำของพระพุทธเจ้า ไม่รู้
จักความหมายของพระพุทธเจ้า มิใช่การมา-อาคดี มิใช่การไป
-คดี มิใช่ จิตี คือการตั้งอยู่ มิใช่อุปบัติตติ มิใช่การอุปบัติบังเกิดขึ้น
มันมิใช่ ๆ ๆ ๆ จนไม่รู้ว่าจะมีใช่อะไร แต่ท่านสรุปไว้เป็นคำว่า
อปฺปติฏฺฐจฺ, อปฺ เป็น อ, อะ คือ นะ อปฺปติฏฺฐจฺ -มิได้ตั้งอยู่, อปฺปวตฺต
-มิใช่เป็นไป, อนารมฺมณฺ อณารมฺมณฺ คำสำคัญที่สุด มันมิใช่
อารมณ์มันไม่เป็นอารมณ์; สามคำนี้สูงสุด ๆ ฝรั่งทั้งโลกมันก็ไม่รู้มัน
ไม่เคยเรียนรู้อะไรของพระพุทธเจ้า มันก็ไม่รู้คำวิเศษ ๓ คำนี้ว่า
อปฺปติฏฺฐจฺ, อปฺปวตฺต, อนารมฺมณฺ นี้เราเป็นพุทธบริษัททั้งที่ก็ควรจะ
รู้ : ไม่มีที่ตั้งที่อาศัย ไม่มีการเป็นไป และก็มีใช่อารมณ์.

นี่ธรรมะนี้ลึกสูงสุด ผมเป็นคนโง่ไปแล้วที่เอาเรื่องที่ลึกมา
พูดให้คนโง่ฟังอีก มันก็ฟังกันไม่ถูก คงจะฟังกันไม่ถูก มาก ๆ หลาย ๆ
คนแหละที่พูดเรื่องนี้ พูดเรื่องพระนิพพานฟังกันไม่ถูก เพราะเหตุนี้

อุปปฏิภูล์ อุปปวตต์ อนารมมณ - มิใช่ตั้งอยู่ มิใช่เป็นไป มิใช่อารมณ์.
นี่สูงสุด ๆ ของคำที่จะบรรยายได้ในเรื่องของคำว่าพระนิพพาน.

นิพพานนั้นเป็นอายตนะอันหนึ่ง เป็นอายตนะอะไร เป็นตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณ บ้าเลย ๆ มันมิใช่อายตนะนั้น มันมิใช่อารมณ์นั้น มันมิใช่ ๆ ๆ มันอายตนะของมิใช่ ๆ ๆ มิใช่ดินน้ำลมไฟ มิใช่อากาศสณญายตนะ วิญญณณญายตนะ อากิณญญายตนะ เวนสณญณานาสณญายตนะ, มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ระหว่างแห่งโลกทั้งสอง, มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การเป็นไป แล้วก็ อนารมมณัง มิใช่อารมณ์ คือไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์ ไม่เป็นอารมณ์.

เราจะมีอะไรเป็นอารมณ์ก็ได้ แต่ว่าสิ่งนั้นนะไม่ถือว่าเป็น อารมณสำหรับพระพุทธเจ้า แม้จะมีพระนิพพานเป็นอารมณ์ก็ตาม สมมติไปอย่างนั้นแหละ แต่ว่านิพพานมิใช่อารมณ์ เพราะมิใช่สิ่งที่จะเป็นธตทุทังสี เป็นภพทังสี เป็นอะไรทั้งหมด เรียกว่า มันไม่มีมิติดีกว่านะ พุดเป็นภาษาวิทยาศาสตร์ บ้า ๆ บอ ๆ ตามแบบ ของผมหน่อยผมก็พุดว่า มันไม่มีมิติ มันมิใช่การตั้งอยู่ มันมิใช่การเป็นไป มันมิใช่อารมณ์ นั่นแหละถูกต้องที่สุด แต่มันเป็น วิทยาศาสตร์มากไปสักหน่อยเดียวจะฟังไม่รู้กันอีก นี่คือนิพพาน พระนิพพาน.

คุณไปฟังให้ดีสิ มันก็พอจะรู้เรื่องบ้าง ฟังไม่ดีมันก็ไม่รู้ : มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การเกิดขึ้น มิใช่ การดับลง มันมีแต่คำว่ามิใช่ ๆ ๆ มันเป็นมิติของการมิใช่ ๆ ๆ มิใช่ ๆ ๆ นั่นแหละเป็นพระนิพพาน. ดังนั้นมันจึงหาความทุกขไม่ ได้ ไม่มีอุปัทวะใด ๆ ที่จะเป็เหตุให้เกิดความทุกขในเรื่องของพระ นิพพาน. มันก็จะดีมากถ้าจะรู้เรื่องอย่างนี้ไว้บ้าง เป็นวิทยาศาสตร์

ชั้นสูงของชั้นอภิปรชญา ชั้นสูง มิใช่ตั้งอยู่ มิใช่เป็นไป มิใช่อารมณ์
นี่เป็นเรื่องของพระนิพพานโดยสมบูรณ์.

ทีนี้เราควรรู้จักความถูกต้อง ความถูกต้อง ความถูกต้อง
ถ้ามันมีความถูกต้อง มันมิใช่อารมณ์ มันมิใช่การตั้งอยู่ มันมิใช่
การเป็นไป พุดอย่างเด็ก ๆ พุด มิติอย่างเด็ก ๆ ก็มีใช่การไป มิใช่
การมา มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การบังเกิด มิใช่การดับสูญ มิใช่อะไร ๆ
ทั้งหมด แล้วก็ว่ามันมิใช่อารมณ์.

นี่ผมยิ่งพุดก็ยิ่งโง่แหละ เพราะยิ่งพุดให้คนไม่รู้เรื่อง เอาเรื่อง
ไม่รู้เรื่องมาพุดให้คนฟัง ผมยิ่งพุดเองก็ยิ่งโง่เอง ใจคำว่าไม่มีอารมณ์
ไม่ใช่อารมณ์นั่นแหละเป็นที่อธิบายยากที่สุด ว่ามันเป็นอย่างไร.
เดี๋ยวนี้ขอแสดงความหวังว่าคงจะมีผู้ฟังถูกบ้าง ในเรื่องของพระ
นิพพาน มีบทบัญญัติไว้เป็นคำบัญญัติว่า *ตथा ภิกขเว ตทายตนํ,
ตทายตนํ ภิกขเว-อายตนะ* นั้นมีอยู่ อายตนะนั้นมีใช่อะไร มิใช่
อะไร มิใช่อะไร มิใช่อะไร มิใช่ตั้งอยู่ มิใช่เป็นไป มิใช่ดับสูญ มิใช่
อารมณ์. นั่นแหละ อายตนะนั้น อายตนะนั้น แปลได้อย่างดีที่สุดก็ว่า
สิ่งนั้นนะ สิ่งนั้น สิ่งทีเรียกว่าธาตุดินธาตุน้ำ ไม่ได้ ๆ ทั้งนั้น สิ่ง
นั้นเป็น อายตนะ หรืออายตนะนั้นมีอยู่ คือเป็นพระนิพพาน มิใช่การ
ตั้งอยู่ มิใช่การเป็นไป มิใช่การดับ มิใช่อารมณ์.

เอาละพอแล้ว ผมจะโง่กว่านี้อีกก็หมดแรงแล้ว มันพุดเรื่อง
ไม่มีอารมณ์ ในคำว่าไม่มีอารมณ์ ไว้เป็นของขวัญแก่ท่านทั้งหลาย
ในวันนี้ว่าสิ่งสูงสุดที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ นั่นคือท่านพุดว่าสิ่งนั้นมีอยู่
แล้วก็สิ่งนั้นมีใช่อารมณ์ อายตนะเหล่านั้น อายตนะนั้นมีอยู่แต่ว่า
อายตนะนั้นมีใช่ ๆ ๆ มิใช่ดินน้ำลมไฟ มิใช่อากาศสัพพัญญายตนะ
วิญญานัญญายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ,
มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ระหว่างแห่งโลกทั้งสอง, มิใช่การมา

มิใช่การไป มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การดับสูญ แล้วก็สิ่งนั้นมิใช่อารมณ์.
สรุปค่าเดียวว่ามีอารมณ์ จะเรียกว่าไม่มีอารมณ์ก็ได้ ถ้าไม่มี
อารมณ์ก็มีอารมณ์ เราจึงจะเอามาเป็นอารมณ์อย่างรูป เสียง
กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณฺเฑ ไม่ได้ ๆ ๆ เพราะว่ามิใช่อารมณ์
เป็นอายตนะที่มีอารมณ์ ต้องพูดด้วยคำว่า ไม่ ไม่ ไม่ ไม่ตั้ง
ร้อยคำพันคำ มิใช่ดินน้ำลมไฟ มิใช่อากาศ มิใช่วิญญาณ อาย
ตัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ, มิใช่การมา มิใช่
การไป มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การดับไป สิ่งนั้นมิใช่อารมณ์ ถ้าหา
พบก็คือหาพบพระนิพพาน คือสิ่งสูงสุดที่ไม่มีอะไรสูงสุดยิ่งไปกว่า.

ทำไมจึงไม่มีอารมณ์เพราะมันมีแต่ความถูกต้อง ความถูก
ต้อง ไม่มีการปรุงแต่ง ไม่มีการปรุงแต่ง ไม่มีสังขาร ไม่มีอารมณ์
ไม่มีตลิ่งที่จะไหลไป เพราะมันเป็นความว่าง มันเป็นเรื่องของความ
ว่าง มันจึงไม่มีตลิ่งที่จะไหลไป มันจึงที่สุดแห่งความทุกข์. ท่านพูด
อีกคำที่น่านมหัสจรรย์แปลกที่สุดก็ว่า *เอโรวนฺโถ ทุกขสฺส* -นั่นเป็น
ที่สุดแห่งความทุกข์ ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ มีความทุกข์อีก
ต่อไปไม่ได้ นั่นเป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ อายตนะนั้นนะ สิ่งนั้น
นะ เป็นที่สุดแห่งความทุกข์ ความไม่มีอารมณ์นะ เป็นที่สุด
แห่งความทุกข์ ไม่มี...นิพพาน ๆ นั่นแหละเป็นที่สิ้นสุด แห่งความ
ทุกข์.

มีโวพจน์ใช้แทนกันได้ว่า ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ หรือว่า
อายตนะนั้น หรือว่ามิใช่อารมณ์ ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ เป็น
อายตนะนั้น ซึ่งมันพูดเป็นอะไรไม่ได้ มันใช้คำว่าอายตนะนั้น
อายตนะนั้น มันไม่ใช่ ๆ ๆ ไม่ใช่อะไร ไม่ใช่อะไร ไม่ใช่อะไร ไม่ใช่
อายตนะนั้น อายตนะนั้น มันไม่ใช่ ๆ ๆ ไม่ใช่อะไร มิใช่อายตนะ
นั้นแล้วก็เป็นพระนิพพาน ท่านจึงตรัสได้แต่เพียงอายตนะนั้นมิ

อยู่ ก็เท่ากับว่าสิ่งนั้นมีอยู่ สิ่งนั้นมีอยู่ สิ่งนั้นไม่ใช่สิ่งทั้งปวงตามที่บรรยายมาแล้ว.

นี่ขอให้ท่านทั้งหลายรู้จักสิ่งสูงสุด สูงสุด ไม่มีอะไรสูงสุด ยิ่งไปกว่า คือพระนิพพาน หรืออายตนะนั้น หรือที่สุดแห่งความทุกข์ หรือสิ่งที่มีโชคารมณ. อันนี้เป็นความถูกต้อง เป็นความถูกต้อง อย่างที่ผมกล่าวมาแล้วซ้ำ ๆ ซาก ๆ ตั้งร้อยครั้งพันครั้งล้านครั้งก็ว่า สิ่งที่มีปัญหา สิ่งนั้นเป็นความถูกต้อง สิ่งที่เป็นความถูกต้องคือสิ่งที่ไม่มีความทุกข์ ไม่มีความทุกข์ที่ไม่ต้องดับ ไม่มีเหตุให้เกิดทุกข์ มันก็ไม่มีมีความทุกข์โดยประการทั้งปวง.

มันว่างไป ว่างไป ว่างไป ว่างไป เป็นปริมาณบุตรสุญญตา เป็นคำแปลที่สุดอีกคำหนึ่งแล้ว พูดไปอีกก็มันบ้าอีกบ้าต่อไปอีก บ้าต่อไปอีก ที่เอาคำที่ไม่รู้เรื่องมาพูด ปริมาณบุตรสุญญตา. ประมะ แปลว่า อย่างยิ่ง, อนุตตระ ไม่มีอะไรยิ่งกว่า สุญญตา แปลว่า ความว่าง ความว่างซึ่งไม่มีอะไรยิ่งกว่า เรียกความว่างอย่างยิ่ง ความว่างอย่างยิ่ง ยิ่งว่างเท่าไรยิ่งถูกต้องเท่านั้น ว่างที่สุดก็ถูกต้องที่สุด เพราะว่ามันไม่มีปัญหา. ถ้ามันมีปัญหามันไม่ใช่ความว่างไม่ใช่ความถูกต้อง ดังนั้นจึงถือเอาความไม่มีปัญหา ความไม่มีปัญหาเป็นความถูกต้อง.

มันเป็นคำพูดที่ไม่รู้จักหรือ ความถูกต้อง ความถูกต้อง มันสูงสุด อย่างสูงสุดไม่มีอะไรเปรียบ แล้วมันก็ไม่มีความ เพราะมันเป็นธรรมทั้งปวง เป็นธรรมทั้งหลาย เป็นธรรมทั้งปวง มันอยู่ที่ความถูกต้อง ไม่มีมีความถูกต้องมันก็มีแต่ปัญหา นี่คนเขาประมาทกันนัก พระเณรก็หัวหงอกหัวล้านแล้วมันก็ยังโง่ไม่รู้จักคำว่าความถูกต้อง มันไม่รู้จักคำว่าความถูกต้อง หรือสัมมัตตะของพระพุทธเจ้า แปลว่าความถูกต้อง ความถูกต้อง.

ขอให้สนใจเป็นพิเศษ แล้วท่านจะรู้สึกว่ามันเป็นคำที่นำ
อัจฉริยะที่สุด มันมีเหตุผลที่สุด แล้วมันก็มีประโยชน์ในทางที่ว่า
มันไม่มีปัญหาอะ มันนำอัจฉริยะที่สุด มันมีเหตุผลที่สุด มันมีปาฏิ-
หารีย์ที่สุด คือสามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้เป็นความถูกต้อง เป็น
ความถูกต้อง เป็นความถูกต้อง เป็นความถูกต้อง จะพูดกันอีกที
ล้าน ๆ ๆ คำ มันก็คือความถูกต้อง ความถูกต้องแล้วก็หมดปัญหา.
ถ้าโลกทั้งปวงมีความถูกต้องมันก็หมดปัญหา ก็ดับสนิทแห่งโลก
เป็นความว่างจากความทุกข์ทั้งปวง เมื่อมันไม่มีตัวตนมันก็เป็น
ความว่าง มันก็หมดปัญหา. นี่พูดได้เพียงเท่านั้นว่า สิ่งสูงสุดกว่าสิ่ง
ทั้งปวงคือความถูกต้อง เมื่อมีความถูกต้องแล้วมันก็ไม่มีปัญหา ไม่
มีปัญหา มันก็จะอะไร ? มันประเสริฐที่สุดถ้ามันไม่มีปัญหา.

พอแล้ว ๓๐ นาทีแล้ว รู้สึกเหนื่อยเสียแล้ว ก็ต้องขอยุติ
การบรรยายว่า คำพูดเป็นที่ระลึกในวันนี้ก็คือ ความหมายลึกซึ้งของ
สิ่งที่เรียกว่า พระนิพพาน หรืออายตนะนั้น หรือที่สุดแห่งความทุกข์
หรือว่าความไม่มีอารมณ์ ความมิใช่อารมณ์นั้นนะ ความหมาย
ของคำว่านิพพาน สรุปรวมอยู่ตรงที่ว่าความถูกต้อง ความถูกต้อง
ความถูกต้อง ไม่มีปัญหา เป็นอายตนะนั้น เป็นที่สุดจบแห่งความ
ทุกข์ทั้งปวง ไม่มีอะไรมาทำให้เป็นอารมณ์ได้ มันไม่มีมิติ ไม่มีมิติ
dimension ไม่มีโดยประการทั้งปวง เรียกว่ามันเป็นความว่าง
แล้วมันก็ว่างจากอารมณ์.

ขอยุติด้วยความสมควรแก่เร็วแรงนี้ไม่มีเร็วแรงจะพูดแล้ว
ขอยุติฝากไว้ให้ท่านทั้งหลายว่า จงจำคำนี้ไปว่าความถูกต้อง ความ
ถูกต้อง ความถูกต้อง. สิ่งเดียวเป็นปัญหา จะแก้ปัญหาได้ ทั้งหมด
เพราะมันเป็นเรื่องของพระนิพพาน. ขอยุติการบรรยายแก่ ท่านทั้ง
หลาย และขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายที่ตั้งใจฟังจนจบ.

ขอยุติคำบรรยายไว้แต่เพียงเท่านี้.

เรื่องสูงสุด คือ นิพพาน

ธรรมบรรยายพิเศษ
๑๗ ตุลาคม ๒๕๓๕

หาโอกาสคุยเรื่องพระนิพพานกันเสียบ้าง

พระนิพพาน คือที่สุดแห่งความทุกข์

ได้ฟังอะไรกันบ้าง ? ได้คุยอะไรกันบ้าง ? ... อยากจะคุย เรื่องสูงสุด คือเรื่องพระนิพพาน ถ้ารู้เรื่องพระนิพพานละก็ใช้ได้; ไม่มีเรื่องอะไรสูงกว่านั้น; หาโอกาสคุยเรื่องพระนิพพานกันเสียบ้าง ยังเข้าใจผิดกันอยู่มาก : เรื่องอายตนะ เรื่องได้เรื่องเสีย เรื่องแพ้ เรื่องชนะ.

พระนิพพานนะคือที่สุดแห่งความทุกข์; ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอะไร : ไม่มีอารมณ์รัก โกรธเกลียดกลัว; ไม่มีอารมณ์ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ; ไม่มีอารมณ์รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณ; เป็นที่สุดแห่งความทุกข์ เป็นความว่างจากตัวตน.

สูงสุดแล้วก็เพียงเรื่องเดียว.

อายตนะนั้นมีอยู่ มิใช่ ๆ ๆ มิใช่ ๆ ๆ : มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การถึง มิใช่การอุบัติบังเกิด; ไม่ตั้งอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีอารมณ์ : ไม่ตั้งอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีอารมณ์ : ไม่ตั้งอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีอารมณ์; ตั้งอยู่ก็มิใช่ เปลี่ยนแปลงอยู่ก็มิใช่ ไม่มีอารมณ์ ศึกษากันหลาย ๆ ครั้งให้เข้าใจ จิตชนิดนี้แหละ จิตที่ได้ รับรสของพระนิพพาน คือความสิ้นสุดแห่งความทุกข์.

จะอยู่ที่ไหนก็ตาม ขอให้รู้เรื่องพระนิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ : มิใช่อายตนะ มิใช่ภพ มิใช่โลก มิใช่ความทุกข์ สิ้นสุดแห่งความทุกข์ เพราะมันสรุปได้เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น ไม่มีที่เรื่อง ไม่มีมาก.

จำหัวข้อที่สำคัญ ๆ คำสำคัญไว้ได้ทุก ๆ คำ มันมีไม่กี่คำนัก จำบาลีที่เป็นหลัก ๆ เพียง ๒ - ๓ คำเท่านั้นเช่นคำว่า : -

- อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตฺนํ - อายตนะนั้นมีอยู่
- อายตนะนั้นมีอยู่,
- อปปตฺติจฺจํ - มิใช่ความตั้งอยู่,
- อปปวตฺตํ - มิใช่ความเป็นไป,
- อนารมฺมณํ - มิใช่อารมณ์.

มิใช่ธาตุดิน ธาตุไฟ ธาตุน้ำ ธาตุลม : มิใช่ธาตุอากาศ มิใช่ธาตุวิญญาณ มิใช่ธาตุความไม่มีอะไร และมีใช่ความรู้สึกอยู่หรือไม่รู้สึกอยู่ แปลว่ามันไม่รู้สึกอารมณ์ที่จะเกิดความรู้สึก ยึดถือว่าอารมณ์อะไร รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณ อารมณ์หก ไม่มี ๆ ๆ : จึงว่าธาตุดินก็มิใช่ ธาตุน้ำก็มิใช่ ธาตุลมก็มิใช่ ธาตุอากาศก็มิใช่ ธาตุวิญญาณก็มิใช่ ความรู้สึกก็มิใช่ มิใช่

ความรู้สึกรู้สึกก็ไม่ใช่.

เอเสวนุโต ทุกขสุต คำนี้แหละสำคัญ เอเสวนุโต ทุกขสุต
นั่นแหละคือที่สุดแห่งความทุกข์.

อายตนะนั้นมีอยู่ ก็คือสิ่งนั้นมีอยู่, พระพุทธเจ้าท่านตรัส
พยากรณ์ว่า “อายตนะ” : อายตนะนั้นมีอยู่ คือสิ่งนั้นมีอยู่ สิ่งนั้น
มิใช่ธาตุดิน สิ่งนั้นมีใช่ธาตุน้ำ สิ่งนั้นมีใช่ธาตุไฟ สิ่งนั้นมีใช่ธาตุลม
สิ่งนั้นมีใช่อากาศอันกระจายตนะ คือมิใช่อากาศอันไม่มีที่สิ้นสุด,
มิใช่วิญญาณอันกระจายตนะ สิ่งนั้นมีใช่วิญญาณอันไม่มีที่สิ้นสุด, มิใช่
วิญญาณธาตุอันไม่มีที่สิ้นสุด, มิใช่อกาภิัญญายตนะ สิ่งนั้น มิ
ใช่ความไม่มีอะไรอันไม่มีที่สิ้นสุด ตัดความไม่มีอะไรอันไม่มี ที่
สิ้นสุดทิ้งไปเสีย จะได้เป็นความรู้สึกรู้สึกก็ไม่ใช่ ไม่รู้สึกรู้สึกก็ไม่ใช่ รู้สึก
อยู่ก็ไม่ใช่ ไม่รู้สึกรู้สึกอยู่ก็ไม่ใช่ : มันว่าง ฟังดูซิ ! สูงสุด และประโยชน์
สูงสุด และสามารถจะเข้าใจได้ดีที่สุด ; พุตกันเป็นเดือน ๆ ปี ๆ
ก็ยังไม่ค่อยจะเข้าใจ : มันเห็นเป็นบ้าน เป็นเมือง เป็นวัตถุ เป็น
อารมณ์เห็นเป็นธาตุ เห็นเป็นภพ เห็นเป็นโลก ไปเสีย ไม่ใช่โลกนี้
ไม่ใช่โลกอื่น ไม่ใช่ระหว่างแห่งโลกทั้งสอง ไม่ก็คำหอรอกพุตกัน
จริง ๆ ก็ไม่ก็คำ มันก็พอจะเข้าใจได้ ไม่ยากจนเข้าใจไม่ได้ขอให้สนใจ
กันหน่อยเถอะ เวลาเหมาะ ๆ พุดเรื่องนี้กันสักที พุดกันให้ ละเอียด.

๓ คำเท่านั้น เอาไปคิด : มีได้ตั้งอยู่ มีได้เป็นไป แล้วยังมิใช่อารมณ์

ถ้าสนใจเรื่องนี้แล้วมันพอ คุ่มคำสูงสุดของทุก ๆ เรื่อง.

อตุถิ ภิกขเว ตทายตนะ - สิ่งนั้นมีอยู่, สิ่งนั้นมีใช่ธาตุ
มิใช่โลก มิใช่มิติ ไม่ใช่การเคลื่อนไหว สิ่งนั้นเป็นที่สุดแห่งความทุกข์
สิ่งนั้นไม่มีอารมณ์อะไร ไม่จัดว่าเป็นอารมณ์อะไร คือยึดถือไม่ได้
ว่าเป็นอารมณ์อะไร มันไม่ใช่มิติ, มิติก็คือที่เขาบัญญัติเรียกกัน

ขึ้นมาว่า การมา การไป การตั้งอยู่ การอุบัติบังเกิด แล้วก็**อปปติฏฺจ**
-มันไม่ใช่ตั้งอยู่**อปปวตฺต**-มิใช่เป็นไปอยู่**อนารมฺณ**-มิใช่อารมณ์
สามคำนี้สำคัญที่สุด เข้าใจยากที่สุด **อปปติฏฺจ** **อปปวตฺต** **อนารมฺณ**
-มิใช่การตั้งอยู่มิใช่การเป็นไปและมิใช่อารมณ์สามคำเท่านั้นมันพูด
๓ คำเท่านั้น ถ้าเข้าใจได้แล้วจิตมันว่าง จิตมันว่างคือไม่มีอารมณ์
ไม่มีสังขารการปรุงแต่ง ตลิ่งไม่ไหล อีกต่อไป.

หาโอกาสพูดกันสักที เสียเวลาวันสองวันก็คุ้มค่า คุ้มค่า ๆ
พระนิพพานคือสิ่งนี้ นิพพานคือสิ่งนี้ นิพพานคือที่สิ้นสุดแห่งความ
ทุกข์สิ้นสุดแห่งความทุกข์ๆ แล้วก็ว่างจากอารมณ์มิใช่มิติใดๆ มิติ
มันเป็นศัพทวิทยาศาสตร์ แปลว่าสิ่งที่บัญญัติได้ว่าเป็นอะไร เป็นมิติ
โดยมากในบาลีจะมีว่าการมา การไป การตั้งอยู่ การอุบัติบังเกิด
แล้วก็การมิได้ตั้งอยู่ แล้วก็การมิได้เป็นไป ความไม่มีอารมณ์ ไม่
มีอารมณ์ สามคำเท่านั้นเอาไปคิด, สามคำเท่านั้นเอาไปคิดเถอะ
มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป มิใช่อารมณ์ : มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป
แล้วก็มิใช่อารมณ์ ๓ คำเท่านั้น ลึกซึ้งที่สุด จะว่ายากก็ยากที่สุด
จะว่าง่ายก็ง่ายที่สุด จะมีประโยชน์ก็มีประโยชน์ที่สุด.

ประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพาน พระนิพพานคือไม่มี
ความทุกข์ สิ้นสุดแห่งความทุกข์โดยประการทั้งปวงคือนิพพานพูด
ให้มันสั้นกว่านั้นก็คือว่าง : นิพพาน คือสภาพว่าง ภาวะว่าง ความ
ว่าง คือความไม่มีอารมณ์.

รู้จักอารมณ์เสียหน่อยซิ อารมณ์คือ รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ อัมมารมณฺเฑ นี้เรียกว่าอารมณ์หก; ตา หู จมูก ลิ้น กาย
ใจ นี่เป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์ มันไม่มีอารมณ์ และไม่มีที่ตั้งแห่งอารมณ์
มันก็ไม่มีความรู้ ไม่มีอารมณ์มันก็ไม่รู้จะพูดว่าอะไร มันสบาย

สบายที่สุด สบายคือไม่มีปัญหา ไม่มีความทุกข์ ไม่มีความทรมาน แม้แต่ตั้งอยู่ก็ได้ตั้งอยู่ แม้จะเป็นไปก็ได้เป็นไป เพราะว่ามัน ไม่มีอารมณ์อะไร จึงมิได้ตั้งอยู่ที่ไหน และมิได้เป็นไป เท่านั้นแหละ, พอ ขอใช้คำว่า พอ หมด หมด ทั้งพระไตรปิฎก ๆ ๆ คือคำพูดเพียง ๒ - ๓ คำ มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป มิใช่อารมณ์ นี้แหละเป็น ธรรมะสูง.

ถ้าอยากตั้งใจบำเพ็ญประโยชน์ผู้อื่นเป็นธรรมะธรรมดา สามัญทั่ว ๆ ไป ก็ทำไป สงเคราะห์ สงเคราะห์ ประชาสงเคราะห์ทั่วไป เช่นรักษาต้นน้ำลำธารไว้บ้าง เป็นต้น แต่ถ้าอยากจะมีจิตใจเป็นทุกข์ ไม่ได้ เป็นทุกข์ไม่เป็นหรือสิ้นสุดแห่งความทุกข์แล้วก็ต้องเรื่องอย่าง นี้ เรียกว่าเรื่องพระนิพพานก็ได้ คือดับสุดแห่งความทุกข์เรียกว่า ตทายตนะ เรื่องอายตนะนั้น : - อายตนะนั้นอันมิใช่อะไร ๆ ๆ หมด เรื่องอายตนะนั้น *อนารัมมณัง* - ไม่มีอารมณ์อะไร ไม่เป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์อะไร มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป แล้วก็ประกอบอยู่ด้วยอารมณ์ มันก็ไม่ยากจนเข้าใจไม่ได้ แต่มันอาจจะ เข้าใจได้ไม่พอ เข้าใจได้ไม่เพียงพอ ขอแนะนำว่าถ้าสนใจเรื่อง นี้แล้วมันพอ มันคุ้มค่าได้หมด มันคุ้มค่าสูงสุดของทุก ๆ เรื่อง เรียกว่าเรื่องอายตนะนั้น เรียกว่าเรื่องมิใช่อารมณ์ เรื่องที่สุดแห่ง ความทุกข์ ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ เรื่องว่าง ว่าง ว่าง ๆ ๆ ว่าง จากตัวตน มันก็ไม่มีปัญหา ไม่มีปัญหา ก็คือไม่ตาย ไม่มีปัญหา; ถ้า ยังมีปัญหา ก็ดีกว่าอนจนตายแหละ ไม่มีปัญหา ก็ไม่มี ความตาย.

ศึกษาได้ด้วยคำพูดธรรมดา คำพูดธรรมดา ความรู้สึกตาม ธรรมดา พยายามรู้จักสิ่งตามธรรมดา ธรรมดาที่สุด ๆ ธรรมดาที่ไม่ มีอะไรยิ่งไปกว่าธรรมดานี้ คือธรรมดาของพระนิพพาน ธรรมดาของ ความสิ้นสุดแห่งความทุกข์ ธรรมดาของความมิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป

และมีโชอารมณฺ์ คำที่สำคัญที่สุดมีเพียง ๓ คำเท่านั้น : มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป มิใช่อารมณฺ์ : สามคำเท่านั้นสำคัญที่สุด : อัปตัญญู อัปวัตตงฺ อนุรํมณฺง ถ้าใช้คำเดียวกันก็ ตทายตนงฺ - อาตยตนะ นั้น ๆ ายตนะนั้น คือสิ่ง นั้น ๆ ๆ มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป มิใช่อารมณฺ์ คือพระนิพพาน ถ้าจะแจกให้ละเอียดก็ ธาตุดินก็มีโช ธาตุน้ำก็มีโช ธาตุไฟก็มีโช ธาตุลมก็มีโช, อากาสาณัญจายตนะก็มีโช วิญญา- นัญจายตนะก็มีโช อากิญจัญญายตนะก็มีโช เนวสัญญานาสัญ- ญายตนะก็มีโช, มิใช่โลกนี้, มิใช่โลกอื่น, มิใช่ระหว่างแห่งโลก ทั้งสอง; มันมิใช่การมา มันมิใช่การไปหรือถึง มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การอุบัติบังเกิด : สรรพะไม่ใช่.

ว่าที่จริง มันไม่ยากจนเกินไป

|| แต่มันไม่สนใจกันเรื่องนิพพานจึงเป็นหมัน.

ถ้าเข้าใจคำนี้ได้ก็ดี คือมันไม่ใช่อะไร ก็คือมันไม่มีอารมณฺ์ นั้นเอง ไม่มีอารมณฺ์สำหรับรู้สึกทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มันไม่ใช่รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณฺ์ มันไม่ยากนะ ว่าที่จริงมันไม่ยากจนเกินไป แต่มันไม่สนใจกัน แล้วก็เห็นว่า มันไม่น่าสนใจ หรือไม่รู้รู้สึกสนใจ เลยไม่อยากจะสนใจ เรื่องพระ นิพพานจึงเป็นหมัน พระนิพพานเป็นหมันค่างเต็งอยู่จนชั่วอายุ ชั่วอายุ เป็นหลายชาติ หลายชาติ ก็ชาติ ๆ มันก็ไม่รู้เรื่อง พระนิพพาน.

พอเราเอามาพูดขึ้นเขาเห็นว่ามันแปลก เขาก็ไม่สนใจเขา เห็นมันแปลก ก็ไม่อยากจะสนใจ ไม่มีใครสนใจ พูดเรื่องพระ นิพพาน เรื่องนี้ ที่พูดนี้ : ไม่ใช่อายตนะ ไม่ใช่อารมณฺ์มิใช่ ตั้งอยู่ มิใช่เป็นไป มิใช่อารมณฺ์; ลอง ลองสนใจเถอะ จะได้ผลไม่น่าเชื่อ !

จะได้ผลไม่น่าเชื่อ ! ได้ผลอย่างไม่คาดหวัง ! ไม่คาดฝัน ไม่มีอารมณ์ คือไม่มีปัญหา ไม่มีปัญหา : มันควรจะพูดกันทุกวันและเรื่อง เดียวเท่านั้น ไม่ต้องพูดเรื่องอื่น พูดกันทุกวันและพูดเรื่อง เดียวเท่านั้น : เรื่องอายตนะนั้นอันไม่มีอารมณ์ตั้งอยู่ อันมิใช่ตั้งอยู่ อันมิใช่เป็นไป อันไม่มีอารมณ์ ถ้าเราจะแจ่มแจ้งให้มันมากเรื่อง : ไม่ใช่ positive ไม่ใช่ negative ไม่ใช่ความเป็นบวก ไม่ใช่ ความเป็นลบ ไม่ใช่สสาร ไม่ใช่พลังงาน ไม่ใช่ supply ไม่ใช่ demand ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ใช่.

สรุป คำปฏิเสธ ความปฏิเสธว่าไม่ใช่ ๆ ๆ ไม่ใช่ ๆ ๆ ๆ ล้วน ๆ คำไม่ใช่ ๆ มันก็ไม่มีอารมณ์ แล้วมันจะเอาอะไรมาใช่ล่ะ มันไม่มีอารมณ์ มันไม่ใช่อารมณ์ แล้วมันจะเอาอะไรมาใช่ล่ะ ไม่ใช่ สิ่งนั้น ๆ ๆ ว่างนิรันดร เป็นที่สุดแห่งความทุกข์ ลึกลับแห่งความทุกข์ ว่างนิรันดร.

เกิดมาชาติหนึ่งคุ้มค่า ถ้ารู้เรื่องพระนิพพาน

รู้จักพระนิพพาน ถ้าบรรลุได้ด้วยก็ยิ่งดี.

ลองสนใจคุ้มค่า ! เกิดมาชาติหนึ่งคุ้มค่า ถ้ารู้เรื่องพระ นิพพานรู้จักพระนิพพาน! ถ้าบรรลุได้ด้วยยิ่งดีมันเป็นเรื่องที่คุ้มค่า มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป มิใช่อารมณ์ : นี้ คำสำคัญ มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไป มิใช่อารมณ์ : ๓ คำนี้สำคัญที่สุด.

และสรุปความว่านั่นแหละที่สุดแห่งความทุกข์ละ ที่สุดแห่ง ความทุกข์ : เอเสวนุโต ทุกขสส - นั่นแหละลึกลับแห่งความทุกข์ ลึกลับแห่งความทุกข์ เพราะมันไม่มีอารมณ์, เป็นทุกข์ไม่ได้ เพราะมันไม่มีอารมณ์ จำเค้า ๆ ไว้อย่างนี้ก่อน แล้วนี่เล่น ๆ เรื่อยไป ทุกครั้งที่มีความนึก, นอนหลับไปพักหนึ่ง พอลืมตาขึ้นมา

ก็เอาเรื่องนี้มาจำ ตื่นนอนขึ้นมาคราวไหนก็เอาเรื่องนี้มาจำ; จะ
ไปได้เร็ว ตื่นขึ้นมาด้วยพระนิพพาน ตื่นขึ้นมาด้วยความรู้สึกต่อ
พระนิพพานว่าอายตนะนั้นมีอยู่ ๆ อายตนะนั้นมีอยู่ ๆ แล้วก็ไม่ใช่
ใช่ ๆ ไม่ใช่ ๆ สารพัดอย่างไม่ใช่ แต่ทุกคนยังไม่ค่อยเข้าใจ ไม่ค่อย
เข้าใจ แล้วก็ไม่ได้สนใจ แล้วก็ไม่สนใจ บวชสึกไปก็หนี ก็ชาติ
แล้วมันก็ไม่เข้าใจอยู่นั้น ไม่เข้าใจเรื่องนิพพาน; ทั้งที่ว่าการบวช
นั้นมีคำปฏิญาณว่าข้าพเจ้าจะกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานออก
ไปจากทุกข์ทั้งปวง : สัพพทุกข์นิสสรณนิพพาน สจฺจิกรณตฺถาย –
ข้าพเจ้าจะกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน อันเป็นที่ออกไปจาก
ความทุกข์ทั้งปวง; แต่แล้วมันก็ไม่ได้ทำ (ผู้ร่วมฟังท่านหนึ่งแสดง
ความเห็นเป็นเชิงหยั่งดูความเข้าใจของตนว่าถ้าทำอยู่อย่างนี้ (คือ
อย่างที่กรูณา กล่าวสอนอยู่) ก็เหมือนกันกับที่ว่าเป็นเอกัคคตาที่จะ
ต้องมีพระนิพพานเป็นอารมณ์ หรือเหมือนอย่างในอุปสมานุสสติที่
ว่า มีสติตามระลึกถึงพระนิพพานเป็นอารมณ์) เรียกชื่อโดยสมมติ
ก็ได้ แต่ว่าพระนิพพานนั้นมีใช่อารมณ์ จะเอามาเป็นอารมณ์ของตา
หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ได้ เป็นรูป รส กลิ่น รส โภฏฐัพพะ
ฉัมมารมณไม่ได้ แต่เราสมมติเรียกเอาตามแบบของเรา ตามข้าง
ฝ่ายเราว่า เราจะมิพระนิพพานเป็นสรณะ เป็นเครื่องระลึก
เป็นเครื่องยึดเป็นหลัก เรียกได้ว่ามิพระนิพพานเป็นอารมณ์ มิ
เอกัคคตาจิต มิพระนิพพานเป็นอารมณ์ พุดได้ พุดได้ แต่โดยตัว
จริงมันจะมีอย่างนั้นไม่ได้; แต่เราพุดได้ว่าทำให้เป็นอย่างนั้น ๆ;
ไม่มีอะไรเป็นอารมณ์ ๆ จะพุดว่ามีเอกัคคตาจิต มีนิพพานเป็น
อารมณ์พุดก็ได้ มันเล่นตลกอยู่ แต่พระนิพพานมิใช่อารมณ์
พระนิพพานเป็นอารมณ์ไม่ได้ มิใช่อารมณ์ แต่เราเอาพระนิพพาน
เป็นอารมณ์; คือเอาสิ่งนั้นแหละ สิ่งที่ไม่ใช่ ๆ ๆ ๆ มาระลึกอยู่

มาระลึกอยู่ (เป็นอุบายในการปฏิบัติใช่ไหมคะ ?) ดี ๆ ๆ แน่นนอน
อย่างเดียวหมดก็ร้อยอย่างก็พันอย่าง รวมอยู่ในคำคำเดียวว่า ไม่มี
อารมณ์ มิใช่อารมณ์; บาลีใช้คำว่า *อนารมมณเ*, *อนารมมณเ*
เ - สิ่งนั้นมีใช่อารมณ์ ไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์.

เรื่องนี้จะเข้าใจเองได้ที่หลัง ทำต่อไปเรื่อย ๆ ๆ พอล้มตัว
นอนที่หนึ่งก็นึกถึงที่หนึ่ง ตื่นเข้าขึ้นมาก็ระลึกถึงที่หนึ่ง ไม่เท่าไรก็คืน
คืนกันกับเรื่องพระนิพพาน คืนเคยกับเรื่องพระนิพพานก็ได้รับประ-
โยชน์รับสรรเสริญอันสูงส่งแห่งพระนิพพานแต่พระนิพพานจะเป็นอารมณ์
ให้แก่สัตว์ตัวใดก็ได้ไม่ได้ เพราะพระนิพพานไม่ใช่รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ อัมมารมณเ; ไม่ใช่สิ่งที่จะรู้ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ;
มันรู้ได้ด้วยปัญญา รู้ด้วยการลูถึงนิพพาน รู้ได้ด้วยการถึงนิพพาน
รู้ได้ด้วยการถึงซึ่งอายตนะนั้น อายตนะนั้น บรรลุถึงซึ่งสิ่งนั้น ๆ.

สิ่งสูงสุด ๆ มีค่าที่สุด ประเสริฐที่สุด เป็นที่พึงได้ที่สุด !

สุดยอดของ ความถูกต้อง คือ นิพพาน

ธรรมบรรยายพิเศษ
๑๙ ธันวาคม ๒๕๓๕

ขอแสดงความยินดี ที่ได้มาพบกัน แม้จะโดยบังเอิญในลักษณะอย่างนี้, ขอแสดงความยินดีในข้อที่ว่า เราจะได้ช่วยกันให้มีธรรมะให้เข้าถึงธรรมะ หรือว่าดับทุกข์ได้มากขึ้นๆ.

ความถูกต้องเป็นสิ่งสูงสุด

การที่จะดับทุกข์ได้นั้น มันต้องมีหลักสำคัญ ให้กำหนดชัดเจนลงไปได้อย่างหนึ่งว่า มีความถูกต้อง; ช่วยจำคำพูดเพียงคำเดียวว่า มีความถูกต้อง. ถ้ามีความถูกต้องแล้วก็ไม่ต้องกลัว ความถูกต้องเป็นพระพุทธโดยแท้จริง ความถูกต้องเป็นพระธรรม โดยแท้จริง ความถูกต้องเป็นพระสงฆ์โดยแท้จริง เอาทั้งสามพระมารวมอยู่ที่คำว่า ธรรมะ พระธรรม, ธรรมะเป็นคำกลางที่สุด เป็นธรรมะก็เป็นความถูกต้อง มีธรรมะ ก็คือมีความถูกต้อง.

ขอให้มองเห็น ขอให้เข้าใจ ขอให้รู้จัก ความถูกต้องว่าเป็นสิ่งสูงสุด สูงสุดกว่าสิ่งใด สูงสุดกว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์รวมกัน ก็เรียกว่าความถูกต้อง

ความถูกต้อง. แต่ฟังดูแล้วมันก็คล้ายกับว่า ยังไม่รู้ว่าอะไร ไม่รู้ว่า จะถูกต้องที่ตรงไหน; ในที่นี้ก็ขอให้รู้ว่า ถ้ามีความถูกต้องแล้ว มันก็หมดทุกซ์ดับทุกซ์ หมดทุกซ์ดับทุกซ์ หมดทุกซ์ดับทุกซ์เรื่อยไปๆ จนถึงพระนิพพาน ถูกต้องเล็กน้อยเรื่อยไป ๆ ๆ จนถึงปรากฏว่ามีนิพพาน บรรลุนิพพาน.

เดี๋ยวนี้ โลกมันไม่มีความถูกต้อง มันยังไม่มี ความถูกต้อง ทางเศรษฐกิจก็ยังไม่ถูกต้อง, ทางการเมืองก็ยังไม่ถูกต้อง, แม้แต่ ว่าทางศีลธรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ มันก็พลอยไม่ถูกต้องไปเสียหมด เพราะว่าคนมันเห็นแก่ตัว มีความเห็นแก่ตัวเป็นเจ้าเรื่อน; เห็น แก่ตัวเป็นเจ้าเรื่อน มันก็เต็มไปด้วยโลภะ โทสะ โมหะ หาความ ถูกต้องไม่ได้.

ดูให้ดีมันมีแต่ปัญหา ปัญหาเศรษฐกิจ ทางเศรษฐกิจหา ความปกติไม่ได้, ทางการเมืองก็ยุ่งเหมือนกับยุ่งติดกัน ทางสังคม ก็สังคมกันไม่ได้ สังคมกันให้ปกติเรียบร้อย ให้ถูกต้องไม่ได้; มันก็หมด มันมีความไม่ถูกต้องเป็นเจ้าเรื่อนไปเสียหมด แม้แต่ลูก เล็กเด็กแดง ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้หญิงทั้งผู้ชายมันไม่มีความ ถูกต้อง.

ฉะนั้น ขอให้ภาวนาหาความถูกต้อง ให้ศึกษาความถูกต้อง ให้ปฏิบัติความถูกต้อง ให้ได้รับผลเป็นความถูกต้อง; มีความถูก ต้องโดยสมบูรณ์แล้ว จะไม่มีปัญหาอะไร ๆ โดยประการทั้งปวง ถ้า มันมีความถูกต้อง.

สัมมัตตะ ๑๐ คือสิ่งสักดิ์สิทธิ์สูงสุด

นี่ขอให้จำคำว่า ความถูกต้อง ความถูกต้องและถ้าจำ เป็นภาษาบาลี ก็จำคำว่า สัมมัตตะ มันค่อนข้างจะจำยากเพราะ

ไม่ค่อยเคยได้ยินคำว่า สัมมัตตะ พังดูก็เป็นเสียงแขกอยู่; สัมมัตตะ เป็นบาลี ถ้าเป็นภาษาไทยก็เรียกว่า ความถูกต้องประกอบอยู่ ด้วยคำว่า สัมมา สัมมัตตะ สัมมาตะตา สัมมาตา สัมมาตะตา เรียกสั้น ๆ ว่า สัมมัตตะ.

ช่วยจำคำนี้เดี๋ยวนี้ ว่า สัมมัตตะ ความถูกต้อง; เมื่อถูกต้องอย่างครบถ้วนแล้ว มันก็เป็นความถูกต้อง ๑๐ อย่าง ถ้าไม่ถูกต้องก็คือ มิจฉัตตะ คือความผิดพลาดหมด, ถ้าสัมมัตตะ สัมมัตตะ ก็เป็นความถูกต้องหมด ประกอบอยู่ด้วยคำว่าสัมมา ๆ ๆ ท่านทั้งหลายก็เคยได้ยินคำว่า สัมมา ๆ ๆ ทุกคนแล้ว ถ้าเอ่ยว่า สัมมา สัมมา ก็แปลว่า ความถูกต้อง หรือจะแปลว่าชอบ ชอบอะไรก็ได้; แต่เอาตามาอยากใช้ภาษาไทย ว่า ความถูกต้องเป็น สัมมา สัมมา ๑๐ ประการ :

- สัมมาทิฏฐิ ถูกต้องทางความคิดเห็น,
- สัมมาสังกัปปิ ถูกต้องทางความปรารถนาที่จะได้ที่จะเอา,
- สัมมาวาจา ถูกต้องทางการพูดจา,
- สัมมากัมมันโต ถูกต้องทางการกระทำ,
- สัมมาอาชีโว ถูกต้องทางการเลี้ยงชีวิต,
- สัมมาวายาโม ถูกต้องทางความพากเพียรพยายาม,
- สัมมาสติ ถูกต้องทางสติสัมปชัญญะ,
- สัมมาสมาธิ ถูกต้องทางความเป็นสมาธิ,
- สัมมาญาณะ ถูกต้องทางความรู้,
- สัมมาวิมุตติ ถูกต้องทางความหลุดพ้น.

นี่มันเป็นแก่นทั้งนั้น เป็นแก่นทั้งนั้น เป็นหัวข้อที่สำคัญ ๆ ทั้งนั้น; ช่วยจำไว้ด้วย ช่วยจำไว้ให้ดี หรือยังจำไม่ได้ก็อุตส่าห์ไป

เขียน ไปท่อง ไปคัด ไปลอก ให้ได้ความถูกต้องว่า สัมมา ๆ ๆ
รวมกันหมดก็เป็น ๑๐ ประการ : สัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปิ, สัมมาวาจา,
สัมมากัมมันโต, สัมมาอาชีโว, สัมมาวายาโม, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ, สัมมาญาณะ, สัมมาวิมุตติ.

นี่หลักรวบหมดของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้
อย่างนี้ว่า สัมมัตตะ ๑๐; ช่วยให้ความสนใจเป็นพิเศษ แล้วมันก็จะ
ค่อย ๆ รู้ ค่อย ๆ เข้าใจ แล้วก็จะค่อย ๆ ปฏิบัติได้ ปฏิบัติได้
ปฏิบัติถึง ขึ้นมาตามลำดับ.

ที่จริงบางคนก็พอจะรู้อยู่แล้วว่า สัมมา ๆ สัมมาอะไรบ้าง
แต่ขอให้ชัดเจนลงไปว่า สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปิ สัมมาวาจา
สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติ ไม่มีอะไรที่ไหนจะ
มากไปกว่านี้ได้ มันเป็นทั้งหมด. โดยทาง ปริยัติ ก็ให้รู้อย่างนี้
โดยทาง ปฏิบัติ ก็ให้ปฏิบัติได้อย่างนี้ โดยทาง ปฏิเวธ ก็ให้
บรรลุวิปัสสนา บรรลุทัศนะอย่างนี้ ให้มันถูกต้องทั้งโดยพยัญชนะ
โดยอรรถะและโดยหน้าที่.

อาตมาขอยืนยันแล้วยืนยันอีก ยืนยันตั้งสิบครั้ง ร้อยครั้ง
พันครั้ง หมื่นครั้ง แสนครั้ง ล้านครั้ง ว่าความถูกต้อง ความถูกต้อง
ความถูกต้อง เป็นลมหายใจเข้าออกอยู่ด้วยความถูกต้อง. คิดดู
เองก็พอจะเห็นได้ว่า ถ้ามันมีความถูกต้องแล้วมันไม่มีปัญหาอะไร,
มันไม่เกิดทุกข์อะไร, มันไม่เกิดความผิดพลาดอะไร, ไม่เกิดกระทบ
กระทั่งอะไร, ไม่เกิดอุปัทวอะไร ๆ มันมีแต่ความถูกต้อง มีอานิสงส์
เป็นความเยือกเย็นและเป็นประโยชน์.

จำผลของมันไว้สัก ๒ คำสั้น ๆ ว่า เยือกเย็นเป็นสุขสงบเย็น ๆ
เยือกเย็น นี้อย่างหนึ่ง แล้วก็ประโยชน์ เป็นประโยชน์แก่ทุกคน

นี่อย่างหนึ่ง มีความเยือกเย็นและมีความเป็นประโยชน์อยู่ใน ความถูกต้อง.

ขอให้รู้จักความถูกต้องว่า บรรดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ศักดิ์สิทธิ์อะไร เท่าไร ที่ไหนก็ตาม ไม่มากไปกว่า ความถูกต้องของพระธรรม แม้จะเป็นความถูกต้องทางเวทมนต์ คาถา ศักดิ์สิทธิ์ทางเวทมนต์คาถา, ถูกต้องทางพระเป็นเจ้า พระเป็น เจ้าที่ร้อยก็พันองค์ก็ตาม ก็ไม่ศักดิ์สิทธิ์ไม่สูงสุดเท่ากับ ความถูกต้องของพระธรรม; ความถูกต้องของพระธรรม ก็คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปิ สัมมาวาจา ฯลฯ ดังที่กล่าวแล้ว ว่ามีอยู่ ๑๐ ประการ.

ขอให้ช่วยกันย้า ขอให้ช่วยกันทำความเข้าใจ ย้าแล้ว ย้าอีก ย้าแล้วย้าเล่า ไปประพฤติปฏิบัติอยู่ให้ได้ทุก ๆ ลมหายใจเข้าออก มีความถูกต้องนี้เป็นสิ่งสูงสุด เรียกว่าเป็นอารมณ์เพื่อที่จะให้ได้ ให้ถึง. คำว่า อารมณ์ นี้แปลว่า สิ่งที่เรามุ่งหมาย มุ่งหมายอยู่ มุ่งหมายไว้ว่าจะได้จะถึง, ให้มีความถูกต้องเป็นอารมณ์. ลูก เด็ก ๆ ก็อุตส่าห์เล่าเรียนให้มีความถูกต้อง ไปแต่ทางเบื้องต้นจน กระทั่งท่ามกลาง จนกระทั่งเบื้องปลาย ถูกต้อง, ผู้ใหญ่ทั้งหญิงทั้ง ชายก็ให้มีความถูกต้อง มีความถูกต้องเป็นอารมณ์ คือที่มุ่งหมาย; อารมณ์ในที่นี้คือมุ่งหมาย แล้วก็ต้องไป ถูกต้องไปด้วยความ มุ่งหมายจะให้มันถูกต้อง พอถูกต้องแล้วมันก็ถึงที่สุด.

พระนิพพานไม่มีอารมณ์

ถ้าเมื่อถึงที่สุดจริง ๆ แล้ว มันไม่เป็นอารมณ์ไม่ใช่อารมณ์, พระนิพพานมิใช่อารมณ์ พระนิพพาน ไม่มีอารมณ์ พระนิพพาน ไม่เป็นอารมณ์, นี่เป็นคำสูงสุดอยู่ที่นั่น. เมื่อมันถูกต้องถึงที่สุดเป็น

๑๐๐

พระนิพพานแล้ว มันก็เลยเห็นอารมณ์ เห็นอารมณ์ อารมณ์
อย่างว่า รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณัมมันก็ไม่มี,
อารมณ์ที่รู้สึกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ
มันก็ไม่มี นี่มันเรียกว่าไม่มีอารมณ์.

พูดกันง่าย ๆ ตรง ๆ ก็ว่า จิตเกลี้ยงไม่มีอารมณ์, ขอใช้คำ
ธรรมดา ๆ สามัญว่า เกลี้ยงจนไม่มีอารมณ์ จิตเกลี้ยงไม่มีอารมณ์;
ถ้ายังมีอารมณ์ ก็คือ มีความรู้สึกอยู่ในจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง จะรู้ได้
โดยทางอายตนะ. เพราะมีอายตนะที่ควบคุมไม่ได้ มันก็มีอารมณ์
แล้วมันก็ใช้อายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นั้นแหละ
แล้วก็ออกมาเป็นผลทางอายตนะ ว่าเป็นรูป เป็นเสียง เป็นกลิ่น
เป็นรส เป็นโผฏฐัพพะ เป็นอัมมารมณัม นั่นเรียกว่ามันมีอารมณ์.

พระนิพพานไม่มีอารมณ์ เมื่อถึงพระนิพพานแล้ว ไม่มี
อารมณ์ ไม่มีอารมณ์ที่จะหมายความอย่างนั้น ไม่มีอารมณ์ที่จะ
หมายความอย่างนี้, ไม่มีอารมณ์ที่จะต้องการว่าอะไร ต้องการ
อย่างไร ไม่มีอารมณ์. ยึดหลักภาษาบาลีหน่อยหนึ่งก็ได้ว่าความ
หมายของพระนิพพานโดยแท้จริงนั้น มันมีว่า *อปฺปติฏฺฐํ-มิได้ตั้งอยู่,*
อปฺปวตฺตํ-มิได้เป็นไป, อนารมฺมณํ-ไม่มีอารมณ์ ๓ คำนี้สูงสุด ๆ
คือพระนิพพาน *อปฺปติฏฺฐํ มิได้ตั้งอยู่, อปฺปวตฺตํ มิได้เป็นไป,*
อนารมฺมณํ ไม่มีอารมณ์.

อยากจะขอให้ฟังง่าย ๆ ซ้อมง่าย ๆ ทำความเข้าใจกันง่าย ๆ
ว่า พอเราอนหลับตื่นขึ้นมา ตื่นเข้าขึ้นมาก็ค้นหน้อยสิ ทำหน้าที่
ค้นหน้อยว่า มันมีอารมณ์อะไรเหลืออยู่ มีอารมณ์อะไรเหลืออยู่;
ถ้ามันมีอารมณ์อะไรเหลืออยู่ นั่นก็เรียกว่ามีอารมณ์ ไม่ใช่นิพพาน
เพราะมันมีอารมณ์ ถ้านิพพานมันไม่มีอารมณ์.

ที่จะพูดกันง่าย ๆ เด็ก ๆ ชาวบ้านธรรมดา หญิงชายธรรมดา

คำว่าอารมณ์นี้ ขอยกตัวอย่างสัก ๑๐ ตัวอย่าง : อารมณ์รัก ก็รู้จักกัน, อารมณ์โกรธ ก็รู้จักกันดี, อารมณ์เกลียด, อารมณ์กลัว, อารมณ์ตื่นเต้น, อารมณ์วิตกกังวล, อารมณ์อาลัยอาวรณ์, อารมณ์อิจฉาริษยา, อารมณ์หวง, อารมณ์หึง.

นี่ยกตัวอย่างไว้ ๑๐ อย่างนี้ มันก็เกินพอแล้ว รัก โกรธ เกลียด กลัว ตื่นเต้น วิตกกังวล อาลัยอาวรณ์ อิจฉาริษยา หวง หึง เพื่อจะได้สังเกตไว้เป็นตัวอย่าง ว่ามันมีไหม ? พอตื่นนอนขึ้นมาทุกวันๆ แต่ละวันๆ มันมีอารมณ์นี้เหลืออยู่ไหม ? นี่ก็คือมีอารมณ์ ที่เรียกว่าอารมณ์ค้างหรืออารมณ์อะไรก็ตามเหลืออยู่ เป็นความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น ความวิตกกังวล ความอาลัยอาวรณ์ ความอิจฉาริษยา ความหวง ความหึง เป็นบททดสอบง่าย ๆ สำหรับผู้ที่จะปฏิบัติธรรมง่าย ๆ.

เป็นคนธรรมดาสามัญ จะปฏิบัติธรรมกันง่ายๆ ก็ขอให้ข้อมดู มันเหลืออยู่ไหม ? มันมีอยู่ไหม ? พอตื่นนอนขึ้นมากรีบหาเลย มีอารมณ์อะไร ? ถามมันว่ามีอารมณ์อะไรเหลืออยู่ ถ้าอย่างนี้มันเหลืออยู่ ก็คือมีอารมณ์ ก็เรียกว่ามันก็ต้องมีความทุกข์เพราะมันยังมีอารมณ์ ไม่ใช่นิพพาน ถ้ามันเป็นพระนิพพานมันไม่มีอารมณ์ มันเป็นที่สุดแห่งความทุกข์.

ขอให้จำกันด้วยตัวอย่างง่ายๆ ว่าเด็กก็ดี ผู้ใหญ่ก็ดี หนุ่มสาวก็ดี ผู้ใหญ่แก่เฒ่าก็ดี ว่ามันมีอารมณ์ไหม ? อารมณ์อะไรเหลืออยู่ ? ตื่นนอนขึ้นมา มีอารมณ์อะไรบ้าง ? ค้นมันด้วยข้อสอบอย่างนี้ ข้อสอบว่า มีอารมณ์รักไหม ? โกรธไหม ? เกลียดไหม ? กลัวไหม ? ตื่นเต้นไหม ? วิตกกังวลไหม ? อาลัยอาวรณ์ไหม ? อิจฉาริษยาไหม ? หวงไหม ? หึงไหม ?

นี่ขอให้ทดสอบ ให้ทดลองเถอะ มันเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ที่สุด

เพราะถ้ามันไม่มีอารมณ์อะไรแล้ว มันเป็น พระนิพพาน: มิได้ตั้งอยู่ มิได้มีความรู้สึกเป็นการตั้งอยู่, มิได้เป็นไป ไม่มีความรู้สึกว่าเป็นไป และ *อนารมมณเ* *เ* *อ* ไม่มีอารมณ์ ไม่ใช่อารมณ์.

ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์ของพวกนักศึกษา ของพวกฝรั่งมังค่า มันก็ไปได้เพียงว่า ไม่มี อารมณ์บวก ไม่มี อารมณ์ลบ นั้นแหละหมดแล้ว ถ้าไม่มีอารมณ์บวกอารมณ์ลบ; แต่ว่ามันยังมีมากกว่านั้น ไม่มีอารมณ์ที่เป็นผู้ทำหรือผู้ถูกกระทำ นี่สูงสุดละเอียดลออที่สุด สูงที่สุด. ถ้าว่าไปได้จนถึงว่าไม่มีอารมณ์แห่งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ นั้นมันหมด เป็นพระนิพพานแท้จริง; ยังเป็นบวกเป็นลบ มันก็กลับไปกลับมา เป็นสังขารปรุงแต่งอยู่นั้นแหละ ถ้ามันไม่มีความรู้สึกเป็นการกระทำ เป็นผู้กระทำ เป็นตัวผู้กระทำหรือตัวผู้ถูกกระทำ; นี่มันไม่มีอารมณ์อะไรเลย.

นี่เราพยายามสอนพวกฝรั่งชั้นสูงสุด ให้เข้าใจคำเหล่านี้ ถ้ามันยังเป็นบวกเป็นลบ เป็นสสารเป็นพลังงานอยู่ก็เป็นคู่ *สสาร* กับพลังงาน ก็เท่ากับ *นามรูป* *บวกลบ* นี่ก็เท่ากับ *ดีชั่ว* บวกหรือลบ ดีหรือชั่ว; ต้องไม่มีความรู้สึกที่เป็นตัวผู้กระทำ หรือตัวผู้ถูกกระทำ ถ้าอย่างนี้ไม่เป็นบวกไม่เป็นลบ ไม่เป็นดีไม่เป็นชั่ว อยู่เหนือดีเหนือชั่ว.

ถ้าจะสอนให้ละเอียดลออ จนไม่มีอารมณ์อะไรเหลือกันจริง ๆ นั้น มันก็ยืดยาวหน่อยนะ ถ้าทนฟังได้ก็ดี คือว่า เอาจพระบาลีเป็นหลัก ที่ว่า *อตุถิ ภิกขเว ตทายตณเ*-อายตนะ นั้นมีอยู่ สิ่งนั้นมีอยู่ ตัวสิ่งนั้นคือ พระนิพพานนั้นมีอยู่.

แล้วก็ *มิใช่ปฐวี* *มิใช่อาโป* *มิใช่เตโช* *มิใช่วาโย* สิ่งนี้*มิใช่ธาตุสี่*; *มิใช่ปฐวี* *มิใช่ธาตุดิน* หมายความว่ามันไม่มีสิ่งที่เป็นการกินเนื้อที่เป็นธาตุดิน, *น อาโป* *มิใช่ธาตุที่เกาะกุม* *เกาะกุมให้ตั้งอยู่ได้*

เช่น น้ำมันเกะกวม เมื่อทรายมันเปียกน้ำมันเกะกวมน้ำ หรือว่า
ตัวน้ำเอง ถ้าว่าไปผ่าเข้าไปมันกลับติดกันอีก เรียกว่า เกะกวม นี้ไม่
มีธาตุเป็นธรรมชาติแห่งการเกะกวม, มิใช่ธาตุเตโช มิใช่เป็นธาตุ
แห่งการเผาไหม้ เผาไหม้ไปเลย, มิใช่ธาตุวาโย มิใช่เป็นธาตุที่
ทำให้เคลื่อนไหวเลื่อนลอย; ถ้าอย่างนี้เป็นอันว่า ไม่มีธาตุทั้งสี่
อายุตนะนั้น คือ พระนิพพาน ไม่มีธาตุทั้งสี่.

และสื่อนั้นยังอธิบายออกไปว่า มิใช่อากาศธาตุจายตนะ
มิใช่วิญญาณัญจายตนะ มิใช่อาภิกัญญาตนะ มิใช่เนวสัญญ-
ญาณาสัญญาตนะ : มิใช่อากาศธาตุจายตนะ ก็คือ มิใช่ธาตุ
อากาศมีอยู่ในที่ทั่วไป, มิใช่วิญญาณัญจายตนะ มิใช่ธาตุวิญญาณ,
มิใช่อาภิกัญญาตนะ มิใช่ธาตุแห่งความไม่มีอะไร ความไม่มี
อะไรนี้ก็จัดเป็นธาตุได้เหมือนกัน ก็มีธาตุอันนี้ พระนิพพานมิใช่
ธาตุอันนี้, เนวสัญญญาณาสัญญาตนะ จะเป็นธาตุแห่งความรู้สึกตัว
อยู่ก็ไม่ใช่ไม่รู้สึกรู้ตัวอยู่ก็ไม่ใช่นี้เรียกว่า เนวสัญญญาณาสัญญาตนะ
นี้มันเข้ามาอีก ๔ แล้ว มันเป็น ๘ แล้วนะ.

แล้วที่นี้มันก็ว่า นาย โลกโก น ปรโลกโก น อุโก จนทิมสุริยา
-มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ระหว่างแห่งโลก คือทั้งสองอย่าง
มิใช่ระหว่างแห่งโลก จะเอาเป็นโลกนี้ หรือเป็นโลกอื่นก็ตาม ก็มี
โลกที่เป็นมีระหว่างแห่งโลก; นี้ก็ได้อีก ๓ มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น
มิใช่ระหว่างแห่งโลก.

ที่นี้รวบยอดเป็นคำที่ยากหน่อยนะ แต่ว่าก็ไม่ยากเกินไป
ตมห์ ภิกขเว เนว อาคตී วาทามิ น คตī น จิตī น จุตī น อุปปตฺตī
: อายุตนะนั้น เรามีได้กล่าวว่าเป็นการมา, และมีได้กล่าวว่าเป็น
การไป, และมีได้กล่าวว่าเป็นการถึง, มิได้กล่าวว่าเป็นการตั้งอยู่,
มิได้กล่าวว่าเป็นการจติ คือเคลื่อนไป มิได้กล่าวว่าเป็นอุบัติคือ

เกิดขึ้นมาใหม่, มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การถึง มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การจติ มิใช่การอุบัติ.

นี่มันละเอียดสูงสุด มันก็เข้าใจยาก แต่ว่าถ้าเข้าใจได้ก็วิเศษที่สุด เพราะมันรู้เรื่องว่า ในโลกในจักรวาลนี้ มันก็มีการมามีการไป มีการถึง มีการตั้งอยู่ มีการจติ คือเคลื่อนไป มีการอุบัติ คือเกิดขึ้นมาใหม่ วนเวียนกันอยู่อย่างนี้, นี่มันไม่มี.

สรุปสั้นที่สุดก็ตรัสไว้ว่า *อรูปตัญญุจํ อรูปวตฺตํ อนารมฺมณํ มิได้เป็นการตั้งอยู่ มิได้เป็นการเปลี่ยนไป แล้วก็มิใช่อารมณ์ ไม่มีอารมณ์.*

มันละเอียดลออยืดยาวลึกซึ้ง, ว่าอีกทีว่า มิใช่ธาตุดิน มิใช่ธาตุน้ำ มิใช่ธาตุไฟ มิใช่ธาตุลม, มิใช่ธาตุอากาศธาตุจิตธาตุเจตนะ มิใช่ธาตุวิญญาณธาตุเจตนะ มิใช่ธาตุอากิญจัญญายตนะ มิใช่ธาตุเนวสัญญานาสัญญายตนะ, แล้วก็มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ระหว่างแห่งโลก, แล้วก็มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การถึง มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การจติ มิใช่การอุบัติ, แล้วนั่นแหละสรุปว่า *อรูปตัญญุจํ มิได้ตั้งอยู่, อรูปวตฺตํ มิได้เป็นไปอยู่, อนารมฺมณํ มิใช่อารมณ์.*

แต่เราเอาคำเดียวพอ คำเดียวพอ สูงสุดอยู่ที่คำว่า ไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์; ถ้ายังเป็นอารมณ์แล้วก็ยังเป็นสังขารมีการปรุงแต่ง มีการตั้งอยู่ ก็มีการเกิดการดับ การเปลี่ยนไปตาเรื่อง แต่นั่นมันไม่มีอารมณ์อะไรเสียเลย มันก็ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย ที่จะให้มาตั้งอยู่ หรือมาเปลี่ยนไป ไม่มีอารมณ์.

นี่เรื่องของพระนิพพานสูงสุด ไม่มีอะไรสูงสุดไปกว่านี้ ถ้าจำได้และเข้าใจได้ ก็จะเป็นประเสริฐวิเศษที่สุด เพียงแต่ ๓ คำว่า *อรูปตัญญุจํ มิได้ตั้งอยู่, อรูปวตฺตํ มิได้เป็นไป, อนารมฺมณํ-มิใช่อารมณ์;*

จำไม่ไหวเหลือแค่คำคำเดียวว่า ไม่มีอารมณ์ ไม่ใช่อารมณ์ ก็ได้.

พอตื่นนอนขึ้นมาสังเกตดูจิตใจ มีอารมณ์อะไรไหม ? เวลาไหนก็ตามพอเรานึกได้ขึ้นมา ก็มีอารมณ์ไหม ? คอยหาอยู่ อย่างนี้ จนกระทั่งว่ามันไม่มีอารมณ์ หาไม่พบอารมณ์ นั่นแหละจะ ไม่มี ความทุกข์.

พระพุทธเจ้าก็ตรัสสรุปรวบยอดว่า *เอโสวนโต ทุกขสฺส* นั่นแหละคือที่สุดจบแห่งความทุกข์ สิ้นสุดแห่งความทุกข์ไม่มี ความทุกข์เหลืออยู่อีกต่อไป เป็นพระนิพพาน; พระนิพพานมิใช่ อารมณ์.

แต่เดี๋ยวนี้เมื่อเรายังไม่บรรลุพระนิพพาน มันยังเป็นคน ธรรมดาสามัญอยู่ มันก็ต้องมีอารมณ์ มีอะไรเป็นอารมณ์; อารมณ์ คือ สิ่งที่เราจะเอา. ถ้าว่าจะมี ทาน ศีล ภavana บุญกุศล อะไรต่าง ๆ เป็นอารมณ์ ก็หมายความว่ามุ่งจะเอาอารมณ์นั้น หรือว่าคนที่ เป็นนักธรรมะแท้ ๆ มันก็จะมี ธรรมะ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี เป็นอารมณ์; ในที่สุดก็น้อมมาหาพระนิพพาน ซึ่งมีใช่อารมณ์.

นี่สูงสุดแล้ว ไม่มีอะไรจะพูดอีกแล้ว หมดยุคหมดยุคแล้ว แล้วว่า ถ้าไม่มีอารมณ์ ถ้าจิตไม่มีอารมณ์ จิตเกลี้ยง ไม่มีอารมณ์ แล้วก็ไม่มี ความทุกข์เลย ไม่มีปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้น ปัญหาเกิด แก่ เจ็บ ตาย ปัญหากิเลส ปัญหาความทุกข์ทั้งหลาย เป็นเรื่องกรรมเรื่องวิบาก เรื่องอะไรมันไม่มี ไม่มีเพราะว่ามันไม่มี อารมณ์.

เอาละเป็นอันว่า ได้ปฏิสังขารท่านทั้งหลายผู้มานี้ท่านทั้งหลายมา อาตมาเป็นผู้ปฏิสังขาร ปฏิสังขารด้วยเรื่องของ พระนิพพาน สูงสุด ไม่มีอารมณ์ จบลงด้วยคำว่า ไม่มีปัญหาอะไร เหลืออยู่. ปัญหาหมายความว่า สิ่งที่มีมันต้องสะสางต้องแก้ไขต้อง ลำบากต้องยุ่งยาก นั่นคือปัญหา ไม่มีปัญหาอะไรเหลืออยู่ เพราะว่า

เดี๋ยวนี้มันเป็นพระนิพพาน มันไม่มีอารมณ์.

นี่ถ้าเข้าใจข้อความเหล่านี้ไว้ จะประเสริฐที่สุด จะวิเศษที่สุด จะสูงสุด ไม่มีอะไรสูงยิ่งกว่า ตั้งแต่ความทุกข์จนถึงพระนิพพาน ตั้งต้นด้วยความทุกข์ ไปถึงเวลาจมดักดานอยู่ด้วยความทุกข์แล้ว มันก็สูงขึ้นไป สูงขึ้นไปจนไม่มีอารมณ์ จนกระทั่งไม่มีอารมณ์; นี่ธรรมะนี้สูงสุดแล้ว ไม่มีธรรมะไหนจะสูงสุุดไปกว่านี้แล้ว ให้รู้จัก สิ่งที่เรียกว่า ไม่มีอารมณ์.

ขอให้นึกทบทวนใคร่ครวญกันอย่างเด็ก ๆ หญิงชายชาวบ้าน ธรรมดา ให้ทดสอบว่า พอตื่นนอนขึ้นมา รู้สึกว่ามีอารมณ์อะไร ไหม? มีอารมณ์อะไรไหม? มีอารมณ์อะไรไหม? ถ้ามี มันก็มีเท่านั้น มันก็มีความทุกข์ ถ้ามีอารมณ์ก็มีความทุกข์ มีสังขารปรุงแต่งก็ต้อง มีความทุกข์ ถ้าไม่มีอารมณ์อะไรเลย นั่นคือพระอรหันต์นิพพาน ไปแล้ว นิพพานแล้ว ถ้าไม่มีอารมณ์ได้.

นี่มันก็จะมากไปแล้ว มากไปแล้ว คงจะทำไมได้ แต่ว่า ขอให้รู้ไว้ รู้ไว้เพื่อจะให้มันทำได้ ก็จะได้ทดสอบตัวเองอยู่เสมอ, ให้ ได้คว่ำสิ่งสูงสุดไว้ในกำมือให้ได้ เพราะว่า ใครๆ ก็ประมาทไม่ได้ว่า มันโอกาสดีเมื่อไรก็ไม่รู้ โอกาสที่จะได้รู้พระนิพพาน เมื่อไรก็ไม่รู้ ถ้ามันมีมาผ่านมา ก็ขอให้จับตัวให้ได้. ไม่มีอารมณ์ ความไม่มี อารมณ์ นี้เป็นความถูกต้องถึงที่สุด สูงสุดของความถูกต้อง ความ ถูกต้องสูงสุดอยู่ตรงที่จิตไม่มีอารมณ์ และเป็นนิพพานนั่นเอง นิพพานคือไม่มีอารมณ์.

ไถวัลยธรรม คือธรรมทั้งปวง

อาตมามีคำพูดอีกคำหนึ่ง ซึ่งว่าประหลาดที่คนเขาไม่ ค่อยรู้ เขาก็ไม่ค่อยยอมรับ เพราะว่าคำพูดมันประหลาด คำว่า เกวลธรรม

เป็นบาลีเรียกว่า เกวละธรรม แปลว่า ธรรมทั้งสิ้น ธรรมทั้งปวง ธรรมทั้งหมด ถ้าเป็นสันสกฤต ที่เขาใช้กันอยู่ในหมู่นักศึกษา สันสกฤต เขาว่า ไกวัลยธรรม.

ไกวัลยะ ก็คือ เกวละ นั่นเอง, ไกวัลยะ ก็ได้, เกวละ ก็ได้ เกวลธรรม คือ ธรรมทั้งปวง ธรรมทั้งหมด ธรรมทั้งสิ้น ก็คือ พระนิพพาน เหมือนกัน จะเรียกว่า เกวลธรรม ก็ได้ แต่ว่าถ้าพูดไปเพราะคำว่า ไกวัลยธรรม. ธรรมะนี้เป็น สิ่งเดียว เป็น ตัวเดียว เป็นอันเดียว, ตั้งขึ้นมาก็อย่างนี้ กระทั่งดับไป ดับไป เป็นไกวัลยะอยู่อย่างนั้น เป็นไกวัลยะอยู่อย่างนั้น เป็นนิรันดร อยู่อย่างนั้น เป็นไกวัลย์ เป็นไกวัลยธรรม.

๑๐๔ | ในหมู่พวกเรียนสันสกฤต เขาจะพอใจคำคำนี้มากในหมู่ พวกนิกายอื่นของโยคี ฤๅษี มุนี ที่มันมีเรื่องนี้ แม้แต่นิครนถ์ อาชีวก นี้เขาก็ใช้คำนี้กันเหมือนกัน, เขาบูชาคำนี้ เขายกย่องคำนี้กัน แม้ว่าเขาจะไม่ให้ความหมายอย่างเดียวกับเรา แต่เขาใช้คำว่า ไกวัลยธรรม ด้วยเหมือนกัน เพราะมันหมายถึงนิพพาน. ถ้าเป็น ไกวัลยะแล้ว ก็หมดเท่านั้น ไม่มีเหลือกว่านั้น คือ ไกวัลยะ คือ เกวละ เกวลธรรมะ ปริสุทฺถ์ ปริปุณฺณิ ไปตามแบบของธรรมะ ซึ่งเราก็ใช้สวดกันอยู่เสมอ เกวล ปริปุณฺณิ เกวล ลั่นเชิง ปริปุณฺณิ บริบูรณฺ์ นั้นแหละ ไกวัลยธรรม, นั้นแหละคือพระนิพพาน นั้นแหละคือความไม่มีอารมณ์อะไร สูงสุดหมดเท่านั้น.

นี่เรามาทพบกันในวันนี้ อาตมาก็ต้อนรับท่านทั้งหลายผู้ เป็นอาคันตุกะ ด้วยสิ่งสูงสุดคือพระนิพพาน ท่านทั้งหลายก็ต้อนรับ อาคันตุกะด้วยเขียนหมาก ด้วยน้ำชากาแฟ ด้วยอาหารการกิน ด้วยข้าวสุก ข้าวสวย ข้าวต้ม ต้อนรับกันไป ปฏิสันถารกันไป. แต่อาตมานี้ขอปฏิสันถารด้วย ธรรมะสูงสุดของพระพุทธเจ้า

คือ ไกวัลยธรรม ไกวัลยธรรม คือ*เกวลธรรม* คือธรรมทั้งปวง
ธรรมทั้ง ปวงเรียกว่า *เกวลธรรม* หรือ ไกวัลยธรรม
ก็หมายความว่า ธรรมะทั้งหมด ไม่มีอะไรเหลือ ไม่มีอะไรเหลืออยู่
เป็นทั้งหมด; *เกวละ* คือทั้งหมด ได้ธรรมะทั้งหมด ก็คือ
รู้ธรรมะทั้งหมด มันก็ไม่มีความทุกข์เหลือ. *เอโสนุนโต ทุกขสฺส*
นั่นแหละคือที่สุดแห่งความทุกข์ ทั้งด้นทั้งหมด ยกด้นไปเลยไม่มี
อะไรเหลือ เรียกว่า *เกวละ* ไกวัลยธรรม.

เดี๋ยวมันจะลืมเสียหมด ขอให้ทดสอบด้วยคำพูดเพียงคำ
เดียวว่า มันไม่มีอารมณ์; ถ้ามันไม่มีอารมณ์แล้ว มันจะนึกถึงเป็น
อันเดียวกันหมด เป็น*เกวละ* แล้วก็อันเดียวกันหมด เป็นจิตที่ไม่มี
มีอารมณ์. จะพูดว่าว่าง ก็ว่างถึงที่สุด *ปรมานุตตรสฺสญฺจตา*
เป็นความว่าง *ปรมะ* และ *อนุตตระ* คือที่สุดและไม่มีอะไรยิ่งกว่า
นั่นแหละคือ ความว่าง.

ถ้าว่างอย่างนั้นได้จริง แล้วดูแกะตัวความว่างมันแบ่งแยก
ไม่ได้ ตัวความว่างมันแบ่งแยกเป็นอะไรไม่ได้ แบ่งแยกเป็น
อะไรไม่ได้ มันมีแต่ความว่างตัวเดียว นั่นแหละคือ *เกวละ เกวละ*
คือตัวเดียว ตัวเดียว อันเดียว. ไกวัลยธรรม หรือว่า *เกวลธรรม*
ว่างอันเดียว จิตว่างอันเดียว จิตไม่มีอารมณ์อย่างเดียวกันหมด
เป็นจิตเดียวกันหมด เป็นจิตไม่มีอารมณ์หมด, นี่คือพระนิพพาน.

ไม่ใช่จะอวดดีอวดดีอะไรนะ แต่ว่าเห็นว่ามาพบกันนาน ๆ
ครั้ง ก็ขออธิบายบรรยายสิ่งสูงสุด ๆ ถ้าท่านไม่อาจจะถือเอาได้ ก็
ขอให้เอาพอว่าเป็นเครื่องกำหนดจดจำว่า รู้จักความไม่มีอารมณ์.
ขอให้รู้จักความไม่มีอารมณ์ ความไม่มีอารมณ์ มิใช่รูป เสียง กลิ่น
รส โผฏฐัพพะ ถัมมารมณฺ, มิใช่ความรู้สึกที่จะเกิดขึ้นทางตา ทางหู
ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ นี่เรียกว่าไม่มีอารมณ์ *อนารมมณฺ*,

เป็นภาษาบาลีถูกกัณฑ์น้อยกว่า *อนารมมณฺเ* เหว ไม่มีอารมณ์นั้นเดียว จะแปลว่าไม่มีอารมณ์ก็ได้ จะแปลมีใจอารมณ์ก็ได้ ไม่มีอารมณ์ก็ได้ คือมันไม่มีอารมณ์, ถ้ามีอารมณ์มันก็กำหนดเอาได้อย่างนั้น อย่างนี้ ถ้ามันไม่มีอะไรที่จะกำหนดได้ คือไม่มีอารมณ์.

ถ้าจะว่ายากก็ยากสูงสุด ไม่มีอะไรยิ่งกว่า แต่ว่ามาเป็นสิ่งที่มีความที่สุด ที่เราจะต้องรู้จักเอาไว้ รู้จักความไม่มีอารมณ์เอาไว้ นั่นแหละเรียกว่า รู้จักพระนิพพาน รู้จักพระนิพพาน ให้สมกับที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้เองว่า :

๑๑๐ | *อตฺถิ ภิกฺขเว ตทหายตฺนํ* -อายตนะนั้นมีอยู่ สิ่งนั้นมีอยู่ มีเพียงเท่านี้คำพูดนี้, สิ่งนั้นมีใจธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม, มีใจอากาศธาตุ- จายตนะ มีใจวิญญาณัญจายตนะ มีใจอากิญจัญญายตนะ มีใจเนว- สัตถัญญานาสัญญายตนะ, มีใจโลกนี้มีใจโลกอื่นมีใจระหว่างแห่งโลก, แล้วก็ มีใจมีใจการมา มีใจการไป มีใจการถึง มีใจการหยุดอยู่ มีใจการจติ มีใจการเกิดใหม่, *อปฺปติฏฺฐจํ อปฺปวตฺตํ อนารมมณฺ* ๓ คำนี้แหละสูงสุด เข้มข้นที่สุด เป็นแกนกลางที่สุด *อปฺปติฏฺฐจํ -มิได้ตั้งอยู่, อปฺปวตฺตํ -มิได้เป็นไป, อนารมมณฺ -ไม่มีอารมณ์ มีใจอารมณ์ ไม่เป็นอารมณ์.*

อาตมาขอพูดด้วยความจริงใจ ว่านี่หวังดีที่สุดประสงค์จะให้ได้รับ สิ่งที่ดีที่สุด ประเสริฐที่สุด สูงสุด จึงได้แสดงธรรมในข้อนี้ให้ฟัง คือข้อที่ว่า ไม่มีอารมณ์; แล้วก็ขอเกณฑ์ขอกะเกณฑ์ ขอบังคับให้ท่านทั้งหลายประพฤติกะทำให้รู้จักสิ่งที่ มีใจอารมณ์ อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า; พอตื่นนอนขึ้นมาใหม่ ๆ นี้ก็ อันไหนไม่มีอารมณ์ อันไหนไม่มีอารมณ์ อันไหนนะ อันไหนนะ ไม่มีอารมณ์ คืออย่างไร ? หรือจะไม่ได้ตื่นนอนขึ้นมาใหม่ อยู่อย่างนี้ก็ค้นหว่า อันไหนนะที่มีใจอารมณ์ อันไหนนะที่ไม่มีอารมณ์ อันไหนที่ไม่มี

อารมณ์. คอยพยายามเถอะ มันจะค่อย ๆ พบ ค่อย ๆ พบ ค่อย ๆ รู้จัก สิ่งที่มีใจอารมณ์ และสิ่งนั้นคือ พระนิพพาน พระนิพพาน มีความหมายอย่างเดียวคือ ไม่มีอารมณ์ มีใจอารมณ์แล้วก็เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ เอโสวณโต ทุกขสส เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ เอโส เอว อนฺโต ทุกขสส -นั่นเป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์นั่นเทียว. นี้ไม่มีอะไรเหนือกว่านี้แล้ว ไม่มีอะไรมีค่ากว่านี้แล้ว จะให้ใครรวมกันหมด พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมกันหมด ก็ไม่มีอะไรมีค่าสูงสุดไปกว่าพระนิพพาน, นิพพานไม่มีอารมณ์.

แม้จะจำไม่ได้ จะไม่เข้าใจ จะไม่สามารถประพจน์ปฏิบัติ ให้เป็นกิจวัตรได้ ก็ขอให้เอาเป็นตัวอย่างไว้ เป็นตัวอย่างไว้ตลอดกาลเลยว่า จะหาให้พบว่า อะไรนะไม่มีอารมณ์, อะไรนะมีใจอารมณ์, อะไรนะไม่มีอารมณ์ อะไรนะมีใจอารมณ์? ใครก็ตาม ผู้หญิงก็ตาม ผู้ชายก็ตาม คนหนุ่มก็ตาม คนแก่ก็ตามคอยสอดส่องให้พบอยู่เสมอว่า อะไรนะมีใจอารมณ์ ให้ไปค้นพบเหมือนที่พระพุทธเจ้าพบว่า อายตนะนั้น มีใจอารมณ์ คือมิใช่ๆ มิใช่ดังที่กล่าวมาแล้ว; มิใช่ธาตุทั้งสี่ มิใช่อายตนะทั้งสี่ มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่คติทั้งหลาย; มิใช่คติทั้งหลาย คือมิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การถึง มิใช่การหยุด มิใช่การจุดติด มิใช่การบังเกิด แล้วก็มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การเป็นไป แล้วก็ไม่มีอารมณ์.

ตื่นนอนขึ้นมาค้นหาความไม่มีอารมณ์นี้ให้พบ หรือมันจะหลับลงไป ก็ค้นหาให้พบว่า ความไม่มีอารมณ์อยู่ที่ไหน หรือทำอะไรมันไปอยู่ หรือรู้สึกตัวอยู่อย่างนั้นอย่างนี้ อย่างนั้น แล้วก็นี่ไม่มีอารมณ์มิใช่ไหม? ถ้ามีอารมณ์ ไม่ใช่ ไม่เอา ต้องไม่มีอารมณ์ จะมุ่งหมายจดจ่ออยู่แต่ความไม่มีอารมณ์ อะนะรามมะณัง เหวะสิ่งนั้นมิใช่อารมณ์โดยแท้.

สรุป

นี่ขอให้สรุปความได้อีกครั้งหนึ่ง ว่าเป็น ความถูกต้อง ความถูกต้อง ไม่ใช่ความผิดพลาด ไม่ใช่ มิจฉัตตะ แต่เป็น สัมมัตตะ สัมมัตตะ ความถูกต้อง มันมิใช่มีฉัตตะ มิใช่ความผิดพลาด, นี่คือความถูกต้อง ถูกต้องจนกระทั่งจิตไม่มีอารมณ์ ไม่มีอะไรที่จะ สูงสุดไปกว่านี้แล้ว. ความถูกต้อง ความถูกต้องนี้ ขอให้มืออยู่ในโลก ขอให้ครอบคลุมไปทั้งโลกทั่วทุกหนทุกแห่ง ให้มีความถูกต้อง ความ ถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้ในโลกนี้ มันไม่มีความถูกต้องสักขี้เล็บหนึ่ง ขอพูด ปริมาสาอย่างนี้ว่า ไม่มีความถูกต้องสักขี้เล็บหนึ่ง การเศรษฐกิจ ก็ไม่ถูกต้อง การสังคมก็ไม่ถูกต้อง การเมืองก็ไม่ถูกต้อง ความปรารถนาหรือความพยายามใดๆ มันก็ไม่ถูกต้องไปเสียหมด; ฉะนั้น ขอให้มันมีสัมมัตตะ คือความถูกต้อง.

๑๑๒ | ทบทวนอีกทีหนึ่งว่า สัมมาทิฏฐิ สัมสังกัปปิ สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวาจาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติ; ๑๐ อย่างนี้ ขอคำอธิบายจากท่าน ผู้รู้ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายที่เป็นครูบาอาจารย์ ให้เข้าใจเรื่องสัมมา สัมมา ๑๐ ประการนี้ แล้วจะรู้จักความถูกต้อง ๆ ความถูกต้อง.

ถ้ารู้จักความถูกต้อง ๑๐ ประการนี้ มันจะถูกต้องไปหมด ในโลกนี้หรือเหนือโลกก็ตาม จะเป็นความถูกต้องไปหมด เรียกว่า ถูกต้องโดยทางร่างกาย ทางร่างกายก็ให้มีความถูกต้อง; ถ้าร่างกาย ถูกต้องแม้แต่ตดก็ไม่เหม็น นี่มันพูดแล้วมันหยาบคายนะ ถ้าร่างกายมันมีความถูกต้อง แม้แต่ตดมันก็ไม่เหม็นคือมันไม่

มีอะไรเป็นพิษเป็นโทษ. แล้วทางจิต ก็ถูกต้องให้มีแต่ความคิด ที่ถูกต้อง, แล้วทางตัวตน ความรู้สึกเป็นตัวตน ถ้ามันรู้สึกเป็น ตัวตน ขอให้เป็นตัวตนที่มันถูกต้อง, แล้วก็ให้มันรู้ว่าความว่าง ที่ถูกต้อง ถ้าว่างที่ถูกต้องแล้ว มันไม่มีอารมณ์อะไรไม่มีอารมณ์ อะไร มันจึงจะเป็นความว่างที่ถูกต้อง ว่างที่ถูกต้อง เพราะไม่มี อารมณ์อะไร.

ความถูกต้องที่มาสรุปสั้นๆ เป็นหลักปฏิบัติง่ายๆ ธรรมดาๆ ก็ว่า: ความถูกต้องทางร่างกาย ร่างกายถูกต้องหมด, ลมหายใจ ก็ถูกต้อง เนื้อหนังก็ถูกต้อง อากาโร ๓๒ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ก็ถูกต้อง.

แล้วก็ ถูกต้องทางจิต ความคิดความนึกอะไร ที่เกี่ยวกับ ผิดถูก ชั่วดี มันก็ถูกต้อง ๆ.

แล้วก็ให้มัน ถูกต้องทางตัวตน ถ้าจะมีตัวตน มีต้นหา อุปาทานใด ๆ ขึ้นมา เมื่อไร ที่ไหน อย่างไร ก็ขอให้เป็นการ ถูกต้อง.

เป็นตัวตนที่ถูกต้อง เพื่อให้ถูกต้องของความว่าง ให้ความ ว่างมันถูกต้อง เป็นความว่างที่นิรันดร ว่าง ๆ ๆ ๆ จนไม่มีอะไรจะว่าง; มันเป็นความว่างซึ่งไม่มีการเกิดใหม่ว่างไปโดยไม่ต้องมีการเกิด ใหม่ ไม่ต้องมีการเกิดแห่งอะไรก็เรียกว่า ความว่างที่ถูกต้อง ชื่อมันยาว *ปรมาณุตตรสถูปตา* ความว่างอย่างยิ่ง ที่ไม่มีอะไร จะยิ่งกว่า.

พระพุทธเจ้าท่านมี *วิหารธรรม* มีการเป็นอยู่ด้วย *ปรมาณุต -* *ตรสถูปตา* คือ *พระพุทธเจ้าท่านมีชีวิตอยู่ด้วยความว่างอย่าง ความว่างอย่างนี้* ถ้าว่างแล้วมันจะมีอะไร ? ถ้ามันว่างเด็ดขาด ว่างสูงสุด จะมีอารมณ์อะไร ? มันก็ไม่มีอารมณ์อะไร เพราะฉะนั้น

ท่านก็อยู่ด้วยความว่างสูงสุดไม่มีอารมณ์อะไรก็ถูกของท่านและเป็นเรื่องแท้จริงของท่านแล้ว ว่าไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์อะไร.

ท่านทั้งหลายลอง พยายามสังเกตดู สังเกตดู ให้มันรู้จัก *ความไม่มีอารมณ์* นี้จิตของฉันทเวลานี้หาอารมณ์ไม่พบ; แต่ถ้าจะเอาเป็นการปฏิบัติขั้นต้น ๆ แล้ว เขาว่ามีอะไรเป็นอารมณ์เพราะว่าเพื่อจะไปหาสิ่งนั้น ให้มีอารมณ์เป็นทาน เป็นศีล เป็นสมาธิ เป็นปัญญา, ให้มีอารมณ์เป็นพระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์, ให้มีปริยัติเป็นอารมณ์ ให้มีปฏิบัติเป็นอารมณ์ ให้มีปฏิเวธเป็นอารมณ์ นั่นก็เรียกว่ามันยังมีอารมณ์เพื่อจะเอาให้ถึง. แต่ถ้าพอถึงเข้าแล้ว สิ่งนั้นไม่มีอารมณ์ สิ่งนั้นมีใช้อารมณ์ หมดสูญสิ้นความเป็นอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ นี่คือพระนิพพาน.

๑๑๔ | ขอยุติอย่างทำทนายอวดดี ว่าไม่มีสิ่งใดสูงสุดไปกว่านี้ ไม่มีอะไรจะสูงสุดไปกว่าพระนิพพาน คือความไม่มีอารมณ์ ถ้าจะให้มันถูกต้อง ถูกต้อง แล้วมันก็ไปตายอยู่ที่นี้ คือความถูกต้องของความไม่มีอารมณ์ เมื่อมีความถูกต้องแล้ว ก็ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์.

ขอให้ท่านทั้งหลาย รู้จักทำจิตให้เกลี้ยง ทำจิตให้เกลี้ยง คือไม่มีอารมณ์ ด้วยกันจงทุก ๆ คน แล้วก็จะได้ชื่อว่ามีพระนิพพานเป็นอารมณ์; แต่พระนิพพานนั้นไม่มีอารมณ์ ฟังดูเหมือนพูดเล่น ให้ทุกคนมีพระนิพพานเป็นอารมณ์ คือมุ่งหมายจะได้พระนิพพาน แต่พอถึงพระนิพพานเข้าจริง พระนิพพานกลับมิใช่อารมณ์เสียอีก นั่นแหละที่แห่งความทุกข์ *เอโสวณโต ทุกขสฺส* นั่นแหละที่สุดแห่งความทุกข์.

เอาละ ขอให้เข้าใจให้แจ่มแจ้งชัดเจนว่า วันนี้เราได้

ทำการปฏิสังขาร ปฏิสังขารต้อนรับท่านทั้งหลายด้วยสิ่งสูงสุดสิ่งสูงสุดคือพระนิพพาน อันไม่มีอารมณ์. ขอให้สมาทานความไม่มีอารมณ์ ทำความไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์นี้ไว้ด้วยกันจงทุกคน แล้วจิตก็บรรลุถึงพระนิพพานในที่สุด ได้โดยแน่นอน.

ขอยุติการบรรยายด้วยความหวังว่า ทุก ๆ คนจึงมีความถูกต้อง ความถูกต้อง สัมมัตตะ ความถูกต้อง. ขอย้ำอีกนิดหนึ่งว่ามี สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติ; อยากรู้เมื่อไรไปถามท่านอาจารย์องค์ไหนก็ต้องรู้เรื่องสัมมา สัมมา ๑๐ ประการนี้.

ขอยุติการบรรยาย ขอแสดงความหวังไว้ว่า ท่านทั้งหลายจงเป็นอยู่ด้วยความถูกต้อง ประสบความถูกต้องเป็นอยู่ด้วยความถูกต้องสูงสุด คือมีพระนิพพานอันไม่มีอารมณ์ด้วยกันจง ทุก ๆ คน เทอญ.

พระพุทธรองค์ ทรงรอเราอยู่

ธรรมบรรยายพิเศษ

แก่พระ เณร อุบาสก อุบาสิกาในวัด

วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๕

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

๑๑๘ | บัดนี้เป็นโอกาสสำหรับอาตมาที่จะมีการพูดจา จะถือเป็นโอกาสปรารภธรรม มีคำโบราณเขาพูดกันอยู่แล้วว่า ปรารภธรรม คือว่า ไม่เชิงแสดงธรรมหรือว่าอะไรมากมายพิธีรีตองอะไรนักหนา ปรารภธรรมะในระหว่างพวกเดียวกัน กันเอง ถ้าทำไปได้ถึงที่สุดก็มีประโยชน์ถึงที่สุดเหมือนกัน ดังนั้นขอให้พยายาม.

ในโอกาสแรกนี้จะขอก้าวโดยหัวข้อว่า พระพุทธองค์ทรงรอเราอยู่ ฟังให้ดีๆ บางคนจะไม่เข้าใจ ถ้ามันเป็นแรดแล้วมันก็ไม่เข้าใจว่า พระพุทธองค์ทรงรอเราอยู่ นะ อยู่ที่ไหน รออยู่ที่ไหน ? แต่ละคน ๆ ก็ไปบ้านไปเรือนของตน ไปทำการทำงาน ทำไร่ทำนา เดียวนี้ก็มาพูดว่าพระพุทธองค์ทรงรอเราอยู่ บางคนจะหาว่าบ้าแล้ว. แต่ข้อนี้ขอให้สนใจกันให้ดีๆ ให้มองเห็นให้ชัดเจนว่ามันเป็นเช่นนั้นจริง ๆ.

ถ้าเป็นผู้มีธรรมะ มีความมตัญญูรู้คุณของพระพุทธองค์ ก็จะยอมรับในข้อที่ว่า พระพุทธองค์กำลังรอเราอยู่ ทรงรอเราอยู่ โดยส่วนใหญ่ นั่น ทรงรอเราเมื่อไร โลกนี้จะมีสันติภาพ เมื่อไร โลกนี้จะมีสันติภาพ ทรงรออยู่อย่างนี้ ทรงรออยู่ว่าเมื่อไร จะฟังธรรมะรู้เรื่องและจะฟังธรรมะเข้าใจ. ทุกคนสามารถกล่าวข้อความที่เป็นธรรมะ

ได้โดยลำพังตนพังตน ไม่ต้องรอใครก็ได้ ไม่ต้องรอให้ใครมาเทศน์ให้ฟังก็ได้ เพราะว่าทุกคนสามารถที่จะกล่าวธรรมะได้ตามลำพังตน.

นี่ขอให้ทำในใจ เรียกว่าทำในใจ ให้มองเห็นความจริงข้อนี้ อย่าทำตนเหมือนแรด ฟังอะไรไม่รู้เรื่อง แต่ทำตนให้ฟังอะไรๆ รู้เรื่อง เมื่อพูดว่าพระพุทธรูปองค์ทรงรอบเราอยู่ก็พอจะให้เห็นชัด เห็นชัดเจน ไม่ใช่เพียงว่าลุ่ม ๆ ดอน ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เห็นชัดเจนลงไปว่า พระองค์ พระพุทธรูปองค์ทรงรอบเราอยู่ ก็จะเลยให้หัวข้อที่ชัดเจนลงไปเสียว่า โดยทางแห่งการรอนี้ก็ได้ครบทุกอย่าง ทรงรอบอยู่ว่า โดยทางปริยัติ เมื่อโรมันจะสมบูรณ์ โดยทางปฏิบัติเมื่อโรมันจะสมบูรณ์ โดยทางปฏิเวธเมื่อโรมันจะสมบูรณ์ เท่านั้นมันก็มากมายเหลือเฟือแล้ว เหลือเฟือที่จะมองเห็นแล้ว โดยทางปริยัติ ก็เป็นสิ่งที่พระองค์ทรงหวังว่า เมื่อไรพุทธบริษัทจะมีความรู้ทางปริยัติอย่างพอตัว และโดยทางปฏิบัติ เมื่อไรจะมีการปฏิบัติกันอย่างพอตัว ในทางปฏิเวธ เมื่อไรจะมีการบรรลุผลผลกันโดยพอตัว.

จะพูดกันถึงเรื่องทางปริยัติเป็นข้อแรก เพราะว่าบางคนไม่เคยรู้จักคำว่าปริยัติ ในข้อนี้ ขอให้เอาใจความอันสำคัญ ๆ สั้น ๆ ได้ว่า ฟังมีความรู้ธรรมะเท่าที่ควรจะรู้ ไม่มีข้อยกเว้น จะต้องรู้ธรรมะเท่าที่ควรจะรู้ ถ้าจะเอาเต็มขนาด ๆ ตามที่นิยมกันอยู่ในหมู่พุทธบริษัท ก็ไปไกลจนถึงกับว่า จะมีความรู้ในทางนวัคส์ตฤสสาสน์ นวัคส์ตฤสสาสน์ คือศาสนาของพระพุทธเจ้ามีองค์ ๙. แต่ก็ยังไม่รู้ว่าอะไรกันเลย นวัคส์ตฤสสาสน์เป็นศัพท์ภาษาธรรมะ เรียกว่า พระศาสนาของพระพุทธองค์มีองค์ ๙.

องค์ ๙ คืออะไรบ้าง *สุดตะ* คือเรื่องพระสูตร, *เคยยะ*-คำขับ, *ไวยากรณ์*-ภาษาร้อยแก้ว, *คาถา*-สิ่งที่เป็นคาถา, คำที่เป็นอุทาน

ก็ไปเรียกว่า อุทาน, อิติวุตตกะ-คำพูดที่พระพุทธองค์กล่าวขึ้นต้นว่า ได้ฟังมาอย่างนี้, ชาดก-ข้อความที่เป็นเรื่องราวในชาดก, อัมภุตธรรม คือธรรมที่ฟังแล้วน่าอัศจรรย์, เวทลละ-ข้อความที่เป็นการถามตอบ ถามตอบ ด้วยพระองค์เอง. อย่างน้อยมันก็มีอยู่ตั้ง ๙ ประเภท ๙ อย่าง ๙ อากาโร : สุตตะ เคยยะ ไวยากรณ์ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัมภุตธรรม เวทลละ.

แล้วใครคนไหน แล้วพุทธบริษัทคนไหนที่มีวินัยศีลสมาสน์ครบทั้งเก้านี้ มันจะเป็นที่ไม่รู้จะออกหาทางออกกันอย่างไร คือให้มีวินัยศีลสมาสน์ครบทั้ง ๙ ก็เป็นผู้ที่เรียนจริง เรียนจริง. แต่ข้อนี้พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้จริงนะ จนถึงกับว่า ศาสนาของตถาคตประกอบด้วยองค์ ๙ เอาสิลองดู :-

สุตตะ สุตตรต่าง ๆ เป็นสูตร ๆ ไป,

เคยยะ เป็นคำขับ ที่ว่าแต่งเป็นกาพย์เป็นกลอน,

ไวยากรณ์ คือคำที่กล่าวไปตามคำภาษาร้อยแก้ว,

คาถา คือคำที่แต่งเป็นคาถา,

อุทาน คือคำที่เปล่งออกมาเป็นอุทาน,

อิติวุตตกะ พระผู้มีพระภาคกล่าวไว้แล้วอย่างนี้ กระทั่งไปตามลำดับ,

ชาดก ก็เป็นเรื่องที่พูดไว้ถึงเรื่องอดีต,

อัมภุตธรรม คือข้อความที่ประหลาดใจ แสดงความประหลาดใจ ทำให้เกิดความประหลาดใจอัศจรรย์,

เวทลละ เป็นคำถาม, ถามตอบ.

นี่เพียงแต่ว่าวินัยศีลสมาสน์หมวดเดียวประกอบด้วยองค์ ๙ นี้ก็ไม่ได้ทำกันแล้ว ถ้าทำมันจะเป็นอย่างไร มันก็วิเศษเท่านั้นแหละ สามารถจะเรียนรู้ได้ทั้ง ๙ องค์ ไม่ต้องแก้ตัวว่า ชาวบ้านเรียนไม่ได้

เรียนได้ตามที่จะเรียนได้ แม้นิดหนึ่งก็มันก็ยังอยู่ในพวกที่ได้ ได้
อย่างครบทั้งองค์ ๙ ละก็ยิ่งดี แม้นิดหนึ่ง องค์ละนิด ๆ ก็ยังดี
ยังเป็นการดี.

ทีนี้ก็มาถึงการปฏิบัติ เมื่อพระองค์ทรงรอเราอยู่ว่า เมื่อไร
จะมีความรู้ทางปริยัติเพียงพอ พระองค์ก็ยังคงรอต่อไปว่า เมื่อไรจะมี
ความรู้ทางปฏิบัติอย่างเพียงพอ คำว่าปฏิบัตินี้ก็ เราจะรู้กันได้มาก ๆ
เพราะเคยได้ยินได้ฟังกันมาก ๆ ว่า ปฏิบัติอย่างไร แต่ว่าเอากัน
ตามที่เราคุ้นทั่วไปก็เช่นว่า ปฏิบัติหลักใหญ่ ๆ ของอานาปานสติ
สติปัฏฐาน ๔ นี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ๆ ให้รู้เรื่อง กายา เวทนา
จิตตา ธรรมา.

รู้เรื่องกายา ทางกายที่เกี่ยวกับกาย มีคำบรรยายคือรู้จัก
ลมหายใจยาว รู้จักลมหายใจสั้น รู้จักลมหายใจว่าปรุงแต่งกาย แล้วก็รู้
จักทำลมหายใจให้สงบระงับ มันมีอยู่ ๔ อย่าง ลมหายใจยาวก็รู้จักดี
ลมหายใจสั้นก็รู้จักดี ลมหายใจเป็นเครื่องปรุงแต่งกายก็รู้จักดี และ
รู้จักทำลมหายใจให้ระงับ นี้ก็เรียกว่าปฏิบัติในทางกาย.

แล้วก็ปฏิบัติในทางเวทนา ให้รู้เรื่องของเวทนา ปิติ สุข
จิตตสังขาร ทำจิตตสังขารให้ระงับนี่คือรู้ว่า ปิตินั่นเนมันเป็นเรื่องที่มี
ความหมายมาก ถ้าคนเราสามารถทำอะไรให้มีปิติ แล้วมันก็เรียก
ว่าสำเร็จ สำเร็จสมประสงค์แล้ว ถ้ามันเกิดปิติขึ้นมาได้ มันก็
สำเร็จตามความประสงค์ แต่มันก็ค่อนข้างจะพุ่งไปสักหน่อย สำหรับ
ถ้าเป็นปิติอย่างเดียว มันต้องสงบระงับลงมา เป็นความสุขด้วย
ถ้าปิตินี้มันยังโยกโคลง ถ้าเป็นความสุขละก็สงบ เย็น ระงับดี นี้
ก็รู้ว่า ทำปิติให้เกิดขึ้นอย่างไร ทำความสุขให้เกิดขึ้นอย่างไร เมื่อ
ทำขึ้นมาแล้วมันปรุงแต่งเวทนานั้นอย่างไร ปิติ สุข มันปรุงแต่ง
ให้เป็นเวทนาอย่างไร นี่จิตตสังขารมันก็ถูกปรุงแต่ง นี้ก็รู้จักทำ

จิตตสังขารให้สงบระงับ นี้เรียกว่าทำเวทนาให้สงบระงับ นี้เรียกว่าปฏิบัติ ในส่วนเวทนา.

ที่นี้ส่วนจิต ปฏิบัติในส่วนจิต ก็ศึกษาปฏิบัติให้รู้ว่าจิตอะไร เกิดขึ้นมันเป็นอย่างไร จิตอะไรมันเกิดขึ้น เป็นอย่างไร จิตอะไร มันเกิดขึ้นมันเป็นอย่างไร ก็อย่างก็อย่างก็รู้หมด มีเช่นว่า จิตมี ราคะเป็นอย่างไร มีโทสะเป็นอย่างไร มีโมหะเป็นอย่างไร หรือ ไม่มีราคะ โทสะ โมหะเป็นอย่างไร ก็รอบรู้จิตทุกชนิด ๆ ด้วยตัวเองมาก่อน พยายามรอบรู้ในจิตทุกชนิดว่ามันเกิดแล้วมันเป็นอย่างไรทำจิตให้ปราโมทย์บันเทิง แล้วก็ทำจิตให้เป็นสมาธิตั้งมั่น แล้วก็ทำจิตให้ปล่อย นี้ข้อปฏิบัติในทางจิตมันเป็น ๔ ข้อ ๔ อย่าง อยู่อย่างนั้นนะ รู้จักจิตทุกชนิด แล้วก็รู้จักทำจิตให้บันเทิง และรู้ทำจิตเป็นสมาธิ ทำจิตให้ปล่อย ให้ปล่อยอารมณ์ทุก ๆ อย่าง ถ้าได้ทั้ง ๔ ประเภทนี้แล้ว ก็เรียกว่าปฏิบัติได้ในส่วนจิต.

ที่นี้ก็เหลือในส่วนธรรม ธรรมะก็คือ ปฏิบัติให้เห็นความไม่เที่ยง ความไม่เที่ยงของสังขารทั้งหลายทั้งปวง มีความไม่เที่ยง แล้วก็ปฏิบัติ ให้เห็นความหน่าย ความหน่ายออก งามออก แห่งความยึดมั่นถือมั่น ด้วยอำนาจของปีติ หรือของอะไรก็ตาม แล้วก็ปฏิบัติเพื่อความสลัดคืน สลัดคืน สลัดคืนออกไป.

นี่ก็ให้เห็นความไม่เที่ยงอย่างหนึ่ง ให้เห็นความคลายกำหนัดอย่างหนึ่ง เห็นความดับไปแห่งความกำหนัดอย่างหนึ่ง เห็นความสลัดคืนออกไปอย่างหนึ่ง มันก็สมบูรณ์ คือทางกายก็สมบูรณ์ ทางเวทนาจึงสมบูรณ์ ทางจิตก็สมบูรณ์ ทางธรรมะก็สมบูรณ์ รวมได้เป็น ๔ หมวด หรือ ๔ พวกว่า ทางกาย ทางเวทนา ทางจิต ทางธรรม, กายา เวทนา จิตตา ธรรมา นี่เป็นการปฏิบัติครบ เรียกว่าปฏิบัติสมบูรณ์.

ที่นี้ก็มี ในทางปฏิเวธ ทางปริยัติกล่าวแล้ว ในทางปฏิบัติ ก็กล่าวแล้ว. ในทางปฏิเวธคือรู้แจ้งแทงตลอด รู้แจ้งแทงตลอดว่า อะไรเป็นอย่างไร ด้วยใจจริง ไม่ใช่ท่องจำกันแล้ว ไม่ใช่ท่องจำ รู้แจ้งแทงตลอด ธรรมะข้อนี้มันก็สูงสุด ถึงกับรู้แจ้งแทงตลอดกิเลส ทำให้กิเลสดับไปในความหมายแห่งพระนิพพาน.

จะขอยกหัวข้อของพระนิพพานแต่โดยย่อที่สุดมาให้เป็นตัว วอย่าง สรุปความแล้วเป็น ๓ ความหมาย *อปฺปติฏฺฐ*-ความไม่มีตัวตนตั้งอยู่, *อปฺปวตฺต*-ไม่มีตัวตนเป็นไป, *อนารมฺมณ*-ไม่มีอารมณ์ใด ๆ. ถ้ามันมีความรู้สึกเป็นตัวตนตั้งอยู่ มีตัวกูมีของกู นี้เรียกว่ามันตั้งอยู่, *อปฺปวตฺต*-ไม่ให้มันเป็นไป, *อนารมฺมณ*-ไม่มีอารมณ์.

นี้ความหมายสูงสุดของคำพระนิพพาน มีคำเดียวเท่านั้นเอง ซึ่งจะต้องเรียนกันมาก ต้องศึกษากันมาก ต้องสนใจกันมากจึง จะรู้จักคำพูดเพียงคำเดียวว่า *อนารมฺมณ*-ไม่มีอารมณ์ ขอบอก ล่วงหน้าแล้ว บอกทั้งหมดเลยว่า มันเป็นคำที่เข้าใจยากที่สุด ก็ลองทำจิตให้รู้ โดยประจักษ์ว่าไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์บวก ไม่มีอารมณ์ลบ ไม่มีอารมณ์ดี ไม่มีอารมณ์ร้าย พูดภาววิทยาวิทยาศาสตร์ มันก็ยุ่งยากลำบากมากเหมือนกัน ไม่มีอารมณ์ที่เป็นกรรมไม่มีอารมณ์ที่เป็นกัตตุ คือไม่มีอารมณ์ที่เป็น ตัวการกระทำ หรือเป็นผู้กระทำ หรือถูกกระทำ ไม่มีตัวอารมณ์ ที่เป็นตัวถูกกระทำ ไม่มีอารมณ์ที่เป็นตัวการกระทำ ไม่มี อารมณ์ ที่เป็นผู้ถูกกระทำ ผู้ถูกกระทำหรือผู้กระทำหรือการกระทำ ถ้าไม่มี ความรู้สึกอย่างนี้ก็เรียกว่า *อนารมฺมณ* ไม่มีอารมณ์เป็นคำที่เข้าใจยากที่สุด เข้าใจยากที่สุด เพราะมัน เป็นคำหมายถึงพระนิพพาน พระนิพพานไม่มีอารมณ์ พูดเป็นบาลีอีกสักหน่อยก็ว่า *อปฺปติฏฺฐ*,

อุปवादตี, อนารมมณํ นั้นนะ สามคำนี้เป็นหัวข้อของพระนิพพาน.
อุปปฏิฏัจ-ไม่ได้ตั้งอยู่, อุปवादตี-ไม่ได้เป็นไป, อนารมมณํ
-ไม่มีอารมณ์ หรือไม่ใช่อารมณ์ ฟังดู ก็ขอให้ปฏิบัติให้ได้ผล เห็น
แจ้งโดยประจักษ์แก่ตนเองว่า ไม่มีอารมณ์มันเป็นอย่างไร.

พูดแล้วมันเป็นคำหยาบ ไม่มีอารมณ์มันเป็นอย่างไร ไม่มี
อารมณ์เป็นอย่างไร พวกเรดทั้งหลายไม่มีทางที่จะรู้ว่า จิตไม่มี
อารมณ์นั้นเป็นอย่างไร เพราะมันเคยมีแต่อารมณ์ ทางตา ทางหู
ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เป็นรูป เป็นเสียง เป็นกลิ่น
เป็นรส เป็นโณภูมิจิต เป็นธรรมารมณํ อย่างนี้มันมีอารมณ์
ถ้ามันไม่มีสิ่งเหล่านี้ ไม่มีความรู้สึก ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย
ใจ ไม่มีรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิต ธรรมารมณํ อย่างนี้เรียกว่า
ไม่มีอารมณ์ นี่จิตของใคร เวลาไหนที่ไม่มีอารมณ์ ไปศึกษาเอาเอง
ไปสังเกตเอาเอง ไปใคร่ครวญเอาเอง ไปคิดค้นเอาเองว่าเวลาไหน
เวลาไหนที่จิตไม่มีอารมณ์ จิตไม่มีอารมณ์มันเป็นได้เวลาไหน
คือไม่มีความรู้สึกทางรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิต ธรรมารมณํ
คือไม่ทำความรู้สึก ไม่ทำหน้าที่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย ทางใจ ว่านี่มันไม่มีอารมณ์ เป็นสิ่งสูงสุด สูงสุด ไม่มี
อะไรสูงเท่า ก็เป็นพระนิพพาน.

จนพระพุทธองค์ตรัสเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า *เอโสอนุโต*
ทุกขสส-นั่นแหละคือที่สุดแห่งความทุกข์. *อนุโต*-ที่สุด, *ทุกขสส*
-แห่งความทุกข์, *เอโส*-นั่น นั่นแหละเป็นที่สุดแห่งความทุกข์
ความไม่มี อารมณ์นั่นแหละเป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ นี่ใครมัน
เป็นได้บ้างละ ใครมันเป็นได้บ้าง จิตของใคร เวลาไหน เมื่อไหร่
อย่างไรที่ว่าไม่มีอารมณ์ นี่ก็ขอพูดกันแต่เรื่องนี้เรื่องเดียว แหะ
เพื่อให้ใช้ความสังเกตใคร่ครวญ พินิจพิจารณาอย่างละเอียดลออ

อย่างยิ่งยวดแทบคยาว่า จิตที่ไม่มีอารมณ์นั้นเป็นอย่างไร เดี่ยว มันทก็ไม่พบมันทก็เก้อกลับมา ถ้ามันทพบก็เป็นการดี พบใครอะไร ก็เป็นการดีทั้งนั้น พบจิตที่ไม่มีอารมณ์ มันเป็นปฏิเวธอย่างยิ่ง ถ้า ได้พบจิตที่ไม่มีอารมณ์ ตื่นเช้าขึ้นมาท่านจิตสงบ ก็คงจะได้บ้าง แหละ แต่ก็มอารมณ์คิดไปอย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องการอย่างใด อย่างหนึ่ง เป็นห่วงอย่างใดอย่างหนึ่ง วิตกกังวล อย่างใด อย่างหนึ่ง ถ้าอย่างนี้ มันมอารมณ์เสียเรื่อย.

นักปราชญ์ราชบัณฑิตก็ไม่สามารถที่จะเข้าใจคำนี้ได้ ง่าย ๆ นักศึกษาฝรั่งชั้นเอกสูงสุดนี้ก็ยอมแพ้ เมื่อเวลาอธิบายคำว่า ไม่มีอารมณ์ขึ้นมา นี้ ยอมแพ้ ว่าไม่สามารถจะเข้าใจได้ ก็ขอบ เร้าว่าอย่าเพิ่ง อย่าท้อถอย อย่าเพิ่งท้อถอย อย่าท้อถอย โดย ประการทั้งปวง คอยสังเกตอยู่เสมอไปว่า เอ้า, ตื่นขึ้นมาเช้าก็ดี มีอารมณ์ไหม? มีอารมณ์ไหม? มีอารมณ์ไหม? หรือว่าไม่มีอารมณ์ มันอาจจะมิได้สักแวบหนึ่ง ว่าไม่มีอารมณ์ก็มันยังไม่ทันจะคิดอะไร แต่พอระยะหนึ่งเท่านั้นแหละมันก็คิดอะไร มันก็รู้สึกอะไรเสีย แล้ว ที่มันเป็นกันโดยมาก ที่อยากจะให้สังเกตง่าย ๆ กัน โดยมาก จะ แจกออกเป็นคำพูดสลับคำ เป็นความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น ความวิตกกังวล อาลัยอาวรณ์ ความ อิจฉาริษา ความหวง ความหึง มันมีมากกว่านี้ มีตั้ง หลายสิบอย่าง แต่เอาสัก ๑๐ อย่างก็พอจะเป็นเครื่องสังเกตว่าความไม่มีอารมณ์ นั้นเป็นอย่างไร.

ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่น เต้น วิตกกังวล อาลัยอาวรณ์ อิจฉาริษา หวงหึง ถ้าจำคำ ๑๐ คำนี้ไว้ได้ ก็จะช่วยได้มาก จะช่วยให้ความสังเกตได้มาก ช่วย ให้เกิดความคิดนึกได้มาก ขอร้องให้จำไว้ครั้งหนึ่งว่า จะสังเกตกัน

ง่าย ๆ ในความไม่มีอารมณ์ที่เป็นตัวอย่างโป่ง ๆ ไม่มีความรัก ใคร ๆ
มันก็รู้กันอยู่ทุกคนว่าความรักคืออะไร ก็มันบ้ากันอยู่ทุกคน ไม่
มีความโกรธ โกรธเป็นไฟ ไม่มีความเกลียด ไม่มีความเกลียด
สิ่งใด ไม่มีความกลัว ไม่มีความกลัวสิ่งใด ไม่มีความตื่นเต้น
ในสิ่งอะไรให้เขามาเล่น การเล่นกันอยู่เท่าไร จะมาเล่นฟุตบอล
จะมาเล่นชกมวย ไม่มีความตื่นเต้น และก็ไม่มี ความวิตกกังวล
ในอนาคตว่ามันจะเป็นอะไร ไม่มีอาการอารมณ์ในอดีตว่ามันเคย
เป็นอย่างไร ไม่มีความอิจฉาริษยา ไม่มีความหวัง ไม่มีความหึงหึง
เป็นความหวังเข้มข้น ที่จะช่วยให้รู้ความไม่มีอารมณ์อะไรได้ เป็น
ลำดับกันไป.

แต่ว่ามันไม่ได้ถึงที่สุดหรอก เพราะว่ามันเข้าใจ มันบังคับ
ไม่ได้ ขอให้ไปสังเกตตัวเอง ทดลองตัวเอง ใคร่ครวญตัวเอง
๑๒๖ | ว่าเมื่อไรจิตมันว่างจากความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว
ความตื่นเต้น ความวิตกกังวล ความอิจฉาริษยา ความอิจฉาริษยา
ความหวัง ความหึง คำพูดเหล่านี้ชัดเจนนมากแล้วไปศึกษาเอาเอง
พอศึกษาเอาเองได้ว่า แต่ละคำ ๆ นั้นศึกษาให้จริงให้จัง ความรัก
เป็นอย่างไร ความโกรธเป็นอย่างไร ความเกลียดเป็นอย่างไร
ความกลัวเป็นอย่างไร ความตื่นเต้นเป็นอย่างไร วิตกกังวลเป็น
อย่างไร อิจฉาริษยาเป็นอย่างไร อิจฉาริษยา เป็นอย่างไร
ความหวังเป็นอย่างไร ความหึงเป็นอย่างไร นี่ก็เป็นตัวอย่าง
มากพอแล้ว ถ้าจะแจกเป็นรายละเอียดมันตั้ง หลายสิบอย่าง
หลายร้อยอย่าง เอาให้อย่างว่า เท่าที่จะเป็นตัวอย่างโป่ง ๆ อย่างนี้
จะได้สักก็มาน้อย และก็อย่าทอดอาลัยเสียว่า โอ๊ย มันทำไม่ได้
หรอก ค่อย ๆ พยายามที่จะทำได้ คือสังเกตทันทีเลยว่าตื่นขึ้นมา
ตื่นเช้าขึ้นมา เวลาไหน เมื่อมีสติขึ้นมาแล้วกำหนดว่า มันมีอารมณ์

อะไรไหม มีอารมณ์อะไรไหม มันมีอารมณ์อะไรไหม ? เดียวนี้
มีอารมณ์อะไรไหม ตอนบ่าย ตอนเย็น ตอนค่ำมีอารมณ์อะไรไหม ?
นับแต่ตื่นเช้าขึ้นมา มันมีอารมณ์อะไรไหม ?

ถ้าจะพูดให้เป็นเรื่องที่ลึกซึ้งขึ้นไป มันก็...มันก็พูดได้ด้วย
เรื่องที่สูงสุดนี้ คือเรื่องพระนิพพาน ไม่มีความรู้สึกที่สูงสุดนี้ คือเรื่อง
พระนิพพาน ไม่มีความรู้สึกที่สูงที่ประเสริฐที่เป็นของพระพุทธเจ้า
จริง ๆ นะ ไม่มีอารมณ์ความรู้สึกเป็นการมา เป็นการถึง เป็นการ
ตั้งอยู่ เป็นการจติ เป็นการอุบัติ อย่างนี้ก็มี มันละเอียดออกไป
มันก็ยิ่งยากเข้าไป *อาคต*-การมา, *คต*-การไป, *จติ*-การตั้งอยู่, *จติ*
-เป็นการจติ, *อุปฺปตฺติ*-เป็นการอุบัติบังเกิด ถ้ามันเกิดเป็นอารมณ์
เป็นอารมณ์มา เป็นอารมณ์ไป เป็นอารมณ์ถึง เป็นอารมณ์จติเคลื่อน
เป็นอารมณ์อุบัติ คือเกิดใหม่ นี่ก็เรียกว่ามันมีอารมณ์เสียแล้ว แต่
มันก็ไม่ค่อยมีใครสังเกตเห็นนะ เรื่องอย่างนี้มันละเอียดเกินไป มัน
เป็นเรื่องพระนิพพาน.

พูดให้มันละเอียดขึ้นไปอีก ก็ว่า ไม่มีโลกนี้ ไม่มีโลกอื่น
ไม่มีระหว่างแห่งโลก ไม่มีความรู้สึกว่ามีโลกนี้ ไม่มีความรู้สึกว่า
มีโลกอื่น ไม่มีความรู้สึกว่ามีระหว่างแห่งโลก มันจะมีอารมณ์อะไร
แต่ธรรมะนี้มันลึกซึ้งไป ลึกจนเข้าใจไม่ได้.

พูดกันให้มันตรงๆ ตอนเบื้องต้นก็ว่าไม่มีธาตุดิน ไม่มีธาตุน้ำ
ไม่มีธาตุไฟ ไม่มีธาตุลม คำว่าธาตุนั้นเข้าใจยาก ถ้าจะศึกษาให้ดี
ให้จริงจังก็พอเข้าใจได้ ไม่มีธาตุดินนะคือ ไม่มีคุณสมบัติให้เกิด
การกินเนื้อที่ แบ่งเนื้อที่ออกไปนี่ก็เรียกว่าของแข็ง ของแข็งเป็นธาตุ
ดิน, ไม่มีธาตุน้ำ อาโปธาตุ คือ ไม่มีธาตุที่ทำให้เกาะกุม ๆ ๆ เช่น
น้ำนี้มันจะเกาะกุมกันอยู่เป็นน้ำ จะแบ่งผ่ามันก็จะกลับมาหากันอีก
นี่เรียกว่าธาตุแห่งการเกาะกุม เป็นธาตุน้ำ, ธาตุไฟ เตโชธาตุ นั้น

คือเผาไหม้ เผาไหม้ไปเลย, ธาตุลมมีคุณสมบัติเคลื่อน ทำเคลื่อน
พัดไปพัดมา ลอยไปลอยมา. นี่ไม่มีธาตุเหล่านี้.

พระนิพพานไม่มีธาตุเหล่านี้ ไม่มีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุ
ไฟ ธาตุลม ไม่มีธาตุที่เป็นของแข็ง ทำให้กินเนื้อที่ ไม่มีธาตุ ที่เป็น
ของเหลว ที่ทำให้เกิดการเกาะกุม ไม่มีธาตุที่เป็นธาตุไฟ ความ
ร้อนเผาไหม้ ไม่มีธาตุลมให้เคลื่อนไปเคลื่อนมา มันจะมากไป แล้ว
กระมัง แต่ทนฟังอีกหน่อยว่า มันไม่มีธาตุ ที่เรียกว่า อายตนะอีก ๔
อย่าง : ไม่มีอากาศ ไม่มีธาตุอากาศ ไม่มีธาตุอากาศสามัญจายตนะ
ที่ไม่มีที่สิ้นสุด คือไม่มีอากาศที่ไม่มีที่สิ้นสุด, แล้วก็ไม่มีวิญญาณ
ไม่มีวิญญาณธาตุที่ไม่มีที่สิ้นสุด, แล้วก็ไม่มีอากิญจัญญายตนะ
ไม่มีธาตุแห่งความไม่มีอะไรซึ่งไม่มีที่สิ้นสุด, แล้วก็ไม่มีธาตุที่
มีสัญญาที่ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาที่ไม่ใช่ จะรู้สึกตัวอยู่ที่ไม่ใช่ ไม่รู้สึกตัว
อยู่ที่ไม่ใช่. นี่มันก็สื่ออย่างเหมือนกัน.

อากาศไม่มีที่สิ้นสุด วิญญาณไม่มีที่สิ้นสุด ความไม่มี
อะไรไม่มีที่สิ้นสุด แล้วก็ รู้สึกตัวที่ไม่ใช่ ไม่รู้สึกตัวที่ไม่ใช่ นี่ก็เป็น
ธาตุชนิดหนึ่ง ก็ไม่มี ๔ ธาตุเหล่านี้ มันไม่มี ไม่มีในพระนิพพาน
ธาตุทั้ง ๔ ก็ไม่มี ธาตุที่เป็นอายตนะทั้ง ๔ หรือภพทั้ง ๔ ก็ไม่มี
แล้วก็ไม่ใช่เป็นการมา ไม่ใช่เป็นการไป ไม่ใช่เป็นการตั้งอยู่ ไม่ใช่
เป็นการจติ ไม่ใช่เป็นการอุบัติ และก็ไม่ใช่อะไรตั้งอยู่ ไม่ใช่เปลี่ยนไป
แล้วก็ไม่มีอารมณ์ คงจะยุ่งแล้วกระมัง แต่จะขอประกันความยุ่งไว้ว่า
จงสังเกตดูให้ดี ๆ ว่าให้รู้สึกว่ามันมีอารมณ์อะไรอยู่ สักชนิดหนึ่ง หรือ
แสบหนึ่งก็ให้มันจับให้ได้ ให้มันมีความรู้สึกเป็นการมา เป็นการ
ไป เป็นการถึง แล้วก็เป็นการจติ เป็นการอุบัติ มันมีอยู่ ๕ คำถึง
ที่สุดสุด คำที่ยาก ๆ ซึ่งแสดงความหมายของพระนิพพาน มันยาก
อย่างนี้ก็เป็นธรรมดา.

ฉะนั้นขอให้เรา ทน ทน ทนอย่างเลือดตาไหลก็เอาทนเพื่อ จะเข้าใจเรื่องพระนิพพานซึ่งเป็นเรื่องของปฏิเวธธรรม ปฏิเวธธรรม เรื่องปริยัติเราก็ให้รู้อย่างพอตัว เรื่องทางปริยัติ สุตตะ เคยยะ ไวยากรณ์ คาทา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัฏฐธรรมะ เวทัลละ ให้ปฏิบัติอานาปานสติ ๔ หมวด ๑๖ ชั้น และก็มีปฏิเวธรู้แจ้ง ทางตลอดไม่ได้หรอก แต่ว่าจะเอาคนโง่ไปเก็บไว้ที่ไหนล่ะ มันก็ต้องพยายาม ต้องพยายาม ต้องพยายามที่จะเข้าใจให้ได้.

เดี๋ยวนี้ตัวอย่างที่ง่ายที่สุดแล้วที่จะเห็นได้อย่างธรรมดา ที่สุด แล้วก็ว่า ไม่มีอารมณ์ ความไม่มีอารมณ์ นี่ขอย้ำตรงนี้ ไม่มีอะไร ความไม่มีอารมณ์ ไม่มีสิ่งที่มีคุณค่า ทางรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ไม่มีสิ่งใดให้เกิดคุณค่าทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เมื่อไม่มีสิ่งเหล่านี้ ก็เรียกว่าไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ นี่ก็เป็นสิ่งสูงสุด มันสูงสุด ไม่มีสิ่งใดเท่าไม่มีสิ่งใดเสมอ นี้เรียกว่า พระนิพพาน พระนิพพาน ไม่มีเทียบคุณค่าด้วยว่า เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ เอโส อนฺโต ทุกขสส -นั่นที่สุดแห่งความทุกข์ แต่แล้วมันก็ยังเป็นสิ่งที่มิอยู่ ไม่ใช่ไม่มี พระนิพพานนะ พระนิพพานนะ ท่านเรียกอีกชื่อหนึ่ง ก็เรียกว่า อายตนะ.

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า อตฺถิ ภิกฺขเว ตททายตฺนํ-อายตนะ นั้นอายตนะนั้นหรือสิ่งนั้น สิ่งนั้น อายตนะนั้น สิ่งนั้น สิ่งนั้นมันมีอยู่ และมันก็มีใช่ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม, มิใช่อากาศา- นัญจายตนะ มิใช่วิญญาณัญจายตนะ มิใช่อาภิกัญญายตนะ มิใช่เนวสัญญานาสัญญายตนะ, มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ระหว่างแห่งโลกทั้งสอง, มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การจุติ มิใช่การอุปบัติ, มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การเปลี่ยนไป

และมีโชอารมณ์. มันลึก ๆ ๆ ๆ ลึกอย่างมหึมา มหาศาล มันลึก แต่ไม่เป็นไร ขอให้กำหนดไว้ ถ้าจะโง่อย่างไรขอให้กำหนดไว้ เถอะ คุณจะไม่โง่ขนาดไหนก็ขอให้กำหนดไว้เถอะว่าจงสังเกตสักสิ่งไม่มีอารมณ์นั้นเป็นอย่างไร ไม่มีอารมณ์นั้นเป็นอย่างไร ตั้งใจจะสังเกต แต่อย่างนี้อย่างเดียวตลอดปีตลอดชาติ ที่ว่าจิตไม่มีอารมณ์นั้น เป็นอย่างไร จิตไม่มีอารมณ์นั้นเป็นอย่างไร จิตไม่มีการตั้งอยู่ ไม่ใช่การเป็นไป อย่างนี้ไม่มีอารมณ์ มีโชอารมณ์ สิ่งนี้มันมีอยู่ สิ่งที่จะเป็นไปได้อย่างนี้ มันมีอยู่.

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า *สิ่งนั้นมีอยู่* เป็นภาษาบาลีว่า *อายตนะนั้นมีอยู่* เพราะว่าคำว่าอายตนะนี้ ก็หมายถึงว่าสิ่งที่อาจ จะทำความรู้สึกได้ รู้จักได้ ทำให้เป็นประโยชน์ได้ อายตนะนั้นมีอยู่ สิ่งนั้นมีอยู่ สิ่งที่มีโชอารมณ์นั้นแหละมีอยู่ เพราะฉะนั้น เดียวนี้จะ พุดกันอย่างนักเรียนเบื้องต้น นักเรียนอนุบาล ขอให้สังเกตไปก่อนว่า *อนารัมมณัง* มีโชอารมณ์ สิ่งที่ไม่โชอารมณ์ นั้นมันมีอยู่ ยาม ที่รู้จักสิ่งเหล่านี้ เพียงสิ่งเดียวเท่านั้นละก็ ประเสริฐ วิเศษ สูงสุด ไม่มีอะไรจะเสมอเหมือน เพราะมันจะเป็นเหตุให้รู้จักพระนิพพาน มันจะเรียกว่ามีพระนิพพานได้ ถ้าทำจิตให้ไม่มีอารมณ์ได้ เดียวนี้ ก็รู้สึก ว่า ตัวเองมันจะบ้าเสียแล้ว เพราะไปเอาเรื่องที่เข้าใจยากมา สอน.

มันจะบ้าตรงนี้ที่ว่า ไปเอาเรื่องที่เข้าใจได้ยากที่ไม่มีใครจะ เข้าใจได้มาสอนเขาามาแะเขา มาชี้ให้เขาเข้าใจ มันจะบ้าเองเสีย แล้ว แต่เอาแหละขอให้สมมุติว่ามันไม่บ้า แต่ก็พยายามให้ทุกคน ๆ นี้พยายามได้เข้าใจสิ่งนี้ สิ่งที่เราเรียกว่าอนารัมมณัง ไม่ใช่อารมณ์ ถ้า มันจำอะไรไม่ไหวก็เลิกหมดก็ได้ ให้เหลือแต่คำว่า ไม่ใช่อารมณ์ ไม่มีอารมณ์ เพียงคำเดียว และสิ่งที่มิใช่อารมณ์ สิ่งที่ไม่มี

อารมณ์มีอยู่ แต่สิ่งนั้นคือพระนิพพาน.

ถ้าไปพูดกับฝรั่งมังค่า หรือนักปราชญ์ นักศึกษาสูงๆ ขึ้นไป เราก็คงจะไปพูดว่า สิ่งที่เป็น objective ก็ไม่มี สิ่งที่เป็น subjective ก็ไม่มี ไม่มีทั้ง objective และไม่มีทั้ง subjective ไม่มีทั้ง objectivity ไม่มีทั้ง subjectivity แล้ว มันของภาษาฝรั่งเข้าใจยาก เข้าใจยากพอกัน เข้าใจยาก จนเข้าใจไม่ได้เหมือนกันนี่ มันก็...มัน ก็เป็นเรื่องที่บ้าๆอยู่เหมือนกัน เพราะมันพูดให้เข้าใจไม่ได้ คุณจำ แต่เพียงสั้น ๆ ว่า มันไม่มีอารมณ์ มันไม่มีอารมณ์ อารมณ์คือ สิ่งที่มีมันกำหนดได้ รู้สึกได้ว่ามันเป็นอะไร ไม่ต้องพูดถึงอารมณ์ หยาบอย่างดี ชั่ว บุญ บาป สุข ทุกข์ นี่มันหยาบเกินไป มันเป็น ดุ่น ๆ ก้อน ๆ หยาบ ๆ มากเกินไป จะถือเป็นเรื่องอันละเอียด ก็เป็นเรื่องที่ว่า อย่างนี้ดูเหมือนจะได้พูด มิใช่ธาตุดิน มิใช่ ธาตุน้ำ มิใช่ธาตุไฟ มิใช่ธาตุลม มิใช่ธาตุอากาศสามัญกายตนะ มิใช่ธาตุเนวสัญญานาสัญญายตนะ มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ ระหว่างแห่งโลกทั้งสอง มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การถึง มิใช่การจติ มิใช่การอุบัติ ไม่มีการตั้งอยู่ แล้วก็ไม่มีการเป็นไป แล้วก็ไม่มีอารมณ์.

นี่ก็พูดอย่างนี้ มันคงบ้า บ้าขนาดหนักเลยทีเดียวเรื่องนี้ ฟังไม่ถูกมาพูดให้ฟังนะ ขอลบเลิกให้หมด ให้เหลืออยู่คำคำเดียวว่า ไม่มีอารมณ์ ข้าพเจ้าจะทำจิตชนิดที่ไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์ อะไร ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจก็ไม่มี รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ก็ไม่มี.

เอาละ สัญญากันหน่อยว่า ตั้งแต่วันนี้ ฟรุ้งนี่เป็นไป พอเข้าชั้นพอมีเวลา เข้าชั้นมากก็ขอให้ตั้งข้อสังเกต ไหนนะ เป็น อย่างไรนะที่ว่าไม่ใช่อารมณ์นะ หรือไม่มีอารมณ์นะเป็นอย่างไร

จิตที่ไม่มีอารมณ์เป็นอย่างไร จิตที่ไม่มีอารมณ์เป็นอย่างไร
มันก็เหลือที่จะกล่าวแล้ว มันจะพบได้อย่างไร จะพบได้อย่างไร
จะพบได้สักแวบ สักนิดหนึ่งก็ยังมี ก็ยังมี ดีมาก ๆ ถ้ามันพบได้
ตลอดไปก็เป็นพระนิพพาน อันสมบูรณ์ อันสูงสุดไปเลย ตลอด
เวลาไปเลย เป็นอนุภาติเสสนิพพาน เป็นนิพพานสูงสุด เป็น
นิพพานที่นิรันดรไปเลย ยังไม่ต้องพูดถึง เอาที่วานิพพานตัวอย่าง
ตื่นนอนขึ้นมา ไม่มีอารมณ์อะไร ให้จำค่าง่าย ๆ จำค่าง่าย ๆ ตื่น ๆ
เด็ก ๆ ไว้ว่า ไม่อาลัยอาวรณ์ ไม่อิจฉาริษยา ไม่หวัง ไม่หึง มัน
ง่ายดี.

ค่าง่าย ๆ เป็นคำหยาบ ๆ ง่าย ๆ ไม่มีอารมณ์เหล่านี้ ถ้าจะ
เอาไปขยายเป็นกิริยาก็พัวอย่างก็ได้ มีความหมายอย่างนี้ มัน
ไม่มีอารมณ์ไม่มีความเป็นบวก ไม่มีความเป็นลบ ไม่ได้ ไม่เสีย
ไม่แพ้ ไม่ชนะ ไม่ใช่ทั้งวัตถุ ไม่ใช่ทั้งจิตใจ ไม่ใช่ทั้งวัตถุ ไม่ใช่
ทั้งจิตใจ ไม่ใช่ทั้งนาม ไม่ใช่ทั้งรูป ไม่ใช่นาม ไม่ใช่รูป ไม่มี
อารมณ์.

ขอให้สมาทานการปฏิบัติ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด ที่สูงสุด
กันสักข้อหนึ่ง คือคำว่า ไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์ ถ้าเป็นบาลีที่ว่า
อนารัมมณัง มิใช่อารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ทบทวนอีกทีดีไหม ไม่มี
อารมณ์ มันกินความตลอดไปหมด ไม่ใช่ธาตุดินน้ำลมไฟ ไม่ใช่
อากาศานัญจาตนะ มิใช่วิญญาณัญจายตนะ มิใช่ธาตุัญจัญญาตนะ
มิใช่เนวสัญญานาสัญญาตนะ มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่
ระหว่างแห่งโลกและก็ไม่มีการมา ไม่มีการไป ไม่มีการถึง
ไม่มีการจุติ ไม่มีการอุปบัติ มิใช่มีการตั้งอยู่ มิใช่การเป็นไป
และมิใช่อารมณ์ แต่ถ้ามากันกลับทั้งก็ได้ ให้เหลือคำว่าไม่มี
อารมณ์เพียงคำเดียว มันพอจะเข้าใจได้ แม้จะโง่สักเท่าไรก็พอจะเดา

ได้ ไม่มีอารมณ์ทำจิตไม่ให้อารมณ์ ถ้ามีอารมณ์มันก็ต้องมีความรู้สึกอย่างนี้ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่กลัวว่าจะเป็นคนบ้าเสียเอง เพราะว่าไปสอนเรื่องที่มีนัยยาก.

แต่ถ้าไม่สอนมันก็ไม่มีความที่จะรู้ ไม่มีทางที่จะเข้าใจได้ มันก็ต้องสอนอยู่ดี แต่ว่ามันจะรู้ได้หรือไม่ ก็พยายามกันไปก็แล้วกัน เอาให้ง่ายที่สุดด้วย ให้โง่งที่สุดด้วย ให้เป็นเด็กกอนูบาลด้วย ให้เราเป็นเด็ก ๆ เป็นเด็ก ๆ อย่างเด็กที่สุด พอตื่นขึ้นมาทำจิตไม่ให้อารมณ์อะไร ให้เหมือนเด็กไปเลย ให้เหมือนเด็กไปเลย แต่ว่าให้มันสูงไปกว่าเด็ก แต่ให้มันเหมือนเด็ก คือไม่มีอารมณ์ไม่มีอารมณ์.

อาตมาคิดว่า โอ...มันง่าย ๆ ที่สุดแล้วที่จะพูดเรื่องนี้ แต่มีนัยยากที่สุดก็ที่จะปฏิบัติเรื่องนี้ จึงขอให้ทุกคนทั้งหญิง ทั้งชาย ทั้งพระ ทั้งฆราวาส มันหมาย หมายถึงมันที่ว่าจะทำจิตไม่ให้อารมณ์ ให้รู้จักจิตที่ไม่มีอารมณ์ รู้จักธรรมะที่มีใช่อารมณ์ รู้จักอายตนะซึ่งมีใช่อารมณ์ เรียกว่าอายตนะก็ได้ ที่ไม่มีอารมณ์ มีใช่อารมณ์ จิตที่มีใช่อารมณ์ที่ไม่มีอารมณ์ แล้วก็ธรรมะที่มีใช่อารมณ์ที่ไม่เป็นอารมณ์คงจะพอแล้วกรรมัง เพราะว่าข้อเดียว ขอบอย่างเดียว มันจะโง่งกันไปถึงไหนล่ะ เพราะว่าข้อข้อเดียวนี้ ข้อข้อเดียวที่จะทำให้ตามอย่างพระพุทธเจ้า เอาอย่างพระพุทธ ตามรอยพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ท่านทรงรอเราอยู่ ว่าเมื่อไรคนเหล่านี้มันจะมา.

คุณอย่าไปคิดว่าโง่ พระพุทธเจ้าไปนิพพาน นิพพานไปเสียแล้ว รออะไร อยู่ที่ไหน นี่มันจะโง่งหนักขึ้นไปอีก ถ้าคุณจะคิดว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้รอเราอยู่ ท่านนิพพานเสียแล้ว แต่ขอบอกให้คนโง่งที่สุดว่า พระพุทธเจ้ายังรออยู่ ยังรออยู่ ยังรอคอยท่านทั้งหลายเหล่านี้ มีความรู้ในข้อนี้ ปฏิบัติได้ในข้อนี้ ท่านยังรอเราอยู่ รอวินาทีสุดท้าย

รอดตลอดนิรันดรนั้น รอดอยู่ตลอดนิรันดรว่าเมื่อไรสัตว์เหล่านี้มันจะรู้จักพระนิพพานคือความมิใช่อาภรณ์ ความไม่มีอาภรณ์.

ไปหาดุขีที่ตรงไหนที่พระพุทธเจ้าไม่ได้รอดอยู่ ถ้ารู้จักพระพุทธเจ้า ถ้าเป็นผู้ที่รู้จักพระพุทธเจ้า รู้จักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้ว ก็จะมีอาการเหมือนท่านรอดอยู่ รอดเราอยู่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีอาการเหมือนกับเราอยู่ว่า เมื่อไรสัตว์เหล่านี้มันจะมา เมื่อไรสัตว์เหล่านี้มันจะรู้เรื่องนี้ จะรู้เรื่องพระนิพพานนะ ท่านรอดอยู่อย่างนี้ จะรู้เรื่องพระนิพพานนะ ท่านรอดอยู่อย่างนี้ นี้ก็จะมาพบปะมาทักกันอยู่ได้อย่างไร ข้อนี้ไม่มีทางแก้ตัวหรอก พระพุทธเจ้ายังรอดอยู่ตลอดเวลา นิรันดร นิรันดร ตลอดกาล นิรันดร ยังรอดเราอยู่ว่า เมื่อไรสัตว์เหล่านี้จะรู้ธรรม นี้ข้อแรก.

หรือจะให้กว้างกว่านั้นก็ เมื่อไหร่โลกนี้จะมีสันติภาพ ถ้าโลกไม่มีธรรมะ ไม่รู้จักพระนิพพาน โลกไม่มีสันติภาพ โลกก็พันล้านคน พันล้านล้านคน ก็ไม่มีสันติภาพ เพราะมันดีแต่ที่จะเห็นแก่ตัวดี มันดีแต่ที่จะเอาเปรียบกัน ดีแต่สะสมแต่กามารมณ์ ทั้งโลก ทั้งโลก ทั้งพระ ทั้งฆราวาส ทั้งพุทธ และทั้งมิใช่พุทธ มีแต่เรื่องกามารมณ์ มันจะรู้พระนิพพานได้อย่างไร.

ขอให้มองเห็น ให้เชื่อถึงที่สุดว่า พระพุทธเจ้ายังรอดเราอยู่ รอดตลอดกาลนิรันดร เมื่อไรสัตว์เหล่านี้จะมีธรรมะ เมื่อไรสัตว์เหล่านี้จะรู้สึกพระนิพพาน รู้แจ้งพระนิพพาน ท่านรอดเราอยู่ ท่านรอดเราอยู่ ท่านรอดเราอยู่.

ในทางปริยัติที่ท่านร่อเราว่า เมื่อไรมันจะเรียนรู้เรื่องนี้เสียที ในทางปฏิบัติที่ท่านร่อเราว่าเมื่อไรมันจะปฏิบัติเรื่องนี้กันได้เสียที ในทางปฏิเวธที่ท่านร่อเราอยู่ว่าเมื่อไรมันจะรู้เรื่องพระนิพพานนี้เสียที มันเหลืออยู่แต่คำพูดคำเดียวว่า ถ้ารู้เรื่อง ไม่มีอาภรณ์ มิใช่

อารมณ์นั้นแหละ รู้เรื่องพระนิพพาน ปริยัติกิติ ปฏิเวธกิติ สรุปรวม
เข้าไปอยู่ในเรื่องพระนิพพานทั้งหมด.

คำพูดเพียงคำเดียว รวมหมดไม่มีอะไรเหลือ ไม่มีอารมณ์
มิใช่อารมณ์ แต่ถ้าขยายไปนิด เป็น ๓ คำว่า มิได้ตั้งอยู่ มิ
ได้เป็นไป มิใช่อารมณ์ นี้คำสูงสุด และเรื่องที่ทำนทั้งหลายไม่เคย
เรียน ไม่ได้เรียน ไม่สนใจ หรือไม่มีทางที่จะสนใจ ไม่มีทางที่จะ
ได้รับความรู้เรื่องนี้ คือเรื่องพระนิพพาน อันเป็นเรื่องของความ
ไม่มีอารมณ์ และเป็นเรื่องของสิ่งที่เรียกว่าประหลาดที่สุด
มหัศจรรย์ที่สุด ก็คือเรื่อง อายตนะนั้น อายตนะนั้น สิ่งนั้น สิ่งนั้น
อายตนะนั้น สิ่งนั้น สิ่งนั้น อายตนะนั้น มันมีอยู่ มันไม่ใช่ไม่มี
สิ่งนั้น มันมีอยู่ แต่มันมิใช่ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม
มิใช่อากาศ ญาณายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ
เนวสัญญานาสัญญายตนะ มันมิใช่โลกนี้ มันมิใช่โลกอื่น มันมิใช่ใน
ระหว่างแห่งโลกทั้งสอง และมันก็มีใช้การมา มีใช้การไป มีใช้การถึง
มิใช่การจติ มิใช่การอุบัติ แล้วมันก็ได้ตั้งอยู่ มันมิได้ตั้งอยู่นะ
พระนิพพานนั้นมิได้ตั้งอยู่ พระนิพพานนั้นมิได้เป็นไป มิได้เปลี่ยน
ไป และพระนิพพานนั้นไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์.

เอาละก็คิดว่า อาตมาพูดเรื่องที่ทำให้ตัวเองบ้า พูดเรื่อง
ที่เขาฟังไม่ถูก หรือพูดเรื่องที่คนไม่ตั้งใจจะฟังให้ถูก เพราะคนไม่
อยากจะฟังให้ถูก แต่เห็นเป็นเรื่องเล่น ๆ เล่น ๆ เล่น ๆ กัน
ไปเสีย โดยเฉพาะเรื่องของคำพูดเพียงคำเดียวว่า มิใช่อารมณ์จิต
อันมิใช่อารมณ์ นั่นมันเป็นอย่างไร มันรู้จักกันแต่ว่า ใ้อรูป รส
กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ และก็เป็นเรื่องกาม ยกกาม
เป็นเบื้องหน้า อารมณ์ทางกามเป็นเบื้องหน้า อะไร ๆ ก็เป็นไป
เรื่องกาม ต้องการแต่จะให้เกิดความเอร็ดอร่อยที่เป็นกามไม่อย่าง

ใดก็อย่างหนึ่ง ไม่ส่วนใดก็ส่วนหนึ่ง มีความประสงค์ แต่เพียงเท่านั้น มั่นรู้แต่เรื่องงามอย่างเดียว และประสงค์แต่เรื่องงามอย่างเดียว แล้วมันจะเอาพระนิพพานมาจากไหนล่ะ เมื่อโรมันจะพบพระนิพพานล่ะ.

เพราะพระนิพพานต้องไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์ มิใช่การตั้งอยู่ มิใช่การเปลี่ยนไป และมีอารมณ์ ถ้ามว่าเรื่องเหล่านี้ยังไม่เคยฟัง ก็ขอให้ค่อย ๆ ฟังเถอะ อาตมายอมทนลำบาก เพื่อจะเอามาได้ยินได้ฟัง ถ้าท่านทั้งหลายไม่เคยได้ยินได้ฟัง จะไม่เอาไม่เอาด้วยก็สุดแท้ แต่ว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เป็นเรื่องสูงที่สุด คือเรื่องพระนิพพาน อันมิใช่อารมณ์ อันมิใช่อารมณ์.

เอาละคนไหนก็ตาม เด็กก็ตาม ผู้ใหญ่ก็ตาม ینگก็ตาม ฉลาดก็ตาม ขอให้พยายาม ทำจิต ทำจิต ดำรงจิต ประคับประคองจิตให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่า มิใช่อารมณ์ มิใช่อารมณ์ ไม่เป็นอารมณ์ มันก็ยากอยู่ มิใช่อารมณ์มันคืออะไร ลองใคร่ครวญ ลองใคร่ครวญ ลองพยายาม ลองว่าจิตที่ไม่มีอารมณ์ ที่มีอารมณ์ ที่ว่าจากอารมณ์ ให้สมกับที่ว่าอาตมาเป็นคนบ้า ไปแค้นเขิญให้คนเขารู้เรื่อง สิ่งที่ไม่อาจที่จะรู้ ไม่สามารถที่จะรู้.

แต่เดี๋ยวนี้มาเห็นว่า โอ พระพุทธเจ้าท่านรอเรามาตั้งนิรันดรตลอดกาลนิรันดรแล้ว เราก็กังไม่รู้ เราก็กังไม่รู้ เราก็กังไม่สนองพระพุทธประสงค์.

ฉะนั้นขอให้รู้กันในข้อนี้ว่า จะได้สนองพระพุทธประสงค์ จะทำให้เรารู้เรื่องสูงสุดที่พระพุทธองค์ทรงหวัง พระพุทธเจ้าตรัสรู้อุบัติขึ้นมาในโลกนี้ ก็เพื่อให้เรารู้เรื่องนี้ และท่านก็รออยู่ว่าเมื่อโรมันจะรู้ ท่านรอเป็นนิรันดร เป็นตลอดกาลนิรันดร ให้อพวกนี้มันก็ยังไม่รู้ เพราะมันไม่ได้สนใจนี้ แต่ถึงอย่างไรมันก็เป็นกรอ

เป็นการรอ พระพุทธองค์ ไม่ได้หาย ไปไหน ไม่ได้สูญหายไปไหน
ยังรออยู่ ยังรออยู่ ว่าเมื่อไร ไอ้สัตว์ โลกนี้มันจะรู้เรื่องนี้
ให้รู้เรื่องคำพูดเพียงสองคำว่า สงบเย็น และเป็นประโยชน์.

เรื่องนี้สงบเย็น สงบเย็น เป็นสุขสงบเย็น และเรื่องนี้เป็น
ประโยชน์ เป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์ที่สุด มีคุณสมบัติอย่างยิ่งอยู่
๒ คำคือ สงบเย็น และเป็นประโยชน์ สงบเย็น และเป็นประโยชน์
ขอให้ท่านทั้งหลายรู้เรื่อง ที่มีความสงบเย็นและเป็นประโยชน์ ก็จะไป
เจอกันเข้ากับพระนิพพาน จะสามารถรู้จักพระนิพพาน จะเข้าถึง
พระนิพพาน เข้าใจพระนิพพาน ไม่อย่างนั้นมันก็เป็นแรดไป ตาม
เดิม เป็นแรดต่อไปตามเดิม เป็นแรดอยู่ตลอดนิรันดรเหมือนกัน.

เมื่อพระพุทธเจ้ารอเราอยู่ตลอดนิรันดร และท่านทั้งหลายก็
เป็นแรดตลอดนิรันดร ใครจะสมน้ำหน้าใคร ไปดูเอา ในเรื่องนี้
ในข้อนี้ พอแล้ว มันพอแล้ว มันเหลือที่จะกล่าวแล้ว ว่าจะให้พระ
พุทธเจ้าท่านรอไปถึงไหน พระพุทธเจ้ารอเราอยู่ตลอดเวลา แล้ว
จะให้ท่านรอ...ไปจนถึงไหน รอตลอดนิรันดร รอตลอดกาลนิรันดร
ก็กับปีก็กลับมันก็ไม่ไปถึงสักที.

ฉะนั้นก็อย่าให้เสียพระพุทธประสงค์ ให้มีความหวังว่า จะ
มีคนไม่ก็คนก็ทำให้รู้จักพระนิพพาน รู้เรื่องพระนิพพาน รู้เรื่อง
ความไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์ อย่างที่กล่าวมาแล้วนี้ทุกประการ
จะสำเร็จประโยชน์ได้ก็เรื่องเพิ่มพูนทางปริยัติให้มากเข้า เพิ่มพูน
ทางการปฏิบัติให้มากเข้า และก็เพิ่มพูนทางการปฏิเวธให้มาก เข้า
ทั้งปริยัติ ทั้งปฏิบัติ ทั้งปฏิเวธ พระพุทธประสงค์ก็ไม่เป็นหมัน
สัตว์ทั้งหลายจะได้บรรลุพระนิพพานสมตามพระพุทธประสงค์
สมตามที่พระพุทธองค์ยังรออยู่ ยังรอเราอยู่ตลอดกาลนิรันดร ยังรอ
เราอยู่ตลอดกาลนิรันดร.

เอาแหละในที่สุดนี้ก็ขอทำความเข้าใจกันเสียหน่อยว่า เขาต่ำ เขาแข่งอาตมาหาว่าพูดคำหยาบ พูดคำที่ไม่มีใครรู้เรื่องกัน มามากแล้ว แต่ก็ยังจำเป็นที่จะต้องขอทำต่อไปก่อน พูดเรื่องที่ไม่รู้เรื่องนี้ต่อไปก่อน พูดเรื่องพระนิพพาน เรื่องพระนิพพาน ที่ไม่มีอารมณ์ มิใช่อารมณ์นี้ต่อไปอีก.

จนกว่าเมื่อว่าใครจะมีคนสักคนหนึ่งที่จะรู้เรื่องนี้ รู้เรื่องพระนิพพานซึ่งมิใช่อารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ให้มารู้เรื่อง อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตฺถิ อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตฺถิ อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตฺถิ อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายนันนํ มีอยู่ อายตนะนั้น มีอยู่ มีอยู่อย่างทีกล่าวมาแล้ว มิใช่ธาตุดิน มิใช่ธาตุน้ำ มิใช่ธาตุไฟ มิใช่ธาตุลม มิใช่ธาตุอากาศานัญญาตนะ วิญญานัญญาตนะ และอากิญจัญญาตนะ มิใช่เนวสัญญานา-สัจญายตนะ และก็มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ระหว่างแห่งโลก และก็มิใช่การมา มิใช่การไป มิใช่การถึง มิใช่การจตุติ มิใช่การอุปบัติ มันเป็นเรื่องที่มีได้ตั้งอยู่ ตั้งอยู่ก็ไม่ได้ตั้งอยู่นะ มันไม่มีอะไรที่จะมาตั้งอยู่ มันมีอยู่โดยไม่ต้องตั้งอยู่ แล้วก็มิได้เป็นไป มิได้เวียนไป มิได้เปลี่ยนไป ไม่มีอารมณ์ใด ๆ เลย.

นี่ขอพูดเพิ่มเติมเรื่องนี้ว่า สนทนากันตามควรตามโอกาส ว่าเรื่องที่มีค่าสูงสุด มีสิ่งประโยชน์ที่สุด สูงสุด สูงสุดกว่าเรื่องใด ๆ. จะใช้คำว่าในโลก ในสากลจักรวาลทั้งหมดนี้ ไม่มีเรื่องไหนที่จะสำคัญเท่ากับเรื่องนี้ มีค่าเท่ากับเรื่องนี้ คือเรื่องของพระนิพพาน เรื่องของความไม่มีอารมณ์ จะเติมอีกสักหน่อยว่า จิตที่ไม่มีอารมณ์ก็ได้ แต่ความไม่มีอารมณ์นี้แหละถูกต้องที่สุด ธรรมะซึ่งมิใช่อารมณ์ ธรรมะซึ่งมิใช่อารมณ์.

เอาละขอยุติการพูดจาย่างที่เรียกว่า สนทนากันตามโอกาส แต่ถ้านท่านเข้าใจได้สักนิดหนึ่งก็จะมีผลคุ้มค่ามหาศาล คุ้มค่ามหาศาล พระพุทธเจ้าไม่รอเปล่า ท่านจะได้พบกับพระพุทธเจ้า ท่านจะได้รู้ธรรมชาติของพระพุทธเจ้าได้ด้วยกันจรงทุก ๆ ท่าน.

ขอให้มัสติสัมปชัญญะ เพียงว่าไม่มีอารมณ์มันคืออะไร ไม่มีอารมณ์มันคืออะไร ไม่มีอารมณ์มันคืออะไร ไม่มีอารมณ์มันคืออะไร คอยเฝ้าสังเกตอยู่อย่างนี้ คงจะสักแวบหนึ่งจะเผลอเข้ามา ค่อยรู้เค้าเงื่อน ถ้ารู้เค้าเงื่อนแล้วก็ต่อไป ของมันเองได้โดยถึงที่สุด.

เอ้า! ขอยุติการพูดจาย่างเป็นการฆ่าเวลากันไปเพียงเท่านี้.

ประมวล || หั่งพรหมจรรย์

ธรรมบรรยาย
ที่มหาสิรินทราภรณ์
วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

พรหมจรรย์ที่ควรรู้จัก : สิ่งหนึ่งซึ่งเมื่อประพฤติปฏิบัติ อย่างครบถ้วนถูกต้อง แล้วดับทุกข์ได้สิ้นเชิง

ท่านสาวกชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

วันนี้จะได้บรรยายหัวข้อธรรมพิเศษ โดยชื่อว่า ประมวลแห่งพรหมจรรย์
ประมวลแห่งพรหมจรรย์ คือให้รู้จักสิ่งทีเรียกว่า “พรหมจรรย์” กันอย่างถูกต้องและ
สมบูรณ์ เพื่อใช้ประโยชน์ให้เต็มตามความประสงค์.

คำว่า “พรหมจรรย์” ในที่นี้ หมายถึงพรหมจรรย์ที่พระพุทธองค์ทรงประกาศ
ในบทที่ว่า ทรงประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง, ทรงประกาศพรหมจรรย์
บริสุทธิ์บริบูรณ์ แล้วก็สิ้นเชิง นั่นแหละคือพรหมจรรย์ ไม่เกี่ยวกับพรหมจรรย์ทางเพศ

หรือมีความหมายเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ. ขอให้สนใจความหมายของ คำคำนี้ไว้ให้ถูกต้องไปเสียแต่ต้นมือ.

ประมวลแห่งพรหมจรรย์ ก็หมายความว่า จะพูดกันถึง เรื่อง ทั้งหมดที่เกี่ยวกับพรหมจรรย์ แต่ก็เว้นไม่ได้ที่มันจะต้องเกี่ยว ข้องไปถึงเรื่องที่มีมันประกอบกันอยู่ มูลเหตุแห่งพรหมจรรย์นี้ก็เป็นเรื่อง ที่ต้องรู้, เป็นคัมภีร์รวมกันทั้งหมด แล้วก็ให้ได้ใจความโดยสมบูรณ์ เรียกว่า ธรรมลีลา ลีลาแห่งธรรมะ ทั้งหมดทั้งสิ้นอันเกี่ยวกับ พรหมจรรย์.

คำว่า พรหมจรรย์ จะเป็นภาษาอะไรก็ตามใจเถอะ แต่ใน ที่นี้เราหมายถึง สิ่งหนึ่งซึ่งเมื่อประพฤติปฏิบัติอย่างครบถ้วน ถูก ต้องแล้วดับทุกข์ได้สิ้นเชิง ดับทุกข์ได้สิ้นเชิง ดับทุกข์ได้สิ้นเชิง สรุปคำว่าดับทุกข์ได้สิ้นเชิงไว้ในคำว่าผลของพรหมจรรย์.

มีข้อความที่ควรศึกษาและก็ประพฤติปฏิบัติให้ได้โดยง่าย เป็นหัวข้อสั้น ๆ หัวข้อง่าย ๆ ซึ่งถ้าปฏิบัติตามได้ถึงที่สุดแล้ว จะรวบรวมสิ่งที่เรียกว่าพระธรรมคุณหรือธรรมคุณไว้ได้โดยสิ้นเชิง คือทั้งหมดทั้งสิ้น มันก็คือตัวพระศาสนานั่นแหละ พระธรรมคุณทั้ง หมดก็คือตัวพระศาสนา นั่นแหละ, ตัวพระพุทธคุณ ตัวพระธรรมคุณ ตัวพระสังฆคุณ ก็รวมอยู่ในคำคำเดียวกัน เป็นคุณที่จะช่วยให้ดับ ทุกข์ได้สิ้นเชิง.

เตือนกันในเรื่องต้นอีกหน่อยหนึ่งก็ว่าบทที่ท่านทั้งหลายสนใจกันน้อยเกินไป คือบทว่า;

สวากขาโต ภคฺวตา อัมโม พระธรรมเป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาค เจ้าตรัสไว้ดีแล้ว,

สันถิฏฐิติโก อันบุคคลพึงเห็นได้ด้วยตนเอง,
อกาลิโก ไม่ประกอบอยู่ด้วยเวลา ไม่จำกัดอยู่ด้วยเวลา,
เอหิปัสสิโก เป็นสิ่งที่ควรเรียกกันให้มาดู มาดู,
โอปนยิโก เป็นสิ่งที่ควรน้อมให้เข้ามามีอยู่ในตน,
ปัจจุตตัง เวทิตัพโพ เป็นสิ่งที่บุคคลรู้ได้เฉพาะตน คือ
รู้สึกได้ปรากฏได้แก่จิตใจนั้น เฉพาะตนๆ รู้แทนกันไม่ได้ ปรากฏ
แทนกันไม่ได้ เพราะมันเป็นสิ่งเฉพาะตน.

นี่รู้สึกว่ายังไม่สนใจกันให้เพียงพอ หรือว่ายังรู้จักกันน้อยเกินไป
ไปในธรรมคุณ ในพระธรรมคุณ ขอดักเตือนเป็นพิเศษ ให้ชักชวน
ความเข้าใจให้แจ่มชัดในบทธรรมคุณทั้งหลาย บทธรรมคุณหรือ
พระธรรมคุณ ในฐานะที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ยกขึ้นไว้เป็นหลักเบื้องต้น
เป็นหัวใจแห่งพรหมจรรย์ มิฉะนั้นมันจะเกิดอาการที่ไม่สมบูรณ์
เหมือนทำนาโดยไม่ใส่ปุ๋ย จะเกิดอาการเหมือนกับว่าทำนาโดยไม่
ใส่ปุ๋ย ก็ไม่ได้ผลสมบูรณ์; ถ้ามีความรู้เรื่องนี้สมบูรณ์ ถูกต้องแล้ว
ปฏิบัติอยู่ มันก็จะได้ผลดี เหมือนกับว่าทำนากันโดยใส่ปุ๋ย ได้ผลดี
ถึงที่สุดของการทำนา.

ขอให้เข้าใจว่า ความสำคัญของสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์
มีโครงสร้างโดยเฉพาะ มีโครงสร้างของธรรมะ มีรูปร่างรูปโครงสร้างโดย
เฉพาะ จะเรียกว่าธรรมลีลาก็ได้ ในฐานะคำประพันธ์ ว่ามันงดงาม
ไพเราะด้วยลีลาเหมือนคำประพันธ์ พรหมจรรย์ทั้งหลายสัมพันธ์กลม
กลืนเป็นอันเดียวกันเหมือนคำประพันธ์.

ที่มาของพรหมจรรย์ คือ พุทธากัมภินทิต

นี่ก็จะขอทำความเข้าใจกันสักหน่อยหนึ่งว่าเอามาจากไหน
โครงสร้างเหล่านี้เอามาจากไหน ? นี่ก็เอามาจากอะไร ซึ่งท่านทั้ง
หลายก็คงจะเข้าใจไม่ได้ คือว่าต้องทำความเข้าใจโดยสรุปกันว่า

๑๔๔

เอามาจากพุทธาภิณฑิต คำนี้ก็ควรจะจำไว้พุทธาภิณฑิตแปลว่า **บัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข** บัณฑิตคือผู้มีบัณฑิต บัณฑิตนั้นคือปัญญาที่ใช้ดับทุกข์ได้ ปัญญาที่ใช้ดับทุกข์ได้ เรียกเป็นภาษาบาลีว่า บัณฑิต ผู้ใดมีบัณฑิต ผู้นั้นเรียกว่า บัณฑิต เพราะฉะนั้น บัณฑิตก็คือ ผู้มีบัณฑิต และปัญญาชนิดที่ใช้ดับทุกข์ได้. นี่ก็ไปปรากฏเอาด้วยตนเองว่า มันดับทุกข์ได้อย่างไร มีเข้าแล้วมันดับทุกข์ได้อย่างไร ? บัณฑิตมีพระพุทธเจ้าเป็นอาทิ เป็นเบื้องต้น คือเป็นประธาน.

ขอพูดอย่างเอาเปรียบว่าไม่อ้างที่มาอะไรหมด ไม่อ้างที่มาของใคร, ของคัมภีร์ไหน, ของพระไตรปิฎกเล่มไหน ไม่ต้องอ้าง คืออ้างหมดที่ว่า เป็นคำของพุทธาภิณฑิต แล้วบัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ที่จริงก็ไม่ต้องมัวอ้างนั้น อ้างนี้ อ้างโน่น ให้มันเสียเวลา เมื่อมันประจักษ์แก่ใจจริง ใช้คำว่าประจักษ์แก่ใจจริง ประจักษ์แก่ใจจริง ว่าเมื่อปฏิบัติลงไปอย่างนี้ แล้วผลมันเกิดขึ้นอย่างนี้ แล้วผลมันเกิดขึ้นอย่างนี้ เป็นความดับทุกข์ได้ ก็จะต้องไปอ้างใครให้เสียเวลา, จะไปอ้างคนนั้น จะไปอ้างคนนี้ ไปฝากไว้ให้คนนั้นคนนี้ ให้คนนั้นคนนี้ช่วยรับประกัน เป็นนายประกันว่าปฏิบัติแล้วจะได้ผลจริง ไม่ต้อง ไม่จำเป็น เพราะว่ามันรับประกันอยู่ในตัวเอง. ถ้ามีธรรมะจริง มีธรรมะจริง มันจะรับประกันอยู่ในตัวเอง เพราะการได้ผลตามที่ต้องการ เป็นการรับประกันอยู่ในตัวเอง.

นี่เราก็มีหัวข้อธรรมะเหล่านี้ ซึ่งอาตมาจะขอใช้คำว่าสรุปรวมเอามาจากพุทธาภิณฑิต คือของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายด้วย, ของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายด้วย, ของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ด้วย, ของพระอรหันต์ทุกๆ พระองค์ด้วย กล่าวออกมาแล้วมีใจความอย่างนี้ ใจความเป็นอย่างนี้ตรงเป็นอัน

เดียวกันอย่างนี้ เรียกว่า หัวข้อของพรหมจรรย์. นี่จึงขอตัดบทเสียว่า
อย่าไปมัวอ้างว่าพระพุทธเจ้ากล่าวอยู่ในคัมภีร์นั้น อยู่ในคัมภีร์นี้
กล่าวเสียให้หมดจดสิ้นเชิงว่า คำของพุทธาทิบัณฑิตในสากลจักรวาล
ที่มีเป็นพุทธาทิบัณฑิตอยู่ในสากลจักรวาลแล้วก็เอาเป็นหลัก;
เอาเป็นหลักตรงที่ว่าปฏิบัติลงไปอย่างนี้ แล้วก็ดับทุกข์ได้สิ้นเชิง
นั่นนะคือนายประกัน นายประกัน ที่จริงจังกันอย่างนี้ แล้วมันก็
สำเร็จด้วยคำว่า สันติปฏิริโก.

๑๔๖ | พุตกัณท์ร้อยที่พันครึ่งแล้ว ก็ดูจะยังไม่ค่อยเข้าใจว่าสันติปฏิริโก
คืออะไร, ขอให้พูดเพียงคำเดียว แล้วให้รู้ให้เข้าใจว่าสันติปฏิริโก
คืออะไร สันติปฏิริโกคือเห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็น
ประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอ้างใครเป็นนายประกัน หรือ
เป็นผู้รับรองด้วยคำพูดนั้น ๆ นี้เรียกว่า สันติปฏิริโก; ธรรมะเหล่าใด
สรุปรวมเป็นใจความอย่างนี้ เป็นใจความว่าเป็นธรรมที่เห็นได้ด้วย
ตนเอง แล้วก็สันติปฏิริโก.

ช่วยฟังดูให้ตื่นะ ว่าอาตมาได้พูดว่า “ธรรมะที่ปรากฏผลเป็น
การเห็นได้แก่ตนเอง จึงจะเรียกว่าสันติปฏิริโก” ดังนั้นที่ไม่สันติปฏิริโก
ไม่มีประโยชน์อะไร มันก็มีอยู่เยอะเยอะ, ธรรมะทั้งหลายไม่ใช่ของ
พุทธาทิบัณฑิต คือไม่เป็นของพุทธาทิบัณฑิต มันไม่มีประโยชน์อะไร
ถ้าเป็นของพุทธาทิบัณฑิต มันก็เป็นสันติปฏิริโก สันติปฏิริโก ตามคำ
ที่พระพุทธเจ้าท่านกล่าว ขอให้สนใจคำนี้ไว้เป็นพิเศษ ว่า สันติปฏิริโก
สันติปฏิริโก สันติปฏิริโก ต้องเป็น สันติปฏิริโก.

พรหมจรรย์มีลักษณะอย่างนี้

นี่ก็มีข้อความที่จะมากกว่าโดยย่อ โดยรวบรัด โดยเบื้องต้น
ต้น โดยเป็นเค้าความเค้าโครงก่อน จะให้หัวข้อไว้สัก ๑๐ หัวข้อ

ว่าเป็นคำที่จะสำเร็จประโยชน์ เป็นพรหมจรรย์ แล้วก็ให้ไว้สัก ๑๐ หัวข้อ เพื่อจะใช้เป็นคำพูดเนื่องกันไปว่าพรหมจรรย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้ามีลักษณะอย่างนี้, พรหมจรรย์ที่เป็นของพระพุทธเจ้าที่เป็นของพุทธาภิวัตินั้น มีลักษณะอย่างนี้ ไม่ต้องอ่านคัมภีร์นั้น ไม่ต้องอ่านคัมภีร์นี้ ไม่ต้องอ้างคนนั้น ไม่ต้องอ้างคนนี้ ไม่ต้องอ้างยุค ไม่ต้องอ้างสมัย กล่าวโดยรวบรัดเป็นหัวข้อสั้น ๆ ๑๐ หัวข้อว่า :

๑. ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ,
๒. มนสิการสัมภวา มีการทำไว้ในใจ เป็นที่มา,
๓. ผัสสสมุทฺทยา มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด,
๔. เวทนาสมุทฺทยา มีเวทนาเป็นที่รวบรวมหมด สโมส,
๕. สมาธิปมฺขยา มีสมาธิเป็นประมุข,
๖. สตาธิปเตยฺยา มีสติเป็นอธิบดี,
๗. ปัญฺญุตตฺรา หรือปัญฺญุตตฺรา มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด,
๘. วิมุตติสํวรา มีวิมุตติเป็นแก่นสาร วิมุตติ ความหลุดพ้นจากทุกข์เป็นแก่นสาร,
๙. อมโตคฺคา หยั่งลงไปสู่อมตะ ส่วนลึกลงไปสู่อะไรที่เรียกว่าอมตะ,
๑๐. นิพพานปริโยสานา มีพระนิพพานเป็นปริโยสาน มีที่สิ้นสุด พรหมจรรย์นี้ของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ไม่มีที่สิ้นสุด มีพระนิพพานเป็นที่สิ้นสุด.

ที่นี้ก็ขอบรรยายใจความโดยย่อ เท่าที่โอกาสมันจะอำนวยเสียงมันแห้ง จะไม่มีแรงจะออกเสียงอยู่แล้ว แล้วก็ขอให้ตั้งใจฟังให้ตั้งตั้งแต่ข้อที่ ๑ ข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ ตามลำดับไป.

๑. ฉันทมุลกา : มีฉันทะ คือความพอใจเป็นมูลเหตุ

ข้อที่ ๑ ฉันทมุลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ ถ้าคนไม่โง่เกินไปนะ มันก็รู้ว่าสิ่งอะไร ๆ ที่มันจะตั้งต้นขึ้นมาได้ จะเกิดขึ้นมาได้ มีการกระทำขึ้นมาได้ ติดต่อเป็นเรื่องเป็นราวไปได้ เพราะมันมีฉันทะในสิ่งนั้น, ฉันทะคือความพอใจ เป็นมูลเหตุ มันจึงจะเกิดความประพฤติพรหมจรรย์ พรหมจรรย์จะมีกัน ๔๔,๐๐๐ ธรรม-ขันธ หรือเท่าไร ๆ ก็ล้าน ๆ ๆ ๆ ธรรมขันธไปเถอะ มันมีฉันทะคือความพอใจเป็นมูลเหตุ.

ก็ลองไปคิดดูซิว่าคนคนไหน ลองหาตัวมาดูที, มนุษย์คนไหน ที่มันไม่ได้มีความพอใจในสิ่งที่ตนกระทำเป็นมูลเหตุ? มันก็กระทำอะไรอยู่ด้วยความพอใจทั้งนั้นแหละ จะรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัวมันพอใจ มีความพอใจ แล้วจึงมีการกระทำ เรียกว่าฉันทมุลกา. พรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งหมดทั้งสิ้น ธรรมะทั้งหมดทั้งสิ้น ธรรมะก็ล้าน ๆ ธรรมขันธก็ตามใจเถอะ รวมกันแล้วมันมีฉันทะ คือความพอใจเป็นมูลเหตุ มันจึงเกิดการกระทำ.

นี่ถ้าโง่งมมองไม่เห็นความช้อนี่ แล้วจะไปปฏิบัติธรรมะกันทำไม จะไปศึกษาธรรมะกันทำไม ถ้าไม่เห็นความจริงช้อนี่ ถ้าไม่เห็นความจริงในข้อที่ว่ามันมีฉันทะเป็นมูลเหตุให้กระทำ; มันโง่ถึงขนาดนี้ แล้วจะไปพูดกันทำไมให้เสียเวลา เพราะฉะนั้น ขอให้มองดิ่งลงไปถึงว่ามันอยู่ที่ตัวฉันทะ ไม่ต้องเชื่อใคร ไม่ต้องอาศัยใครเป็นที่อ้างหรือเป็นนายประกัน ตัวฉันทะมันบังคับอยู่ในตัว แล้วก็มีการกระทำ ตามอำนาจแห่งฉันทะ นี่เรียกว่าสันติภูฏิกโก หรือไม่สันติภูฏิกโก? อย่างโง่ถึงขนาดที่ไม่รู้จักคำว่าสันติภูฏิกโก ว่าสันติภูฏิกโกคือมันเห็นประจักษ์อยู่ ว่ามันมีฉันทะเป็นมูลเหตุ มันมีความพอใจเป็นมูลเหตุ.

๑๔๔

ภาพ มะพร้าว นาฬิกาเกอร์ ปรัชญาธรรมอันชาญฉลาดของคนสมัยก่อนในภาคใต้ ที่แฝงไว้ในเพลงกล่อมเด็ก
อันเป็นการปลุกฝังให้ผู้คนมุ่งหมายหมายสู่พระนิพพาน.

ฉันทมูลา ฉันทมูลกา ฉันทะแปลว่าพอใจ, มูลา แปลว่า เหตุมูล มูลกา แปลว่า สิ่งที่เกิดมูลเหตุ, สิ่งที่เป็นเหตุ เป็นมูล นั้นเรียกว่า ฉันทะ แล้วไปคิดดูซิ คนคนไหน มนุษย์คนไหน หรือ แม้แต่สัตว์ตัวไหน แม้แต่สัตว์เดรัจฉานตัวไหน ที่มันไม่ได้กระทำอะไรลงไปอย่างที่เรียกว่า มีฉันทะเป็นมูลเหตุ? โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องทางกามารมณ์ เรื่องทางเพศ ทางอะไรด้วยแล้ว มันยังมีมูลเหตุอย่างใหญ่หลวง เดียวนี้เราเอาอย่างพรหมจรรย์ อย่างที่จะดับทุกข์ได้ แม้จะอย่างที่จะดับทุกข์ได้อย่างสงบเยือกเย็นโดยตรงโดยแท้ มันก็ยังมีฉันทะเป็นมูลเหตุ; ถ้าปราศจากฉันทะเสียเพียงอย่างเดียวแล้ว มันก็ไม่มีมูลเหตุ มันก็คือไม่มีมูลเหตุ.

นี่ จงรู้ไว้เถอะว่า เราหล่อเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยสิ่งที่เรียกว่า ฉันทะ ฉันทะ หล่อเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยสิ่งที่เรียกว่า ฉันทะ, ฉันทะ มันเป็นคำครอบจักรวาล โลกนี้ โลกหน้า โลกไหน โลกอื่น โลกทุกโลก ทุกจักรวาล มันก็ถูกครอบงำอยู่ด้วยฉันทะ, ฉันทะคือความพอใจตั้งหัวมันไป. พุดคำหยาบคายเสียหน่อย พุดคำหยาบคายมันเข้าใจเร็วดี มันชัดเจนดี มันมีฉันทะ คือความพอใจตั้งหัวมันไป ทุกชีวิต ทุกชีวิตมีฉันทะตั้งหัวมันไปให้ทำอะไร ให้ทำอะไร ตามใจ ก็อย่าง ก็ร้อยอย่างพันอย่าง จะมีผลอย่างไร ตั้งหัวมันไปตามสิ่งที่เรียกว่าฉันทะ. นี่สรุปคำคำนี้สั้นๆว่าฉันทมูลกา ฉันทมูลกา ฉันทมูลกาให้ยิ่งกว่าจำได้ มักจะเอากันแต่เพียงจำได้ เพียงแต่จำได้มันไม่รู้ลึกประจักษ์อยู่ในใจ มันไม่เป็นสันตภิฎฐิโกอยู่ในสติปัญญาในส่วนสุดของจิตใจ ว่ามีฉันทะเป็นมูลเหตุ.

เอาละ, เห็นจะพอ พอรู้เรื่องกันในเรื่องต้นเสียทีก่อนว่า ชีวิตทุกชีวิตถูกนำไปอยู่ ชีวิตทุกๆ ชีวิตถูกนำไปอยู่ แม้แต่ชีวิตของมด ปลวก มดดำ มดแดงสักตัวหนึ่งเท่านั้น มันก็ถูกนำไป

ด้วยสิ่งที่เรียกว่า ฉันทะ ฉันทะตามความพอใจของมัน แล้วทำไม มนุษย์ตัวใหญ่ ๆ นี้จะไม่ถูกไปด้วยสิ่งที่เรียกว่า ฉันทะ ฉันทะ. ยุตติเป็นข้อแรกกันเสียทีว่า การกระทำทั้งหลายมีฉันทะเป็นมูล เหตุ พุดอย่างสรุปสั้น ถ้าไม่มีฉันทะ มันไม่ทำอะไร มันไม่มีอะไร มันไม่ต้องการอะไร.

ฉันทะ แปลว่า ความพอใจที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ พอใจแล้วมันก็ทำไปตามความพอใจ จึงเรียกว่า ฉันทมูลกา เป็น คำพูดเพียงคำเดียว พระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมคำนี้ไว้ว่า ฉันท- มูลกา คำเดียวปรากฏชัดอยู่, แล้วก็ว่าพระพุทธเจ้าองค์ไหนก็ ตรัสอย่างนี้ ตรัสในความหมายอย่างนี้ ทั้งหมดนี้เพื่อจะให้มี จิตใจ บักดิ่งลงไปในความจริง ในความรู้สึก ไม่ใช่เพียงแค่ความจำได้ จำได้ จำได้ ว่าฉันทมูลกา, ให้เห็นจริงบักดิ่งลงไปในตัวธรรมะ จริง ๆ อย่าให้เป็นแต่เพียงว่าจำได้ จำได้ มันก็ท่องได้ แต่มันไม่มี ประโยชน์อะไร ถ้ามันไม่ปรากฏชัดลงไปจริง ๆ ว่าฉันทะนั้นแหละ เป็นมูลเหตุให้มีการเคลื่อนไหวก็คือ การกระทำแล้วมีการได้รับผล ของการกระทำ มันมีมูลเหตุอยู่ที่สิ่งสิ่งนี้คือตัวฉันทะ.

๒. มนสิการสัมภวา : มีการกระทำอยู่ในใจเป็นแดนเกิด.

ที่นี้ข้อที่ ๒ ต่อไป พรหมจรรย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า นอกจากจะมีฉันทะเป็นมูลเหตุแล้วก็มี มนสิการสัมภวา มนสิการ- สัมภวา มีมนสิการสัมภวาเป็นแดนเกิด ถ้าว่าเกิดแห่งความพอใจ มันก็เป็นเกิดแห่งความพอใจเป็นแดนเกิดแห่งความพอใจ, มนสิการะ แปลว่า กระทำอยู่ในใจ สัมภวา แปลว่า แดนเกิด พอมีฉันทะแล้ว มันก็เกิดการกระทำอยู่ในใจ จริงหรือไม่จริง ? เมื่อมีฉันทะแล้ว มันมีการกระทำอยู่ในใจไปตามแบบของฉันทะ ตามเรื่องของฉันทะ

ตามความมุ่งหมายของฉันทะ, มันจึงมีการกระทำอยู่ในใจ มีการกระทำไว้ในใจ นี้เรียกว่า *มนสิการสัมภวา* มีการกระทำอยู่ในใจ เป็นแดนเกิด.

อ้าว, คอยดูทุกคน เดี่ยวนี้ใครบ้างที่ไม่ได้มีความกระทำ อยู่ในใจ หรือรู้สึกอยู่ในใจ ใครบ้าง ? หาตัวมาดูที่ว่าไม่ได้มีการกระทำอะไรอะไรอยู่ในใจ หรือกระทำไว้ในใจ; ล้วนแต่มันมีการกระทำอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง อย่างใดอย่างหนึ่งด้วยกันทั้งนั้น นี้เรียกว่า *มนสิการสัมภวา* ต้องเห็นชัดลงไปว่า โอ้! กูนี่มันก็มีเท่านั้นเอง มีการกระทำอยู่ในใจ เรื่องนั้น เรื่องนี้ อย่างนั้นอย่างนี้; แต่หมายถึงว่าเป็นเรื่องที่ถูกที่ควร เรื่องที่มีประโยชน์ ไม่ใช่บ้า ๆ บอ ๆ ให้มีการกระทำอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจ. *มนสิ* แปลว่า ในใจ การกระทำ แปลว่า กระทำ *มนสิการ* แปลว่ากระทำไว้ในใจ อันนี้เป็นแดนเกิด เป็นแดนเกิด เหมือนกับแผ่นดินเป็นที่ตั้งที่อาศัย.

เมื่อมีฉันทะเป็นมูลเหตุนี้มาแล้ว มันมีการกระทำไว้ในใจ เป็นเรื่องถัดมา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน, ฟังให้ดี มันมีฉันทมูลกามีฉันทะเป็นมูลเหตุแล้ว มันก็จำเป็น จำเป็นโดยอัตโนมัติแหละ ยิ่งกว่าจำเป็น ต้องเรียกว่า อัตโนมัติ เกินกว่าจำเป็นไปเสีย อีกมันเป็นของมันเอง มันมีการกระทำไว้ในใจ มีการกระทำอยู่ในใจ ไปตามนั้น แล้วแต่มันจะกระทำในใจไว้ว่าอย่างไร โดยอำนาจแห่งฉันทะ ฉันทะคือมูลเหตุของมัน.

๓. ผัสสสมุทฺทยา : มีการกระทบเป็นเหตุให้เกิด

นี่ข้อต่อไปเป็นข้อที่ ๓ ผัสสสมุทฺทยา ผัสสสมุทฺทยา มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด ผัสสะคือการกระทบ, มนสิการสัมภวา นี้การกระทำไว้ในใจ มีการกระทำไว้ในใจ ตามที่มันมีฉันทะเป็นมูล

แล้วข้อนั้นมันเป็นเพราะมีผัสสะ มีการกระทบทางผัสสะ มันมีการกระทบทางผัสสะ เพราะว่าคนคนหนึ่งมันมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, ช่วยไม่ได้ คนมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ คือ มันมีคู่กระทบ มีคู่ที่กระทบมัน จึงมีการกระทบ, มีผัสสะเป็นคู่กระทบ แล้วก็สมุทยะ เป็นสมุทัยเป็นเหตุให้เกิดขึ้นมา สมุทยะ สมุทยาย เหตุให้เกิด เพราะว่ามีการกระทำอยู่ในใจ มันมีการกระทำอยู่ในใจแล้ว ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องมีการกระทบกับอารมณ์นั้นอารมณ์นี้เรียกว่าผัสสสมุทยาย.

ใครบ้างที่ไม่มีการกระทบ คือ ผัสสะ ใครบ้าง ใครบ้าง หามาดูที่ ว่าที่ไม่มีการกระทบทางผัสสะ ? แล้วถ้ามีการกระทบทางผัสสะแล้ว ใครบ้างที่ไม่เกิดผลตามผัสสะที่มากระทบ? ขอให้ดูโดยวงกว้างทั่วไปว่าสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง แม้แต่มดดำมดแดง มันมีผัสสะที่กระทบอะไรเข้าไปแล้ว มันก็เกิดผลไปตามผัสสะนั้น นี่มันมีผัสสะ แม้แต่มดดำสักตัวหนึ่ง มันก็มีผัสสะขึ้นมา แล้วมันก็ทำไปตามผัสสะ มันจะไปหาน้ำตาลกินหรืออะไรก็สุดแท้เถอะ มันมีผัสสะเป็นสมุทัยนี้เป็นข้อที่ ๓.

๕. เวทนาสมุสรณา : มีความรู้สึกเป็นที่ประชุมรวม

ที่นี้ข้อต่อไป เวทนาสมุสรณา มีเวทนาสมุสรณา ก็ไปปลุกให้เกิดจุดสนใจถึงสิ่งที่เรียกว่า เวทนา เวทนาที่เกิดความรู้สึกขึ้นทางอายตนะ อันนี้เป็นสมุสร, สมุสรณา แปลว่า สมุสร เป็นที่ประชุมลงไป มาประชุมกันทั้งหมดทั้งหมดนี้เรียกว่าสมุสร แล้วบรรดาเหตุการณ์ในชีวิตนี้ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตนี้มันมีเวทนา ถ้าไม่มีเวทนาเพียงสิ่งเดียว ไม่มีใครทำอะไร ๆ, ไม่มีใครเคลื่อนไหวที่จะทำอะไร, ไม่มีใครต้องการอะไร, นี้ เพราะมีเวทนา มันจึงทำให้ต้องการอย่างนั้น ต้องการอย่างนี้ ต้องการจะให้ได้อย่างที่เวทนา

มันต้องการ.

แล้วเวทนาาก็ไปดูเอาเองซิ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายทางใจ ๖ อย่างนี้ แต่ละอย่างๆ มีตั้งร้อยตั้งพันตั้งหมื่นตั้งแสน ตั้งล้านนั้น ไปรวมจุดอยู่ที่เวทนา; คนโง่ไม่เห็นว่าการรวมทั้งไปรวม จุดอยู่ที่เวทนา ฉะนั้นขอให้มีความฉลาดพอ ที่จะมองเห็นว่าอะไร ะ มันทก็สำเร็จเท่าที่เวทนา มันเป็นซี่ชำ เป็นทาสรับใช้ของสิ่งที่เรียกว่า เวทนา เป็นทาส เป็นซี่ชำ เป็นคนใช้ คนรับใช้ของสิ่งที่เรียกว่า เวทนา, นี้เวทนามันเป็นสโมสรรณา เป็นที่ประชุมรวม.

ใครบ้างที่ไม่มีเวทนาเป็นที่ประชุมรวม ? คนไหนบ้าง คนไหนบ้างแม้เดี๋ยวนี้ คนไหนบ้าง ที่มันไม่ประชุมรวมความรู้สึกอยู่ที่เวทนา ? มันไปรวมความรู้สึกอยู่ที่เวทนา เวทนา เวทนา รู้จักสิ่งที่เรียกว่าเวทนาให้ดี ๆ ว่ามันเป็นที่ประชุมรวมแห่งสิ่งนี้ คือความรู้สึก.

๑๕๔ | คำว่าเวทนานี้ เป็นที่เกิดแห่งปัญหา ถ้าถูกก็เป็นความสงบ สบายไปได้ถ้าผิดก็เดือดร้อนเป็นทุกข์, แต่ถ้าเวทนาเย็นสนิท ก็เป็นพระอรหันต์ ถ้าเวทนายังไม่เย็นก็ยังไม่สงบ บวกลบอยู่ ยังสุขทุกข์ สุขทุกข์อะไรอยู่ แม้จะเป็นสุขมันก็ไม่เย็นต่อ เมื่อ เวทนาเย็นสนิทจึงจะเป็นพระอรหันต์. มดดำ มดแดงสักตัวหนึ่ง แม้แต่สิ่งที่มีชีวิต เช่นใบไม้ ต้นไม้สักต้นหนึ่ง แม้แต่คนหรือสัตว์ ก็ตาม มันรวมอยู่ที่เวทนา มันต้องการเวทนา, แม้แต่ใบไม้ พืชพันธุ์ ธัญญาหาร มันก็ยังประสงค์สิ่งที่เรียกว่าเวทนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการสืบทอดระหว่างเกสรตัวผู้เกสรตัวเมีย สิ่งที่ต้องการ สูงสุดของมันก็คือเวทนาเหมือนกัน แม้มันเป็นเพียงต้นไม้, นี้ เวทนาสโมสรรณา.

ไปหาดูซิ ทั่วทั้งจักรวาล ก็จักรวาล ก็ล้าน ๆ จักรวาล ก็ล้าน ๆ โลก มันก็ไปรวมจุดอยู่ที่สิ่ง ที่เรียกว่า เวทนา เวทนา เพียงคำเดียว

ก็จักรวาล ก็ล้าน ๆ จักรวาล ก็ล้าน ๆ โลก มันก็ไปรวมจุดอยู่ที่สิ่ง
ที่เรียกว่าเวทนา เวทนาเพียงคำเดียว แล้วจะมีอะไรมากไปกว่านี้ ?
ถ้าเห็นความจริงข้อนี้ด้วยใจตน ด้วยใจตนเอง มันก็ฉลาดสูงสุด
รู้แจ้งประจักษ์ หรือว่ามีความฉลาดสูงสุด ข้อที่มารู้จักไอ้ตัวเวทนา
เวทนาตัวเดียวเท่านั้นแหละเป็นที่ประชุมรวมแห่งปัญหาทั้งหลาย
ทั้งปวง, ความต้องการทั้งหลายทั้งปวง, ผลดีผลร้าย เป็นกรรม
เป็นผลกรรมเป็นอะไรก็ตาม มันไปรวมอยู่ที่เวทนา รวมอยู่ที่ความ
ประสงค์ของเวทนา.

๕. สมาธิปมฺหา : มีสมาธิเป็นประมุข

ข้อต่อไป สมาธิปมฺหา นี้มันเป็นคำลัด คำที่ต้องเรียกว่า
กล่าวอย่างลัด ๆ เพราะว่าคนโง่ ไม่เคยรู้จักสมาธิไม่ต้องการมีสมาธิ
ไปพูดเรื่องสมาธิ มันก็เป็นมาพูดให้เต่าฟัง พูดให้แรดฟัง ไม่
สำเร็จประโยชน์อะไร ถ้ามีความรู้เรื่องนี้มันก็จะพอรู้จักว่า สมาธิ-
ปมฺหา สมาธิเป็นประมุข มีจิตเป็นสมาธิแล้วมันจะทำอะไรสำเร็จ,
มันจะนำอะไรไปสู่ความสำเร็จ เพราะอำนาจของสมาธิ สมาธิ
มีอำนาจที่จะนำสิ่งต่าง ๆ ไปสู่ความสำเร็จ.

พูดให้เห็นอุปมาเห็นชัดกันง่าย ๆ ว่าการจะจับปลาสักตัว
แทงฉมวกหรือแทงขนกปักลงไปในหลังปลา แล้วก็ดึงเอาปลาขึ้นมา
สมาธิมันมีหน้าที่ที่ว่า : ส่องกำลังจิตลงไปที่นั่น แล้วก็ดึงเอาผล
ผลดีหรือประโยชน์ที่จะได้จากสิ่งนั้นมา นี่สมาธิปมฺหา. ถ้าไม่มี
สมาธิเป็นประมุขแล้ว มันก็ไม่มีอำนาจอะไร ไม่มีสิ่งที่จะให้ความ
สำเร็จอะไรขึ้นมาได้; สิ่งที่จะให้เกิดความสำเร็จอะไรขึ้นมาได้ สิ่งที่จะ
ให้เกิดความสำเร็จทุกอย่างทุกประการนี้ เรียกว่าสมาธิ, พระพุทธเจ้า
ท่านจึงตรัสมาก เรียกว่าให้ทำสมาธิ ให้ทำสมาธิ ทำสมาธิแล้วจะรู้จัก

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง เมื่อรู้จักสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริงแล้ว ก็จะไม่ปราศจากทุกข์ทั้งปวง นี้ สมาธิปมฺหา.

ชีวิตนี้มันมีสมาธิเป็นตัวการสำคัญอยู่ในตัวชีวิตนี้ แล้วมันเป็นประมุข เป็นประมุข คือเป็นหัวหน้า คำบาลี มุขฺ แปลว่า หน้า ป แปลว่า ทั้งหมด ทั้งสิ้น, ปมฺหาหน้าทั้งหมด คือ หัวหน้า หัวหน้าทั้งหมดเป็นประมุข. เรามีธรรมะนั้น ธรรมะนี้ ธรรมะโนน แต่ถ้ามันยังไม่มาถึงกับปักดิ่งลงมา จับเอาตัวปลามาให้ได้ด้วยฉมวกหรือด้วยช้อนแล้ว มันยังไม่มีความสมาธิหรอก ถ้ามีความสมาธิแล้ว มันจะมีฉมวกหรือมีช้อนจับเอาตัวปลาตั้งหัวขึ้นมาเลย ผลของมันก็ได้สำเร็จประโยชน์ตามที่ต้องการเป็นสมาธิปมฺหา.

อ้าว, ทีนี้ คนมีอยู่เป็นจำนวนมาก คนไหนมันจะสำเร็จเป็นหัวหน้าหัวหน้าขึ้นมา มันก็คือ ประมุขนั่นแหละ คนทั้งร้อย ทั้งพัน ทั้งหมื่น ทั้งแสน ทั้งล้านนะ มันควรจะเป็นประมุขคนเดียว คนเดียว ที่มันจะทำให้สำเร็จประโยชน์เป็นประมุขขึ้นมาได้. นี้ธรรมทั้งหลายทั้งปวงมันจะมีก็อย่าง ก็ร้อยอย่างพันอย่างมากมายอะไร ก็ขอให้กระทำกันในลักษณะที่ว่ามีความสมาธิเป็นประมุข สมาธิเป็นหัวหน้า.

๖. สตาธิปเตยยา : มีสติเป็นอธิบดี, ผู้เป็นใหญ่

ทีนี้ข้อถัดไป สตาธิปเตยยา จัดทำให้มันเป็นคำธรรมดาก็ว่า สติอธิบดี, สตาธิปเตยยา มาจากคำว่า สติเป็นอธิบดี, สตา คือ สติ อธิปเตยยา เป็นอธิบดี สติ สติ สติ มีแต่สมาธิ ถ้าไม่มีสติมันผลอได้ มันยังผลอได้, มันยังแวงงได้, มันยังทำผิดพลาดได้ ฉะนั้นจึงต้องมีสติสมบูรณ์ มีสติสมบูรณ์ สติเป็นเครื่องรับประกันความผิดพลาดโดยประการทั้งปวง, สติเป็นเครื่องรับประกันความไม่สำเร็จประโยชน์โดยประการทั้งปวง ถ้ามีสติแล้วมันก็มีความสำเร็จเกิด

ขึ้นมา; มันคู่หูกับคำว่าสัมปชัญญะ สติกับสัมปชัญญะนี้เอารวมเข้าด้วยกัน เป็นคำเดียว สติสัมปชัญญะ.

สติ สตินี้ มันแปลว่า ระลึกได้ ระลึกได้, ตัวหนังสือนี้มันคำเดียวกับคำว่าลูกศรนะ ลูกศร คำบาลีว่า *ศร, ศร* (ศะระ) แปลว่า ลูกศร หรือดอกศร มันแทงเฉียบผลับเข้าไปเลย มันถึงเร็วขนาดที่เป็นลูกศร มันจึงจะเกิดการระลึกได้ มิฉะนั้นมันระลึกไม่ทัน ไม่ทันจะระลึก หรือมันระลึกไม่ทัน ฉะนั้นสติต้องคมเฉียบเหมือนกับลูกศร แทงทะลุเข้าไปทันควัน, แล้วก็เป็นอธิบดี อธิบดีบงการว่าให้ทำอย่างไร ทำอย่างไร.

พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี คนโง่ฟงหน้อยว่าพรหมจรรย์นี้ ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อดับทุกข์นี้ มีสติเป็นอธิบดี อธิบดีอย่างที่คุณรู้ ๆ กันอยู่นะ อธิบดีคือใครละ ? ถ้าเป็นสติเป็นอธิบดีแล้ว สตินั้นจะช่วยให้เกิดเป็นผู้นำความถูกต้องหรือสำเร็จประโยชน์, นำความสำเร็จประโยชน์ดีกว่า ดีกว่านำความถูกต้อง มันจะเป็นวิชาความรู้ไปเสีย เอาสติดีกว่า เอาความถูกต้อง ทำตามตรงได้ตามจุดหมาย นั่นแหละเป็นอธิบดี พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี. ให้ทุก ๆ คน ให้ชีวิตทั้งหมดทั้งสิ้น มีสติเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความถูกต้อง แล้วก็ต้องรวดเร็ว และว่องไวเหมือนกับลูกศรซึ่งมีความเร็ว. ในภาษาบาลีใช้คำเก่า ๆ ว่า ของที่เร็วที่สุดคือลูกศรสิ่งที่เร็วกว่านั้นมันก็คงมีแต่เราไม่รู้ ไม่ต้องการ ยังไม่รู้ เอาคำว่าลูกศร ไม่เอาคำว่าลูกปืน ไม่เอาคำว่าสายฟ้า หรือไม่เอาคำว่าวิหตุ ถ้าพูดถึงความเร็วกันแล้ว เอาความหมายของคำว่าลูกศร ลูกศรมันเร็ว สติมันมีเร็ว มันจึงควบคุมความถูกต้องไว้ได้ ถ้ามันช้า มันรุ่มง่าม มันทำอะไรผิดพลาดไปไม่ทันรู้ ไม่ทันกาล เพราะฉะนั้นให้มีสติเป็นอธิบดี.

๓. ปัญญา : มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด

เอ้า ทีนี้ข้อต่อไป ปัญญาอุตตรา *ปัญญาอุตตรา* หรือ *ปัญญาอุตตรา* ภาษาบาลีมันเปลี่ยนได้ตามเสียงอย่างนี้; แต่ถ้าว่าเอากันให้ง่าย ๆ เอาตามภาษาไทยก็ว่า ปัญญาอุตตรา ปัญญา แล้วก็อุตตรา ปัญญาคือปัญญา อุตตราคือสิ่งสูงสุด พรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด.

ปัญญา แปลว่า ความรู้รอบคอบ รู้อย่างหมดจดทั่วถึง *ปะ* แปลว่า ทั้งหมดหรือทั่วถึง *ญา* แปลว่า รู้, *ปัญญา* แปลว่า รู้ทั้งหมด มีปัญญา คือรู้ทั้งหมด แต่เท่าที่เป็นประโยชน์ ที่ไม่เป็นที่ประโยชน์ก็ไม่ต้องการ ไม่จำเป็น ที่เป็นประโยชน์โดยแท้จริง โดยประจักษ์อยู่ ก็รู้ รู้กันทั้งหมด เป็นปัญญา เป็นสัมพัตปัญญา มีปัญญารู้สิ่งที่ควรรู้ รู้สิ่งที่ควรรู้ทั้งหมดทั้งสิ้น นี้เรียกว่าปัญญา; อะไรที่จะทำให้รอบรู้ รอบ และรู้สิ่งที่ควรรู้ทั้งหมดทั้งสิ้น อันนั้นเรียกว่า ปัญญา.

ทีนี้อุตตรา *อุตตรา* แปลว่า สิ่งสูงสุด ปัญญาเป็นอุตตรา คือ ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ที่ทำให้ความรอบรู้นั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมา จึงมีความหมายระบุเอียงไปในทำนองว่า ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ปัญญามันสูงสุด มันทำให้รู้ทั้งหมด รู้ทั้งหมด รู้ทุกข รู้เหตุให้เกิดทุกข รู้ความดับทุกข รู้ทางให้ถึงความดับทุกข มันรู้หมดอย่างนี้ พระพุทธองค์จึงเป็นผู้สัมพัตปัญญา คือเรื่องปัญญา ปัญญารอบรู้ทั้งหมดทั้งสิ้น เพราะท่านมีปัญญา ท่านจึงมีความสูงสุดอยู่ที่การมีปัญญา.

เราจึงมามองดูเสียว่า ปัญญานี้มันเป็นสิ่งสูงสุด สูงสุด จะใช้คำว่าประเสริฐ หรือจะใช้คำว่าอะไรก็ตาม มันก็ไปพ้องกับคำอื่นว่า หัวหน้าหัวตาอะไรต่อไปอีก แต่ในที่นี้ขอให้จำกัดลงแต่เพียงว่าสูงสุดก็แล้วกัน เดียวมันจะไปพ้องกับคำว่าปมุขาอะไรเข้าไป มันทำความ

๑๕๘

ยุ่งยากลำบากเกี่ยวกับตัวหนังสืออีก.

คำว่า *ปัญญาอุตตราระ*; *ปัญญา* แปลว่าปัญญา *อุตตราระ* แปลว่า สูงสุด, *ปัญญาอุตตราระ* พรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด; คำว่า สูงสุดมันเหมาะหมด คือมันปัญญาการได้หมด มันเหมาะหมด จะเป็นในแง่ไหนก็ตาม แง่เหตุแง่ผลอะไรก็ตาม มันอยู่ที่ว่ามันสูงสุดอยู่ที่นั่น เรียกว่าปัญญาอุตตราระ พรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งที่สูงสุดแล้ว ใครก็ไปคิดดูเอง ให้มันเป็นสันติภูมิโก สันติภูมิโกมันหยุดใจ ถ้าเป็นสันติภูมิโกแล้ว มันหยุดใจ, หยุดใจแล้วก็จะรู้ว่า โอ้! ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุดจริง ปัญญามันสูงสุดของมันจริงๆ นี่เรียกว่ารู้ว่าพรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ยุติอยู่แค่ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ถ้ามีปัญญาแล้วก็สามารถที่จะดลบันดาล ที่จะบังคับ จะชักจูง จะชี้แจง อะไรก็ตามให้ทุก ๆ สิ่งมันเป็นไปตามที่ต้องการ.

๘. วิมุตตिसารา : มีความหลุดพ้นเป็นแก่นสาร

ที่นี้ข้อถัดไป วิมุตตिसารา *วิมุตตिसารา*; พรหมจรรย์นี้มีวิมุตติเป็นแก่นสาร คำแปลว่า มีวิมุตติเป็นแก่นสาร. อันโน้นมีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด; พอมาถึงแก่นสารก็มาเป็นตัวแก่น ตัวอะไรขึ้นมากลายเป็นวิมุตติไปวิมุตตिसารา. *วิมุตติ* แปลว่า ความหลุดพ้น. *สารา* แปลว่า สาระ สาระต้องแปลว่าแก่นสาร คือแก่นแท้ เนื้อตัวแท้ที่จะเอาเป็นประโยชน์ได้สูงสุดแท้จริง; นี่เรียกว่าแก่นสาร เป็นแก่นกัแล้วกัน มีวิมุตติเป็นแก่น ถ้าไม่ให้รุ่งรังเป็นสารเสนขึ้นมาก็เป็นแก่น.

มีวิมุตติเป็นแก่น คือเป็นแกน เป็นแกนกลางทุก ๆ อย่าง มันมีอะไรเป็นแกนกลาง มันเกาะอยู่ที่แกนกลาง ขอให้สังเกตเห็นความหมายของคำที่เรียกว่าแกนกลางเช่นเพลารถเป็นแกนกลางเพล

เกี่ยวกันเป็นแกนกลาง อะไรก็เป็นแกนกลาง, ทุกอย่างมันหมุนไปได้ มันเคลื่อนไปได้ มันดำเนินกันไปได้ เพราะมันมีแกนกลาง มีแกนกลาง ถ้าไม่มีแกนกลางมันก็ล้มละลายเหมือนกัน มันจึงมีแกนกลางที่มั่นคง มีวิมุติเป็นแก่นสาร มีความหลุดพ้น ความหลุดพ้นจากความทุกข์ ถ้ามันมีความหลุดพ้นจากความทุกข์ คือมีความปลอดภัย สวัสดิ์และปลอดภัย นี้เรียกว่าวิมุติ มีวิมุติเป็นแก่น.

ทุกคนก็พอจะมองเห็น พอจะเข้าใจได้ว่าอะไร ๆ ก็มีแก่น มีแกนเป็นเครื่องทำให้มันทรงอยู่ได้ไม้มันก็มีแก่น, เพชรมันก็มีแก่น, อะไร ๆ มันก็มีแก่นหรือมีแกน นั่นแหละมีวิมุติเป็นแก่นสาร ถ้าว่ามันมีความเป็นแก่นแล้ว อะไร ๆ ทำมันไม่ได้ มันก็ฟรี มันก็เป็นอิสระ เพราะมันเป็นแก่น, เมื่ออะไร ๆ ทำมันไม่ได้ มันก็มีความเป็นแก่น มีความเป็นแก่นเหลืออยู่ เป็นสิ่งที่เข้มแข็งที่สุด ไม่มีอะไรมาทำอะไรได้. ที่นี้เมื่อวิมุติเป็นแก่นก็หมายความว่า *ความทุกข์ทั้งปวงมันก็ทำอะไรไม่ได้มันก็หมดไป* เพราะว่ามันมีวิมุติเป็นแก่นมีความหลุดพ้นเป็นแก่น รวมเรียกว่า พรหมจรรย์นี้มีวิมุติเป็นแก่น.

๗. อมิตถา : มีความถูกต้อง-ไม่ตาย-เป็นที่ยั่งยืน

ข้อถัดไปอีกก็ว่า *อมิตถา* อมิตถา แปลว่า พรหมจรรย์นี้มีอมตะเป็นที่ยั่งยืน อมิตถา *อมตะ* กับ *โศคา* รวมกันเป็น *อมิตถา* เอาอมตะมารวมกันเข้ากับโศคา ได้คำเป็นว่า อมิตถา มีอมตะเป็นที่ยั่งยืน มีความหมายที่จะค้นเอาได้ เองว่าอะไร ๆ มันมีที่ยั่งยืนเป็นจุด พุดหยาบคายว่ากันบ้าง สูงสุดไม่มีอะไรที่จะไปทำอะไรได้ เป็นที่ยั่งยืนแล้วก็ *โศคา*; *โศคา* แปลว่า หยั่งลงไป *อมิตถา* แปลว่า มีอมตะเป็นที่ยั่งยืนไป.

๑๖๐

พรหมจรรย์ทั้งหมดพระศาสนานี้ การประพฤติกกระทำทั้งหลายทั้งปวง
อย่างทีกล่าวมาแล้วนี้ มันหยั่งลงไปสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่หยั่งลง,
มันมีจุดลึก จุดสูงสุด ลึกสูงสุด อยู่ที่อมตะ แปลว่า ความไม่ตาย
ความไม่ตายก็คือ ความไม่เปลี่ยนแปลง ความถูกต้อง.

ขอโอกาสใช้ประโยชน์จากคำคำนี้สักหน่อย ความถูกต้อง
ความถูกต้องถ้ามันถูกต้องแล้วมันไม่ตาย; ขออย่าได้โง่ไปนักเลย
ถ้ามันถูกต้องแล้วมันจะตายอย่างไรได้ ถ้ามันถูกต้อง ถูกต้องแล้ว
มันตายไม่ได้ ตายไม่ได้ มันก็เหลืออยู่แต่ความไม่ตาย ความไม่ตาย
ความถูกต้อง ความไม่ตาย; เดี่ยวนี้ คนเราไม่ได้บูชาความถูกต้อง
จึงตายอยู่เรื่อย, นี้ *ความไม่ตายก็คือความถูกต้อง*. ทั้งหมด ทั้งสิ้น
ทั้งปวง ไม่ว่าจะอะไร อะไร ๆ มันหยั่งลงสู่จุดหนึ่งคืออมตะ อมตะ
ความถูกต้อง, แม้แต่ความว่างนี้มันก็ถูกต้อง มันถูกต้อง มันจึง
ไม่ตาย ไม่ตายมันก็เป็นนิรันดร. นี้ *อมิตตคา* พรหมจรรย์นี้มีอมตะ
เป็นที่หยั่งลง คำมันแปลกหูหน่อยว่า *โอดธา อมิตตคา, อมตะ*
โอดธา หยั่งลงสู่อมตะ หยั่งลงสู่สิ่งที่เป็นอมตะ.

๑๐. นิพพานปริโยสানা : มินิพพานเป็นสิ่งสุดท้าย

เ้า ที่นี้ก็มาถึงคำสุดท้าย *นิพพานปริโยสানা* : พรหม-
จรรย์นี้มีนิพพาน มีพระนิพพานเป็นปริโยสาน พรหมจรรย์นี้มีพระ
นิพพานเป็นปริโยสาน. ต้องอธิบายกันหน่อย คำพูดนี้ *ปริโยสาน*
แปลว่า สิ่งสุดท้าย *ปริโยสานะ* แปลว่า สิ่งที่มีในสุดท้าย
สุดท้ายคือจบหมด ไม่มีอะไรอีกต่อไป; จะใช้คำว่า *อันโต อันตะ*
: สุดท้ายก็ได้ ปริโยสานะก็ได้ สิ่งสุดท้าย, *ปริโยสานะ* : สิ่งสุดท้าย.
นิพพานปริโยสานะ : มีพระนิพพานเป็นปริโยสาน ทำให้ใครพิจารณา
ดูว่าอะไรที่จะเหลืออยู่เป็นอันสุดท้าย ถ้ามันจะเหลืออยู่เป็นอันสุดท้าย

ทำได้ มันก็คือ นิพพานนั่นเอง; มิฉะนั้นมันก็ตาย ตายไป ตายไป เปลี่ยนไป เปลี่ยนไป เปลี่ยนไป ที่จะเหลืออยู่เป็นปริโยสานก็คือ นิพพาน.

ที่เขาพูดมีลักษณะเอาผล เป็นที่พอใจกันว่า นิพพาน นิพพาน แปลว่า ดับหมดแห่งความทุกข์ ดับหมดแห่งความทุกข์ใช้ คำอีกคำหนึ่ง อนฺโต ทุกขสฺส, อັນโต แปลว่า สดท้าย ทุกขสฺส แปลว่า แห่งความทุกข์ อັນโต ทุกขสฺส แปลว่า เป็นที่สุดแห่งความทุกข์; พระนิพพานเป็นอันโต ทุกขสฺส เป็นสิ่งสิ้นสุด หรือสุดท้ายแห่ง ความทุกข์ พระนิพพานจึงเป็นปริโยสานขึ้นมา คือเป็นสิ่งสุดท้าย.

ขอให้คิด ขอให้แย้ง ขอให้ใช้เหตุผลในการขัดแย้ง ว่า อะไรจะควรแก่คำว่าสุดท้าย สิ่งสุดท้าย สุดท้ายของสิ่งทั้งปวง? มัน ไม่มีอะไรที่เหมาะสม หรือมีเหตุผลยิ่งไปกว่าคำว่านิพพาน. เอาตัว หนังสือก่อน เอาแต่ทางตามตัวหนังสือ เดียวนี้กำลังพูดตัวหนังสือจะ ไม่ใช่พูดตัวธรรมะนะ เป็นตัวหนังสือ นิพพาน นิพพานะ ตัวหนังสือ มันก็แปลว่า ไปหมดสิ้น, นิรวาณ แปลว่าไปหมดสิ้น หมดสิ้นแห่งการ เสียบแทงคือความทุกข์. คำว่านิพพานะ ตัวหนังสือแท้ ๆ แปลว่า ไปหมดสิ้น ไปหมดสิ้น ไม่มีอะไรเหลือ ไปหมดสิ้น หมดสิ้นไม่มีอะไร เหลือ, ความทุกข์มันก็หมดสิ้น ก็คือไปหมดสิ้นแห่งความทุกข์ แล้วก็ไม่ มีอะไรเหลือ นิพพานะ ความไปหมดสิ้นแห่งปัญหา.

คนเรามันมีปัญหาเหลืออยู่กันทั้งนั้น ปัญหาเกี่ยวกับเกิด แก่ เจ็บ ตาย, เกี่ยวกับการได้ การไม่ได้, เกี่ยวกับกิเลสเป็นเหตุให้เกิดทุกข์, เกี่ยวกับไม่ได้ตามที่ต้องการ นี่มันมีเครื่องเสียบแทง เสียบแทงจิตใจให้เจ็บปวดให้เป็นทุกข์, ถ้าเมื่อใดปราศจากการเสียบแทง คำพูดคำนั้นเรียกว่านิพพานะ; นิ แปลว่าไม่ วาณะหรือพานะแปลว่า

เทียบแพง เมื่อไม่มีการเทียบแพง มันก็คือไม่มีความทุกข์ นิพพาน คือไม่มีการเทียบแพง แล้วสิ่งนี้เป็นสิ่งสูงสุด สุดท้าย.

ก็คิดดูเองก็แล้วกัน ถ้ามันไม่มีสิ่งนี้ มันสุดท้ายหรือไม่ ? ถ้ามันไม่มีปัญหา มันก็เป็นสิ่งสุดท้ายเท่านั้น; ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่า ปัญหา หรือตัวปัญหานั้น เป็นสิ่งที่ปัญหาค้างเติ่งกันอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าหมดปัญหามันก็ไม่มีสิ่งนี้ นี้เรียกว่าเป็นสิ่งสุดท้ายของความทุกข์ แต่ในคำพูดชุดนี้ก็ใช้คำว่า นิพพานปริโยสานานา มินิพพานเป็นปริโยสาน.

พรหมจรรย์นี้มีอะไร เป็นอะไร ที่ท่านจะต้องเห็นแจ้ง

แทงตลอด ด้วยตนเอง เป็นพุทธบริษัทแท้จริง

รวมทั้ง ๑๐ คำ เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ ๑๐ ความหมายนี้ มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร ทุกอย่างมันมีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง สูงสุดอยู่ที่นั่น ตามกฎเกณฑ์ที่จะศึกษาจะพิจารณากันว่ามีอะไรเป็นอะไร : เช่นว่า รถยนต์คันหนึ่งมันก็มีล้อแล้วก็มีเครื่องยนต์แล้วก็มียางแล้วก็มีอะไรทุกอย่าง เป็นอย่าง ๆ ไป จึงประกอบกันเป็นรถยนต์คันหนึ่งวิ่งไปได้ แล้วมันก็มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร.

พรหมจรรย์มีอะไรเป็นอะไร

ที่นี้เรามาพูดถึงคำพูดเพียงคำเดียวว่า พรหมจรรย์ พรหมจรรย์มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร พรหมจรรย์นี้มีอะไรเป็นอะไร มีอะไรเป็นอะไร, นี้จึงมาถึงบทธรรมะนี้เป็นหมวดธรรมะซึ่งยกขึ้นมาแสดงในที่นี้ว่า มีอะไรเป็นอะไรอยู่ ๑๐ อย่าง อยู่ด้วยกันพูดลัด ๆ ลั่น ๆ ธิบ ๆ กัว่า :

ประจักษ์ ว่าอะไรเป็นอะไร อะไรเป็นอะไร โดย ๑๐ ประการ นี้แล้ว
นั่นแหละจะเป็นพุทธบริษัท เป็นพุทธบริษัทแท้จริง คือดับทุกข์ได้
ตามความหมาย.

ท่านจงไปใคร่ครวญดู จนกระทั่งเห็นแจ้งประจักษ์จริง ไม่
ใช่เพียงจำได้ไม่ใช่เพียงแต่จำได้ๆและไม่ใช่เพียงแต่เข้าใจ; การจำ
ได้มันก็อย่างหนึ่ง ความเข้าใจมันก็เป็นอยู่อีกอย่างหนึ่ง ครึ่งเดียว
ต้องรู้แจ้งแทงตลอด เห็นแจ้งแทงตลอด เห็นแจ้งแทงตลอด นี่จึงจะ
ถึงที่สุด. เห็นแจ้งแทงตลอดนะ *สันทิฏฐิโก* *สันทิชฺฐิโก* เห็นด้วยตนเอง,
สัน แปลว่า เอง *ทิฏฐิโก* : เห็น, เห็นด้วยตนเอง. *ทิฏฐิ* : เห็น,
เห็นด้วยทิฏฐิ แต่ว่าทิฏฐิก็คือปัญญาที่ถูกต้อง จึงจะเป็น *สันทิชฺฐิโก*,
สันทิชฺฐิโก แปลว่า เห็น, เห็นอย่างถูกต้อง เห็นโดยแท้จริง, แล้ว
ก็เห็นจริง เห็นโดยประจักษ์ มีคำพูดที่ต้องสนใจอยู่คำหนึ่งว่า โดย
ประจักษ์, *สันทิฏฐิโก* *เห็นอยู่โดยประจักษ์* *เห็นอยู่โดยประจักษ์*
คือไม่ต้องให้ใครช่วยเห็น แล้วไม่มีใครที่มาช่วยเห็น, นี่มันจึงจะเป็น
สันทิชฺฐิโก ในความหมายที่ชัดเจนว่า ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ คือเห็น
ด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง เฉพาะตนเอง เฉพาะ
ตนเอง เฉพาะตนเอง *สันทิฏฐิโก* ต้องเป็น *ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ*.

ฉะนั้น ขอให้ทุก ๆ คนเห็นแจ้งประจักษ์ด้วยตนเองใน
ความหมายของพรหมจรรย์ทั้ง ๑๐ อย่าง, พรหมจรรย์ทั้ง ๑๐ อย่าง,
พรหมจรรย์ทั้ง ๑๐ อย่างคือ *ฉันทมูลกา* มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, *มนสิการ-*
สัมภวา มีการกระทำไว้ในใจเป็นแดนให้เกิดขึ้นมา, *ผัสสสมุทฺทยา*
มีการกระทบเป็นตัวสมุทัย ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมา, *เวทนาสมุทฺทยา*
ไอ้หมอลเหล่านั้น ทั้งหมดนั้นมันไปสรุปรวมอยู่ที่เวทนา เวทนา คือ
ความรู้สึกทางอารมณ์ เวทนาเป็นสมิสร, แล้วที่ไปแข่งก็กักอยู่ที่
สมาธิปมฺขามีสมาธิแข่งก็กักเป็นประมุข เป็นประมุขไม่ยอมอ่อนข้อให้

แก่ใคร, แล้วก็ *สตาทิปเตยยา* มีสติเป็นอธิบดี, *ปัญญุตตรา* มีปัญญาเป็นสิ่งที่สูงสุด, *วิมุตตिसารา* มีความหลุดพ้นเป็นแก่นสาร เป็นสาระ, *อมโตคคา* มีอมตะเป็นที่หยั่งลง อมตะเป็นที่หยั่งลง หยั่งลงสู่อมตะ อมตะคือความไม่ตาย, *นิพพานปริโยसानา* แล้วก็จบลง จบลงอยู่ที่พระนิพพาน มีพระนิพพานเป็นปริโยसान.

ขอให้อ่านจกสิ่งทั้ง ๑๐ นี้ไว้ว่า เป็นประมวลแห่งพรหมจรรย์ ประมวลแห่งพรหมจรรย์ ซึ่งจะไปถามใครที่ไหน, ถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด บัณฑิตพุทธเจ้าทั้งหมด พระพุทธเจ้าทั้งหมด พระอรหันต์ทั้งหมด มันก็ได้ความอย่างนี้ เพราะฉะนั้นอย่าไปมัวถามใครเลย, หรืออ้างใคร อ้างคัมภีร์ไหน อ้างสูตรไหน บทไหน, บอกว่าเป็นพุทธาทิบัณฑิต คือผู้รู้ทั้งหลายทั้งหมดทั้งสิ้นทั้งสากลจักรวาล. นี้ ได้รู้อย่างนี้ ได้รู้ไว้อย่างนี้ ได้สรุปรวมความไว้อย่างนี้ ไม่ต้องการให้ใครมาเป็นนายประกัน. ใครยังต้องการนายประกันอยู่ คนนั้นเป็นคนโง่ ขอใช้คำอย่างนี้ มันเป็นคนโง่ที่ยังต้องการนายประกันอยู่ว่าต้องจริงอย่างที่ว่านี้, ต้องเป็นคำพูดของคนนี้เท่านั้น จึงจะใช้ได้ นั่นปะมันยังต้องการนายประกัน; ไม่ต้องมีนายประกัน พรหมจรรย์นี้ พรหมจรรย์ ๑๐ อย่างนี้ พรหมจรรย์นี้เป็นอย่างนี้ โดยไม่ต้องมีนายประกัน.

นี่ฟังดูเอาเองว่าไม่ต้องมีนายประกัน ที่มันเป็นของมันอยู่ในตัวเอง, มันเห็นแจ้งอยู่ได้ในตัวเอง ปฏิบัติได้อยู่ในตัวเอง, แล้วก็พิสูจน์ผลของการปฏิบัติอยู่ในตัวเอง เรียกว่าพรหมจรรย์ มีความหมาย ๑๐ ประการ; *ฉันทมูลกา มนสิการสัมภวา ผัสสสมุทยา เวทนาสมุทยา สมาธิปมุขา สตาทิปเตยยา ปัญญุตตรา วิมุตตिसารา อมโตคคา นิพพานปริโยसानา.*

ฉะนั้น ขออย่าได้เป็นนกแก้วนกขุนทอง หยูดเป็นนกแก้ว

ฉันทมุลกา

ธรรมบรรยาย

ที่มัสยิดหน้ากุฏิ

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

ประมวลทั้งหมดของพรหมจรรย์ :

ต้องรู้จักในทุกความหมายให้เกิดความรู้สึกอยู่ทุกขุมขน

ที่จริงก็ไม่มีเรื่องอะไรจริงจัง ขอเพียงทำความเข้าใจในเรื่องที่พูดมาแล้วให้สำเร็จประโยชน์ คือลึกลับซึ่งเข้าไปให้สำเร็จประโยชน์ โดยเฉพาะก็คือคำว่า “พรหมจรรย์”.

พรหมจรรย์เป็นเรื่องที่ความหมายกว้างขวาง กว้างขวาง จนเหมือนกับมหาสมุทร ถ้าเอาคำของพระพุทธเจ้าเป็นหลักก็คือ การกระทำที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ เรียกว่าพรหมจรรย์. ถ้าภาษาชาวบ้าน ชาวบ้านปุถุชนเป็นหลัก คำว่าพรหมจรรย์ก็มีความหมายพิลึกกึกกือ หญิงสาวคนนี้รักษาพรหมจรรย์ไว้ได้ อย่างนี้เป็นต้น.

แต่ถ้าความหมายของพระพุทธเจ้า มันคือทั้งหมดทั้งสิ้น แล้วต้องการให้เป็นการมีพรหมจรรย์ รักษาพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์อยู่โดยธรรมชาติ ตามธรรมชาติ โดยธรรมชาติ ตามธรรมชาติ ฉะนั้นจึงต้องใช้คำว่า ประมวลทั้งหมดของพรหมจรรย์ จะเรียกว่าแผนภูมิก็ได้. ลองเอาหมวดธรรมะ บทธรรมะทั้งหลายมาเขียนเป็นหัวข้อตามลำดับ ตามรูปโครง นี่มันก็จะ เป็นแผนภูมิไดอะแกรม (diagram) ของพรหมจรรย์เรียกว่าโดยประมวล โดยประมวล ประมวลมา ให้หมด ประมวลมา

ให้หมดในแง่ของการปฏิบัติโดยเฉพาะนี้ เราใช้คำที่มีความหมาย เป็นพิเศษ.

จะต้องรู้จักตัวของพรหมจรรย์ พุทธอีกทีหนึ่งก็คือว่ารู้จักตัวชีวิตนั้นแหละ ในทุกความหมายชีวิตในทุกความหมาย, จะประพุดติกระทำให้มีผลเหมือนกับ มีความรู้สึกทุกชุมชน. การประพุดติกระทำอะไร ถ้าสำเร็จ ถ้ามีปิติปราโมทย์ มันมีความรู้สึกซาบซ่านไปทุกชุมชน, นั่งอยู่ที่ไหนก็ตามใจ มีความรู้สึก ซาบซ่านไปทุกชุมชน แม้แต่ความรู้สึกสำหรับการแผ่นเมตตา ถ้าทำได้สำเร็จจริง มันก็รู้สึกซาบซ่านไปได้ทั่วทุกชุมชน. ใครเคยมีความ รู้สึกชนิดที่ทำอะไรแล้วซาบซ่านไปทุกชุมชนบ้าง? ในที่นี้ขอให้พยายามกันในระดับนั้น เอาคำธรรมดา ๆ มาพูดมาเปรียบเทียบ มีความรู้สึกทุกชุมชนตลอดเวลาอยู่ รู้สึกอยู่ทุกชุมชน มีความรู้สึกรักประทับใจหรืออะไร ๆ อย่างนี้อยู่ทุกชุมชน เราต้องการความหมายของคำนี้ที่เรียกว่าตัวชีวิตที่เป็นพรหมจรรย์ ไม่ใช่เพียงแต่ว่าจดอะไรไว้ในสมุดแล้วก็เอามาดูเล่นเป็นครั้งคราว มันพรหมจรรย์อะไรก็ไม่รู้.

กระทำให้เกิดความรู้สึกอยู่ทุกชุมชนเอาคำของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก พระผู้มีพระภาคเจ้าประกาศพรหมจรรย์ ใช้คำว่า *ประกาศพรหมจรรย์ บริสุทธี บริบูรณ์สิ้นเชิง พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ พร้อมทั้งเบื้องต้น ทั้งท่ามกลาง ทั้งเบื้องปลาย*; มีความรู้สึกเหล่านั้นทั้งหมด แล้วมันก็เกิดความรู้สึกซาบซ่านทุกชุมชนของผิวหนัง ซาบซ่านทุกชุมชนของผิวหนัง.

ฉะนั้น เดียวนี้จึงอยากจะแนะนำคำพูดคำนี้ ในความหมายที่สูงสุดตามหลักเกณฑ์ตามกฎเกณฑ์ของพระศาสนา, ขอใช้คำว่าของพระศาสนา ซึ่งรวมทั้งพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า ธรรมดา พระอรหันต์ธรรมดา สัตบุรุษ บัณฑิตธรรมดาทั้งหมดนั้น

ให้เกิดความรู้สึกขึ้นมา แล้วมันจะมีผลสักเท่าไร? มีอิทธิพลสักเท่าไร? ฉันทมูลกา: มีความพอใจ จับจิต จับใจ ลึกซึ้งไปทั่วทุกชุมชน พูดคำพูดธรรมดาๆ; นี่เป็นตัวพรหมจรรย์เป็นชีวิตให้ตัวพรหมจรรย์เป็นชีวิต เพราะฉะนั้น มันก็ต้อง ช่วยปรับปรุงกันหน่อย ขยับขยายกันหน่อย ให้ตัวพรหมจรรย์ มันลึกซึ้งซึบซาบเข้าไปในชีวิตทุกชุมชน ไม่เหมือนกับที่เราพูดอะไรกันเล่น พูดอะไรกันเล่นตามสบาย ตามสะดวก ตามสบาย หรือทำอะไรพอเป็นพิธีตามสะดวกตามสบาย แต่นั่นแหละ คำคำนี้มัน ก็มีความหมายหลายระดับ.

คำว่าพรหมจรรย์นี้ มีความหมายหลายระดับ

คำว่าพรหมจรรย์นี้ ก็มีความหมายหลายระดับ แม้แต่เรื่องทางเพศของหญิงชาย ก็ใช้คำว่า พรหมจรรย์ แต่ถ้าเป็นเรื่องบุญเรื่องกุศลก็หมายถึงสิ่งที่ทำเป็นปกตินิสัย: เช่นว่าตั้งใจจะทำอะไร ตั้งใจจะทำอะไรให้สม่ำเสมอ แม้ที่สุด แต่ว่าจะใส่บาตร จะตักบาตร พระวันละช้อนวันละช้อนไม่ให้ขาดได้แม้แต่สักวันเดียว. ถ้าประพฤติได้อย่างนี้ ภาษาบาลีนี้ก็เรียกว่าพรหมจรรย์ได้เหมือนกันคือเป็นไปในทางที่กำจัดกิเลสเพื่อให้เกิดผลเป็นการกำจัดทุกข์ กำจัดกิเลสเรียกว่าพรหมจรรย์ก็ได้ เพราะฉะนั้นขอให้รู้กันแต่เดี๋ยวนี้ว่าคำคำนี้มันหลายความหมาย หลายระดับ ความหมายหลายอย่าง แล้วก็หลายระดับ แต่ในที่นี้ *อาตมาประสงค์จะเอาให้เป็นระดับที่สำเร็จประโยชน์สำเร็จประโยชน์คือมีความรู้สึกอยู่ในสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์ทุกชุมชน ทุกชุมชน; มันจะต่างกันสักก็เล็กน้อย ก็ขอให้ลองคิดดู.*

แล้วก็จะอยากจะขอให้ทบทวนหัวข้อที่กำหนดไว้ ๑๐ หัวข้อ
เรื่อยๆ ไปกลาง เรื่อยๆ ไปกลาง แต่ให้มันเขียบไปในส่วนลึกของ
ความรู้สึกของธรรมะ ให้ลึกลงไปในความรู้สึกของธรรมะ ของ
ความหมายของคำคำนี้. ถ้าทำได้อย่างนี้มันก็เป็นการศึกษาปฏิบัติ
ธรรมะสูงสุดหมดจดสิ้นเชิง เช่นเดียวกับคำที่พระพุทธเจ้าตรัสประ-
กาศพรหมจรรย์ สูงสุดหมดจดสิ้นเชิง เบื้องต้น ท่ามกลาง เบื้องปลาย
ทั้งอรรถะ ทั้งพยัญชนะ แล้วมันจะมีอะไรเหลือเล่า ? มันจะมีปัญหา
อะไรเหลืออยู่ได้ ถ้ามีการประพจน์พรหมจรรย์กันในรูปแบบนี้.

เอาละ ทีนี้ก็เหลือปัญหาอยู่แต่ว่า เราจะกระทำความหมาย
ของคำพูดเหล่านี้ คือให้ตัวแท้ตัวจริงของคำพูดเหล่านี้ มันเข้ามา
สิงสถิตอยู่ในชีวิตทุกชุมชนได้อย่างไร ? ขอให้ดูให้ดีจะทำให้เกิด
ความรู้สึกอันนี้ หรือที่เป็นเจ้าของคำพูดคำนี้ เช่น คำว่า พรหมจรรย์
เป็นต้น คำว่า ฉันทะ เป็นต้น มันจะมาอยู่ในจิตใจสูงสุดถึงที่สุดได้
อย่างไร ? ถ้าทำได้เต็มตามนั้น มันก็บรรลุมรรค ผลกันไปหมดแล้ว;
แต่ก็ขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำความเข้าใจหรือศึกษา ไม่ต้องทอด
อาลัย ไม่อย่างนั้นมันจะล่าไป ล่าไปสิบปี ร้อยปี พันปี หมื่นปี แสนปี
ก็ได้ มันก็ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าตัวพรหมจรรย์อยู่ใน ทุกชุมชน.

ฉันทมูลกา : คำต้นแรกสำคัญที่สุด

ในที่นี้ก็จะขอยกเอาคำต้นคำแรกที่ว่าเอาเป็นคำสำคัญที่สุด
ฉันทมูลกา ก็เท่ากับว่าบอกให้เราเห็นว่า พรหมจรรย์นี้มีอะไร เป็นอะไร
พรหมจรรย์นี้มีอะไรเป็นอะไร พรหมจรรย์นี้มีอะไรเป็นอะไรต้อง
เข้าใจคำนี้ว่า มีอะไรเป็นอะไร. เอาตามนี้ก็ว่า พรหมจรรย์นี้มีฉันทะ
เป็นมูลเหตุ, พรหมจรรย์นี้มีมนสิการเป็นแดนเกิด พรหมจรรย์นี้มี
มนสิการ คือการทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด, พรหมจรรย์นี้มีผัสสสมุทยา

มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด, เวทนาสโมสรรณา พรหมจรรย์นี้มีเวทนา ๆ ๆ เวทนาทั้งหมดทั้งสิ้น ก็ล้วน ๆ มีเวทนาเป็นสโมสรรณาเป็นที่ประชุมรวมที่เรียกกันว่า สโมสรร, แล้วก็พรหมจรรย์นี้มีสมาธิเป็นประมุขเรียกว่าสมาธิปมุขามีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิเป็นประมุขบางคนอาจจะไม่สนใจหรือไม่เห็นด้วย หรือละเลย หรือปล่อยทิ้งไปเลย สมาธิสมาเทอะอะไรกันไม่สนุก แต่หลักเกณฑ์อันนี้ยืนยันว่ามีสมาธิเป็นประมุข, แล้วก็พรหมจรรย์นี้มีสติปเตยยา พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี อธิบดีคือผู้เป็นใหญ่ผู้บันดาลให้สำเร็จประโยชน์ในการกระทำนั้นแหละ เป็นอธิบดี สตาธิปเตยย พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี, ปัญญาตตรา หรือปัญญาตตรา หรือปัญญาตตราก็ได้ พรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุดของพรหมจรรย์, วิมุตตีสารา พรหมจรรย์นี้มีวิมุตหลุดพ้นเป็นแก่นสาร เป็นตัวแก่นสารแล้วอมิตตธา พรหมจรรย์นี้มีการหยั่งลงสู่อัมตะ เป็นหน้าที่หรือเป็นกิจ เป็นใจความ, แล้วก็ ว่านิพพาน ปรีโยसानาพรหมจรรย์นี้มีพระนิพพานเป็นปรีโยसान ปรีโยसानก็คือสิ่งสุดท้ายจบ เรียกว่า ปรีโยसान เป็นที่สุดจบ ปรีโยसानเป็นคำยาว ๆ หน่อย แต่เป็นคำสั้น ๆ ก็เรียกว่า อนฺโต อนฺโต แปลว่าที่สุด ๆ อนฺโต ทุกขสส ที่สุดแห่งความทุกข์ได้ความเหมือนกัน พรหมจรรย์นี้มีพระนิพพานเป็นปรีโยसान.

ดังนั้น ขอให้สนใจคำว่า มี มี มี มีอยู่ตั้ง ๑๐ ตัว ๑๐ คำ คำว่า มี มี มี ควรจะตอบได้ทุกคนโดยความเข้าใจ ไม่ใช่เพียงแต่จำได้, จำได้ดีก็เหมือนกันแหละ ดีกว่าจำไม่ได้แล้ว ก็ให้มันเข้าใจเมื่อได้ยินได้ฟังขึ้นมาว่ามีอะไรเป็นอะไรตั้ง ๑๐ ความหมาย: มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, มนสิการเป็นแดนเกิด, มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด, มีเวทนาเป็นที่ประชุม, มีสมาธิเป็นประมุข, มีสติเป็นอธิบดี, มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด, มีวิมุตติเป็นแก่นสาร, แล้วก็มีการหยั่งลงสู่อัมตะ เป็นกิจหรือเป็นหน้าที่ของมัน

มีพระนิพพานเป็นที่สิ้นสุด เป็นที่จบเรื่อง เป็นที่จบกิจเรียกว่า พรหม-
จรรย์.

พูดให้มันง่าย ๆ ก็บอกว่า มันมีฉันทะเป็นมูลเหตุตั้งต้น
แล้วก็มิพระนิพพานเป็นสิ่งสุดท้าย คือเป็นปริโยสาน ๒ คำนี้ก็พอ
ที่จะเข้าใจว่าอะไรเป็นจุดตั้งต้น, ฉันทะเป็นจุดตั้งต้นของพรหมจรรย์
แล้วพระนิพพานก็เป็นจุดสุดท้ายหรือสิ่งสุดท้าย คือจุดจบ จุดสิ้น จุด
บอกเลิก เป็นปริโยสาน, แต่เดี๋ยวนี้มันชอบลงไปชอบลงไป ตั้ง ๑๐
ความหมาย เพื่อให้มันชัดเจนชัดเจนแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น นี่ขอให้สังเกตดู
ให้ดี ๆ.

๑๗๔ | อดมากแล้วว่าจะรำคาญ อย่าเพ่อรำคาญ เพียงแต่จะจำ
ให้ได้มันก็นำรำคาญพอลงแล้ว แต่จะเข้าใจให้ได้มันก็ยังหนัก
ขึ้นไปอีก ยิ่งทำให้เบื่อมากขึ้นไปอีก, แล้วก็ทำไปในทางที่ได้ผลดี
ให้เห็นแจ่มแจ้งแทงตลอด เป็นสันติปฏิริโก : สันติปฏิริโก คำบาลี
ว่าเห็นแจ่มแจ้งแทงตลอด เห็นแจ่มรู้แจ่มแจ้งแทงตลอดเข้าไปอีก ให้มันเป็น
การรู้แจ่มแจ้งแทงตลอด เห็นแจ่มแจ้งแทงตลอด แล้วมีผลเป็นที่สรุปรวมอยู่
ในคำที่สำคัญที่สุด ประเสริฐที่สุด วิเศษที่สุดว่า สันติปฏิริโก สันติปฏิ-
ริโก เห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง ของตนเอง, เห็นพร้อม เห็นหมด
เห็นครบถ้วนด้วยตนเอง แล้วใครบ้างล่ะ สมควรใจที่จะทำอย่างนี้ กับ
สิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์? นี่ไม่ใช่พูดเยาะ, ไม่ใช่พูดดูถูกดูหมิ่น, ไม่ใช่
พูดให้รำคาญ หรือไม่ใช่พูดให้บ่นแตก, ไม่ใช่เพียงแค่ขอให้สำเร็จ
ประโยชน์ สำเร็จประโยชน์อยู่ในหัวใจ ในใจจริง.

แล้วก็ขอให้ทำให้มัน ชึมซาบเข้าไปในทุกชุมชนเหมือนว่า
ถูกผีหลอก กลัวผี ตื่นเต้นทุกชุมชน ทุกเส้นขน; เรียกว่าจับจิต
จับใจในสิ่งใด ก็รู้สึกแก่จิตใจทุกชุมชน ทุกชุมชน. พรหมจรรย์นี้เรา
ต้องการผลหรือปฏิริยาของการกระทำนี้ทุกชุมชน ทุกชุมชน เพียง

เท่านี้มันก็จะหมดเรื่อง หมดเรื่องได้ มิฉะนั้นเราก็ต้องพูดกันอีก ๕ ปี ๑๐ ปี ๒๐ ปี ๑๐๐ ปีก็ได้ มันก็เพียงแต่ว่าจดไว้ในสมุด หรือเพียงแต่ว่าบันทึกไว้ในเทปบันทึกเสียง ดูหลายคนบันทึกไว้ในเทปบันทึกเสียง แล้วก็ไม่ได้เข้ามาอยู่ในจิตใจ แม้สักเท่าเส้นขนไม่ได้มีความรู้สึกอยู่ทุก ๆ เส้นขน ทุก ๆ เส้นขน.

เอาละ ขอให้สนใจเพียงแต่ว่าเข้าใจ และทำให้มันเป็นความจริงขึ้นมา ให้สิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์เข้ามาในชีวิตทุกเส้นขน เข้ามาเป็นตัวชีวิตเอง, ให้สิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์นี้มาเป็นตัวชีวิตเองอยู่ทุก ๆ เส้นขน แล้วก็มีการเห็นแจ้งโดยประจักษ์ว่าได้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ เป็นอย่างนั้นจริง ๆ โดยหัวข้อทั้ง ๑๐ ข้อ มันได้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ; เดียวนี้ดูแต่ว่าคล้ายกับว่าเพียงแต่ข้อแรก มันก็ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน.

พรหมจรรย์นี้ มีฉันทะเป็นมูลเหตุ

ฉันทมูลกา พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, นี้พระพุทธเจ้าท่านตรัสในฐานะเป็นตัวเหตุ ของการกระทำที่จะสำเร็จประโยชน์ที่จริงมันเป็นอะไรมากไปกว่านั้นอีก มากไปกว่านั้นคือเป็นทุกอย่าง, ใครจะค้านก็ขอให้ค้านฉันทะความพอใจนี้มันไม่ใช่เป็นเพียงมูลเหตุให้ปฏิบัติพรหมจรรย์ มันเป็นอย่าง.

ก็มาทำความเข้าใจในข้อนี้กันเสียก่อนซิ ว่าที่มันเป็นทุกอย่างอย่างนั้น อะไรบ้างล่ะที่มันไม่ฉันทะ หรือไม่ได้ตั้งอยู่ด้วยฉันทะ หรือไม่ได้ประกอบอยู่ด้วยฉันทะ? ทุก ๆ เรื่องในบ้านในเรือนในครอบครัว หรือว่าในทุกสิ่งทุกอย่าง มันอยู่ที่ความพอใจ มันสำเร็จอยู่ที่ความพอใจ คือพูดตามความแท้จริงแล้ว ถ้าไม่พอใจมันก็ไม่หามา, มันก็ไม่ดึงเอามา, มันก็ไม่เอามาใช้เอามากิน, ไม่เอามาเก็บ ไม่เอามารักษา

ฉะนั้น บรรดาสิ่งที่มันถูกกิน ถูกใช้ เก็บรักษาอยู่ที่ไหนก็ตามเมื่อไร ก็ตาม เท่าไรก็ตาม อย่างไรก็ตาม มันมาจากความพอใจเพียงเท่านั้น ข้อเดิยวันนี้ ก็เหลือเกินแล้ว.

แล้วก็เหมือนกันทั้งหมดทั้งจักรวาล เป็นคำพูดที่บางคนจะ เข้าใจไม่ได้ ถ้าอาตมาพูดว่าทั้งจักรวาล ทุก ๆ จักรวาลมีฉันทะ มีฉันทะอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ในสิ่งเหล่านั้น เป็นมูลเหตุให้เคลื่อน ไหวไปตามสิ่งเหล่านั้น เพราะมันมีความรู้คุณค่าของสิ่งเหล่านั้นว่า จะให้ความสะดวกสบาย เเอ็ดอ่อย สวยงามอย่างไร.

ขอให้รู้สึกฉันทะให้ถูกต้อง : อย่าเข้าไปบ้า ไปหลง

กับคุณ กับประโยชน์ และความอ่อยแก่ระบบประสาท

๑๗๖ | ขอสอนภาษาหน่อยนะ มันเป็นภาษาบาลี ภาษาบาลีคำนี้ เขาเรียกว่า คุณ คุณ ทุกอย่างมีคุณ มีคุณ. ในจักรวาลใหม่ ทั่วโลกใหม่ ทุกสิ่งหมดก็โลกก็ตาม มันมีคุณ คำว่าคุณนั้นไม่ได้ มุ่งหมายเข้าไปในทางความหมายที่ดี ที่งาม ที่พอใจ ที่อะไร, คุณ คุณคือคุณค่าหรือคุณสมบัติ มันจะเป็นเพียงว่า qualification ไม่ระบุงไปว่าดี ว่าชั่ว ว่าถูก ว่าผิด ไม่ทั้งนั้น แต่มันมีคุณค่า คือมันจะทำให้เกิดปฏิกิริยา มีผลขึ้นมาอย่างใดอย่างหนึ่ง นี้เขา เรียกว่ามีคุณ. เพราะฉะนั้นคุณนั่นแหละก็ได้ ดีก็ได้ สวยงามก็ได้ สกปรกก็ได้ แต่ในภาษาธรรมะนั้นเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุด ร้ายกาจ ที่สุด เลวร้ายที่สุด ไอ้สิ่งที่เรียกว่าคุณ, นี้มันเป็นเสียอย่างนี้ ถ้า เอาตามภาษา แม้ปรัชญาฝ่ายเวทานตะ ฝ่ายฮินดู ฝ่ายโน้น เขาก็ ยังประณามสิ่งที่เรียกว่าคุณในลักษณะอย่างนี้. สิ่งทีเรียกว่าคุณ คือ สิ่งทีมันทำให้เกิดปัญหา ให้เกิดความยึดถือขึ้นมา เป็นคุณค่าขึ้นมา ถ้าคุณแล้วมันมีค่า มีคุณค่าทางดีก็ได้ ทางเลวร้ายก็ได้ นำขึ้นใจก็ได้

ไม่น่าชื่นใจก็ได้. เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่าคุณ คือสิ่งที่เลวร้ายที่สุด ที่เป็นศัตรูร้ายกาจที่สุด ถ้าอย่างมีเสียเลยจะไม่มีทุกข์จะไม่มี ความทุกข์.

นี่ คุณในความหมายที่เป็นคำกลาง ๆ มันเป็นอย่างนี้ แต่ในภาษาไทยของเรา บัญญัติเอาทางฝ่ายดี เอาฝ่ายดี ถ้ามีคุณแล้วก็มีประโยชน์. แต่ที่จริงมันเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุด เพราะว่าคุณเป็นที่ตั้งแห่งต้นเหตุ อุปาทานฝ่ายดีก็ได้ ฝ่ายชั่วก็ได้ ฝ่ายทุกข์ก็ได้ ฝ่ายสุขก็ได้ มันมีคุณแล้วมันก็ไม่เฉยแล้ว มันทำให้มีผล เป็นปฏิกิริยาขึ้นมา เรียกว่าคุณ. เพราะฉะนั้นถ้าอย่างมีคุณ ถ้าอย่างเอาคุณมาเพียงอย่างเดียว โลกนี้ไม่มีปัญหา โลกนี้เป็นพระนิพพาน ไปหมด *โลกนี้จะเป็นนิพพานไปหมดเมื่อไม่มีคุณอย่างเดียว.*

ไหน ๆ พูดแล้วก็ถือโอกาสพูดไปเสียอีกคำหนึ่ง ว่าคำที่เลวร้ายที่สุดอย่างเดียวกับคำว่าคุณ ก็คือคำว่า ประโยชน์ คำที่เลวร้ายที่สุด น่าเกลียดน่าชังที่สุด คือคำว่าประโยชน์ เช่นเดียวกับคำว่าคุณ เป็นที่ตั้งแห่งต้นเหตุ อุปาทานทุกชนิด. คำว่าประโยชน์เป็นที่ตั้งแห่งความผูกพัน เป็นความผูกพันทุกชนิด, *แปลว่าทั่วถึง โยชนะ แปลว่า ผูกพัน ประโยชนะ แปลว่า ผูกพัน, ผูกพันก็คือทำให้ทุกข์ ให้ร้อน ให้เดือดร้อน ให้รำคาญ* เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่าประโยชน์ นั่นคือสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาเกิดปัญหาเลวร้ายที่สุด *ถ้าไม่มีประโยชน์ ใด ๆ มาเกี่ยวข้องด้วยแล้ว คนจะมีพระนิพพาน คงจะไม่เชื่อ ใช่ไหม? ไม่เชื่อก็ตามใจ ไม่เชื่อก็ได้.*

ขอบอกให้รู้ว่าสิ่งที่เรียกว่าคุณ คือเลวร้ายที่สุด เพราะเป็นเพียงแต่มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง มีคุณหรือมีค่าไปตามเรื่อง ตามธรรมชาติของมัน นั่นเรียกว่าคุณ, แล้วก็เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ ไม่ทางดีก็ทางร้าย ไม่ positive ก็ negative เป็นได้ทั้ง ๒ ทาง

เรียกว่า คุณ. ทีนี้ประโยชน์ ประโยชน์นี้แปลว่าผูกพัน ถ้ามีประโยชน์ แล้วจะต้องมีผูกพัน มีการผูกพัน ประโยชน์มากเท่าไรก็มีการผูกพัน มากเท่านั้น ผูกพันจนกระดิกไม่ไหว เพราะฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่เลวร้าย ที่สุดน่าเกลียดที่สุดน่าชังที่สุด;เอาไปเสียให้หมดอย่าให้มันมีเหลือ เลย คำว่าประโยชน์ก็ดี คำว่าคุณก็ดี มันจึงจะเป็นพระนิพพาน ขึ้นมา.

อ้าว พุดอย่างนี้มันชักจะถูกหาว่าคนบ้าแล้ว คงไม่มีใครเชื่อ คงมีคนว่าบ้าแล้วก็ได้หลาย ๆ คน ที่มาแสดงให้เห็นว่า คำว่าคุณเลวร้ายที่สุด คำว่าประโยชน์เลวร้ายที่สุด คือเป็นที่ตั้งแห่งความ ยึดมั่นถือมั่น ตัดหา อุบาทวน ทั้งนั้นแหละ ไม่มีอะไร. นี่เราก็บอก เกินขอบเขตไปแล้ว อธิบายเกินขอบเขตไปแล้ว ก็เพื่อจะป้องกัน ป้องกัน ป้องกันสิ่งที่จะใช้ โดยไม่ให้มันเกินขอบเขต.

ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูล, ก็ขอให้รู้จักฉันทะ เสีย ถ้าฉันทะมันเข้าไปถึงคำว่าเป็นคุณหรือประโยชน์ขึ้นมาแล้ว คือวินาศ ก็คือวินาศ. เพราะฉะนั้น ฉันทะ ฉันทะ อย่าให้เข้าไปบ้า ไปมั่ว ไปหลงกับคำว่าคุณ กับคำว่าประโยชน์, ฉันทะ ฉันทะ แปลว่า พอใจขอให้ใช้คำธรรมดา ๆ ว่าพอใจ คือสะดวกสบาย สะดวก สบาย ไม่เลวร้าย ไม่ช้อนเร้น ไม่มีอะไรช้อนเร้นอยู่ในนั้น ไม่ช้อน เร้นอยู่ในนั้น.

อาตมาขออุกุกหรือเหยียดหยามว่าคุณไม่เคยฟังคำคำนี้ หรอก ไม่เคยฟังคำว่าคุณในความหมายอย่างนี้ ไม่เคยฟังคำว่า ประโยชน์ในความหมายอย่างนี้ คือที่อาตมาบอกว่ามันเลวร้ายที่ สุด ไม่มีอะไรจะเลวร้ายเท่า ตรงกับคำว่าคุณ กับคำว่าประโยชน์. ฉะนั้นถ้ารู้ธรรมะแท้ รู้ธรรมะจริง ธรรมะที่เป็นปรมัตถ์แท้ก็อธิบาย

อย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็อธิบายอย่างนี้, ทางปรัชญา philosophy เขาก็อธิบายกันอย่างนี้. คำว่าคุณ ก็คือสิ่งที่มีคุณค่าตามธรรมชาติของมัน แต่ว่ามันมีการดึงดูดให้พอใจ, ถ้าว่าประโยชน์ก็มีแต่การผูกพัน ผูกพันชักใยพันตัวเองโดยไม่เห็นหัวเห็นหู ชักใยพันตัวเอง.

เราจะรู้จักสิ่งเหล่านี้ไว้ ในฐานะที่จะได้รู้จักพอใจ เลือกพอใจ ให้ถูกต้อง, เลือกพอใจให้ถูกต้อง มิฉะนั้นมันจะพอใจอย่างไม่ถูกต้อง, พอใจไปเสียหมด พอใจอย่างบ้า ๆ บอ ๆ บ้าหลัง ไปหมด; มันจะได้ฉันทะ ฉันทะ คือพอใจแต่สิ่งที่ไม่ใช่ปัญหาหรือไม่เป็นปัญหา มันไม่ใช่ปัญหา ไม่เป็นปัญหา. ถึงคำฝรั่งก็เหมือนกันแหละ คำว่า value หรือคำว่า qualification มันไม่ได้หมายความว่าดี โดยส่วนเดียว มันหมายถึงมีคุณค่าตามธรรมชาติตามแบบของมันเท่านั้น ไม่ได้หมายในแง่ดีมีความหมายเป็นกลาง, แล้วก็เป็นที่ตั้งแต่ความยึดมั่นด้วยต้นหาอุปาทานที่สุดแล้วมันจะมีอะไรนอกจากความทุกข์.

เพราะฉะนั้นขอให้พอใจแต่สิ่งที่ควรจะพอใจ ให้รู้จักหรือรู้จักสิ่งทีควรจะพอใจให้ถูกต้อง คือด้วยสติปัญญา เพราะในข้อต่อ ๆ ไปของเราเนี่ย ปัญญาตรรก ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ถ้าปัญญามาแล้วมันจะพอใจถูกต้อง ถ้าปัญญาไม่มามันก็พอใจไม่ถูกต้อง; ขอให้ดูให้ดี ๆ ว่าพอใจ ๆ นั้นเป็นอย่างไร แล้วคนก็ไม่ได้ระมัดระวังสังวรในเรื่องความพอใจหรือก พอถูกใจก็พอใจ, พอเอร็ดอร่อยสวยงามก็พอใจ เพราะฉะนั้นมันจึงพอใจที่จะไปรอบโลก ก็รอบโลกก็ได้ พอใจ ๆ ๆ โดยไม่ต้องคิดว่ามันจะได้ จะเกิดผลอะไรขึ้น.

เดี๋ยวนี้เราจะมีความพอใจเป็นมูลเหตุ ต้องให้ความพอใจเป็นมูลเหตุของการกระทำ จะนำไปสู่ความดับทุกข์ พอใจใน

สิ่งที่ไม่เกิดทุกข์ รวมเรียกสั้น ๆ ว่า คือสิ่งที่สงบเย็นและเป็นประโยชน์ แปลว่ามันมีสุขสงบเย็นด้วย และมันเป็นประโยชน์ด้วย มันมีอยู่ ๒ ความหมาย นี่มันจึงควรจะพอใจ ๆ แล้วรู้จักเลือกสิ่งที่พอใจ มิฉะนั้น มันจะไปคว้าเอายาพิษหรืองูพิษ คือความหมายของคำว่าคุณ หรือคำว่าประโยชน์ขึ้นมาถ้าอย่างนี้แล้วมันไม่มีที่ชุกหัวละ เพราะมันจะมีแต่ความทุกข์ร้อน เป็นทุกข์จนไม่มีที่ชุกหัว. ขอให้ดูให้ดี ๆ ว่าฉันทมูลกามีฉันทะเป็นมูลนั้นนะ จะหมายความกัน อย่างไร.

แล้วทีนี้ก็ค่อยดูต่อไปว่า ใครบ้าง คนไหนบ้าง มนุษย์ คนไหนบ้างที่ไม่ได้พอใจอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ ? มันหาทำยาหยอดตากี่ไม่ได้ล่ะ มนุษย์คนใดคนหนึ่งที่ไม่ได้มีความพอใจอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ มันหาทำยาหยอดตากี่ไม่ได้; มนุษย์ทุกคนมันพอใจอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เสมอไป ไม่ต้องพูดโดยรายละเอียดก็คงจะเข้าใจกันได้.

แล้วส่วนที่มันเลวร้ายที่สุด มีอำนาจ มีอิทธิพลที่สุด คือพอใจในสิ่งที่ตนรักด้วยอำนาจของกาม ของกาม ความพอใจเป็นที่ตั้งแห่งกาม. กาม แปลว่า ความใคร่ หรือวัตถุน่าใคร่ หรือสิ่งที่เป็นเหตุให้ใคร่ เพราะไม่มีสติปัญญา มันจึงเลยเถิดไปถึง ความใคร่ไม่หยุดอยู่แค่ความพอใจอันถูกต้อง คนโง่เหล่านี้มันเลยเถิดไปถึงความใคร่ด้วยกามคุณ มันไม่หยุดอยู่เพียงแต่ความพอใจอันถูกต้องแล้วจะเอาอะไรกับมัน. ขอให้ดูให้ดีว่าเรา โลกทั้งโลกนี้มันตกอยู่ในปัญหาอย่างไร ?

สำหรับสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ แปลว่า ความประพฤติหรือการประพฤติอันประเสริฐ สูงสุด ดับทุกข์ได้ ตามที่พระพุทธองค์ทรงประกาศ และทรงประสงค์จะให้ทุก ๆ คน มีความรู้เรื่องนี้ คือมี รู้ รู้ลึก รู้จักตัวสิ่งที่เรียกว่า พรหมจรรย์ เอาความ

หมายกลางๆ รวมๆ ก็ว่าความประพุดิอันประเสริฐ ความประพุดิ
กระทำอันประเสริฐ อันประเสริฐ. ถ้าอันประเสริฐมันก็ไม่ต้องแวง
กัถเอาไม่ต้องตบหน้าเอาทีหลัง คือมันไม่มีปัญหาใดๆ มันมีแต่ความ
สงบเย็นและเป็นประโยชน์ สงบเย็นและเป็นประโยชน์.

แล้วใครที่ทำได้ ? ก็คิดดูเอาเองว่าใครทำได้ จะทำให้ชีวิตนี้
แต่ความสงบเย็นและเป็นประโยชน์ ใครทำได้ ? แล้วก็ยังไม่มีความ
พอใจที่จะทำอย่างนั้นด้วย ยังไม่มีผู้พอใจในธรรมะ, ยังไม่มีผู้พอ
ใจในพรหมจรรย์ ยังไม่มีผู้พอใจในสิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์, ยังไม่มี
ผู้พอใจในสิ่งที่เรียกว่าธรรม แล้วก็ไปดูเอาเองว่ามันโง่เท่าไร ? มัน
เป็นมิฉชาติปฏิฐิเท่าไร ? มันหลับหูหลับตาเท่าไร ? มันเป็นอวิชาเท่าไร ?
มันพอใจในสิ่งที่ป็นยาพิษ เป็นงูพิษกันเสียหมด.

๑๘๒ | ขอสรูปความคิดอีกนิดเดียวว่า ความรู้สึกที่อ่อยแก่ระบบ
ประสาทเป็นมูลเหตุแห่งการทำความเสื่อมเสียในเรื่องนี้ความ
รู้สึกที่สบายหรือพอใจแก่ระบบประสาท. คำว่าประสาทนี้ภาษาบาลี
เรียกว่าอินทรีย์คือตาหูจมูกลิ้นกายใจเครื่องมือที่จะทำให้เกิดความ
รู้สึกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย รวมทั้งทางใจด้วยก็ได้.
เกิดความเอร็ดอ่อยทางระบบประสาท แล้วก็หมายความว่าทางตา
หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยไม่ต้องดูว่า จะให้โทษหรือให้คุณอย่างไร ถ้า
มันอ่อยแล้วก็เอาทั้งนั้นแหละ อ่อย แล้วก็เอาทั้งนั้นแหละ.

น่าสงสารเด็ก ๆ ของเรา เด็กหญิงเด็กชาย คนหนุ่มคนสาว
ที่ได้รับการศึกษาหมาหวาด้วน ไม่จำกัดให้เฉพาะอยู่แต่สิ่งที่ควร
จะพอใจ มันพอใจไปหมด ถ้าอ่อยแก่ระบบประสาท อ่อยแก่ระบบ
ประสาทแล้ว มันก็เอาทั้งนั้นแหละ เลยกลายเป็นเช็กส์ไปหมด.

แล้วมันจะเป็นอย่างไร, โลกนี้มันจะเป็นอย่างไร ? จัดการ

ศึกษากันอย่างไร ? โลกนี้มันจะเป็นอย่างไร ? มันก็มีกามารมณ
เข้ามาเป็นเจ้าเรือน แล้วก็มุ่งหวังแต่กามารมณ บุษากันแต่
กามารมณ แต่พูดให้เป็นกลาง ๆ เป็นภาษาธรรมดาสักหน่อยก็ว่า
ความอร่อยแก่ระบบประสาท. อาตมาขอใช้คำนี้เพียงคำเดียวว่า ความ
เอร็ดอร่อยแก่ระบบประสาท ระบบประสาทร่นั้นมีทั้งทางตา ทางหู
ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย สิ่งใดให้เกิดความเอร็ดอร่อยแก่ระบบ
ประสาท สิ่งนั้นระวังเถอะ จะทำให้ ลูกเด็กๆ ของเราเสียหายหมด, ให้
การศึกษาเสียหายหมด, ให้การงานเสียหายหมด, ให้ศีลธรรมเสีย
หายหมด.

เดี๋ยวนี้มันมีแต่อาชญากรรม, มีแต่ความเลวร้ายไม่มีศีล-
ธรรมเต็มไปทั้งบ้านทั้งเมืองทุกหัวระแหง เพราะว่ามันบุษาคความเอร็ด-
อร่อยทางระบบประสาท คนไหนบ้างที่ไม่บุษาคความเอร็ดอร่อยทาง
ระบบประสาท ? ไปหามาดูซิ ถ้ามันบุษาคความเอร็ดอร่อยทางระบบ
ประสาทแล้ว มันก็ตกอยู่ในข่ายนี้ มันสูญเสียสิ่งที่ไม่ควรจะสูญเสีย,
มันไม่มีฉันทะจำกัดอยู่แต่ในสิ่งที่ถูกต้อง มันเตลิดเปิดเปิงไป
ทุกอย่าง ทุกอย่าง ๆ ถ้าอร่อยแก่ระบบประสาทแล้วมันก็เอาทั้ง
นั้น. เพราะฉะนั้นไอ้สิ่งที่เรียกว่า เซ็กส์ เซ็กส์ หรือกามารมณ มันก็
ครองโลก ครองจักรวาล ครองโลก ครองจักรวาลทั้ง ๆ จักรวาล
แม้แต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ผีสางเทวดามันก็ยังชอบ ชอบสิ่งที่เอร็ด
อร่อยทางระบบประสาท จะเอาเป็นที่พึ่งอะไรกันได้อ.

ต้องให้พบฉันทะที่มีความถูกต้อง,

เป็นมูลแล้วมันก็เคลื่อนไหว ไปในทางที่ถูกต้อง

ก็มีแต่ธรรมะอย่างเดียว มีแต่ธรรมะอย่างเดียว มีแต่หลัก
เกณฑ์ของพระพุทธเจ้าอย่างเดียว ที่เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหม-

จรรยา พรหมจรรย์จะเป็นหลักปักตั้ง ให้มันมีความถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ความถูกต้องอย่างไร; จึงขอให้ทุกคนมีฉันทะ มีความพอใจ แวดล้อม อยู่แต่กับสิ่งสิ่งนี้ คือ ความพอใจในทางธรรมะ นี้เรียกว่าพอใจเป็น มูลเหตุ พอใจไปเสียทุกอย่าง, พอใจไปในสิ่งที่เรียกว่าคุณ พอใจในสิ่งที่เรียกว่าประโยชน์ อย่างนี้ก็คือวินาศ คือความวินาศ; ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา ฉันทะเป็นมูลเหตุ ฉันทะก็กลายเป็นเหตุ สร้างความวินาศทุกอย่างทุกประการไปขอให้ระวังให้ดี ให้จำกัดอยู่ ให้คัดเลือกเอามาให้ได้ ให้ได้แต่ฉันทะที่ไม่เป็นอันตราย คือฉันทะ ที่ถูกต้อง ฉันทะที่ถูกต้อง.

๑๘๔ | ขอบุद्धต่ออีกนิดว่าความถูกต้อง ความถูกต้องเป็นเหตุให้ ต้องมีฉันทะ ถ้าความไม่ถูกต้องมีฉันทะแล้วก็วินาศเหมือนกัน ฉันทะ ที่ไม่มีความถูกต้องก็วินาศ เพราะฉะนั้นอย่าเอาแต่ฉันทมูลกา ฉันท- มูลกา มีฉันทะเป็นมูล ก็ต้องให้พบฉันทะที่มีความถูกต้อง ให้มี ความถูกต้อง มีฉันทะชนิดนี้เป็นมูล แล้วมันก็เคลื่อนไหวไปใน ทางที่ถูกต้อง, หลักที่จะต้องยึดไว้อย่างสูงสุดอย่างยิ่ง ก็คือความ ถูกต้อง ความถูกต้อง.

ขอทำให้ทุกคนไปพิสูจน์คำว่าถูกต้อง มันมีทางที่จะผิด พลาดที่ตรงไหน ? ถ้ามันมีความถูกต้องแล้ว มันก็ไม่มีปัญหาอะไร มันจะมีแต่ความดับทุกข์ แต่ถ้ามันเกิดเป็นทุกข์ขึ้นมาก็ไม่มีความ ถูกต้องแล้ว, นี้ ความถูกต้อง ความถูกต้อง มันเป็นคำพูดพิเศษ เป็นคำพูดพิเศษคำเดียว ที่มันพลัดเข้ามาอยู่ในปทานุกรม ซึ่งไม่มี ไครบัญญัติขึ้น แต่อาตมาขอบัญญัติขอยืนยันว่าความถูกต้อง ความ ถูกต้องเป็นตัวพรหมจรรย์ ถ้ามีพรหมจรรย์ต้องมีความถูกต้อง,

ความถูกต้องเป็นสารบบของพรหมจรรย์ ของพรหมจรรย์ที่เรากำลังจะพูดกันอยู่นี้ ความถูกต้องเป็นตัวพรหมจรรย์.

ความอะไรต่าง ๆ นั้นไม่ถูกต้อง แล้วเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ก็เป็นฉันทะที่เป็นความเลวร้าย : ความดี ความดีก็บ้ำได้ เมาได้ หลงได้, บุญกุศลก็บ้ำได้ เมาได้ หลงได้, อำนาจวาสนาก็บ้ำได้ เมาได้ หลงได้, สวรรค์ เอ้า! ต่อให้สวรรค์มันก็ยังบ้ำได้ เมาได้ หลงได้ แม้ แต่พรหมโลกมันก็ยังบ้ำได้ เมาได้ หลงได้ หลงได้แม้จะไม่ใช่เรื่องกาม มันก็เมาอย่างที่ไม่เป็นกาม และมันก็เป็นบ้ำได้ เมาได้ หลงได้ มันไม่ใช่ความถูกต้อง. ถ้าสิ่งใดมันยังบ้ำได้ เมาได้ หลงได้ ไม่ใช่ความถูกต้อง ฉะนั้นขอให้เรามีฉันทะแต่ชนิดที่ถูกต้อง ฉันทะที่บ้ำไม่ได้ เมาไม่ได้ หลงไม่ได้.

บ้ำดี เมาดี บ้ำบุญ บ้ำอำนาจวาสนา บ้ำนรก บ้ำสวรรค์ บ้ำอะไรก็แล้วแต่เถอะ ก็บ้ำกันไปได้นั้นแหละ มันเป็นเรื่องที่ช่วยกันไม่ได้ เพราะถ้ามันมีฉันทะแล้ว มันก็มีฉันทะได้แม้แต่ในนรก คงจะไม่มีใครเชื่อ มันมีฉันทะได้แม้แต่นรก; ถ้ามันมีฉันทะไม่ได้ในนรก แล้วใครมันจะตกนรกเล่า จะหาคนตกนรกสักคนก็ไม่ได้, นี่มันมีฉันทะ แม้แต่ในนรกนี้ บ้ำได้ เมาได้ หลงได้ไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่สิ่งที่เรียกว่านรก.

ข้อนี้ขอให้ยุติลงว่า ฉันทมูลกา ขอให้มิแต่ฉันทะที่เป็นความถูกต้อง, จำกัดความของพระพุทธเจ้าตามภาษาของพระพุทธเจ้าว่า สัมมัตตะ. ถ้าไม่เคยได้ยินก็ช่วยให้ได้ยินเสียซิ ในพระบาลีทั้งหมดทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าสงเคราะห์คำพูดไว้เป็นคำสรุปรวมว่า สัมมัตตะ, สัมมา สัมมา สัมมา แปลว่าถูกต้อง คำว่า ตะหรือตตะ แปลว่าความสัมมัตตะ แปลว่า ความถูกต้อง ยุติอยู่ที่ความถูกต้อง.

ความถูกต้อง บ้ำไม่ได้ เมาไม่ได้ หลงไม่ได้, หรืออีก

ทีหนึ่งก็ว่า เป็นเป็นทุกข์ไม่ได้ เป็นทุกข์ไม่ได้ ถ้าความถูกต้อง, แล้วความถูกต้องนั้นแหละเป็นอมตะ *อมโตคัง* หยั่งลงสู่อมตะ ความถูกต้อง นั้นแหละเป็นอมตะ คือความไม่ตาย ถ้าถูกต้องมัน จะตายได้อย่างไร ถ้ามันมีความถูกต้องแล้วมันจะตายได้อย่างไร ไรละ ตดก็ยังไม่เหม็น. นี่ถ้ามีความถูกต้อง แล้วมันเกิดเจ็บป่วย มันก็หายป่วยถ้ามันมีความถูกต้อง มันก็เลยไม่ต้องมีการเจ็บป่วย, ไม่ต้องมีการตาย ก็มีแต่ความว่างนิรันดร ความไม่ตายนิรันดร ความไม่ตายนิรันดร, นี่คือความถูกต้องเป็นอมตะ เป็นพระ นิพพาน; ขอให้ยุติความหมายของคำว่านิพพานไว้ที่คำคำนี้ เป็นคำ ประเสริฐที่สุดในสากลจักรวาลคือความถูกต้อง.

๑๘๖ | โลกนี้ ในโลกทั้งโลกนี้ เขาไม่บูชาความถูกต้อง เขาบูชาการ ได้ตามความเอร็ดอร่อยทางอายตนะทั้งนั้นแหละ, เป็นคำที่ค่อนข้าง จะรำคาญ เพราะพูดไปมันก็เป็นคำดำทุกที มันบูชากันแต่ความเอร็ด- อร่อยทางอายตนะ คือระบบประสาท บูชาความเอร็ดอร่อยทางระบบ ประสาท คนในโลก ในจักรวาลนี้ เขาบูชากันแต่เท่านี้ ไม่บูชาความ ถูกต้อง ความถูกต้องมันจึงหาทำยาหยอดตาไม่ค่อยจะได้.

เราจะต้องมีความถูกต้องเป็นฉันทะ มีฉันทะในความ ถูกต้อง ให้ฉันทะอาศัยกันอยู่แต่กับความถูกต้อง, ฉันทมุลกา ฉันทมุลกา ฉันทะในความถูกต้อง เป็นที่ปรารถนาหรือเป็นมูลเหตุ ให้ ทำทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกๆ ประการ เรียกว่า ฉันทมุลกา.

ไปดูซิคนไหน ที่ไหน เมื่อไร เวลาไหน มันมีแต่ความพอใจ อย่างใดอย่างหนึ่งกันอยู่ทั้งนั้นแหละ ใครบ้างที่ไม่มีความพอใจ? แม้แต่ขโมย มันก็ยังมีความพอใจที่จะขโมย, ทำชั่ว คนชั่วมันก็มี ความพอใจที่จะทำชั่ว มันมีความพอใจกันไปเสียทั้งนั้น แต่มันไม่

ถูกต้อง. ฉะนั้นเราต้องจำกัดความตรงนี้ว่าความพอใจที่ถูกต้อง, ฉันทะ คือความพอใจที่ถูกต้อง แล้วเป็นมูลเหตุให้เคลื่อนไหวให้กระทำทุกสิ่งทุกอย่าง ในโลกนี้ที่โหนเล้า ในปรมาณูไหน ขอใช้คำ บ้า ๆ บอ ๆ วิทยาศาสตร์อะไรก็ไม่รู้ ปรมาณูไหนบ้างที่มันไม่มีความถูกต้อง ปรมาณูไหนที่มันไม่มีความถูกต้อง หรือว่ามันมีความไม่ถูกต้อง แม้แต่ปรมาณูเดียว ?

ขอให้มีความถูกต้อง แล้วก็ฉันทะในความถูกต้อง ก็จะได้ รับผลตรงตามความมุ่งหมายของพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ คือชีวิตนี้ที่จะต้องประพฤติกระทำให้เป็นไป เป็นไปให้จนกว่าจะถึงที่สุดของชีวิต, นี้ พรหมจรรย์มีความถูกต้องเป็นมูล พรหมจรรย์นี้มีความถูกต้องเป็นมูล. นี้พูดข้อเดียว เพียงว่าพรหมจรรย์นี้มีความถูกต้องเป็นมูล ฉันทมูลกา ฉันทมูลกา มีความพอใจที่เป็นความถูกต้องเป็นมูลเหตุ จบเรื่องหมด มีความพอใจในความถูกต้องเป็นมูลเหตุ.

เอาละ ขอร้องในตอนสุดท้ายนี้ว่า ให้มีความถูกต้องทุก ชุมชน ถูกต้องทุกชุมชน ตอนเช้าก็ดี ตอนบ่ายก็ดี ตอนเที่ยงก็ดี ตอนค่ำก็ดี ขอให้ฉันทะ ความพอใจในความถูกต้อง ฉันทะความพอใจในความถูกต้องกันทุกชุมชน ทุกชุมชนเป็นอันว่าหมดปัญหาเกี่ยวกับหัวข้อที่ ๑ ของคำว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ นี้มีฉันทะเป็นมูล.

อาตมาก็ไม่มีแรงจะพูด นี่คือขอพูดข้อนี้เพียงข้อเดียวว่า ขอให้ย้าว่า พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูล ใครคนไหนไม่มีฉันทะแล้ว แผ่นดินที่ปรมาณูไหนไม่มีฉันทะ ? มันก็มีแต่ฉันทะกันทุกคน ทุก ๆ คน ทุก ๆ ปรมาณู มีฉันทะเป็นตัวการชักนำไป ผิดหรือถูก ดีหรือชั่ว ก็อยู่ที่ฉันทะ ฉันทะมันเป็นสัมมาทิฏฐิ หรือมิจฉาทิฏฐิ มีเท่านั้นเอง.

๑๔๔ | สงสารผู้ที่จัดการศึกษาเขาไม่รู้ความหมายของคำว่าถูกต้อง เขาทำมันไปโดยไม่ถูกต้อง เอาแต่ประโยชน์ คือความเอร็ดอร่อย ทางระบบประสาทเป็นหลัก, นี่ คำนี้มันคงจะเป็นคำด่าอาตมาถือว่าเป็นคำด่าสูงสุด แต่คนนี่คงจะด่าอาตมาสูงสุดเต็มไปทั่วหัวระแหงเหมือนกัน. มันมีแต่การจัดการศึกษาชนิดที่มีความเอร็ดอร่อย ทางระบบประสาทเป็นวัตถุประสงค์ ขอให้หยุดกันที่ อย่ำจัดการศึกษาชนิดที่มีความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท เป็นวัตถุประสงค์ จะเป็นการศึกษาชนิดไหน ของใคร ของวัยไหน ของรุ่นไหน ของอะไรก็ตาม แล้วก็ได้พอใจ พอใจว่า มีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นมูล พอใจในความถูกต้องเป็นมูล ความถูกต้องเป็นมูล เป็นมูลให้ฉันทะ มีความถูกต้อง ฉันทะก็จะมีความถูกต้องแล้วก็จะหมดปัญหาหมดปัญหาคือหมดสิ่งที่เป็นปัญหา ปัญหาชนิดที่ต้องถามหรือปัญหาที่ต้องสงสัย เรียกว่าปัญหาทั้งนั้น. ขอให้หมดปัญหาทุก ๆ ประการ เพราะมีฉันทะเป็น มูลนำไปสู่ทิศทางที่ถูกต้องตั้งแต่เบื้องต้น นี่เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ข้อ ๑ เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีฉันทะเป็นมูล, เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์มีฉันทะเป็นมูล.

พูดได้ข้อหนึ่ง มันจบเสียแล้วนี่ เอ้า วันหลังพูดใหม่ก็ได้ ถ้ายังไม่เบื่อ จะพูดเรื่องพรหมจรรย์ ๑๐ ความหมาย พรหมจรรย์ ในชีวิตทุก ๆ ความหมาย มีฉันทะเป็นมูล, มีมณสิการเป็นแดนเกิด, มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด, มีเวทนาเป็นที่สโมสร, มีสมาธิเป็นประมุข, มีสติเป็นอธิบดี, มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด, มีวิมุตติเป็นแก่นสาร, มีการหยั่งลงสู่อมตะคือนิพพาน, แล้วก็มีพระนิพพานเป็นที่สิ้นสุด จบ. พระนิพพานเป็นสิ่งสูงสุดและสุดท้าย เป็นสิ่งสุดท้ายและเป็นสิ่งสูงสุด เรียกว่า พระนิพพาน พรหมจรรย์ตั้งต้นไปเพื่อบรรลุพระนิพพาน.

แล้วก็ขอร้องว่าให้ทำชนิดที่สันทิฏฐิโก สันทิฏฐิโก เห็นแจ้ง

ด้วยตนเอง ไม่ต้องเชื่อผู้พูด ไม่ต้องเชื่อผู้แสดง ไม่ต้องเชื่อหนังสือ
ไม่ต้องเชื่ออะไร, ขอให้เด็ดขาดอยู่ที่เห็นได้ด้วยตนเอง เห็นได้ด้วย
ตนเอง เห็นได้ด้วยตนเอง จึงจะเรียกว่าพรหมจรรย์อันถูกต้อง สันติภู-
ลฺลีโก สันติภูลฺลีโก สันติภูลฺลีโก. เราพูดกันวันละข้อ สองข้อ แต่ขอร้อง
ให้มันเข้าไปสิงสถิตอยู่ในทุกชุมชน ทุกชุมชนของสิ่งมีชีวิต ออย่าไปอยู่
ในกระดาศ หรือไปอยู่ในเทปบันทึกเสียง.

ใครมีปัญหาอะไรก็ตามได้ ฉันหมูลกา มีฉันทะเป็นมูล
มีฉันทะเป็นมูลเหตุ. แล้วใครบ้างที่ไม่มีฉันทะ, คนทั้งหลายนี้ใคร
บ้างที่ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าฉันทะ? มันก็มีกันทั้งนั้นแหละ ผิด ๆ ถูก ๆ
มีฉันทะทั้งนั้น ที่ไม่มีฉันทะนั้นไม่มีเลย มันเหลืออยู่แต่ว่า ฉันทะ
นั้นจะผิดหรือถูก ใครบ้างที่ไม่มีฉันทะ หรืออะไรบ้างที่ไม่มีฉันทะ
เป็นมูลเหตุ? พอถ้าชอบใจอะไรเข้าแล้ว มันทำสิ่งนั้นกันทั้งนั้นแหละ,
ชอบใจพอใจอะไร มันทำสิ่งนั้นด้วยกันทั้งนั้นแหละ แม้จะแลกเอา
ด้วยชีวิต ไปเกี่ยวกับรอบโลกหลาย ๆ รอบ เป็นรอบ ๆ มันก็เพราะ
ฉันทะดึงหัวไปทั้งนั้น.

ไปดูสุนัขสิ ย้อย่างผ้าขี้ริ้วกันเป็นฝูง

ความถูกต้อง ไม่เกิดทุกข์ ไม่เกิดปัญหา, ไปใคร่ครวญดู
ไม่เกิดทั้ง problem ไม่เกิดทั้ง question จึงจะเป็นความถูกต้อง
ความถูกต้อง ความถูกต้อง ไม่เกิดปัญหาซึ่งเป็นความทุกข์ ไม่เกิด
ทั้ง question ไม่เกิดทั้ง problem ความถูกต้อง ขอให้ช่วย ๆ
พูดกันเรื่องนี้หน่อยเถอะ.

เดี๋ยวนี้มันไม่มีนักศึกษาคนไหนที่บูชาความถูกต้อง มันมี
แต่นักศึกษาที่บูชาการศึกษาหมาหางด้วน เอาความสะดวกสบาย
ตามพอใจ เอาตามความพอใจ บูชาความเอร็ดอร่อยทางระบบ

ประสาธ เป็นหมาหางด้วนกันทั้งนั้น.

เราพูดกันถึงเรื่องเบื้องต้นที่สุด สิ่งที่เป็นเบื้องต้นที่สุด หาเบื้องต้นอะไรที่ยิ่งไปกว่านี้ไม่ได้แล้ว เบื้องต้นที่สุด เบื้องต้นที่สุด ฉันทะ ฉันทะ แม้แต่สุนัขและแมว แม้แต่מדแมว แม้แต่ต้นไม้ ต้นไผ่ต้นกล้วยก็มีฉันทะ มีฉันทะ; ต้นไม้ต้นไผ่ก็มีฉันทะ มีความพอใจที่จะเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งตามความต้องการของมัน นี่ สิ่งที่เป็นมูลเหตุที่สุด. ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ถ้าควบคุมได้ก็เป็นสติปัญญา ถ้าควบคุมไม่ได้ก็เป็นกิเลส ตัณหา เป็นกิเลส เป็นตัณหา อุปาทาน, ควบคุมฉันทะไม่ได้ก็ยิ่งกว่าตกนรก ถ้าควบคุมฉันทะได้ก็รอดตัวไป.

ยินดีมากทุกคนแหละ ขอให้ช่วยกันค้นหาความหมายของคำว่า ความถูกต้อง ความถูกต้อง, ไปพบปะกันที่ไหน ก็ขอให้ช่วยกันค้นหาความหมายของคำว่า ความถูกต้อง เพราะว่าโลกนี้มันไม่มีความถูกต้อง เดียวนี้มันไม่มีความถูกต้อง มันมีแต่คนบูชาความเอร็ดอ่อยทางระบบประสาธ มันจึงไม่มีความถูกต้อง มันมีแต่คนบูชาความเอร็ดอ่อยทางประสาธ ซึ่งภาษาบาลีเรียกว่ากามภาษาซิกมันต์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เรียกว่า เซ็กส์ ความเอร็ดอ่อยทางระบบประสาธมันพอใจกันทั้งนั้น ไปดูสุนัขเลียเยื่อแย้งผ้าซีริวกันเป็นฝูง เยื่อแย้งผ้าซีริว แย่งผ้าซีริวกันเป็นฝูง ความเอร็ดอ่อยทางระบบประสาธ; มันมีแต่มุ่งหมายเพื่อความเอร็ดอ่อยทางระบบประสาธกันทุกคน มันก็เลยไม่มีความถูกต้อง ไม่มี ความถูกต้อง ไม่มี ความถูกต้องเหลืออยู่

ฉันทมูลกา พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูล มูลเหตุของพรหมจรรย์ก็มาอยู่ที่ฉันทะ เป็นนามธรรมที่รู้จักยาก ไร้อัตถิเลสก็ดี ไร้อัตถฉันทะก็ดี ตัณหา อุปาทาน กิเลส มันเป็นนามธรรมที่รู้จักยาก แต่แล้วเป็นความไม่ถูกต้อง ความไม่ถูกต้องมีฉันทะไปตามนั้นแล้ว

กวีนาศ.

คำว่าพรหมจรรย์เอาใจความสูงสุดที่ว่า สิ่งที่ดีดับทุกข์ได้ นี้เรียกว่าพรหมจรรย์ พรหมจรรย์, การประพฤติที่ประเสริฐ เรียกว่าพรหมจรรย์ คือการประพฤติที่ดีดับความทุกข์ได้ ไม่ให้เกิดความทุกข์ ไม่ให้เกิดปัญหา ดับทุกข์ได้สิ้นเชิงก็เป็นพระนิพพาน.

ภาษาแปลก ๆ ๒ คำ คือคำว่า คุณ กับคำว่า ประโยชน์ อาตมายังยืนยันอย่างนี้ ไปศึกษาที่ไหนก็ได้ ไปศึกษากับใครก็ได้ ศึกษาแก่นักภาษาศาสตร์ที่ไหนก็ได้ คำว่า คุณ คือสิ่งที่เลวร้ายที่สุด, คำว่าสิ่งที่เป็นประโยชน์ ก็คือสิ่งที่ให้เกิดโทษ เกิดความทุกข์ ยากลำบากที่สุด เพราะให้เกิดค้นหา อุปาทาน ที่ยึดมั่น ๆ อยู่นี้ ยึดมั่นอยู่ในคุณ และยึดมั่นอยู่ในประโยชน์ทั้งนั้น ธรรมชาติของพวก เวทานตะ ปรัชญาของพวกเวทานตะก็ยืนยันอย่างนี้ อาตมาเคยไป ถกเถียงกับสวามีสัตยานันทปuri ด้วยคำพูด ๒ คำนี้.

นี่ มาตกลงกันว่า ใ้อสิ่งทีเรียกว่าคุณนะ เลวร้ายที่สุด ใ้อสิ่งทีเรียกว่าประโยชน์ก็คือยุ่งยากที่สุด ฉะนั้นอย่าบูชาคุณ หรือบูชาประโยชน์กันนัก, ขอให้มีความถูกต้อง ให้เป็นมัชฌิมาปฏิปทาสายกลาง อย่าไปลุ่มหลงกับคุณหรือประโยชน์.

มนสิการสัมภวา

ธรรมบรยาย

ที่ม้าหินหน้ากุฏิ

วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

ทบทวนประมวลแห่งพรหมจรรย์ :

หลักการประพฤติอย่างประเสริฐ ๑๐ ประการ

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายนี้เป็นการบรรยายต่อจากการบรรยาย ๒ ครั้งที่แล้วมา แต่ก็ขอเชื่อมความให้เนื่องกันมาถึงผู้ที่ยังไม่เคยฟังด้วย มิฉะนั้นก็คงจะฟังไม่ถูกก็ได้ จึงจำเป็นต้องเชื่อมความมาถึงผู้ที่ยังไม่เคยฟังเกี่ยวกับเรื่องนี้; เรื่องนี้มีหัวข้อเรื่องว่า ประมวลแห่งพรหมจรรย์.

ต้องขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “พรหมจรรย์” ก็น้อยหนึ่ง เพราะภาษาชาวบ้านภาษาทั่วๆ ไป ภาษาชาวบ้านมันกำกวม พรหมจรรย์มีความหมายไปในเรื่องทางเพศ ระหว่างเพศ รักษาพรหมจรรย์อะไรกันอย่างนั้น เป็นเรื่องของเพศ, แต่ว่าถ้าทางธรรมะ พรหมจรรย์เป็นเรื่องของธรรมะ เป็นเรื่องของนิพพาน เป็นเรื่องของนิพพาน; ฟังดูน่าหวั อันหนึ่งเป็นเรื่องทางเพศ อันหนึ่งเป็นเรื่อง

ทางพระนิพพาน จะเอากันอย่างไรก็คิดดูซิ เอาละได้ตั้งใจไว้ว่าจะพูดต่อไปตั้งแต่ต้น อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ความมั่นเชื่อกัน.

พรหมจรรย์มีหัวข้อ ๑๐ หัวข้อ นี่เป็นคำพูดที่พูดกันมาตั้งแต่เก่าแก่หรือเก่าก่อน จะเป็นอรรถกถาทั่ว ๆ ไป อรรถกถาเช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นต้น แต่แล้วก็พ้องกันหมดกับคำของพระพุทธเจ้าของพระปัจเจกพุทธเจ้า ให้เรียกว่าพรหมจรรย์ โดยใจความก็คือการประพฤติด้านประเสริฐ.

อันประเสริฐในที่นี้ก็หมายถึงดับทุกข์ได้ นำไปสู่พระนิพพาน จนกล่าวได้เป็นหลักว่าพระนิพพานนั้นแหละเป็นที่สูงสุดแห่งพรหมจรรย์ นิพพานปริโยสานา พระนิพพานเป็นที่สิ้นสุดของพรหมจรรย์หรือพรหมจรรย์ที่มีที่สิ้นสุดคือพระนิพพาน แต่ถ้าไม่เคยฟังมาเสียเลย มันก็คงจะฟังไม่ถูกกว่าพรหมจรรย์คืออะไร? พระนิพพานคืออะไร? และก็ต้องจำเป็นที่จะต้องพูดกันใหม่ ไล่เป็นหัวข้อ ๆ ไป จนได้ความทั้ง ๑๐ หัวข้อ เป็นหัวข้อโดยสังเขป, แล้วก็ให้คำอธิบายเพิ่มเติมให้เพียงพอ ก็พอจะเข้าใจได้ จะได้รู้เรื่องคำว่าพรหมจรรย์.

แต่ในที่นี้ต้องการจะพูดให้เป็นที่เข้าใจกันว่า เป็นคำพูดที่ดาษดীন หรืออดดীন จนจะเป็นคำพังเพยไปแล้ว จนจะกลายเป็นคำพังเพยไปแล้ว ใน ๑๐ ข้อนี้, ใน ๑๐ ข้อนี้เป็นคำพูดติดปากสำหรับนักปฏิบัติธรรมะทั่วไป ผู้ปฏิบัติธรรมะทั่วไป พูดกันติดปากจนเหมือนกับเป็นคำพังเพย. ถ้าจะพูดกันให้มั่นโดยคาดคะเน ก็เป็น ธรรมลีลา ของคัมภีร์วิสุทธิมรรคก็ได้ ธรรมลีลา คือลีลาของพระคัมภีร์วิสุทธิมรรค แต่ว่ามันก็ต้องของอรรถกถาทั้งหลายทั้งปวง เป็นคำของพระพุทธเจ้า ซึ่งกล่าวว่าเป็นคำของพุทธาทิบัณฑิต เป็นคำของบัณฑิตที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขเป็นประธาน นี้เรียกว่าพรหมจรรย์.

ตัวหนังสือแท้ๆ มันก็แปลว่าการประพุดอย่างประเสริฐ, พรหม แปลว่า ประเสริฐ, จรรย์ แปลว่า ประพุดิ, พรหมจรรย์ แปลว่า การประพุดิอย่างประเสริฐ; ไม่ใช่พรหมจรรย์ในความหมายเด็ก ๆ ว่าพรหมจรรย์คือเรื่องทางเพศ คำว่า พรหมจรรย์ เกี่ยวกับเรื่องเพศ นั้น เราไม่ได้ประสงค์ในที่นี้, ประสงค์เป็นการปฏิบัติ หรือข้อปฏิบัติ อันสูงสุด นำไปสู่ผลอันสูงสุดคือพระนิพพาน จนกล่าวได้ว่าพระนิพพาน มีจุดจบเป็นพรหมจรรย์อันสมบูรณ์.

หลักธรรม ๑๐ ข้อ ๑๐ หัวข้อ เรียกว่าประมวล *ประมวลแห่งพรหมจรรย์* ก็หมายความว่า บรรดาสิ่งที่เรียกว่า พรหมจรรย์ พรหมจรรย์นี้ ก็จะประมวลได้ ๑๐ หัวข้อ เป็นหลักธรรมะครอบคลุมธรรมะทั้งหมด. เอ้า ใครจะบอกกว่าธรรมะมี ๘๔,๐๐๐ ธรรม-ชั้นก็ได้ ตามใจ แต่เราก็จะบอกว่ามันถูกครอบคลุมไว้ด้วยธรรมะที่เป็นหัวข้อ ๑๐ ประการ.

พึงธรรม ๑๐ ประการที่เป็นหัวข้อนี้กันพอให้ได้ใจความเสียก่อน แล้วก็พยายามที่จะทำความเข้าใจ ไม่ใช่เพียงแต่จำตัวหนังสือไว้ ให้เข้าใจถึงความจริงที่มันมีอยู่อย่างลึกซึ้ง ต้องใช้คำว่าอย่างลึกซึ้ง, มันเป็นคำพูดที่แยบคายที่สุด ลึกซึ้งที่สุด มีความดีที่สุด; ๑๐ ข้อนี้ก็คือ.

ฉันทมูลกา : พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นเหตุมูล มูลเหตุ เหตุมูล มูลกา แปลว่า มูลเหตุ หรือเหตุมูล, พรหมจรรย์นี้มี ฉันทะ คือ ความพอใจ พอใจเป็นเหตุมูล.

มนสิการสัมภวา : พรหมจรรย์นี้มีมนสิการเป็นแดนเกิด คือมีการกระทำอยู่ในใจ การกระทำอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด หรือเป็นแผ่นดินเกิด.

ผัสสสมุทยา : มีผัสสะเป็นสมุทัย สมุทัยนี้เป็นเหตุให้เกิด

เหตุเกิด มีผัสสะ ผัสสะคือการกระทบทางอายตนะ นี่เป็นเหตุให้เกิด.

เวทนาสมมุตินิยาม : พรหมจรรย์นี้มีเวทนาเป็นสมมุตินิยาม เป็นที่ประชุม เป็นที่ประชุม มีเวทนานานาชนิด เวทนาทุกอย่างทุกประการ เป็นที่ประชุม เป็นที่ประชุมรวม.

สมาธิปมฺหา : พรหมจรรย์นี้มีสมาธิเป็นประมุข เป็นประมุข คือหัวหน้า หัวใจ ที่จะบันดลความสำเร็จประโยชน์ต่าง ๆ ได้.

สติปเตยยา : พรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี เป็นอธิบดี, ถ้าท่านเข้าใจคำว่าสติ ท่านก็จะเข้าใจได้ว่า สติเป็นเครื่องบันดลความสำเร็จต่าง ๆ ของกิจการ จึงว่าพรหมจรรย์นี้มีสติเป็นอธิบดี.

ปัญญาตตรา หรือ ปัญญาตตรา ปัญญาตตรา คำเดียวกัน จะว่าปัญญาตตราก็ได้ ปัญญาตตราก็ได้ ปัญญาตตราก็ได้, พรหมจรรย์นี้มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ความรอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้เป็นสิ่งสูงสุด เป็นตัวพรหมจรรย์ในความหมายหนึ่ง.

วิมุตติสารา : พรหมจรรย์นี้มีวิมุตติ คือความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงเป็นแก่นสาร เป็นสาระ เป็นแก่นสาร, ในบรรดาสิ่งที่เป็นแก่นเป็นสารกันแล้ว ไม่มีอะไรจะเป็นแก่นสารยิ่งไปกว่าสิ่งที่เรียกว่าวิมุตติ วิมุตติ คือความหลุดพ้นจากความทุกข์.

อมิตตธา : พรหมจรรย์นี้มีที่หยั่งลง คืออมตะ หรืออมิตตะ เป็นที่หยั่งลง อมิตตะเป็นที่หยั่งลง มีความลึกซึ่งถึงอมตะ คือความไม่ตาย เอาความตายเป็นที่หยั่งลง, พังดูให้ดี ๆ จะเข้าใจได้หรือไม่ได้ อมิตตธา อมิตตะคือความไม่ตายเป็นที่หยั่งลงไปลึกถึงพูดคำหยาบคายโลกใดกว่ากันบ้าง ถึงกันบ้าง ไม่มีอะไรลึกอีกต่อไปแล้ว พรหมจรรย์นี้หยั่งลงสู่อมตะ.

นิพพานปริโยสานา : พรหมจรรย์นี้มีนิพพานเป็นปริโยสาน นิพพานเป็นปริโยสาน.

นี่บางคนก็คงจะงงเพราะไม่รู้ว่าจะอะไร ยังจับต้นสายปลายเหตุอะไรไม่ได้ แต่ก็จำเป็นที่อาตมาจะต้องพูดไปตามลำดับ.

อะไร ๆ มันถูกปกคลุม ถูกครอบงำอยู่ด้วยความพอใจ

และในวันนี้ก็เป็นการบรรยายสำหรับหัวข้อที่ ๒ เพราะหัวข้อที่ ๑ ได้พูดมาแล้ว มาถึงหัวข้อที่ ๒ มนสิการสัมภวา นี้จะพูดให้เข้าใจเนื่องกันหน่อย ไม่ขัดแย้งกันไป.

มนสิการสัมภวา ต่อจากว่า ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ คือต้องการจะบอกให้ทราบว่า ฉันทะคือความพอใจ เป็นเหตุให้สิ่งต่างๆ เป็นไป. อะไรบ้างที่ไม่เป็นไปตามอำนาจของฉันทะคือความพอใจ? คุณมาที่นี่ทำไม? ก็เพราะมันมีความพอใจในการที่จะมาที่นี่ คุณจะไปที่ไหนต่อไป? ก็เพราะมีความพอใจในการที่จะไปที่นั่น. คุณจะไปทำอะไร? จะได้อะไร? จะมีอะไร? นี่ก็ล้วนแต่ความพอใจทั้งจักรวาลนี้ โลกนี้ก็โลก ก็โลก ๆ ต่อให้โลกเทวดาด้วย พรหม-โลกด้วยก็ได้ มันก็มีฉันทะนั่นแหละเป็นมูลเหตุ เกิดความพอใจ มีความพอใจ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวที่จะไปสู่จุดหมายที่มันพอใจ.

อ้าว, มีอะไรที่นอกไปจากฉันทะ ที่ไม่ถูกครอบคลุมอยู่ด้วยสิ่งที่เรียกว่าฉันทะ? ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้หญิง ทั้งผู้ชาย ทั้งฆราวาส ทั้งบรรพชิต มันก็ล้วนแต่มีความพอใจ พอใจ อย่างเด็กอมมือ ก็คือพอใจ, พอใจอย่างเด็กโตแล้ว, พอใจอย่างนักบวช มันก็อยู่ที่พอใจ อยู่ที่พอใจก็เรียกว่าฉันทะ. ขอทำให้ไปค้นหา ตรงไหนบ้างมันเว้นจากฉันทะ ในสากลจักรวาล พื้นที่ที่ไหนสักประมาณเดียว ที่มันเว้นจากฉันทะ? มันไม่มี, มันมีครอบคลุมอยู่ด้วยฉันทะ ฉันทะ ฉันทะ ไม่อย่างนั้นก็อย่างนี้, ไม่อย่างนี้ก็อย่างนั้น แล้วแต่มันจะฉันทะกันในเรื่องอะไร มีความพอใจ

กันทำอะไร นี่ฉันทมุลกา.

รู้จักสิ่งที่มันครอบคลุมสิ่งที่ปวงเสียให้ถูกต้องว่า มันคือสิ่งที่เรียกว่าฉันทะเล ความพอใจ. สุนัขตัวนี้ก็พอใจ มีฉันทะเล, คนก็พอใจ มีฉันทะเล แม้แต่ต้นไม้ต้นไม้ต้นไม้ มันก็มีความพอใจ. บางคนอาจจะหาว่าพูดผิด ๆ พูดโง่ ๆ ว่าต้นไม้ก็มีความพอใจ ต้นไม้มีแหละเมื่อได้รับการแวดล้อมเกี่ยวข้องกับดีแล้ว มันก็มีความพอใจ คือมีความเจริญงอกงามอยู่ด้วยความพอใจ, ต้นไม้ก็ยังเป็นทั้งชนิดตัวผู้และตัวเมีย มีความพอใจตามรูปแบบของต้นไม้. นี่มันเป็นความพอใจ ครอบงำในชีวิตทุกชีวิต ใช้คำว่า ชีวิตทุกชีวิตยังไม่พอ, เอ้า จะต่อให้ว่าแม้ไม่มีชีวิต มันก็มีลักษณะแห่งความพอใจ ตามแบบของสิ่งที่ไม่มีชีวิต. นี่เอาเป็นว่ามันทุกชีวิต แล้วมันก็มีความพอใจเมื่อพอใจแล้วมันจะเป็นอย่างไร? มันก็เคลื่อนไหวเคลื่อนไหวไปทุกอย่างทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกเวลา ทุกสถานที่ ด้วยความพอใจ ด้วยความพอใจ.

ความพอใจนี้มันกว้างขวางเท่าไร? มันก็กว้างขวางเท่ากับสิ่งที่มีอยู่ในจักรวาล จักรวาลมีเท่าไร ความพอใจมันก็กว้างขวางไปตลอดทั้งจักรวาล ไม่มีที่ว่างเว้น ตรงไหนที่มันไม่ประกอบอยู่ด้วยฉันทะเล มารู้จักสิ่งนี้กันเสียทีซิ มันจะได้ฉลาดกันบ้างว่า อะไรๆ มันถูกปกคลุม ถูกครอบงำอยู่ด้วยความพอใจ.

เป็นคำประหลาดเป็นไทยๆ กว่าพอใจเป็นบาลีก็เรียกว่าฉันทะเล แล้วก็ไปอ่านเอาเอง ไปคิดใคร่ครวญเอาเองว่ามันคืออะไร มันพอใจที่จะได้, พอใจที่จะกิน, พอใจที่จะมีไว้, พอใจที่จะสมาคมติดต่อกัน, แล้วถ้ามันโง่หนักขึ้น โง่มากขึ้น มันก็พอใจ ที่จะตาย มันยังมีคนที่อยากจะตาย ถ้าความพอใจมันหลงทางขึ้นมา หรือว่ามันเป็นวิปริตมิฉาติฏฐิขึ้นมา มันก็พอใจแม้แต่ว่าจะตาย เพราะ มันเข้าใจความหมายของคำว่าตายนั้นผิด มันจึงพอใจผิด ๆ มันก็มี ความพอใจ.

ความพอใจที่แท้จริง ต้องพอใจที่จะไปสู่พระนิพพาน

อยากจะถามว่า พอใจจะไปไหนกัน ? อยากจะขอตอบว่าคนโง่ไม่รู้จักว่าจะไปที่ไหน ถ้าอนุญาตให้พูดคำหยาบก็พูดว่าไอ้ชาติโง่ทั้งหลาย มันจะไม่รู้จักว่ามันจะพอใจไปที่ไหน, มันไม่รู้ว่าจะพอใจไปที่ไหน ไม่รู้ว่าจะพอใจไปที่ไหน ไม่รู้ว่าควรจะไปไหน ไม่รู้ว่าควรจะไปไหน ไม่รู้จัก. นี้ ถ้าจะพูดเอาจริงๆ เอาตรงๆ ตามที่ว่าเป็นความจริงสูงสุดแล้ว มันพอใจที่จะไปนิพพาน. เข้าค้ำก้นค้ำค้ำ แยกก็แยก ถ้าไม่เห็นด้วยดำก็ได้ มันพอใจที่จะไปนิพพาน เพราะว่าทุกอย่างๆ ทุกอย่างๆ ทุกอย่าง มันพอใจที่จะหมดปัญหาหมด ปัญหาคือมันหมดความทุกข์ทุกอย่าง ๆ ทุก ๆ ปริมาณที่มีชีวิตนี้ มันพอใจที่จะหมดปัญหา มันพอใจที่จะไปสู่พระนิพพาน.

นี่ คนโง่รู้จักไหม พอใจที่จะไปพระนิพพาน, แล้วเคยพอใจที่จะไปพระนิพพานกันหรือเปล่า? มีคนอยู่เป็นล้านๆๆ คน มันพอใจที่จะไปพระนิพพานกันหรือเปล่า? นี่ก็หมายความว่ามันไม่รู้จักที่ควรจะไป หรือความพอใจที่แท้จริงต้องพอใจที่จะไปสู่พระนิพพาน คือความหมดปัญหาหรือความดับทุกข์. คนโง่เหล่านี้สู้ปลาก็ไม่ได้ ปลาแต่ละตัว ๆ ดิ้นลงน้ำทั้งนั้นแหละ ปลาแต่ละตัว ๆ ถูกจับโยนขึ้นมาบนบก ก็จะต้องดิ้นลงไปสู่น้ำทั้งนั้นแหละ มันเด็ดขาด มันแน่อนอย่างนี้. มันพอใจที่จะนิพพาน ก็คือมันพอใจที่จะหมดทุกข์ พอใจที่จะสิ้นทุกข์ สิ้นสุดแห่งปัญหา, ถ้ามันยังมีปัญหา มีความทุกข์อยู่ มันก็พอใจที่จะหมดปัญหา.

มันจะต้องมีการกระทำชนิดตามความพอใจ ของสิ่งที่มี ความพอใจ ถ้าว่าเป็นธรรมะสูงสุด ก็จะพอใจที่จะไปนิพพาน; โดย

อาการตามปกติแล้ว ก็พอใจที่จะไปด้วยสติ ด้วยสัมปชัญญะ ด้วยสติปัญญา มันพอใจที่จะไปอยู่กับสติปัญญา. คนไม่รู้ ก็ไม่รู้ จะพอใจไปอยู่กับอะไร ถ้ารู้พอใจที่จะไปอยู่กับสติปัญญา คือสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งสติ เมื่อมีสติแล้วก็ปลอดภัย พอใจที่จะไปอยู่กับสติปัญญา คือความปลอดภัย.

แต่เดี๋ยวนี้มันมีอะไรที่เรียกว่า เป็นไปตามบุญตามกรรม ตามที่มันจะเป็นไปของมันไปเอง มันมีสิ่งๆ ที่เรียกว่า ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ แต่ละคนๆ ก็มีผัสสะของตน แล้วก็มีความรู้สึกไปตามอำนาจแห่งผัสสะ, นี่มันจึงเป็นไปไม่ได้ที่จะคงความพอใจที่ถูกต้อง มัน เป็นเหยื่อแห่งผัสสะ เพราะว่าผัสสะมันกระทบอยู่เรื่อย.

ใครคนไหน คนไหน ที่ไม่ถูกกระทบอยู่ด้วยผัสสะอย่างใดอย่างหนึ่ง ผัสสะอย่างใดอย่างหนึ่ง ผัสสะอย่างใดอย่างหนึ่งไม่กระทบอยู่? เมื่อมันถูกกระทบกระเทือนอยู่ด้วยผัสสะ ความพอใจนั้นมันก็เปลี่ยนแปลงเป็นเหมือนกับว่าผัสสะแทรกแซง ความพอใจมันก็ถูกแทรกแซง; อาการอย่างนี้เป็นไปไม่ขาดตอน มันสูญเสียพรหมจรรย์ คือความประพฤตินั้นประเสริฐและถูกต้อง. เราต้องการจะให้มีความถูกต้อง ก็ต้องการจัดการเอาเอง ให้มันมีความถูกต้อง ให้มันมีความพอใจแต่ในทางที่ถูกต้อง แล้วก็ได้รับผลแห่งความพอใจ อยู่ด้วยโยนิโสมนสิการ.

โยนิโสมนสิการ : ทำในใจโดยแยกกายอยู่ด้วยความถูกต้องตลอดเวลา

เหมือนแชน้องพรหมจรรย์ไว้.

มนสิการ นี้เป็นพรหมจรรย์ข้อที่ ๒ ที่เรียกว่ามนสิการ ถ้าอยากรู้บาลีบ้างนิดหน่อยก็ มนสิแปลว่าในใจ, การะ แปลว่า

กระทำ กระทำอยู่ในใจ, มนสิการ แปลว่า การกระทำไว้ในใจ การกระทำอยู่ในใจ มนสิการ. แล้วพรหมจรรย์นั้นมันก็คือการกระทำมนสิการ มนสิการ ทำไว้ในใจ เราต้องการสิ่งใด เราก็มีการกระทำไว้ในใจด้วยสิ่งนั้น และทำด้วยความพอใจ ด้วยความพอใจ, คนจะปฏิบัติธรรม ก็มีความพอใจในธรรม มนสิการ ทำในใจอยู่ด้วยความพอใจ พพอใจในธรรม.

คำที่เกี่ยวข้องกัน มันมีคำว่า โยนิโสมนสิการ, คำว่า สนสิการ แปลว่า ทำไว้ในใจ มีคำว่าประกอบเข้ามาใช้คู่กันตลอดเวลาว่าโยนิโสมนสิการ. โยนิโส เขาแปลกันตามธรรมดาสามัญว่า โดยแยกคาย ทำไว้ในใจโดยแยกคาย แต่ความจริงมันมากกว่านั้น คำว่าโยนิโสไม่ได้แปลว่าโดยแยกคายหรอก คำว่าโยนิโส แปลว่า โดยเหตุ มาจากคำว่าโยนิ คืออวัยวะเพศหญิง โยนิอวัยวะเพศหญิง, เพศหญิงมีความหมายเท่ากับเหตุ เป็นมูลเหตุให้เกิดบุตร เกิดอะไรออกมา, มนสิการโดยโยนิ ก็คือโดยเหตุ โดยเหตุ เอาความหมายแต่เพียงว่าโดยเหตุ.

โยนิโสมนสิการ ทำไว้ในใจโดยเหตุ ว่าอะไรเป็นเหตุที่จะให้เกิดอะไรขึ้นมา ให้ถูกต้องตามเหตุที่ควรจะได้เกิด แล้วก็จะได้ตรงกับความประสงค์ นี้ มีโยนิโสมนสิการ. แล้วก็ต้องกระทำ กันอย่างติดต่อกัน เป็นพหุเสกิตา ทำซ้ำ ๆ ซาก ๆ ไม่มีหยุด ไม่มีขาดตอน ทำมนสิการโดยเหตุ ถ้าเป็นคนจริงก็ทำมนสิการโดย เหตุ จับเหตุให้ได้ ควบคุมให้ได้ ให้เป็นไปแต่ในความถูกต้องโดย ทุก ๆ ประการ.

นี่ โยนิโส โดยเหตุ จะแปลว่า โดยแยกคายก็ตามใจ แต่ ว่าตัวแท้ ๆ ตัวหนังสือแท้ ๆ มันแปลว่า โดยเหตุ แล้วมันก็เป็นคำที่ค่อนข้างโลกโตกหยาบคาย ว่าโดยโยนิ ซึ่งแปลว่า อวัยวะเพศของ

สตรี ทำไว้โดยเหตุ โดยเห็นว่าสิ่งนี้เป็นเหตุให้เกิดบุตร เกิดหลาน เกิดอะไรต่อ ๆ ไป.

เดี๋ยวนี้เรามีความพอใจ ชนิดที่ว่ามันมีอะไรกระทำไว้ในใจอยู่โดยอัตโนมัติ ถ้ามันมีความรู้สึกใด มันก็ทำสิ่งนั้นไว้ในใจโดยอัตโนมัติ ก็เลื่อนไปสู่ลำดับที่สูง ๆ สูงขึ้นไป. เอาอย่างปลา ถ้ามันดินรนไปไหน ก็ดินรนไปลงน้ำทั้งนั้นแหละ มันไม่ดินรนขึ้นไปบนบก คือพระนิพพานเป็นที่หมาย เป็นจุดมุ่งหมาย แห่งความพอใจ ฉันทะ คือ ความพอใจ มีพระนิพพานเป็นจุดหมาย มีพระนิพพานเป็นจุดหมาย.

ถ้าเราเก่งจริง เราก็ทำมณสิการอยู่แต่พระนิพพานก็ได้ให้มีความพอใจซึ่มซาบอยู่ในใจเป็นพระนิพพานทุกชุมชน คนก็คงจะว่าบ้าแล้ว พุดเพื่อเจ้า มีความซึ่มซาบพอใจอยู่ในใจพระนิพพานทุกชุมชน เคยไหม? เอ้า เปรียบเทียบดู พพอใจในกามารมณ ในกามารมณชั้นสูงสุด เมื่อมันมีความรู้สึกพอใจขึ้นมาอย่างนั้นแล้ว มันพอใจกันทุกชุมชนไหม? ไร่เรื่องบ้าๆ บอๆ เรื่องพอใจในกามแท้ๆ มันก็ยังพอใจกันได้ทุกชุมชน แล้วใครพอใจในพระนิพพานอย่างนั้น ได้บ้าง พพอใจในความดับทุกข์ ความไม่มีปัญหาทุกชุมชน ทุกชุมชน.

เดี๋ยวนี้あたมาก็มีความต้องการว่าจะให้มันพอใจ ทำในใจในพระนิพพานอยู่ตลอดเวลา แล้วก็ใช้คำที่คนเข้าใจกันได้ง่าย ๆ โดยทันทีก็ได้ว่า แซ่อิมพรหมจรรย์กันเสียที แซ่อิมพรหมจรรย์. คำว่า แซ่อิมนี้ใครเข้าใจไม่ได้บ้าง? แซ่อิมก็เอาน้ำตาลมา ทำให้อิมตัวด้วยน้ำตาล. แซ่อิมพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ คือความประพฤติที่เป็นประโยชน์แก่การดับทุกข์ โดยประการทั้งปวง ถ้าแซ่อิมพรหมจรรย์ ก็หมายความว่าต้องมีการประพฤติที่ถูกต้องอยู่ตลอดเวลา

ทุกชุมชน ทุกชุมชน; ถ้าใครเอาอะไรเชื่อมเข้าไปในน้ำตาล มันชิม-
ซาบเข้าไปทุกชุมชนหรือเปล่า? นี่ขอให้มุ่งหมายกันอย่างน้อยนี้เลยก็แล้ว
กันว่า มันจะต้องมีความชิมซาบถึงที่สุดอยู่ทุกชุมชนเชื่อมพรหมจรรย์
ได้ด้วยลักษณะอย่างนี้ ทำในใจ ทำในใจโดยแยบคาย อยู่ด้วยความ
ถูกต้องตลอดเวลา ทุก ๆ ปริมาณ ทุก ๆ ชุมชน นี่เรียกว่าเชื่อม
พรหมจรรย์.

เดี๋ยวนี้เราก็ได้พูดมาแล้วนะว่า พรหมจรรย์นี่คือสิ่งที่จะเอา
เป็นที่พึ่งเพื่อพระนิพพาน จับตัวมาเชื่อมได้อย่างไร? มันก็ด้วย
มนสิการ มนสิการ มนสิการที่พูดมาแล้วเป็นข้อที่ ๒ นะ. มนสิการ
ทำอยู่ในใจ เป็นมนสิการ ก็สามารที่จะมีพรหมจรรย์อยู่ทุกชุมชน
ทุกกาล ทุกเวลา ทุกสถานที่ กระทั่งว่าทุก ๆ ปริมาณ คนที่เคยเชื่อม
อะไรมาแล้วก็คิดดูเอาเอง พยายามที่จะสังเกตดูเอาเอง ว่าเราจะแ
เชื่อมพรหมจรรย์ คือการประพุดติดอันถูกต้องอันดับทุกข้อไว้ได้อย่างไร?

นี่ มันก็ต้องขอฟุดถึงคำว่า ฉันทะ ฉันทะคือความพอใจ
อีกนั่นเอง พอใจอย่างทีกล่าวมาแล้ว พอใจโดยมีพระนิพพานเป็นจุด
หมาย ข้อนี้อยากจะขอให้เข้าใจด้วยความหมายธรรมดาๆ โดยสัญ-
ชาตญาณ โดยสัญชาตญาณของคนทุกคน ไม่ต้องการความทุกข์
ต้องการจะไม่มีความทุกข์ คือสบาย สะดวกสบาย มันก็พอใจ พอใจ
ในความสะดวกสบายอยู่ตลอดเวลา เป็นความพอใจหรือต้องการที่
จะเป็นอย่างนั้นอยู่ทุกชุมชน ทุกชุมชน ให้น้อมฉันทะไปสู่พระนิพพาน
เป็นความพอใจอยู่ได้ทุกชุมชน.

ขอยกตัวอย่างปลา ปลา ปลาทั้งหลายมันมุ่งที่จะไปหาน้ำ
ใหม่ ต้องการจะหาน้ำใหม่ สัญชาติของปลาที่ต้องการน้ำใหม่ แล้วก็
ด้วยความต้องการอย่างรุนแรง. คนบางทีจะไม่มีฉันทะมากถึงอย่าง

นั้นหรือ, ไอ้คน คน มนุษย์คน คนนี้ มันไม่มีความพอใจหรือ
ฉันทะมากถึงอย่างนั้น ลูปลาก็ไม่ได้. ปลามันก็ฉันทะมุ่งที่จะ
หาน้ำใหม่ ดิ้นขึ้นไป ดิ้นขึ้นไป จนกลายเป็นอยู่บนบก เพราะมันมี
ฉันทะที่จะไปหาของใหม่ หาน้ำใหม่; นั่นก็เพราะอำนาจแห่งฉันทะ
ฉันทะจะไปตายคาแห่งอยู่ ฉันทะอะไรมากอย่างนั้น ฉันทะอะไร
บ้างอย่างนั้น.

แต่ว่าเดี๋ยวนี้เราต้องการให้มีฉันทะกันถึงขนาดนั้น ให้มี
ฉันทะที่จะบรรลุนิพพาน ที่จะดับทุกข์สิ้นเชิงกัน ในความหมาย
อย่างนั้น ให้อยู่ในฐานะที่ต้องการมนสิการอันสูงสุด ขอย้ำว่า
มนสิการ มนสิการ กระทำไว้ในใจ โยนิโส โดยแยกกาย มน-
สิการจะเป็นน้ำเป็นตัวน้ำ เป็นน้ำให้ปลาดีขึ้นไปได้ ให้ปลาไป
ต่อได้จนถึงที่สุด. มนสิการสูงสุด มนสิการสูงสุด ระมัดระวังให้ดีจะ
ต้องประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ จึงจะมีฉันทะที่ถูกต้อง มิฉะนั้น
มันก็จะผิดหวังผิดพลาด กลายเป็นผลร้ายกลายเป็นปลาติดแหง ผลุน
ผลันกันไม่ได้.

ตอนนี้ผลุนผลันกันไม่ได้ ต้องกระทำอย่างแยกกาย, โยนิ-
โส อย่างแยกกาย มนสิการกระทำในใจอย่างแยกกาย กระทำ
ไว้ในใจอย่างแยกกาย ไม่มีอาการแห่งความผลุนผลัน ถ้ามีอาการ
แห่งความผลุนผลัน มันจะไปติดแหง คาแห่งอยู่บนดอนบนดิน
ให้หนักมันกินไปเสียอีก; ปลา มันจะโง่อย่างนี้ไม่ได้ มันจะต้องมี
ความฉลาด หรือมีสติสัมปชัญญะ.

ปลาในมหาสมุทรทั้งหลายมากมาย มันก็มีฉันทะอยู่ใน
มหาสมุทร ซึ่งเต็มไปด้วยผัสสะและเวทนา อะไร ๆ มันก็มาอยู่ที่
ผัสสะ เพราะมันมีการกระทบโดยอัตโนมัตติ แล้วมันมีเวทนามีความ
รู้สึกขึ้นมา ตามเรื่องของผัสสะและเวทนา มันก็เท่ากับอยู่ในใจ

กระทำอยู่ในใจ กระทำอยู่ในใจ ให้สำเร็จประโยชน์ของการกระทำไว้ในใจ.

มนสิการในพรหมจรรย์อันถูกต้อง

จนกว่าจะบรรลุถึงพระนิพพาน ตามปรารถนา

เราจะเรียกว่ามหาสมุทรแห่งอะไร ก็มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์ ฟังถูกหรือไม่ถูกก็ตามใจ ขอให้ฟังเองเองว่ามหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์. พรหมจรรย์คือความประพฤติอันประเสริฐสำหรับดับทุกข์ได้ เราจะต้องทำให้พรหมจรรย์นี้เหมือนมหาสมุทร ปลาทุกตัวอยู่ในมหาสมุทร แล้วก็พอใจอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์.

ช่วยจำคำว่ามหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์ไว้ให้ดี เพราะมันกว้างขวางนัก พรหมจรรย์นี้กว้างขวางนัก, ผลของพรหมจรรย์คือพระนิพพาน ก็กว้างขวางนัก ไม่มีอะไรจะกว้าง ขวางเท่า ก็เลยขอใช้คำว่ามหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์ ซึ่งจะต้องประพฤติกรรมทำให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของการกระทำ ซึ่งเต็มไปด้วยผัสสะ เต็มไปด้วยเวทนา ให้มีการกระทำทางผัสสะทางเวทนาถูกต้อง มหาสมุทรแห่งพรหมจรรย์อันกว้างขวาง ถ้าทำผิดวิธีมันก็ไปติดแห่งอยู่บนดิน บนดอน ให้กาให้สุนัขมันกิน มันติดแห่งได้ทั้งกว้างขวางนะ พรหมจรรย์จะกว้างขวางเท่าไร พระนิพพาน ผลแห่งพรหมจรรย์จะกว้างขวางสักเท่าไร มันก็ติดแห่งได้ทั้งที่มีความกว้างขวาง มีความลึกซึ้งถึงที่สุด ลึกซึ้งถึงที่สุดก็ติดแห่งได้.

นี่ขอให้ระมัดระวังและสังวร ให้มองเห็นตามที่เป็นจริง เป็น *สันตนิฏฐิโก* ว่าชีวิตของเรา ชีวิตของเรา นี่คืออะไร? ชีวิตของเรา นี่มันมีพรหมจรรย์อยู่ที่ตรงไหน? ตัวชีวิตนี้มันเป็นตัวพรหมจรรย์

อยู่ที่ตรงไหน ? หากมันให้พบ แล้วก็จะได้มีชีวิตเป็นพรหมจรรย์ชุ่มชื่น
อยู่ในน้ำอันเยือกเย็น คือพระนิพพาน, จะต้องชวนชวายนกันจนให้
มีการบรรลุ หรือมีพรหมจรรย์นั้นแหละ มีการบรรลุพรหมจรรย์ก็คือมี
พรหมจรรย์แล้วผลของพรหมจรรย์ก็คือพระนิพพานมีความเยือกเย็น
ไม่มีความทุกข์ พระนิพพานโดยสังเขป โดยย่อก็คือว่า ความถูกต้อง
จนหมดสิ้นแห่งปัญหา.

พรหมจรรย์ ผลแห่งพรหมจรรย์ ความถูกต้องแห่งพรหม-
จรรย์มันก็คือความถูกต้องสูงสุด ไม่มีปัญหา เป็นความถูกต้อง ๆ ๆ
ถูกต้อง ด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ ถ้าไม่เป็นพรหมจรรย์มันไม่
ถูกต้อง มันก็ไม่ได้ผลของพรหมจรรย์ มันก็เหมือนกับปลาติดแหง
อยู่ ทั้งในมหาสมุทรอันลึกซึ่งไม่มีขอบเขต มันก็ต้องติดแหงตาย เป็น
เหยื่อแก่แรงกาอยู่ที่นั่น. ขอให้มึพรหมจรรย์อันลึกซึ่ง พรหมจรรย์
แห่งความถูกต้อง พรหมจรรย์แห่งความถูกต้อง ซึ่งเป็นความหมาย
ของพระนิพพาน.

ฉันทะ ความพอใจ พอใจในความถูกต้อง มองเห็นความ
ถูกต้อง รู้จักความถูกต้อง เข้าใจในความถูกต้อง, แล้วก็มา
ตรวจสอบฉันทะของตนเอง ความพอใจของตนเองว่ามันเป็นฉันทะ
ที่ถูกต้องหรือไม่ เมื่อมีฉันทะถูกต้อง ก็จะประสบความพอใจไป
ตามลำดับ. ฉะนั้นจึงมีฉันทะในการที่จะเลือกฉันทะ ฉันทะในการที่จะ
เลือกฉันทะให้มันถูกต้อง, มีฉันทะในการที่จะมีฉันทะให้ถูกต้อง ฉันทะ
ในการที่จะมีฉันทะให้ถูกต้อง มีฉันทะให้ถูกต้อง; มีฉันทะให้ถูกต้อง
ให้สมกับที่ว่าพรหมจรรย์ นี้มันมีฉันทะเป็นมูลเหตุ กว้างขวางอย่าง
มหาสมุทร หรือยิ่งกว่ามหาสมุทร คือมันทั้งหมดทั้งสิ้น ให้ทั้งหมด
ทั้งสิ้น มันเป็นความถูกต้อง เป็นความถูกต้อง.

ขอโอกาสพูดคำนี้กันอีก และจะต้องพูดกันตลอดเวลาว่า ความถูกต้อง ความถูกต้องเป็นผลแห่งพรหมจรรย์, ความถูกต้องมันเป็นผลแห่งพรหมจรรย์ ก็คือพระนิพพาน คือความไม่ตาย ถ้าไม่ถูกต้อง มันคือความตาย ถ้ามีการประพฤติพรหมจรรย์จริงมันก็มีความถูกต้อง เพราะว่าพรหมจรรย์มันมีการประพฤติ อย่าง โยนิโส โยนิโสมนสิการ กระทำไว้ในใจโดยโยนิโส โดยแยกคาย แล้วมันก็ถูกต้อง, เมื่อมีความถูกต้องมันก็ได้ผลเป็นความไม่ตาย เรียกว่าเป็นที่น่าพอใจ พอนึกเห็น พอใจเข้า พอนึกเห็นพอใจเข้ามันก็มีความพอใจ มีความพอใจในที่จะได้ผล เรียกว่ามีพระนิพพาน.

ฉันทมูลกา มีฉันทะเป็นเหตุ คือพอใจ ๆ พอใจที่จะดับทุกข์ ลี้นเชิง ฉันทะ, ฉันทะในอะไร ? ขอให้มองเห็น ฉันทะในพระนิพพาน ในความถูกต้อง ในความไม่มีความทุกข์ เพราะว่าพรหมจรรย์เป็นเรื่องของความถูกต้อง แล้วมันก็ไม่มีความทุกข์.

คนเป็นอันมากไม่มีความรู้เรื่องราว ถูกต้อง ถูกต้องนั่นคืออะไร ? เพราะมันบ้ำอารมณ์ทางระบบประสาท มันมีความบ้ำความหลงใหล ความพอใจในอารมณ์ของระบบประสาทที่เรียกว่า กาม กามคุณ หรือที่ฝรั่ง ชิกมันด์ พรอยด์ เขาเรียกว่า เซ็กส์, เซ็กส์ คือความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท. ไปฉันทะกันเสียที่นั่น ไปฉันทะกันอยู่เสียที่นั่น ยุวชนทั้งหลายไม่มีความรู้อันถูกต้อง ก็มีแต่ฉันทะที่พอใจในความเอร็ดอร่อยของระบบประสาท มันก็ได้ค้างแ้ง อยู่บนมหาสมุทรอันลึกซึ้ง ติดตัน ติดแหว่งอยู่บนมหาสมุทรอันลึกซึ้ง.

คำนี้ขอให้สนใจกันเป็นพิเศษสักหน่อยว่า เอร็ดอร่อยทางระบบประสาทเป็นอุปสรรค เป็นตัวต้นเหตุที่จะให้ไม่ประสบผลสำเร็จ มีความพอใจแต่ในความรู้สึกเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท คือทางกาม หรือทางเซ็กส์ มีฉันทะแต่ในเรื่องนี้.

เปรียบเทียบกันดูอีกว่าทุกคน ๆ ทุกชีวิตมีฉันทะ และทุกคนทุกชีวิตมีฉันทะในอะไร ? มันมีฉันทะมีแต่ความเอร็ดอร่อย ในความรู้สึกทางระบบประสาท ที่เรียกว่าเซ็กซ์ ได้ความเอร็ดอร่อยมาแล้วก็รู้สึกพอใจ มันก็มาติดตันทันอยู่ที่นี่, ความพอใจมันก็ถูกลากมารวมกันอยู่ที่นี่ เป็นความพอใจทางกาม หรือทางเซ็กซ์แล้ว ดูซิมันน่าสงสารก็มากน้อย ? แล้วฉันทะกันไปทำไม ฉันทะกันไปทำอะไร ? ฉันทะนำไปสู่ความทุกข์ ความเต็มไปด้วยปัญหา หรือความไม่ถูกต้อง หรือในที่สุดก็เรียกว่าความตาย.

ถ้ามันมีความถูกต้อง *มีความถูกต้อง แล้วมันไม่ตาย*, นี่ขอให้ท่านทั้งหลายยอมเสียเวลากับอาตมา พิจารณากันถึงข้อนี้อยู่เรื่อย ๆ ไป จะนานเท่าไร จะช้านานสักเท่าไร ก็ได้ ว่าความถูกต้อง ความถูกต้อง ความถูกต้อง เป็นสิ่งสูงสุด สูงสุดประเสริฐสุด ไม่มีอะไรยิ่งกว่า. สิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดทั้งหลายในสากลพรหมจรรย์นั้นแค่หางอึ่ง ถ้ามาเทียบกับความถูกต้อง ความถูกต้องมันสูงสุด ประเสริฐสูงสุดจริงๆ เป็นความถูกต้อง.

เข้าใจได้ มองเห็นได้ ตรงที่ว่ามีผลเป็นความไม่ตาย ถ้ามันถูกต้องแล้วมันจะตายได้อย่างไร ? ถ้ามันถูกต้องเสียแล้วมันไม่เจ็บไม่ป่วยนี่ ถ้าไม่ถูกต้องแล้ว แม้แต่ตมมันก็ همینฉู้ไปเลยถ้ามันไม่ถูกต้อง; แต่ถ้ามันมีความถูกต้องเสียแล้ว มันไม่มีการเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อมันไม่มีการเจ็บไข้ได้ป่วย แล้วมันจะตายได้อย่างไร? มันถูกต้องแล้วมันเป็นความหาย หายเจ็บ หายไข้ หายโรคหายภัย ไปเสียทั้งหมด แล้วมันจะตายได้อย่างไร ? มันก็เป็นความไม่ตายนิรันดร เป็นอมตะ เป็นพระนิพพาน เป็นความว่างไปจากตัวตน ไม่มีความตายเจือปนอยู่ในสิ่งนั้น นี่เรียกว่าความไม่ตาย.

ฉันทะในข้อนี้กันหรือเปล่า มีฉันทะในความไม่ตาย หรือ

ความถูกต้องกันหรือเปล่า? นี่ เพราะไม่รู้ เพราะมันไม่รู้แล้ว จะไปโทษใครให้เสียเวลา, มันไม่รู้ มันไม่รู้จะมีฉันทะในอะไร ไม่รู้ว่าจะมีฉันทะในอะไร แล้วมันไม่รู้ว่าจะทำมณสิการในอะไร เพราะมันไม่รู้ว่าจะมีฉันทะในอะไร มันก็เลยไม่รู้ว่าจะทำมณสิการนั้นในอะไร ถ้ามันรู้หรือมันมองเห็นว่ามีฉันทะในอะไร. มันก็ทำมณสิการถูกต้องมณสิการถูกต้อง มณสิการในพรหมจรรย์อันถูกต้องจนกว่าจะบรรลุถึงพระนิพพานตามความปรารถนา.

นี่ขอให้เห็นสิ่งสูงสุด ประเสริฐสุด คือความถูกต้อง ความถูกต้องนั้นไม่มีอะไร มีแต่พระนิพพาน. ถ้ายังไม่มีความถูกต้องอยู่เพียงไร มันนิพพานไม่ได้ ถ้ามันนิพพานได้มันต้องมีแต่ความถูกต้อง มันต้องมีแต่ความถูกต้อง เพราะความไม่ถูกต้องมันมีความตาย เมื่อมันมีแต่ความถูกต้อง มันก็มีความไม่ตาย. นี่โดยจิตใจไม่ตาย โดยร่างกายจะตายก็ช่างหัวมัน ร่างกายมันจะตายก็ช่างหัวมัน, โดยจิตใจ โดยสติปัญญาอันสูงสุดนั้น ไม่ตาย เพราะว่ามันไม่มีอะไรตาย เพราะมันเป็นความถูกต้อง.

ฉะนั้นจัดจิตทุกชนิด สติปัญญาทุกชนิดเสีย ให้มันเป็นความถูกต้องเสียให้หมด แล้วมันตายไม่ได้ มันเป็นความว่างหรือสูญญตานิรันดร ตายไม่ได้ ตายไม่ได้ เป็นนิรันดร เป็นพระนิพพาน เรียกว่าความไม่ตายนิรันดร ไม่ตายอย่างนิรันดร, นี่มันเป็นพระนิพพาน.

นี่ ขอให้มองเห็น ให้เข้าใจประจักษ์ชัดถึงความถูกต้อง ความถูกต้องต้องของการประพตฺติพรหมจรรย์ แล้วจะได้มีฉันทะในสิ่งนั้น ซึ่งจะนำไปสู่สิ่งที่ประเสริฐสุดได้โดยง่าย. ขอให้ มีฉันทะในสิ่งนั้น ฉันทะในความไม่ตายอันเป็นนิรันดร แล้วอยู่ที่นี้ก็เต็มไปด้วยความอิม คือความไม่ขาดแคลน ความไม่หิว ความไม่กระหาย ความไม่

เป็นทุกข์ ความไม่มีปัญหา.

นี่ เดียวนี้มันมีแต่ความเป็นปัญหา ปัญหามาจากความไม่รู้
ไม่รู้จักคำตอบ ไม่รู้จักการแก้ปัญหานี้มันคือปัญหา. มันก็มีแต่จิต
ชนิดที่ตาย จิตของคนที่ไม่รู้จักปัญหาเหล่านี้ มันก็ตาย ตาย
ตาย ตายอยู่ทุกขณะจิต สมน้ำหน้ามัน, พุดคำหยาบอีกแล้ว เห็น
ใหม่ว่าสมน้ำหน้ามัน. ใจจิตที่มันไม่มีความรู้ ที่ไม่มีฉันทะ พอใจ
ในพระนิพพานนะ สมน้ำหน้ามัน มันมีแต่ความตาย มีแต่ความ
ตายตายๆ อยู่ที่นี้ตายทั้งร่างกายและตายโดยจิตใจด้วย ไม่ได้ประ-
สพผลคือความไม่ตายนิรันดร คือความถูกต้อง.

เออละ อยากจะสรุปให้เหลือสั้นแต่คำพูดเพียงคำเดียวว่า
*ความถูกต้อง ความถูกต้องเป็นสิ่งสูงสุด ความถูกต้องคือ
ความไม่ตาย ความถูกต้องคือพระนิพพาน* ด้วยเหตุผล
ง่าย ๆ อย่างเด็ก ๆ ก็พูดได้ว่าถ้ามันถูกต้องเสียหมดแล้ว มัน
จะตายได้อย่างไร เจ็บไข้ได้ป่วย รักษาถูกต้อง แก้ไขถูกต้อง
เยียวยาถูกต้องเสียหมดแล้ว มันจะตายได้อย่างไร ทางร่างกายก็
ยังไม่ตาย ถ้ามันแก้ไขถูกต้อง. แต่เดี๋ยวนี้ทางร่างกายมันทำอย่าง
นั้นไม่ได้ มันทำได้แต่ทางจิต ทางจิตใจ ทางจิต และทางสติปัญญา
ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดของจิตใจ เมื่อสติปัญญามันถูกต้องแล้วมันก็ไม่ตาย
มันมีความไม่ตายของจิต พุดอย่างนี้ยังไม่รู้สึกก็คงจะเหลือวิสัยแล้ว.

*ความถูกต้องของจิต ของสติปัญญา ไม่มีความตาย ไม่ประ-
สพกันกับความตาย ไม่รู้จักความตาย* ของจริงได้มีจิตชนิดนี้ จิตชนิด
นี้ จิตที่ถูกต้องชนิดนี้ ที่อาศัยอยู่กับความถูกต้องชนิดนี้แล้วก็ไม่ตาย
ไม่ตาย ไม่ตาย ไม่ตายเป็นนิรันดร ว่างไป เป็นนิรันดร ว่างไปเพราะ
ความไม่ตาย เพราะมันไม่มีความตาย. เออละเป็นอันว่า ถ้าไม่ตาย
ก็เป็นพระนิพพานอยู่ในความไม่ตาย, ความไม่ตายก็เป็นพระนิพ-

พาน พระนิพพานก็เป็นความไม่ตาย เพราะมีความถูกต้อง.

นี่ ขอให้คิดดูอีกสักนิดหนึ่งว่า สันติวิถีโก สันติวิถีโก
ความเห็นด้วยตนเอง ความเห็นได้ด้วยตนเอง อะไรเป็นความถูก
ต้อง? อะไรเป็นฉันทะในความถูกต้อง? อะไรจะเป็นความไม่ตาย?
ถ้ารู้จักฉันทะคือความถูกต้องมาตั้งแต่ต้นอย่างนี้แล้ว มันก็มีมนสิ-
การ มีมนสิการอยู่ในใจ เป็นความถูกต้องอยู่ในใจ สูงขึ้นไปเป็น
ลำดับ เป็นพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ที่สูง เลื่อนชั้น
เลื่อนชั้น ขึ้นไปเป็นความไม่ตาย.

ทำให้ฉันทะถูกต้อง แล้วทำให้มนสิการถูกต้อง

แล้วก็มีจิตชนิด ที่ไม่ตายได้

นี่ ทำให้ฉันทะถูกต้อง แล้วทำให้มนสิการถูกต้อง แล้ว
ก็จะมีจิตชนิดที่ไม่ตายได้; ใครจะพูดว่าตายได้ก็ช่างหวัมน แต่เรา
มีจิตชนิดที่ตายไม่ได้ คือมีจิตที่มีความถูกต้อง, มีความถูกต้องใน
ฉันทะในมนสิการ แล้วกระทำไปอย่างถูกต้อง ตลอดกาลนิรันดร.

นี้อาตมาพูดอะไรมันก็จะออกจะตรง ๆ หรือหยาบคายไปบ้าง
นี่ก็ขอให้ภัยด้วย แต่เพื่อจะให้ได้ผลทันเวลาว่า มีฉันทะ ความพอใจ
อันถูกต้อง แล้วมีมนสิการ มนสิการอันแยบคาย อันถูกต้องอยู่
ในมนสิการนั่นเอง.

เดี๋ยวนี้เราพูดธรรมสืลากันได้ ๒ ข้อแล้ว คือข้อว่าฉันท-
มูลกา มนสิการสัมภวา มีความพอใจแล้ว ก็มีมนสิการเป็นพื้นฐาน
มนสิการเป็นพื้นฐาน มนสิการเป็นเหมือนแผ่นดิน. มนสิการเป็น
แผ่นดินที่มีอยู่แต่ความถูกต้อง นั่นแหละจะใช้คำว่าแช่อิมพรหมจรรย์
พรหมจรรย์ คือความถูกต้อง คือความไม่ตาย; เอาตัวพรหมจรรย์
มาแช่อิมกันเสีย ให้มันอิมอยู่ด้วยความไม่ตาย แล้วก็จะได้สิ่งสูงสุด

ประเสริฐที่สุด ประเสริฐที่สุด ไม่มีอะไรเหมือน.

ไอ้ความดีนั้นยังบ้าได้ เมมาได้ อย่าไปหลงกับมัน อย่าไป
ฉันทะพอใจในความบ้าดี เมาคดี หลงดี ให้มีแต่ความถูกต้อง ความ
ถูกต้อง ความถูกต้องโดยถูกต้องไม่ตาย ไม่ตายๆ ไม่ตายอยู่ทุก ๆ
ประการ อยู่ทุก ๆ เวลา ทุกนาที่ ทุกเวลา, ใช้คำทุกเวลาก็พอแล้ว
อย่าทุกนาที่เลย ทุกเวลาเป็นความว่านิรันดรไปก็แล้วกัน.

นี่ คำพูดนี้มีเพียง ๒ คำสั้น ๆ เท่านั้นแหละว่า ฉันทมูลกกา
กับมนสิการสัมภา. ฉันทมูลกกา มีฉันทะเป็นมูล คือมีความพอใจเป็น
มูล เพราะมันไม่มีอะไรที่จะไม่เกิดความรู้สึก, ทุกสิ่งมันเกิดความรู้สึก
แล้วก็ไม่มีอะไรที่จะไม่เกิดความพอใจ มันประสบบอะไรมันก็พอใจอยู่
ในสิ่งนั้น แม้ผิดๆ มันก็พอใจได้ แม้ความทุกข์มันก็พอใจได้. นี่เราขอ
เอาแต่ความพอใจในสิ่งที่ไม่เป็นทุกข์ครั้งใดก็ตามพอใจนี้แล้วเอามา
กระทำไว้ในใจ กระทำไว้ในใจ กระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด เป็น
เหมือนกับแผ่นดิน ที่มีแต่การกระทำไว้ในใจที่ถูกต้อง ที่ถูกต้องแล้ว
ก็พอใจ ถูกต้องแล้วก็พอใจ. นี้ก็เรียกว่าพระนิพพาน มีพระนิพพานอยู่
ในทั้งหมด ทั้งสิ้น จะเรียกว่าอยู่ในอะไรก็ตามเถอะ, จะเรียกว่าอยู่ใน
สันดาน หรืออะไรก็สุดแท้ แต่ขอเพียงว่ามีความถูกต้อง มีความ
ถูกต้อง มีความถูกต้องอยู่ในทุกสถาน เป็นกาลนิรันดร ไม่รู้จักเกิด
ไม่รู้จักแก่ ไม่รู้จักเจ็บ ไม่รู้จักตาย เพราะว่ามันมีแต่ความถูกต้อง
ความถูกต้อง.

นี่ คำบรรยายครั้งที่ ๓ ของอาตมาในที่นี้ ก็คือบรรยาย
เรื่องการกระทำไว้ในใจ ที่เรียกว่ามนสิการ มนสิการ, มนสิการ
โดยแยกคาย ก็คือโดยเหตุก็สามารถจะขจัดปัญหา; มีความ
พอใจเป็นมูลเหตุ แล้วก็มีความถูกต้องอยู่ในตัวการกระทำไว้
ในใจ.

เอาละ เหลืออยู่แต่ ๒ คำก็พอ มีความพอใจเป็นมูลเหตุ, แล้วก็มีการกระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด เป็นแดนเกิด เป็นที่เกิดอยู่ในจิตใจ นั่นแหละคือมนสิการ มนสิการ ข้อที่ ๑ เรียกว่า ฉันท-มูลกา มีฉันทะเป็นมูลเหตุ, ข้อที่ ๒ เรียกว่ามนสิการสัมภวา มีการกระทำไว้ในใจ มีการกระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด เป็นผืนแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นแดนเกิดแห่งความพอใจ, แล้วก็มีความพอใจเป็นความถูกต้อง เป็นความถูกต้อง เป็นพระนิพพานโดยจริง โดยสมควร อยู่ตลอดเวลา.

เวลาก็หมด เร็วแรงก็หมด ก็เลยต้องว่า จบ จบกันด้วยความพอใจในความถูกต้อง. ขอให้ทุกคนมีความพอใจฉันทะ พอใจฉันทะ พอใจในความถูกต้อง แล้วให้มีการกระทำปรากฏชัดเจนอยู่ในใจ ชัดเจนอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจ กระทำไว้ในใจตลอดเวลา ทุกทิพรাত্রีกาล เทอญ.

พิธีสมมุติ

ธรรมบรรยาย

ที่ม้านหินหน้ากุฏิ

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

ทบทวนแผนภูมิแห่งพรหมจรรย์ : ธรรมลีลาที่วางไว้ติดต่อกัน ถ้าเข้าใจได้ก็สนุกดี

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

อาตมาภาพได้บรรยายธรรมลีลา เรื่อง แผนภูมิแห่งพรหมจรรย์ มาถึงหัวข้อที่ ๓ แล้ว เกรงว่าผู้ที่ยังไม่เคยฟัง จะฟังไม่รู้เรื่อง จึงขอบรรยายทั้งหมดโดยย่อใหม่ ให้เป็นการติดต่อกัน.

ธรรมลีลาในที่นี้ หมายถึงธรรมะโบราณ ๆ วางไว้ติดต่อกัน ถ้าเข้าใจก็สนุกดี เป็นเรื่องของธรรมะ ที่เรียกว่าพรหมจรรย์ ความประพุดตัวอย่างประเสริฐ ๑๐ หัวข้อนั้น โดยหัวข้อก็คือว่า :

ฉันทมูลกา พรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูล คือความพอใจในตัวพรหมจรรย์นั้น

เป็นมูล หรือจะกล่าวให้ชัดไปกว่านั้นก็ว่ามันมีความพอใจเป็นเหตุ ให้กระทำ; จะกระทำอะไรก็ตาม จะกระทำธรรมะก็ตาม กระทำสิ่ง ที่อยากจะทำ มันต้องมีฉันทะเป็นมูลเหตุ ฉันทะเป็นจุดตั้งต้น เป็น จุดเดิมที่เป็นมูลเหตุ.

ครั้งมีฉันทะเป็นมูลเหตุแล้ว มันก็มีมนสิการ เป็นตัวการ กระทำ คือการกระทำอยู่ในใจถึงสิ่งที่มีฉันทะในอะไรรันนั้นแหละ ก็มีการกระทำไว้ในใจถึงสิ่งนั้น; ฉะนั้นจึงเรียกว่ามนสิการสัมภวา มีการทำในใจเป็นแดนเกิด ตัวฉันทะเป็นมูลเหตุให้เกิด แล้วมี มนสิกาต่อไป ก็เหมือนกับว่าเป็นแดนให้ก้าวเกิดต่อไป.

แล้วก็มีผัสสสมุทथा พรหมจรรย์นี้มันมีผัสสะเป็นเหตุให้ เกิด. พุดโดยสรุปความก็คือ มันมีการกระทบทางอายตนะทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายอะไรก็ตาม, นี้เรียกว่ามีผัสสะ เป็นเหตุให้เกิด มันจึงมีการประพตติ ปฏิบัติ หรือการกระทำไปได้ มีผัสสะเป็นแกนกลาง เพราะมันมีการกระทบอยู่ก็เกิดผลขึ้นมาตาม การกระทบ เรียกว่ามีสมุททัย.

แล้วต่อไปมันก็มี เวทนาสโมสธนา มีเวทนาเป็นสโมสธนา เป็น ที่ประชุมรวมอะไรๆก็ไปรวมอยู่ที่เวทนา มันไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น. เวทนามันเป็นที่รวมของอำนาจ ของอะไรต่าง ๆ เพราะว่าคนเรามัน เป็นไปตามอำนาจของเวทนา, มันมีความต้องการที่เวทนาแล้วก็ทำ ไปตามเวทนา พอใจในเวทนา ทำต่อไปตามความต้องการของเวทนา จึงเรียกว่ามีเวทนาเป็นที่ประชุมรวม เป็นสโมสธนา.

แล้วก็มีสมาธิเป็นประมุข เรียกว่า สมาธิปมุข, มีสมาธิ คือจิตที่เข้มแข็ง มันคง เป็นประมุข เพื่อให้มันสำเร็จลุล่วงไป สำเร็จ ได้ด้วยอำนาจของสมาธิ. คนไม่มีสมาธินั้นทำอะไรไม่สำเร็จ เพราะ มันไม่มีกำลัง ต่อเมื่อมีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ มันก็เป็นเหตุให้เกิดกำลัง

มันจึงทำสำเร็จ.

ต่อไปก็เป็นสตาธิปไตยยา คือมีสติเป็นอธิบดี มีสมาธิเป็น
ประมุข เป็นหัวหน้า แล้วก็มีสติเป็นอธิบดี เป็นผู้บงการให้สำเร็จ.

แล้วต่อไปก็เป็นปัญญาตตรา มีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด ข้อนี้
เรียกว่าปัญญาตตราก็ได้ปัญญาตตราก็ได้ปัญญาตตราก็ได้
ว่าปัญญาอันนั้นแหละเป็นสิ่งสูงสุด อะไร ๆ มันไปสูงสุดอยู่ที่ปัญญา
สำเร็จประโยชน์อยู่ที่ปัญญา.

ครั้งมีปัญญาถึงที่สุด ทำหน้าที่ถึงที่สุดแล้ว ต่อไปมันก็
วิมุตติสารา คือมีวิมุตติเป็นแก่นสาร. วิมุตติคือความหลุดพ้นจาก
ความทุกข์และปัญหาทั้งหลายทั้งปวงเป็นแก่นสาร; แก่นสารมันอยู่
ที่ว่า พ้นจากความทุกข์ ได้รับผลคือการพ้นจากความทุกข์ จึงใช้คำว่า
วิมุตติสารา มีวิมุตติเป็นแก่นสาร.

ครั้งได้วิมุตติแล้วก็มีอมิตตคา อมิตตคา แปลว่า หยั่งลง
สู่อมตธรรม หยั่งดิ่งลงไปสู่อมตธรรม หยั่งดิ่งลงไปสู่กันเป็นอมต-
ธรรม คือความไม่ตาย หยั่งลงสู่อมตะ คือความไม่ตาย.

แล้วก็มาถึงบทว่านิพพานปริโยสานา มีพระนิพพานเป็น
ที่สุดจบ ที่สุดรอบ หรือเป็นสิ่งสุดท้าย มีพระนิพพานเป็นสิ่งสุดท้าย
เป็นที่สุดจบ หรือเป็นที่สุดรอบ, ก็แปลว่าพรหมจรรย์ทั้งหมดนี้มี
พระนิพพานเป็นที่สุดรอบ จบกันที่พระนิพพาน.

ทบทวนง่าย ๆ อีกครั้งหนึ่ง ให้เป็นที่สะดวกแก่ผู้ที่ได้ยิน
ได้ฟังครั้งแรก พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ พรหมจรรย์ คำนี้แปลว่า
สิ่งที่ประเสริฐ, ประเสริฐคือดับทุกข์ได้. ความหมายของคนธรรมดา
เมื่อได้ยินคำว่าพรหมจรรย์ มันโน้มหนักไปในเรื่องทางเพศ รักษา
พรหมจรรย์ไว้ได้ อะไรได้ นี่เป็นเรื่องทางเพศไปเสียมันไม่เอา.

พรหมจรรย์ในที่นี้ หมายถึงการปฏิบัติที่ถูกต้องควรจะ

นำมาซึ่งความดับทุกข์คือพระนิพพาน การปฏิบัติใดเป็นอย่างนี้ ก็เรียกว่ามีพรหมจรรย์ เป็นพรหมจรรย์ เป็นตัวพรหมจรรย์ ตัวพรหมจรรย์นั้นมีเป็นระดับ เป็นระดับ ๆ ลำดับ ๆ กันมาหลายลำดับ ขอให้พยายามทำความเข้าใจให้ได้ ตามความหมายของคำนั้น ๆ แต่ ละคำเกิด ไม่ยากเย็นอะไร.

พรหมจรรย์ คือการประพุดิอันประเสริฐนี้ ต้องตั้งต้นด้วย ฉันทะ คือความพอใจ มีฉันทมูลกา มีความพอใจเป็นมูลเหตุ ให้กระทำ.

ครั้นแล้วก็มีมนสิการเป็นแดนเกิด คือมีการกระทำไว้ในใจ กระทำอยู่ในใจ กระทำให้แตกฉานอยู่ในใจนี้ เป็นแดนเกิดเรียกว่า มนสิการสัมภวา มีการทำในใจเป็นแดนเกิด.

เกิดนี้มันเกิดกันที่ผัสสะ เพราะมันต้องมีการกระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อะไรก็ตามแตะ มีการกระทบ การกระทบ เรียกว่าผัสสะ ครั้นมีสมุทัยะ แล้วมันก็มีเหตุให้เกิด. ภาษาธรรมะมุ่งหมายที่ว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนี้ ที่กระทบกันเข้ากับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณฺฑ นี้เรียกว่าผัสสะ คือการกระทบ.

มีการกระทำแล้วก็มี การเกิด หรือว่าเป็นตัวเหตุให้เกิดถ้า ไม่มีการกระทบ มันก็ไม่มีอะไรจะเกิด อย่างว่าตากระทบรูปมัน ก็เกิดการเห็นทางตา, หูกระทบเสียง มันก็เกิดได้ยินทางหู, จมูก กระทบกลิ่นก็ได้รับกลิ่นรู้สึกทางกลิ่นก็เรียกว่ามีผัสสะเป็นแดนเกิด.

แล้วก็มีเวทนาเป็นที่ประชุมรวม ผัสสะอะไร ๆ ก็อย่าง ๆ ผัสสะทางไหนที่ทาง ๆ มันก็มีเวทนาขึ้นมาเป็นที่ประชุมรวม จนกล่าวได้ว่า ไฉโลภทั้งโลก ก็ร้อยโลก ก็พันโลก ก็หมื่นโลก มันตกอยู่ใต้ อำนาจอิทธิพลของสิ่งที่เรียกว่า เวทนาทั้งนั้นแหละ; สัตว์มีชีวิตทั้งหลาย มันอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งที่เรียกว่าเวทนา เวทนา อาศัย

เวทนาเป็นเหตุให้พอใจ แล้วก็ทำไปตามอำนาจของเวทนา. พุดง่าย ๆ พุดหยาบคายชีวิตทั้งหลายเป็นทาสของเวทนาเป็นข้าของเวทนา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทางรูป ทางเสียง ทางกลิ่น ทางรส ทางโณภูมิตัพพะ ทางธัมมารมณ รวมความว่า ความเอร็ดอร่อย ในความรู้สึกของระบบประสาท ที่เรียกว่า เซ็กส์ หรือกามารมณ นี่มันอยู่ได้ อำนาจของเวทนา ทั้งโลกทั้งจักรวาล.

นี่ เวทนาสมิสมรณา มีสิ่งที่เรียกว่า เวทนาเป็นสมิสมร; แม้พรหมจรรย์นี้ การประพฤติเพื่อดับทุกข์นี้ มันก็มีสิ่งที่เรียกว่า เวทนาเป็นวัตถุประสงค์ เป็นที่มุ่งหมาย หรือว่าเป็นที่เรียกร้อง เอามา ประชุมรวมกันอยู่ที่สิ่งเรียกว่าเวทนา.

แล้วมันจะมีหัวใจใหญ่ที่ให้สำเร็จประโยชน์ เป็นธรรมะ เป็นพรหมจรรย์ขึ้นมา ก็คือมีสมาธิปัญญา มีสมาธิเป็นประมุข สมาธิเป็นประมุข. ข้อนี้คนไม่เข้าใจก็ฟังไม่ถูก ว่ามันจะเป็นประมุข ได้อย่างไร ? หมายความว่า ถ้าไม่มีจิตเข้มแข็งเป็นสมาธิแล้ว มันทำอะไรไม่สำเร็จ ฉะนั้น คนจะต้องมีสมาธิตามหลักการตามวิธีการของสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ ซึ่งมีรายละเอียดมากมายอยู่ในเรื่องของสมาธิแล้ว มีสมาธิเป็นประมุข เป็นหัวหน้า เป็นประมุข เราจะต้องมีสมาธิเป็นประมุข พรหมจรรย์จึงจะดำเนินไป ดำเนินไปแต่ต้นจนตลอด.

สมาธิเป็นประมุข แล้วก็สติปัญญา มีสติเป็นอธิบดี. ไปดูเอาเองว่าประมุขกับอธิบดีต่างกันอย่างไร ? ให้มีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ สมาธินั้นแหละเป็นประมุข แข็งเถือก ควบคุมไปได้ และมีสติเป็นอธิบดี เป็นตัวอธิบดี บัญชาการ ดำเนินงาน บัญชาการไปในฐานะที่บุคคลที่เรียกกันว่าอธิบดี.

ทีนี้ก็มาถึงสิ่งที่เรียกว่าปัญญา มีปัญญา มีความรอบรู้ รู้ทุกสิ่งในสิ่งที่ที่ควรรู้. เราจะไม่ได้ถือว่าต้องรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ขอให้อ่านทุกสิ่ง

เท่าที่มันควรจะรู้ แล้วก็รู้อย่างสำเร็จประโยชน์ อย่างให้ใช้เป็นประโยชน์ได้นี้เรียกว่าปัญญา ปัญญาดีตรา ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด.

ขอให้มองเห็นด้วยตนเองว่าไม่มีปัญญามันก็ทำอะไรไม่ได้, ปัญญาเป็นเหตุให้ทำได้ ให้ดำเนินไปได้ จนกว่าจะประสบความสำเร็จ. ปัญญา ปัญญาเป็นรัตนะของตน ตามพระบาลีว่า ปัญญา ปัญญานี้เป็นแก้วของคน ปัญญาเป็นดวงแก้วของคน, นี่ปัญญาจึงเป็นสิ่งสูงสุด สติเป็นอธิบดีก็เป็นไปได้ แต่ว่ามันจะสูงสุดเทียบขาดแหลมคมอะไรอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่าปัญญา.

เมื่อปัญญาเป็นไปได้ตามความประสงค์ ตามต้องการแล้ว มันก็มีผลคือวิมุตติเป็นแก่นสาร วิมุตติสารา มีความหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นแก่นสาร, สาระแปลว่าแก่นสาร วิมุตติแปลว่าหลุดพ้น หลุดพ้นจากอะไร? ก็หลุดพ้นจากความทุกข์ แต่ถ้าพูดกันอย่างธรรมดา ๆ ไม่ใช่ภาษาธรรมะวัดวา ก็ว่า หลุดพ้นจากปัญหา. วิมุตติสารา หลุดพ้นจากปัญหา ปัญหาทุกอย่างทุกประการ ทำให้มันวิมุตติไปได้ มันก็มีวิมุตติเป็นแก่นสาร, ปัญหาที่ว่า question คือคำถามก็ดี, ปัญหาที่เรียกว่า problem คือความยุ่งยากลำบาก นานาประการก็ดี อันนี้เป็นปัญหาทั้งนั้น มันก็มีความหลุดพ้นจากปัญหา, หลุดพ้นจากปัญหา ทั้งที่เป็นคำถามหรือความยุ่งยาก หลุดพ้นทั้ง question หลุดพ้นทั้ง problem.

นี่พรหมจรรย์ให้ผลเป็นวิมุตติ ความหลุดพ้นเป็นสาระเป็นแก่นสาร; สิ่งทุกสิ่งมันแก่น มันมีแก่น มีเพลลา มีแกน มันมีสาระเป็นตัวสาระที่ทุกคนจะต้องมี ต้องได้ ต้องถึง มันจึงจะได้รับผล พรหมจรรย์ก็มีวิมุตติหลุดพ้นจากปัญหาทั้งปวง จากความทุกข์ทั้งปวง เป็นสาระ

แล้วในที่สุดก็ อมโตะคธา หยั่งดิ่งลงไปสู่อมตะธรรม; มีวิมุตติ

เป็นแก่นสารแล้ว หยั่งดังไปสู่สุด ๆ สิ่งสุดโต่ง สิ่งกันขึง สุดหมด เป็นอมตธรรม เป็นตัวความไม่ตาย เป็นความไม่ตาย.

นี่เรื่องก็จบ จบที่นิพพานปริโยสานา มีพระนิพพานเป็น ปริโยสานะ พระนิพพานเป็นปริโยสาน เป็นสิ่งสุดท้าย.

ต้องมีสันทิฏฐิโก : เห็นเอง รู้แจ้ง ประจักษ์เองในทุกลำดับ

ใจความสำคัญมันมีอยู่ว่าแต่ละคน ๆ ไม่เห็น ไม่เห็นตัว สิ่งที่เรียกว่าพรหมจรรย์, ไม่เห็นลำดับของพรหมจรรย์, ไม่เห็นการทำงานของพรหมจรรย์ นี่เรียกว่ามันไม่มีสันทิฏฐิโก ไม่มีสันทิฏฐิโก เห็นไม่ได้ด้วยตนเอง ได้แต่ท่องจำเป็นนกแก้วนกขุนทอง แล้วก็ลืม, บางทีก็ไม่สนใจ ฟังเสียงอะไรก็ไม่รู้เรื่องเป็นเหมือนกับ แรด ที่ฟังอะไรไม่เข้าใจ.

ถ้ามันมีพรหมจรรย์ เป็นพรหมจรรย์ แล้วมันจะต้องมี สันทิฏฐิโก เห็นเอง รู้แจ้งเอง ประจักษ์เอง. ดังนั้นจึงขอยกเอา สันทิฏฐิโก เป็นหลักใหญ่กว่าเห็นด้วยตนเองว่า แหม! นี้ โลกนี้ iverse นี้ อะไร ๆ ทั้งหลายนี้ มีความพอใจเป็นมูลเหตุ. ใครบ้างล่ะที่ไม่มีฉันทะ? ชีวิตไหนที่ไม่มีฉันทะ? คนไหน ๆ ที่ไม่มีฉันทะ? มันจะต้องมีฉันทะ คือความพอใจในอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ อยู่เสมอ ทั้งคนทั้งสัตว์ แม้แต่ต้นไม้ต้นไม้ไถ่ นี้ มันยังมีความพอใจ ต้นไม้ไถ่ยังพอใจที่จะได้รับน้ำให้รดน้ำ; มีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะคือ ความพอใจเป็นมูล.

จงเห็นประจักษ์เสียแต่เดี๋ยวนี้ว่า ชีวิตทั้งหลายทั้งปวง ธรรมะทั้งหลายทั้งปวง ระบบแห่งธรรมะทั้งหลายทั้งปวงนี้ มีฉันทะเป็นมูล เหตุ เรียกว่า ฉันทมูลกา.

แล้วก็เห็นต่อไปว่า มนสิการสัมภวา เห็นชัดแจ้งด้วยตนเอง ว่า มีการกระทำไว้ในใจเป็นแดนเกิด. มันต้องมีการกระทำ ทำไว้ในใจ มันมีฉันทะ มีความพอใจอะไรก็ตามใจ แล้วมันต้องมีการกระทำอยู่ในใจ กระทำไว้ในใจ มันจึงจะเป็นตัวพรหมจรรย์ขึ้นมาตามลำดับ. มนสิการ แปลว่า กระทำไว้ในใจโดยถูกต้อง โดยแยบคาย; คำว่า ใจ ใคร ๆ ก็รู้จัก แล้วรู้จักไปถึงว่า ทำไว้ในใจ ทำอยู่ในใจ มีอยู่ในใจ รู้สึกอยู่ในใจ. ต้องมีปรากฏการณ์อย่างนี้จึงจะเรียกว่าพรหมจรรย์นี้ก้าวไปขั้นหนึ่งแล้ว ในลักษณะที่มนสิการสัมภวา มีการกระทำไว้ในใจ; ถ้าไม่มีการกระทำไว้ในใจ ก็เลวหมด เลวหมด ไม่ต้องทำ อะไรกัน ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร.

เมื่อมีการกระทำอยู่ในใจ ก็ให้รู้ไว้เถอะว่า ใจนะมันเป็นสิ่งที่ทำความรู้สึก มีความรู้สึกอยู่ในใจ เพราะฉะนั้น มันต้องมีการกระทบ อยู่ในใจ กระทั่งอยู่ในใจ รู้สึกอยู่ในใจ เรียกว่า *ผัสสะ* *ผัสสะ*. ตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กายผิวหนังกระทบโผฏฐัพพะ ใจ มโนกระทบอัมมารมณเฑ มีการกระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, มีการกระทบกัน อยู่โดยธรรมชาติ โดยอัตโนมัติ; *เมื่อไม่มีผัสสะมันก็เท่ากับตายแล้ว.*

ใครไม่มีผัสสะบ้าง ? ไม่มีการกระทบอยู่ในใจบ้าง? มีการกระทบเหล่านี้อยู่ในใจ มันจึงไม่ตาย, นี่มีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด แล้วใครมันไม่มีผัสสะ ? คนคนไหนไม่มีผัสสะ ? ทั้งคนทั้งสัตว์ ทั้งต้นไม้ ต้นไม้ มันก็ล้วนแต่มีผัสสะมีรู้สึกกระทบ; มันมีระบบประสาท ซึ่งเป็นเหตุให้รู้สึกในการกระทบ มันจึงมีผัสสะ มีผัสสะด้วยกันทั้งนั้น.

พอมีผัสสะแล้ว มันก็มีความรู้สึกทางผัสสะที่เรียกว่า เวทนา เวทนาความรู้สึกทางผัสสะมีความรู้สึกทางระบบประสาทระบบประสาทเป็นเหตุให้รู้สิ่งหนึ่ง เรียกว่าเวทนา เวทนา. พุดกันธรรมดา

ง่ายก็คือความรู้สึกทางระบบประสาทนั้นแหละ เรียกว่าเวทนาเวทนา เป็นภาษาไทย ๆ ไม่ใช่ภาษาฝรั่งมังค่า ไม่ใช่ภาษาบาลีอะไรก็เรียกว่าเวทนา เวทนา.

เวทนามันก็เป็นที่รวมหมดแห่งทุกสิ่ง เพราะว่าทุกสิ่งมัน ต้องไปรู้สึกอยู่ที่เวทนา; ถ้าไม่มีเวทนาจึงไม่มีความหมาย ก็เป็น โมฆะเป็นหมันไปหมด ไม่มีอะไร มันมีเวทนาเป็นจุดที่รู้สึก. แม้เพียง จุดเดียว มันก็มีค่า มีความหมายว่าเวทนาคืออะไร ? เวทนาอะไร ? รักอะไร ? ชอบอะไร ? กินอะไร ? อร่อยอะไร ? มีเวทนาเป็นที่รวม หมดของความรู้สึกทางระบบจิต ระบบประสาท แล้วระบบประสาท มันก็คือระบบจิตนั่นเอง. มันมีระบบประสาทมันก็คือระบบจิต มันก็ มีความรู้สึกที่ระบบประสาท ในที่นี้ใช้คำว่า *เวทนาสโมสรรณา*, นี้ พุดเป็นธรรมลีลา ลีลาแห่งธรรมะ พุดให้มันไพเราะ มันมีเวทนา เป็นสโมสรร; คนแต่ละคน ๆ ชอบไปประชุมกันที่สมาคม ที่สโมสร หา ความสนุกสนานสะดวกสบาย ความรู้สึกทางจิตมีเวทนาเป็นสโมสร สัตว์ทั้งหลายที่มีชีวิต จะโง่ จะฉลาด จะอะไรก็ตามเถอะ มันก็มีเวทนา เป็นที่รวมแห่งความรู้สึก มีเวทนาเป็นสโมสร.

อ้าว ที่นี้มันก็มาถึงตัวสำคัญแล้วว่า *สมาธิปมุข* ถ้าไม่มีสิ่ง ที่เรียกว่าสมาธิ มันไม่เจาะลึก สมาธิแปลว่า สิ่งที่เจาะลึกเหมือนกับ ว่าแหลมแทงลงไปยกขึ้นมาให้ได้ตัว ฉมวกหรือชนกปักแทงปลาลงไป ถูกปลา ยกขึ้นมาได้ตัว; นี้เรียกว่าสมาธิเป็นผล ของสมาธิ บักลงไป ยกขึ้นมาได้ตัว. ใครไม่มีสมาธิ ก็ไม่สำเร็จ ประโยชน์ในการที่จะยก อะไรขึ้นมาให้ได้ผลตามที่ตนปรารถนา. ขอให้สมาธิแท้จริงเป็นสมาธิ ที่สำเร็จประโยชน์ ยกขึ้นมาได้รับสิ่งที่ ตนปรารถนา, นี้ สมาธิเป็น ประมุขแห่งความสำเร็จ.

คนทั้งหลายในโลก เรียกว่าโลกกันดีกว่า คนทั้งหลายในโลกนี้ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ หรือไม่มีเพียงพอ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิเลย แม้มีก็มีไม่เพียงพอ มันจึงไม่ประสบความสำเร็จในข้อนี้ คือมันทำอะไรก็ไม่ได้, คิดอะไรก็ไม่ได้ รู้อะไรก็ไม่ได้ เพราะมันไม่มีสมาธิที่เพียงพอ.

ขอให้ทุกคนพยายามฝึกฝนเรื่องของสมาธิ ให้แคล่วคล่องว่องไว ให้ถึงที่สุดไว้ แล้วมันจะมีลักษณะเหมือนประมุข ประมุขตัวมันเจาะแทงลึกลงไป *ปัญญาถ้าไม่มีสมาธิ มันก็ไม่เจาะแทงทะลุลึกลงไปได้.*

มีสมาธิแล้ว มันก็ต้องมีผู้คุม ผู้ควบคุม ผู้รักษา ผู้ให้ที่ปรึกษาก็ได้ คือสติ. *สติปิเตยยา* มีสติ มีสติมีสัมปชัญญะ, มีสติเป็นอธิบดี เป็นผู้ควบคุมให้มันเป็นไปตามเรื่องราวที่ถูกต้อง แล้วให้มันเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถ้ามันมีสติ มันทั้งถูกต้องและรวดเร็ว ถูกต้องและรวดเร็ว มันต้องทั้งถูกต้องและรวดเร็ว.

เมื่อมีสติสมบูรณ์แล้ว มันก็มีปัญญา ปัญญารอบตัว รู้รอบรอบรู้อยู่ด้วยอำนาจของสมาธิและสตินั้น นี้เรียกว่ามีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด *ปัญญาตตรา.*

แล้วก็มาถึงระดับที่เรียกว่า *วิมุตตिसารา* มีวิมุตติหลุดพ้นเป็นแก่นสาร หลุดพ้นจากปัญหา. อาตมาขอใช้คำว่า หลุดพ้นจากปัญหาตามธรรมดาในภาษาธรรมะก็ใช้ว่า หลุดพ้นจากทุกข์ หลุดพ้นจากความทุกข์; เราจะขอรวบรวมไว้ที่คำว่าปัญหา เพราะว่าตัวปัญหามันก็คือความทุกข์ ปัญหามันมีมากมาย. แม้ว่าบางคนก็ไม่อยากจะพ้นทุกข์ก็มี มันก็ยังมีความทุกข์, มันโง่ มันไม่อยากจะพ้นทุกข์ มันไม่ต้องการจะวิมุตตติก็มี มันก็ยังมีความทุกข์เรื่อยไป. ฉะนั้นขอใช้คำว่า หลุดพ้นจากปัญหาทั้งหลายทั้งปวง ทั้งที่ไม่น่าปรารถนาทั้งที่ปรารถนา

ทั้งที่สวยสดงามและน่าเกลียดน่าชังอะไรก็ขอให้มีความหลุดพ้นนี้เป็นแก่นสาร เป็นสาระ เป็นแก่นสาร; ให้ชีวิตนี้มีสาระอยู่ที่ความหลุดพ้นจากปัญหาให้ชีวิตนี้เป็นสิ่งที่มีการหลุดพ้นจากปัญหา เป็นสาระ เป็นแก่นสาร.

วิมุตติหลุดพ้นนี้ก็หยั่งลงไปสู่อมตะ อมตะแปลว่าอมตธรรม อมตธรรมคือความไม่ตาย หยั่งลงไปสู่อมตะ *อมโตคธา* ก็แปลว่า ที่สุดของสิ่งที่มันจะหยั่งลงไปได้ ที่สุดของสิ่งที่มันจะหยั่งลงไปได้ มันไม่มีอะไรลึกไปกว่านั้นแล้ว ลึกถึงที่สุดแล้ว ก็เรียกว่าอมตะ คือลึกลงถึงความไม่ตาย *อมตะคือลึกลงถึงความไม่ตาย.*

อ้าว, ทีนี้ก็มาถึงคำว่า *นิพพานปริโยสานา* เรื่องมันจบ คือเรื่องมันจบที่นิพพาน นิพพานปริโยสานา; คำว่านิพพาน นิพพานนี้แปลว่าดับไม่เหลือ ตัวหนังสือแท้ ๆ แปลว่าดับไม่เหลือ. ก็ถามเอาเองว่า ดับไม่เหลือแห่งอะไร? ดับไม่เหลือแห่งความทุกข์ก็ได้ ดับไม่เหลือแห่งปัญหาก็ได้ ถ้าใช้คำว่าดับไม่เหลือแห่งปัญหา มันกว้างขวางดี ดับไม่เหลือแห่งปัญหา ไม่มีปัญหาเหลือ ไม่มี ความทุกข์เหลือ นี่มันอยู่ที่ความถูกต้องมันถึงที่สุด ถูกต้องถึงที่สุดอยู่ที่พระนิพพาน.

แผนภูมิทั้ง ๑๐ ข้อนี้ มันมีจุดตั้งต้นอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่า ความพอใจ. บางคนจะเห็นว่าเล็กน้อย เห็นว่าเล็กน้อย ความพอใจมีสาระอะไร แต่ขอให้ดูให้ดีเถอะว่า *ไอ้ความพอใจนั้นถ้าไม่เกิด ถ้าไม่เกิด ความพอใจแล้ว ก็ไม่มีจุดตั้งต้น, มันต้องมีการพอใจ มีจุดตั้งต้น มันจึงจะมีการกระทำ จุดตั้งต้นของการกระทำคือ ความพอใจ.*

ฉันทมูลกามีฉันทะเป็นมูลเหตุ, แล้วก็มิมนสิการ การกระทำไว้ในใจเป็นลำดับต่อมา, แล้วมีผัสสะกระทบกระทั่งอยู่โดยอัตโนมัติ

ในอายตนะเหล่านั้น นี้เรียกว่ามันมีผัสสะเป็นเหตุให้เกิด, แล้วมี
เวทนาเป็นความรู้สึก เวทนาเป็นความรู้สึก, และที่จะให้สำเร็จ
ประโยชน์เต็มที่แข็งแกร่ง ต้องมีสมาธิ มีสมาธิแล้วจะสำเร็จประโยชน์
เหมือนกับว่าจะแทงฉมวกได้ปลาขึ้นมา นี้ ต้องมีการแม่นยำ ทำได้
จริงจังสำเร็จประโยชน์ ที่เรียกว่าสมาธิ, แล้วก็มีสติเป็นเครื่องประดับ
ประคอง มีสติเป็นเครื่องประดับประคอง ให้การกระทำทั้งหลายเป็น
ไปอย่างถูกต้อง ถูกต้องและรวดเร็ว, แล้วก็มปัญญา มีสิ่งที่เรียกว่า
ปัญญาเข้ามาปรากฏเป็นสิ่งสูงสุด เป็นสิ่งสูงสุด เหนือกว่าสิ่งใด.

ใครลองไปหาดูที่ว่า อะไรมันจะสูงสุดกว่าปัญญา อะไรมันจะ
ให้เป็นเครื่องสำเร็จประโยชน์ ได้สะดวกสบาย สะดวกตายทุกสิ่ง
ทุกอย่างยิ่งไปกว่าปัญญา ? พอปัญญาเข้ามาแล้ว มีปัญญาจริง มี
ปัญญาพอ ถูกต้องเพียงพอแก่เหตุการณ์ทั้งหลายทั้งปวงแล้ว นี่มัน
ก็มีความสำเร็จประโยชน์ เป็นวิมุตติหลุดพ้นจากปัญหา วิมุตติ
หลุดพ้นจากปัญหา ไม่มีปัญหาใด ๆ เหลืออยู่, นั่นแหละเรียกได้ว่า
แทงดิ่งลงไปสู่สิ่งที่เรียกว่าอมตะ คือความไม่ตายแล้ว, ดิ่งสุดลงไป
ถึงอมตะ คือความไม่ตายแล้ว แล้วนั่นแหละคือพระนิพพาน เป็น
สิ่งสุดท้าย สิ่งสุดท้าย จุดจบของเรื่องทั้งหลายก็คือพระนิพพาน.

ผัสสสมุทฺถา มผัสสะเป็นสมุทฺถยจะตองสนใจกันพิเศษสักหน่อย

ประกอบอยู่ด้วยสิ่งที่จะตองรู้ ๑๐ อย่าง

นี่ก็จะดูกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก เดี่ยวนี้เรามาถึงคำว่าฉันทะ
มูลเหตุ แล้วมนสิการ กระทำไว้ในใจ แล้วก็มาถึงการบรรยาย ข้อที่
๓ ว่า ผัสสสมุทฺถา มผัสสะเป็นสมุทฺถย. จะตองสนใจกันพิเศษสัก
หน่อย คือ ในสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ ผัสสะนี้ มีเรื่องที่จะต้องอธิบายให้
ละเอียด เห็นแจ้ง รู้จักประจักษ์ชัดได้ด้วยตนเอง เวทนาเป็นผลของ

ผัสสะ. ในที่นี้เรามาถึงคำว่าผัสสะ ผัสสะ ผัสสสมุทฺธา มีผัสสะเป็นสมุทฺธย เป็นเหตุให้เกิด รู้จักผัสสะกันให้ดี ๆ.

ผัสสะ ผัสสะ นี้ประกอบอยู่ด้วยสิ่งที่ต้องรู้ ๑๐ อย่างด้วยเหมือนกัน คงจะไม่ทำความลำบาก ยุ่งยาก เหน็ดเหนื่อยอะไรให้นักก็ขอให้สนใจฟังสักหน่อย ถ้าจะรู้ธรรมะดี ให้สำเร็จประโยชน์ ให้มีนิพพานเป็นที่มุ่งหมายแล้ว ก็จะต้องรู้จักสิ่งทีเรียกว่า ผัสสะ.

ผัสสะนี้ต้องรู้จักไปตั้งแต่อายตนะภายในอายตนะภายนอก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ,

แล้วก็รู้จักว่ามันเกี่ยวข้องกับอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณ,

แล้วมันก็เกี่ยวข้องกันอยู่กับสิ่งที่เรียกว่าวิญญาณ เพราะว่าอายตนะภายในเช่นตาเป็นต้น มาเกี่ยวข้องกันกับอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น แล้วมันเกิดวิญญาณ เช่นตา มาถึงเข้ากับรูป มันก็เกิดวิญญาณทางตา คือการเห็นทางตา นี้เรียกว่าวิญญาณ.

ครั้นเมื่อมีวิญญาณแล้ว สามประการนั้นรวมกันมันเรียกว่า ผัสสะ คืออายตนะข้างใน อายตนะข้างนอกและวิญญาณมาถึงกันเข้าแล้ว มันก็เรียกว่าผัสสะ คือการทบทวน,

พอมีการกระทบตามเรื่องของผัสสะแล้ว มันก็มีสิ่งที่เรียกว่าเวทนา เวทนาเกิดเป็นความรู้สึกขึ้นมา,

พอมีเวทนาแล้วมันมีสัญญา คือรู้สึกตัวเป็นอะไร รู้สึกตัวเป็นอะไร เป็นรูปร่างขึ้นมา เรียกว่าสัญญา สัญญา,

พอมีสัญญาแล้วมันก็มีสัญญาเจตนา คือเจตนาที่จะทำตามสัญญานั้น;

อีกทีว่ามีเวทนา มีเวทนาแล้ว มันก็รู้กันได้ว่าเวทนาอะไร

เวทนาอะไร นี่เรียกว่าสัญญา สัญญา พอมีสัญญาแล้ว มันก็มีสัญญาเจตนา ต้องการที่จะทำไปตามสัญญานั้น เรียกว่าสัญญาเจตนา,

พอมีสัญญาเจตนา เจตนาที่จะทำไปตามอำนาจของสัญญาแล้ว ตอนนี่เรียกว่าตณหา ตณหา คือความอยากด้วยความไม่เขลาต่าง ๆ นานา เรียกว่ากามตณหา วิภวตณหา มันมีตณหา มีความอยากขึ้นมา ตามอำนาจของสัญญาเจตนา,

ครั้นมีตณหาแล้ว ก็เกิดวิตก นึกคิดไปตามตณหา ตณหา มันอยากอะไร มันต้องการอะไร มันก็วิตก ๆ ๆ วิตกไปตามตณหา นั้น,

เมื่อวิตก ๆ วิตกแล้ว มันก็มีวิचार คือพิจารณา พิจารณาไป โดยแยกคาย นี้เรียกว่าวิचार วิचार วิตกมันเป็นเพียงคิด เป็น จุดเดียว วิचारคือแพร่กระจายออกไป เป็นความรู้สึกอันกว้างขวาง.

นี่ สิ่งที่เรียกว่าผัสสะ ผัสสะ นี้มันมีความหมายอย่างนี้ มันต้องรู้จัก, รู้จักอะไรของมัน, รู้จักมันตั้ง ๑๐ แ่ง ในแ่งมุม ๑๐ แ่ง นี่ถ้าเข้าใจได้ ถ้าทนได้ ก็จะมีประโยชน์สูงสุด เรียกว่ามีความรู้เรื่องผัสสะ มีความรู้เรื่องผัสสะ.

ขออย่าอีกที่ว่า อายตนะภายใน เช่นตาเป็นต้น, อายตนะภายนอก เช่นรูปเป็นต้น, พอมาถึงกันเข้าก็เรียกว่าวิญญาณ คือการรู้แจ้งทางตาเป็นต้น, พอ ๓ อย่างนี้ อายตนะข้างใน อายตนะข้างนอก และวิญญาณ ๓ อย่างนี้มากระทบกันเข้าแล้วก็เรียกว่าผัสสะ ผัสสะคือการกระทบ, เมื่อมีการกระทบแล้วต้องมีความรู้สึก เรียกว่าเวทนา, พอเวทนาเกิดขึ้นแล้วมันมีสัญญา รู้จัก รู้ไปตามอำนาจของเวทนาว่าเป็นอะไร มันมีเวทนาอย่างไร มีความรู้สึกขึ้นมาอย่างไร ใจสัญญา สัญญานี้เขามักจะเรียกกันว่าความจำ ความจำ

ที่จริงมันมากกว่าความจำ คือมันรู้ มันรู้ถึงกับยึดถือเอา เอามารับรู้ รับรู้ เรียกว่าสัญญา, พอมีสัญญาแล้วมันก็มีสัญญาเจตนา คือเจตนาที่จะทำไปตามการรับรู้, ครั้นมีเจตนาอย่างนี้แล้วก็เรียกว่า ตัณหา ตัณหาคือความอยาก, ครั้นมีความอยากแล้วก็มีวิตก คิดนึกไปตามความอยาก, แล้วก็มีการใคร่ครวญ ใคร่ครวญไปให้ได้ผลตามนั้นเต็มทีเรียกว่าพิจารณา.

จะมากไปไหม นี่ผัสสะเรื่องเดียวมันมีอย่างนี้ ผัสสะอย่างเดียวมันมีเรื่องอย่างนี้ ถ้าสนใจธรรมะ มันก็เว้นไม่ได้ มันขาดไม่ได้ที่จะต้องมีความรู้เรื่องผัสสะ แล้วก็ในลักษณะ ๑๐ ประการ ก็เรียกว่า สิ่งที่มีมนุษย์จำเป็นจะต้องรู้.

แล้วอันนี้มันเป็นสิ่งที่ท่านกล่าวไว้ในพระคัมภีร์ในพระบาลีอย่างประหลาดที่สุดแหละว่า มันเป็นปิยรูป สาทรูป มันเป็นที่น่ารัก น่าพอใจ น่ารักน่ายินดี น่ารักน่าพอใจ. ๑๐ อย่างที่ว่าเป็นคือ *อายตนะภายใน* *อายตนะภายนอก* แล้ว *วิญญาณ* แล้ว *ผัสสะ* แล้วก็ *เวทนา* แล้วก็ *สัญญา* *สัญญาเจตนา* *ตัณหา* *วิตก* *พิจารณา* ๑๐ อย่างนี้ กลายเป็นสิ่งที่น่ารักน่าพอใจ สนใจรักใคร่อยู่ที่สิ่ง ๑๐ สิ่งนี้ สิ่งทั้ง ๑๐ นี้เลย ทำให้เรียกกันชื่อใหม่ว่า *ปิยรูป* *รูปที่น่ารัก*, *สาทรูป* *รูปที่น่าพอใจ*. จำไม่ได้ก็จำไม่ได้ ถ้าไม่เข้าใจ มันก็คงจะ ไม่มีประโยชน์อะไร อาตมาก็ต้องพูดไปตามที่ว่า ความจริงที่มันมีอยู่อย่างไร สำหรับสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ.

ผัสสะตัวเดียวนี้ เป็นยักษ์ที่ร้ายกาจ เป็นมารที่เลวร้าย

น่าเกลียด น่าชัง

เออละ, เขาเป็นมา ผัสสะ คำเดียวเท่านั้นแหละ ขอให้รู้ว่ามันทั่วทั้งจักรวาล ทั้งจักรวาลพรหมจรรย์นี้โลกไหนก็ตาม โลก

พระจันทร์ โลกไหน รวมหมดทุก ๆ โลกนะ มันมารวมอยู่ที่ผัสสะ เพราะมีผัสสะ มันจึงรู้จักทุกสิ่งๆ ในสากลจักรวาล ผัสสะคำเดียว ผัสสะคำเดียว มีคำเพียงคำเดียวที่ทำให้เกิดออกมาเป็น ๑๐ คำ ว่า อายตนะภายใน อายตนะภายนอก วิญญาณ ผัสสะ เวทนา สัญญา สัญญาเจตนา ตัณหา วิตก วิจાર.

ไอ้ยักษ์ตัวนี้ตัวเดียวเท่านั้นแหละ คือผัสสะตัวเดียวเท่านั้นแหละ เรียกว่าเป็นยักษ์ที่ร้ายกาจตัวหนึ่ง มันทำให้ออกไปทั่วทั้งจักรวาล เป็นปิยรูปสาตรูปเต็มไปทั้งจักรวาล; ดิ่งหัวยักษ์ตัวนี้ออกมาฆ่าเสียให้ตาย ดิ่งหัวมันออกมา ทำเสียให้มันหมดพิษหมดอันตราย.

นี่ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะคำเดียว, ผัสสะคำเดียว รู้ก็ได้ ไม่รู้ก็ได้ รู้ก็ตามใจ ไม่รู้ก็ตามใจ, ไม่รู้ก็ไม่มีความประโยชน์อะไร แต่เดี๋ยวนี้ต้องการให้รู้ว่าสำคัญที่สุดอยู่ตรงสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ คือการกระทบของอายตนะภายใน ของอายตนะภายนอก ของวิญญาณ ของผัสสะ ของเวทนา ของสัญญา ของสัญญาเจตนา ของตัณหา ของวิตก วิจાર.

อาตมาอยากจะพูดซ้ำ ๆ ซาก ๆ ไม่กลัวใครเบื่อว่า จงรู้จัก ไอ้ปิยรูป สาตรูป ของน่ารัก น่าพอใจ ของสิ่งที่เรียกว่ากิเลสนี้กัน ให้ทั่วถึง ผัสสะ ผัสสะนี้เป็นมาร เป็นมาร. เมื่อมีผัสสะแล้ว มันก็มีการกระทำให้เกิดเวทนา แล้วก็หลงใหลอยู่ในเวทนา เป็นตัณหา เป็นมาร ผัสสะตัวเดียวเป็นมาร. มนุษย์ก็ดี เทวดาก็ดี มารก็ดี พรหมก็ดี คือว่าสัตว์ทุกชนิดตั้งแต่เบื้องต่ำจนถึงสูงที่สุด มันมีมาร อยู่ตัวเดียวคือผัสสะ ผัสสะ.

พูดให้สำเร็จประโยชน์ง่าย ๆ อย่างคนที่ไม่อยากจะรู้อะไรว่า ถ้าไม่มีผัสสะแล้วไม่มีมารหรอก ถ้าไม่มีการกระทบแล้วรู้สึกทาง

ระบบประสาทแล้วไม่มีมาร ไม่มีมารตัวไหนเกิดขึ้นมาได้ ถ้ามันไม่มี การกระทบแล้วรู้สึกทางระบบประสาท.

เดี๋ยวนี้มันมีการกระทบแล้วมันมีความรู้สึกทางระบบประสาทที่เรียกว่า กระทบอารมณ์แล้วเกิดตื่นหาขึ้นมาตามระบบประสาท จะเรียกมันว่า กาม ทุกอย่างมันเป็นกาม เพราะมันเป็นความต้องการของความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท, ที่เรียกว่าเซ็กซ์ เซ็กซ์ทั้งหลาย คือความรู้สึกของความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท ทุกชนิด, นี่มันเรียกว่าเป็นเซ็กซ์ ถ้าไม่มีสิ่งที่เรียกว่าผัสสะแล้ว มันก็ไม่มี ความเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท ในเมืองเวทดาาก็ไม่มี ในเมือง ไหนก็ไม่มี แต่เดี๋ยวนี้มันมีความรู้สึกที่กระทบแล้วเอร็ดอร่อยทาง ระบบประสาท มันก็เลยเป็นเรื่องใหญ่โตมโหฬาร.

อยากจะให้เข้าใจคำว่า มาร มาร มาร คำว่ามารนั้น เป็น สิ่งที่เลวร้ายน่าเกลียดน่าชัง แต่ว่าเป็นสิ่งที่หลอกลวงที่สุด สวยงามที่สุด น่ารักที่สุด น่าพอใจที่สุด ใจตัวมารนั้นแหละคือการ กระทบแล้วเกิดความรู้สึกเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท ขออย่าคำพูดที่มัน โสภโศกคำนี้ว่า มันมีการกระทบ แล้วรู้สึกเอร็ดอร่อยทางระบบ ประสาท จะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ อะไร ก็ตามกระทบแล้วรู้สึกเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท สิ่งนี้เป็นตัวมาร สวยที่สุด ดึงดูดที่สุด เป็นมารอย่างเดียวกับเท่านั้นแหละ; แม้พวกเวทดา ก็มีการกระทบทางระบบประสาทแล้วเอร็ดอร่อย ก็เรียกว่ามาร, มนุษย์ก็มี, สัตว์เดรัจฉานก็มี มีการกระทบ รู้สึกเอร็ดอร่อยทางระบบ ประสาท.

ก็ดูซิ ยิวชนของเรา เด็กหญิงเด็กชาย คนหนุ่มคนสาวมันหลง ใหลอยู่แต่ในสิ่งนี้เพียงสิ่งเดียว สิ่งนี้เพียงสิ่งเดียว สิ่งนี้เพียงสิ่งเดียว คือกระทบผัสสะเข้าแล้วรู้สึกเอร็ดอร่อยทางระบบประสาท ซึ่งมันจะ

เกิดความรู้สึกต่อไปหลาย ๆ อย่าง หลาย ๆ แขนง อันนี้เรียกว่ามาร เพราะว่ามันทำให้ตาย มันทำให้โง่, มันทำให้ตาย, มันทำให้เป็นทุกข์ เรียกว่ามาร, เทวดาก็เป็นมาร เพราะมันทำให้ยึดมั่นถือมั่น แล้วก็หลงติดจนเกิดความทุกข์, พรหมโลกก็เป็นมาร เพราะมันหลงติดยึดมั่นถือมั่นในตัวในตนก็เกิดความทุกข์.

คำว่ามาร มาร มารนั้นนะ อย่าไปเข้าใจว่าน่ากลัวเขี้ยวขวาว ไอ้สิ่งที่เรียกว่ามาร มารในที่นี้ ในภาษาธรรมะแท้ ๆ นี้หมายถึงสิ่งที่น่ารักที่สุด. มารแปลว่าสิ่งที่จะทำให้ตาย แต่มันกลายเป็นน่ารักที่สุด เพราะไม่ว่ามารตัวไหน มันทำให้เกิดความยึดมั่นถือมั่นด้วย ตัณหา ด้วยอุปาทาน ยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาอุปาทานทั้งนั้น ฉะนั้น สิ่งใดทำให้เกิดความรู้สึกเอิร์ดอ่อยทางระบบประสาทแล้วพอใจ สิ่งนั้นเรียกว่ามารหมด จะเป็นหญิง เป็นชาย จะสวยไม่สวยอะไรก็ตามเรียกว่ามารหมด เพราะมันทำให้ตาย, เพราะมันทำให้เป็นทุกข์, เพราะมันทำให้ติดอยู่ในปัญหา; เรียกอีกอย่างว่า สิ่งที่น่ารักน่าพอใจ เป็นบาลีเรียกว่า ปิยรูป สาดรูป.

ตัณหา อุปาทานมันเกิดขึ้นมาแล้ว แล้วก็มีการกระทำกรรม มีการได้รับผลของกรรม เกิดกันไม่รู้ที่สิ้นสุด เกิดกันไม่มีที่สิ้นสุด มันซ่อนอยู่อย่างลึกซึ้งที่นี้ คือสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ. ในชีวิตทั้งหลาย มันมีสิ่งหนึ่งที่ซ่อนอยู่ ที่เรียกว่า ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ, แล้วก็ เป็นมารโดยไม่ต้องมีปัญหอะไร เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่น่ารัก น่าพอใจ, ให้เกิดความหลงใหล ตัณหา อุปาทาน มีความอยาก, มีความยึดมั่นถือมั่น มันซ่อนอยู่อย่างลึกซึ้งที่สุดของสิ่งที่เรียกว่า ผัสสะ คือธรรมชาติที่จะบรรยายในวันนี้ว่าผัสสะ ผัสสะ.

ผัสสะอยู่ที่ตรงไหน ? หาให้พบ ให้เห็นได้ด้วยตนเอง

ผัสสะอยู่ที่ตรงไหน? คุณหาให้พบ หาให้พบ ให้เห็นได้ด้วยตนเอง, สันติภูริโก เห็นได้ด้วยตนเอง. ผัสสมันอยู่ที่ตรงไหน? มันอยู่ทั่วไปหมด เช่นเดียวกับผลเกิดขึ้นเป็นเวทนา มันอยู่ทั่วไปหมด ไม่ว่าในสัตว์ตัวไหน ในคนคนไหน ในสัตว์ตัวไหน ในต้นไม้ ต้นไม้ต้นไหนก็มีผัสสะ กระทบแล้วรู้สึก กระทบแล้วรู้สึก กระทบแล้วรู้สึกไปตามสิ่งที่มากระทบ เพราะฉะนั้นมันจึงเกิดความเอ็ดอ่อยในทางอายตนะ เรียกว่ากามขึ้นมา หรือเรียกว่าเช็กส์ขึ้นมา. เมื่อมาเกิดความเอ็ดอ่อย รู้สึกเป็นความเอ็ดอ่อยทางผัสสะ หรือจะเรียกว่าทางอากาศพพ อวัยวะแห่งผัสสะ มันก็เรียกว่ากาม เรียกว่า กามหรือเช็กส์.

ความเอ็ดอ่อยนี้เกิดขึ้นได้ แม้ที่เห็นกันว่า โอ๊ย! ไม่มี ความสำคัญ ไม่มีความหมายอะไร; เช่นสุนัขตัวนี้มันเดินมาเปียด อายตมา เจียดอายตมาด้วยความตั้งใจนี้ มันได้รับความเอ็ดอ่อยทางระบบประสาท มันก็เป็นเช็กส์เหมือนกัน แม้แต่เพียงว่าสุนัขมันเดินเปียดเรา, หรือว่าสุนัขมันยื้อแย่งผ้าซีรี้วกัน สุนัขแต่ละตัวยื้อผ้าซีรี้วกันไปคนละทิศละทาง ได้รับความพอใจเอ็ดอ่อยในการยื้อแย่งนั้น อันนั้นก็เป็นเช็กส์เหมือนกัน เป็นกามเหมือนกัน, เดินลุยทรายให้ออ่อย, ว่ายนํ้ากระพุ่มนํ้าให้ออ่อย, แม้แต่ว่าจะถ่ายอุจจาระให้ออ่อย ถ่ายปัสสาวะให้อเอ็ดอ่อยแก่อวัยวะเครื่องถ่าย มันก็เรียกว่าเช็กส์ว่า กามารมณ์เหมือนกัน, นี่มันก็คือผัสสะ.

ผัสสะ ผัสสะค่าเดียว ผัสสะค่าเดียว ซึ่งเป็นเหตุให้เกิด ความเอ็ดอ่อยทางระบบประสาท นั่นนะมันมีอิทธิพลเท่าไร? มีอิทธิพลอย่างไร? ฉะนั้นมนุษย์ครอบงำกามารมณ์ไม่ได้ เอาชนะสิ่งที่เรียกว่าเช็กส์ไม่ได้, ก็คือเอาชนะความรู้สึกทางระบบประสาทไม่ได้ มันจึงต้องเป็นทุกข์ มันซ่อนอยู่อย่างลึกลับ ใต้ตัวผัสสะนี้, จะต้อง

เรียกว่ามันซ่อน มันซ่อนอยู่อย่างลึกลับยิ่งกว่าผี ซ่อนอยู่ในระบบประสาทของคนทั่ว ๆ ไป โดยไม่ต้องรู้อะไร ระบบประสาทมี แล้วมันก็มีความรู้สึกทางระบบประสาท มันก็มีความเอ็ดออร์อยทางระบบประสาท

ผู้หญิงโบราณ คุณยายเอาชีฝั่งสีปาก มาสีปากอยู่เรื่อย สีปากอยู่เรื่อย ด้วยความเอ็ดออร์อย นี่ก็เรียกว่าผัสสะอย่างยิ่ง ผัสสะอย่างยิ่ง คือเป็นกามด้วยเหมือนกัน แม้แต่เอาชีฝั่งสีปากมาถูปากให้เอ็ดออร์อย. นี่ไม่ต้องไปพูดถึงว่า ใจมันจะไปกินเหล่าเมายาให้อร่อย, บริโภคเพศตรงกันข้ามกันให้อร่อย มันก็ไม่ต้องถึงอย่างนั้น แม้แต่เพียงสุนัขย้อผ้ารั้วกัน มันก็เป็นความรู้สึกเอ็ดออร์อย ตามสิ่งที่เรียกว่า เซ็กซ์ หรือกาม หรือเพศ.

๒๓๔ |
เอาตมาจะขอยกตัวอย่างตัวเอง ว่าเมื่อเด็ก ๆ ชอบไปเดินลุยไปไม้แห้ง ๆ ไปไม้แห้ง ๆ ที่ฤดูแล้งมันหล่นทับกันมากองท่วมเขานะ ลุยไปไม้แห้ง ๆ เหล่านั้น ซึ่งมีเต็มไปทั้งป่า แล้วรู้สึกพอใจ รู้สึกพอใจ รู้สึกสนุกสนาน แล้วใครบ้างคิดว่านี่คือเซ็กซ์ เซ็กซ์หรือกามารมณ์ ? อันนี้ก็เป็นเซ็กซ์และเป็นกามารมณ์ แม้จะเดินไปลุยไปไม้แห้งให้อร่อย ถ้ามันเป็นความรู้สึกเอ็ดออร์อยแก่ระบบประสาทแล้ว มันก็เป็นเซ็กซ์ทั้งนั้นแหละ. ใจหนุ่มล่ำมควาย มันตอกหลักล่ำมควาย เอาไม้ค้อนหรือค้อนตอกหลักล่ำมควายอย่างเอ็ดออร์อยมือ มันก็เอ็ดออร์อยแก่ความรู้สึก มันก็เป็นเซ็กซ์เหมือนกัน ในการที่มันตอกหลักล่ำมควาย.

สิ่งใดที่กระทำไป แล้วเกิดความรู้สึกเอ็ดออร์อยทางระบบประสาท ก็เรียกว่าผัสสะ ผัสสะ เป็นผลของผัสสะ เป็นตัวผัสสะ มีผลเป็นเวทนา, นี่มันซ่อนอยู่อย่างลึกลับที่นี้ ต้องใช้คำว่าใจผัสสะดีกว่า, ใช้คำให้มันสมน้ำหน้ามันว่า ใจผัสสะ ใจผัสสะ ตัวการร้าย ตัวเลวร้ายที่สุดคือใจผัสสะ.

ไอ้ผัสสะคือสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท ระบบประสาทของสิ่งที่มีชีวิตนั้นนะ จะมนุษย์หรือคนหรือสัตว์ อะไรก็ตาม สิ่งที่มีมันมีชีวิต ถ้ามันเกิดความรู้สึกเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท แล้วมันก็เป็นกามทั้งนั้น เป็นเซ็กซ์ทั้งนั้น ไม่ต้องพูดถึงเรื่องเพศ ซึ่งมันถึงที่สุด เรื่องทางเพศมันถึงที่สุด, หรือแม้แต่มันจะลُبขุนหรีให้เอร็ดอรร้อย มันก็อย่างเดียวกัน, จะกินเหล้าเมายาให้เอร็ดอรร้อย มันก็เป็นเรื่องให้เกิดความรู้สึกเอร็ดอรร้อยทางระบบประสาท แก่ระบบประสาท. ถ้ามันมีความหมายอย่างนี้มีใจความสั้น ๆ จำกัดเพียงว่า ให้เกิดความเอร็ดอรร้อยแก่ระบบประสาทแล้ว มันเป็นเซ็กซ์ เป็นกามารมณ์ หรือเรียกเป็นภาษาธรรมว่า ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ.

ผัสสะไม่ว่าชนิดไหน เกิดขึ้นมาแล้วก็ต้องมีเวทนา มีความรู้สึกเอร็ดอรร้อยแก่ระบบประสาท เพราะว่าระบบประสาทมันเอร็ดอรร้อยได้รอบตัว ถ้ามันเกิดความรู้สึกกระตุ้นหรือกระทำหรือปฏิกิริยาแล้ว มันจะเกิดความรู้สึกที่เรียกว่า เอร็ดอรร้อยแก่ระบบประสาท.

นี่ผัสสะมันกัดกินมนุษย์อยู่ทุกชนิด มนุษย์ธรรมดาที่ดี มนุษย์ที่เป็นเทวดาก็ดี เป็นมารก็ดี เป็นพรหมก็ดี มันกัดกินอยู่ด้วยความรู้สึกยึดมั่นถือมั่น ด้วยตัณหา ด้วยมานะ ด้วยทิฏฐิ, นี้ขอให้สนใจรู้จักไอ้ตัวนี้ ไอ้ตัวร้ายกาจนี้ว่า ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะ ผัสสะสมุทยา เป็นหัวข้อพรหมจรรย์หัวข้อที่ ๓.

สัตว์ที่มีชีวิตตามธรรมดา สิ่งที่มีชีวิตก็แล้วกัน ใครบ้างที่ไม่เคยตกอยู่ในอำนาจของผัสสะ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจผัสสะ? แล้วผัสสะมันคืออะไร? มันอยู่ที่ไหน? ใครรู้จักบ้าง? มันจะไปเสียทุกหนทุกแห่งในสากลจักรวาล ที่มันมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณ์, แล้วก็มิวิญญาณสำหรับจะรู้สึกทาง

ตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ. อาตมาขอให้ช่วยจำได้ ๑๐ ประการนี้ ๑๐ อย่างนี้ ซึ่งเป็นตัวการของผัสสะ ตัวเหตุให้เกิดผัสสะ หรือมีผัสสะ.

ย้าอีกทีหนึ่งก็ว่ามันมีอายตนะภายใน เช่นตาเป็นต้น, มีอายตนะภายนอก เช่น รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น, แล้วก็มี วิญญาณ คือความรู้แจ้งของสิ่งทั้งสองนั้น, แล้วก็มีผัสสะ คือการกระทบของสิ่งทั้งสามนั้น, แล้วก็มีเวทนา, แล้วก็มีสัญญา รู้สึก, แล้วก็มีสัญญาเจตนา ต้องการไปตามความรู้สึก, แล้วก็มีตณหา อยากไปตามความรู้สึก, แล้วก็มีวิตก คิดไปตามความรู้สึก, แล้วก็มี วิจาร์ วิจาร์ วิจาร์ ใคร่ครวญไปตามความรู้สึก. ๑๐ หัวข้อ ที่มีประโยชน์ที่สุด สูงสุด มีประโยชน์ที่สุด ควรที่จะจำไว้ ควร จะจำให้ได้, ควรจะเข้าใจ, ควรจะรู้จัก รู้จัก ด้วยสติปัญญา วิถีปฏิบัติ เห็นแจ้ง ประจักษ์ด้วยตนเอง เห็นแจ้งประจักษ์ด้วยตนเองอยู่อย่างนี้.

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันมีมูลเหตุ เกิดมาจากมีการกระทบทางผัสสะ

นี่เรียกว่ามันมีผัสสะ มีผัสสะเป็นตัวการ มีผัสสะสมุทธาน ผัสสะเป็นตัวเหตุให้เกิด. แปลว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลก มันมีมูลเหตุเกิดมาจากมีการกระทบทางผัสสะ เพราะสิ่งนี้เมื่อ เกิดขึ้นแล้ว กระทบกันแล้ว มันจะหลงรัก พอใจ หลงรัก พอใจ แม้ว่าจะนำเกลียดน่าชังก็พอใจ แม้ว่าน่ารักก็พอใจ จะเรียกว่าทั้งน่ารักและทั้งน่าชังมันมีผลเท่ากัน ให้เกิดผลเป็นผัสสะ เป็นเวทนาเท่ากัน.

คนตามธรรมดาก็มีอารมณ์ตามอำนาจของผัสสะ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน แม้แต่ต้นไม้ต้นไถ่ ก็มีอารมณ์ไปตามอำนาจของผัสสะไป ตามอำนาจของเวทนา มันเป็นอำนาจลึกลับ, มีอารมณ์ มันมีอารมณ์ของสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ แล้วก็สัมผัสกันอยู่ ผัสสะ. คำว่า

อารมณ์ อารมณ์ในที่นี้มันก็มาจากสิ่งที่เรียกว่าผัสสะ ถ้าไม่มีผัสสะ ไม่มีการกระทบ มันไม่มีอารมณ์, พอมีอารมณ์ แล้วก็ มีเรื่อง มีเรื่องสูงสุด; มีอารมณ์เพราะสิ่งทั้งหลายมันเป็นไปตามอำนาจของเวทนา เป็นไปตามอำนาจของอารมณ์ มันเป็นไปตามอำนาจของอารมณ์.

อารมณ์ อารมณ์คำนี้ช่วยจำไว้ด้วย แปลว่า สิ่งที่จิตมันต้องการ จิตนั้นมันจะโง่เขลาอย่างไร ฉลาดอย่างไร เท่าไรก็ตามใจเถอะ มันต้องการอารมณ์ ต้องการอารมณ์ ต้องการอารมณ์ เพราะฉะนั้นอารมณ์คือสิ่งที่จิตมันต้องการจิตมันต้องการ แล้วมันก็เป็นทาสของอารมณ์.

เรามีกันแต่อารมณ์ ซึ่งเกิดมาจากผัสสะ : แต่ว่าพระนิพพาน ไม่ใช่อารมณ์
ไม่มีอารมณ์เป็นอารมณ์ที่ว่างจากอารมณ์

เราก็มีกันแต่อารมณ์ มีกันแต่อารมณ์ ซึ่งมันเกิดมาจากผัสสะ ถ้าไม่มีอารมณ์ มันก็ไม่มีความหมายอะไร, ถ้าไม่มีอารมณ์มันก็เป็นนิพพานไปเสีย. ช่วยฟังใหม่ว่า ถ้ามันไม่มีอารมณ์อะไร มันไม่เกิดอะไรขึ้นมา มันก็เป็นนิพพานไปเสีย. เดียวนี้มันมีอารมณ์กันทุก ๆ รูป ทุก ๆ นาม มันมีอารมณ์ได้ในสิ่งที่มันต้องการ, ถ้ามันต้องการพระนิพพาน จิตที่โง่เขลา มันไม่รู้ว่ามันต้องการไม่ได้ มันก็ต้องการ ก็เรียกว่า มีนิพพานเป็นอารมณ์ แต่ว่าพระนิพพานไม่ใช่อารมณ์ พระนิพพานไม่มีอารมณ์ อารมณ์ก็มีแต่สิ่งที่ต้องการของจิตที่โง่เขลา, ไม่มีอารมณ์ก็มีความรู้สึกที่ว่างหรือที่เป็นกลางว่างนิรันดร เป็นกลาง เป็นความว่างนิรันดร.

อ้าว, ขอให้ฝึกบทเรียนจิตไม่มีอารมณ์กันเถอะ ถ้าจิตมีอารมณ์แล้วมันก็ต้องอย่างใดอย่างหนึ่ง. ตื่นขึ้นมา ฝึกจิตอย่า

ให้มีอารมณ์ ผูกจิตไว้สำหรับไม่ต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไร, ตื่นนอนขึ้นมาอย่ามีอารมณ์อะไร อย่ามีอารมณ์รัก อารมณ์โกรธ อารมณ์เกลียด อารมณ์ตื่นเต้น อารมณ์หวาดเสียว อารมณ์หวาดกลัว อารมณ์ต่าง ๆ ไม่มีอารมณ์อะไร เป็นจิตที่ไม่มีอารมณ์อะไร; นั่น มันอิสระ มันเป็นเช่นนั้นเอง เรื่องเช่นนั้นเอง ไม่มีอารมณ์อะไร.

ฟังดูคล้ายกับจะทำไม่ได้ แต่ว่ามันเป็นสิ่งที่ทำได้ ให้มันมีอารมณ์ที่ว่าง อารมณ์ที่ว่างจากอารมณ์. ผูกบทเรียนไม่มีอารมณ์ มันว่างตลอดกาล มันก็เป็นนิพพานตลอดกาล, นี่มันก็คือความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง เพราะถ้ามีอารมณ์แล้ว มันจับฉวยแล้ว มันมีตัวตน อุปาทานแล้ว มันก็มีแต่ความทุกข์ มีแต่ปัญหา.

ที่จะได้รับประโยชน์สูงสุด สูงสุดกว่าสิ่งใดในหนทางของธรรมะ คือการผูกจิตให้รู้จักไม่มีอารมณ์ ให้รู้จักความไม่มีอารมณ์ จิตนั้นมันมีอารมณ์ในอะไร ๆ ก็ได้ มีอารมณ์ในพระนิพพานก็ได้ ถ้ามันอยากได้พระนิพพาน; แต่พระนิพพาน ไม่ใช่อารมณ์ พระนิพพานไม่มีอารมณ์ พระนิพพานไม่ใช่อารมณ์ แต่จิตใจมันมีอารมณ์ในพระนิพพานได้ เพราะมันว่าเอาเอง มันมีวิชา มันหลง มันว่าเอาเอง.

นี่ ขอให้ลองดู ให้สังเกตดู ลองดู จับให้ได้สักอย่างว่า สันติภูมิจิโก เห็นได้ด้วยตนเอง เห็นได้ด้วยตนเอง ว่าตื่นนอนขึ้นมาจิตอย่ามีอารมณ์, จิตไม่มีอารมณ์รัก ไม่โกรธ ไม่เกลียด ไม่กลัว ไม่ตื่นเต้น ไม่วิตกกังวล ไม่อาลัยอาวรณ์ ไม่อิจจาริษา ไม่หึง ไม่หวง, นี้ จิตไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ว่าผู้นั้น ไม่มีอารมณ์ว่าผู้นี้, ไม่มีอารมณ์ว่าสิ่งนั้น ไม่มีอารมณ์ว่าสิ่งนี้, ไม่มีอารมณ์ที่จะได้ที่จะเสีย จะอะไรทุก ๆ อย่าง จิตบรรลุดูความไม่มีอารมณ์.

ควบคุมผัสสะได้ มันก็ไม่มีอารมณ์

ถ้าฝึกเรื่องนี้ได้จะเป็นผู้ บรรลุพระนิพพาน

อารมณ์มันเรื่องของผัสสะ พอไม่มีผัสสะ หรือควบคุมผัสสะได้ มันก็ไม่มีอารมณ์ ควบคุมผัสสะไม่ได้ มันก็มีอารมณ์เรื่อยไป เราก็มีความทุกข์ทรมานเรื่อยไป ทุกข์อยู่ที่นั่นอย่างที่ไม่ต้องเรียกว่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ, มันไม่ได้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ มันทุกข์อยู่ที่นั่น อยู่แต่ที่นั่น เพราะมันมีอารมณ์.

ตื่นนอนขึ้นมาฝึกฝนไม่ให้อารมณ์อะไร ไม่มีผู้มัน ไม่มีผู้มัน ไม่มีคนนั้น ไม่มีคนนี้ ไม่มีสิ่งนั้น ไม่มีสิ่งนี้ เป็นเช่นนั้นเองไปหมด อะไร ๆ ก็เป็นเช่นนั้นเองไปหมด; คำนี้ก็ น่าจะสนใจถือไว้เป็นหลักเกณฑ์ว่าเช่นนั้นเอง. คนไปชอบเที่ยวรอบโลก ไม่รู้ที่รอบ ๆ แล้วมันเห็นอะไรสนใจกันไปหมด ไม่เห็นเช่นนั้นเองเลย มันไปเที่ยวรอบโลกไม่รู้ที่รอบต่อที่รอบแล้ว มันไม่เห็นคำว่าเช่นนั้นเอง. ไม่เห็นคำว่าเช่นนั้นเอง มันก็มีอารมณ์ มีอารมณ์ เป็นอารมณ์ ไปหมด ถ้าเห็นเช่นนั้นเอง มันหยุด มันไม่มีอารมณ์.

นี่คำว่า เช่นนั้นเอง มันเป็นความจริงสูงสุด เป็นความจริงสูงสุดในทุก ๆ สิ่ง ในทุก ๆ อย่างแหละ เช่นนั้นเอง เช่นนั้นเอง. ถ้าไม่เห็นเช่นนั้นเองมันจะมีผัสสะที่ว่าเป็นนี้ ผัสสะที่ว่าเป็นนี้ก็มีอารมณ์ที่ว่าเป็นนี้จะเป็นอารมณ์ไปหมด อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ อารมณ์เกลียด อารมณ์กลัว อารมณ์ตื่นเต้น อารมณ์วิตกกังวล อารมณ์อาลัยอาวรณ์ อิจฉาริษยา หวง หึง เป็นอารมณ์ไปหมด.

แน่แล้ว ท่านทั้งหลายคงจะคิดว่า โอ๊ย ! ยาก มันยากมันเหลือที่จะฝึกได้ด้วยการพูดถึงเรื่องนี้. แต่เอาตมมายังขอยืนยันว่าถ้าฝึกเรื่องนี้ได้จะเป็นผู้บรรลุพระนิพพาน. ตื่นนอนขึ้นมาไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ว่าสิ่งนั้น ว่าสิ่งนี้ ว่าใคร ที่ไหน ว่าเมื่อไหร่

ว่าอย่างไร ว่าที่ใด นั่นนะคือพระนิพพาน พระนิพพานอยู่ที่ตรงนี้ อยู่ตรงที่ปลายจมูกนี้.

ไม่มีใครสนใจ ไม่มีใครต้องการก็ได้ คือการทำให้จิตไม่มี อารมณ์ พอตื่นนอนขึ้นมาอารมณ์มันมีเสียแล้วตั้งแต่ก่อนตื่นนอน มันจะทำได้อย่างไร มันมีอารมณ์เสียแล้วตั้งแต่ก่อนตื่นนอนนี้เราต้องการว่าตื่นนอนขึ้นมาจิตอย่ามีอารมณ์ คือพระนิพพานคือความถูกต้อง มีแต่ความถูกต้อง ถูกต้อง.

ความถูกต้องนี้เป็นคำสำคัญที่สุด สูงสุดของพระพุทธศาสนาว่าความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง เพราะว่าถ้าถูกต้องแล้ว มันไม่ตายนี้ ถ้ามันถูกต้องแล้วมันจะตายได้อย่างไร. ทุกคนแหละ ขอให้ลองคิดดูซิ ยิ่งเป็นหมอด้วยแล้ว ยิ่งสนใจให้มากด้วยว่าถูกต้อง แล้วมันจะตายได้อย่างไร, ถ้ามันถูกต้อง มันหาย มันหาย มันก็ไม่ตาย มันก็มีความไม่ตายนิรันดร มีความว่างจากตัวตนนิรันดร. ที่ตาย มันคือร่างกายร่างกายโง่ ๆ นี้ร่างกายวัตถุมันตายแต่ถ้ามันมีแต่จิต มีแต่ความถูกต้อง ความเข้าใจถูกต้อง อะไร ๆ ถูกต้อง มันตายไม่ได้, มันเป็นจิตว่าง จิตว่างก็เป็นนิรันดร คือไม่ตาย.

ขอให้สนใจบทเรียนที่ว่า *ตื่นนอนขึ้นมา ไม่มีอารมณ์ อย่ามีอารมณ์* นั่นนะคือพระนิพพาน ทางลัดที่สุด ลัดที่สุด, เป็นความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้องแล้วไม่มีปัญหาใด ๆ เหลืออยู่. ถูกต้อง ในทางร่างกายแล้ว แม้แต่ผายลมออกมา ตดนะ ก็ยังไม่เหม็น ถ้ามันมีความถูกต้องในร่างกาย ผายลมออกมาจะเหม็นได้อย่างไร เพราะมันมีแต่ความถูกต้อง. ถ้ามันไม่มีความถูกต้อง มันก็มีปัญหา มีโรคภัยไข้เจ็บ มีโรคภัยไข้เจ็บมันก็ทำให้ถูกต้องไม่ได้ มันก็ไม่ถูกต้อง มันก็ไม่หาย มันไม่หายมันก็ต้องตาย; เพราะฉะนั้นขอให้ยุติลงที่ว่าความถูกต้อง ความถูกต้องคือความไม่ตาย คือความ

ไม่ตาย. ความถูกต้องคำนี้ะ มันสูงสุดกว่าคำไหน ๆ หหมด ไปคิดดู
เถอะ; อาตมารับรองว่าคุ้มค่าเวลาที่สุดแล้ว ถ้าถูกต้อง ถูกต้อง
ถูกต้อง ถูกต้องแล้วมันตายไม่ได้ มันไม่ตาย.

เดี๋ยวนี้มันจะเอากันแต่เออร์ดอ้อยทางระบบประสาท
แล้วก็เอาดี ดี ดี มีบุญ มีกุศล. แต่ว่าบุญกุศลนั้นบ้าได้ เมมาได้ ไม่ใช่
ความถูกต้อง บุญกุศลนั้นมันบ้าได้เมมาได้, ความดีนั้นก็บ้าได้เมมาได้,
ความร่ำรวยสวยงามก็บ้าได้ เมมาได้, อำนาจวาสนาก็บ้าได้ เมมาได้,
เกียรติยศชื่อเสียงก็บ้าได้ เมมาได้; ถ้ามันเป็นความถูกต้องแล้ว
มันบ้าไม่ได้ มันเมมาได้ มันบ้าไม่ได้ มันเมมาได้.

นี่คือคำว่า ความถูกต้อง นี่จึงเป็นคำพิเศษ มีทางเดียวเท่านั้น
ที่จะต้องเห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นด้วยตนเองว่ามันถูก
ต้องอย่างไร แล้วมันก็ไม่ตาย, ไม่ตายมันก็วางนิรันดร ให้มันตาย
แต่ร่างกาย ให้จิตมันมีความถูกต้อง แล้วมันก็ไม่มีความตายทางจิต
แล้วก็เป็นการวางนิรันดร เป็นความไม่ตายนิรันดร นี่พระนิพพาน
สูงสุดอยู่ที่นี้.

พุทธบรรทัดว่า มันมีฉันทะเป็นมูล มีมณสิการเป็นแดนเกิด
มีผัสสะเป็นสมุทัย อะไรก็ตาม ๆ พอมาถึงพระนิพพานแล้ว คือ
ความถูกต้อง คือความไม่ตาย.

อาตมาได้บรรยายถึงหัวข้อที่ ๓ ผัสสสมุทธานผัสสะเป็นมูลเหตุ
ให้เกิด, ผัสสะเป็นสนามรบ มีการรบด้วยการกระทบทางผัสสะ
แล้วก็ีผลเป็นเรื่องพ่ายแพ้ พ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาท
สนใจแต่ความรู้สึกทางระบบประสาท.

เดี๋ยวนี้ ยุวชนของเรามันมีแต่ความพ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทาง
ระบบประสาท เป็นทาสของความรู้สึกทางระบบประสาท ก็ทำอะไร ๆ
ผิดพลาดกันมากขึ้น, มีอันธพาลเต็มบ้านเต็มเมือง มีคนอันธพาล

เต็มบ้านเต็มเมือง มีอาชญากรรมเต็มบ้านเต็มเมือง นี่เพราะว่าทุกคนมันพ่ายแพ้แก่ระบบประสาท เพราะว่ามันเป็นทาสแก่อารมณ์ ซึ่งมันเป็นทาสของผัสสะ, เป็นทาสของผัสสะ เป็นทาสของอารมณ์ มันพ่ายแพ้แก่อารมณ์.

ขอให้จำไว้คำเดียวว่า ไอ้ที่ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เรียกว่า เซ็กส์นี่คือความพ่ายแพ้แก่ระบบประสาทพ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาท ในภาษาธรรมะเรียกกันว่ากามหรือกามารมณ. ถ้ามันมีความพ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาทแล้ว พญามารก็เข้ามาจับรวบรัดเอาไปหมด, สิ่งที่เราเรียกว่ามาร มารทั้งหลาย จะเป็นเทวดาก็ได้ เป็นมารก็ได้ เป็นพรหมก็ได้ มาทำให้เกิดความพ่ายแพ้ แล้วก็มันเป็นทุกข์เป็นปัญหา.

๒๔๒ | เรารู้ธรรมะ ก็หมายถึงว่า รู้ความจริงของสิ่งที่เรียกว่าอารมณ์ สิ่งที่เราเรียกว่าอารมณ์นั้นเป็นอย่างไร, อย่าให้มันพ่ายแพ้แก่อารมณ์ อย่าให้มันพ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาทเท่านั้น ก็หมด หมดปัญหา สิ่งที่เราเรียกว่าเซ็กส์ เซ็กส์ หรือกามารมณจะไม่มี.

ถ้าไม่พ่ายแพ้แก่ความรู้สึกทางระบบประสาทแล้ว ปัญหาไม่มี พญามารไม่มี มีแต่นิพพาน มีแต่พระนิพพาน มีแต่ความเป็นเช่นนั้นเอง ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง, ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่เป็นอะไรหมด มีแต่ความว่าง ว่าง ว่าง นิรันดร; ร่างกายจะตายก็ช่างหัวมัน แต่จิตมันถูกต้อง จิตมันถูกต้อง จิตมันถูกต้อง คือไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ที่เป็นนั่นเป็นนี่ มีความหมายอย่างนั้นอย่างนี้, นี้ เรื่องมันก็จบถึงคำคำเดียวว่า ควบคุมผัสสะได้ ควบคุมผัสสะได้ ขอให้จับเพียงคำเดียวว่าควบคุมผัสสะได้.

เมื่อควบคุมผัสสะได้ มันก็ไม่มีอารมณ์ ตื่นนอนขึ้นมากก็ไม่
อารมณ์, จะตื่นนอนหรือไม่ตื่นนอนอะไรก็ตามเถอะ มันไม่มีเวลา
ไหนที่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ก็เป็นพระนิพพานตลอดกาล พระนิพ
พานตลอดกาล ตลอดเวลา ตลอดทุก ๆ ปริมาณ เพราะไม่มีอารมณ์.

คำว่าอารมณ์นี้เป็นคำที่เข้าใจยากที่สุด แต่ว่าเข้าใจได้ง่าย ๆ
ตรงที่ว่า อารมณ์คือสิ่งที่จิตต้องการ. จิตที่บ้า จิตที่โง่เขลา จิต ที่มี
อวิชชามันต้องการ สิ่งนั้นคืออารมณ์ ถ้าสิ่งใดจิตต้องการ สิ่งนั้นเป็น
อารมณ์. ตื่นนอนขึ้นมาอย่าให้มีอารมณ์ อย่าให้มีสิ่งที่จิตต้องการ
จะทำได้อย่างไรก็ขอให้ไปสนใจดูเถอะ, พยายามสักหน่อยเถอะ
อย่าท้อถอยว่า ไม่เข้าใจ เข้าใจไม่ได้ เหลือวิสัย.

ขอให้พยายามเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าไม่มีอารมณ์ ปราศจาก
อารมณ์ ไม่มีอารมณ์, ตื่นนอนขึ้นมากก็ไม่ต้องการมีอารมณ์อะไร ก็
ไม่มีอารมณ์เรื่อย ๆ ไป, นี่คือการถูกต้องของความเป็นเช่นนั้นเอง
ตลอดกาล ความถูกต้อง ความถูกต้อง ความเป็นเช่นนั้นเอง คือ
ความถูกต้องอยู่เสมอเช่นนั้นเองตลอดเวลา.

นี่คือสิ่งสูงสุดที่เราเรียกว่า พระนิพพานเป็นปริโยสาน
พระนิพพานเป็นจุดจบ จุดจบ ปริโยสานของสิ่งทั้งปวง. เรื่องมันยังมี
มากกว่านี้ แต่มันสำคัญอยู่ที่ว่า ผัสสะเพียงคำเดียว ผัสสะ
เพียงคำเดียว, ควบคุมผัสสะไว้ไม่ได้เพียงคำเดียว มันก็มีอารมณ์
มีอารมณ์ มีอารมณ์ กระทั่งมีตัวตน มีตัวกู มีของกู, แล้วก็
มีความทุกข์นานาชนิด มันหอบหิ้วไปทั้งร่างกายและจิตใจ ร่างกาย
เป็นต้นเป็นก้อนนี้ ก็เอาไป จิตใจที่โง่เขลาก็เอาไป มันก็เรื่องของ
ผัสสะ. รวมความว่า ควบคุมผัสสะ ควบคุมผัสสะคำเดียวเท่านั้น
มันก็หมดปัญหา, ทำให้เกิดความถูกต้องในผัสสะ.

บททวนอีกที ๓ หัวข้อว่าพรหมจรรย์นี้มีฉันทะเป็นมูล คือ

มีความพอใจเป็นมูล ใครจะดีอย่างไร จะวิเศษอย่างไร ที่ไหน มันก็มีฉันทะ คือความพอใจเป็นมูลเหตุให้ทำอะไร ทำอะไร, แล้วมันมีความพอใจให้สำเร็จประโยชน์ได้อย่างไร มันต้องทำไว้ในใจ ทำไว้ในใจให้ถูกต้อง กระทำอยู่ในใจให้ถูกต้อง, จนกระทั่งว่ามัน เห็น รู้จักชัดเจน ประจักษ์ชัดเจนว่าผัสสะมีอยู่ ผัสสะมีอยู่ แล้วก็ควบคุม ผัสสะนั้นไว้ให้ได้.

เมื่อควบคุมผัสสะได้แล้ว มันก็ไม่มีเวทนา ไม่มีตัณหา ไม่มีหมตทุกอย่าง, ควบคุมผัสสะได้เพียงอย่างเดียว เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระอรหันต์ หรือยิ่งกว่าเป็นพระอรหันต์ ควบคุมผัสสะไว้ได้เพียงอย่างเดียว ควบคุมผัสสะไว้ได้อย่างเดียว จิตไม่มีอารมณ์ จิตไม่มีอารมณ์, ชีวิตไม่ต้องมีอารมณ์ ชีวิตไม่มีสิ่งที่ต้องตาย ชีวิตมีแต่ความถูกต้อง.

เมื่อมีแต่ความถูกต้อง มันก็ตายไม่ได้ มันถูกต้องไปเสียแล้วนี่, อย่างเหวอเขาเปรียบ พุดคำนี้นะ ถ้ามันมีถูกต้องแล้ว มันตายไม่ได้ เข้าใจว่าทุกคนเห็นเอง ถ้ามันมีความถูกต้องเสียแล้ว มันตายไม่ได้. ถ้าใครไม่เห็นความจริงอันนี้ อาตมาต้องขอให้ใช้คำว่า มันเป็นคนโง่ที่สุด โง่ดกดานที่สุด มันโง่ดกดานที่สุด จนไม่รู้ว่าจะโง่ดกดานอย่างไร. ถ้ามันมีความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง อยู่ มันตายไม่ได้ มันจะตายได้อย่างไรเล่า แม้ร่างกายมันจะตายก็ตายไปซิ แต่จิตมันไม่ตาย จิตมันมีความไม่ตายเป็นนิรันดร นั่นนะคือพระนิพพาน.

นี่ ผัสสะ เรื่องของผัสสะมันมีเท่านี้ พรหมจรรย์นี้ การประพตติที่จะดับทุกข์นี้ มันมีฉันทะเป็นมูลเหตุ, มันมีการทำไว้ในใจ ทำไว้ในใจอย่างถูกต้อง, แล้วมันควบคุมผัสสะได้ ควบคุมผัสสะได้ในทุกกรณี เรากล่าวได้เพียง ๓ หัวข้อ หรือ ๓ จังหวะว่า ฉันทะ

เป็นมุล, มนสิการเป็นแดนเกิด, แล้วก็ผัสสะเป็นสมุทัย ควบคุม
ผัสสะได้ก็หมดปัญหา มีแต่ความถูกต้อง มีแต่ความถูกต้อง แล้วมัน
ก็ไม่มีอะไรตาย.

นี่ ใจความมันก็มีเพียงเท่านั้น สำหรับคำบรรยายในข้อที่ ๓ ที่
เรียกว่าพรหมจรรย์โดยประมวล โดยประมวลแห่งพรหมจรรย์
ทุกประเด็น หรือทุกข้อของธรรม ๘๔,๐๐๐ ธรรมชั้นดี ให้ล้าน ๆ
พระธรรมชั้นดีก็ตามใจเถอะ มันอยู่ที่ว่าควบคุมผัสสะไว้ได้ นี่คือ
ความจริงของพรหมจรรย์.

นี่ ก็ยุติด้วยเวลาที่สมควรแก่เวลา และอาตมาก็เหนื่อยจน
ไม่รู้จะพูดอย่างไรแล้ว ว่าควบคุมผัสสะไว้ได้ เป็นพระนิพพาน
ควบคุมผัสสะไว้ได้เป็นพระนิพพาน เป็นพระนิพพานเพราะมันถูก
ต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง, เมื่อถูกต้องแล้วมันไม่ตาย มันไม่มีความตาย
มันไม่ตายนิรันดร มันไม่ตายอย่างนิรันดรเรื่องมันก็มีเท่านั้น.

ขอให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถควบคุมผัสสะ
ได้, ควบคุมผัสสะได้แล้วก็ไม่มีการมณ ไม่มีการมณ ไม่มีการมณ
อยู่เหนือการมณ เป็นพระนิพพาน เพราะพระนิพพานไม่มีการมณ
พระนิพพานไม่ใช่การมณ; จิตมันจะบ้าจะโง่เป็นการมณก็ตามใจ
มัน แต่ถ้ารู้ความจริงข้อนี้แล้ว มีสัจจะในข้อนี้แล้ว มันไม่มีการมณ.

ขอยุติการบรรยายในวันนี้.

สมาธิเป็นประมุข
แห่งการทำจิตใจ
ไม่ให้มีอารมณ์

ธรรมบรรยาย

ที่มหาหินหน้ากุฏิ

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๓๖

เรามุ่งหมายที่จะสิ้นสุดแห่งความทุกข์ : พระนิพพาน

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

อาตมาขอแสดงความยินดี ในการที่ท่านทั้งหลายมาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ด้วยวัตถุประสงค์อันนี้ คือ ทำความเข้าใจในพระพุทธศาสนา โดยหวังว่าจะให้ถึงที่สุด คือการบรรลุสิ่งที่ควรจะบรรลุ ที่เรียกกันว่าที่สุดแห่งความทุกข์, เรามุ่งหมายอย่างนั้นได้ ที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ แต่ถ้าเรียกตามแบบของพระพุทธเจ้าจริง ๆ ท่านเรียกว่า พระนิพพาน.

นี่มันอาจจะสูงไป สูงไป รู้สึกว่าสูงไป จนใคร ๆ ก็ไม่กล้า ไม่กล้ายกตัวเอง หรือไม่กล้าประกาศตัวเอง แต่ความมุ่งหมายอันแท้จริงนั้นมันเป็นอย่างนั้น คือจะทำที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ ; ความทุกข์สลายไป สลายไป สลายไปไปจนถึงจุดหนึ่ง มีที่สิ้นสุด เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ ก็เรียกว่าพระนิพพาน เราจะทำกันถึงได้หรือไม่ได้นั้น มันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แล้วแต่การกระทำของบุคคลนั้น ๆ. แต่ว่าพระพุทธศาสนานี้ มีพระนิพพานเป็นปริโยสาน คือมีนิพพานเป็นที่สิ้นสุดของการกระทำ สิ้นสุดของการกระทำ ก็ว่าสิ้นสุด หมดทุกข์ หมดปัญหา, พุทธภาษัตถมดาสามัญญ ที่สุด ก็ว่าหมดปัญหา ไม่มีปัญหาเหลืออยู่อีกต่อไป.

เรียกอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งแปลกว่า สัมมัตตะ

คำว่า หมดปัญหา ก็หมายความว่า ไม่มีความทุกข์เหลือ อยู่
อีกต่อไป แล้วก็เรียกอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งแปลกว่า สัมมัตตะ
แปลว่า ความถูกต้อง ความถูกต้อง ความถูกต้อง, ความถูกต้อง
นั่นมันหมดปัญหา เมื่อมันมีความถูกต้องถึงที่สุด มันก็หมดปัญหา
ถึงที่สุด ก็คือ พระนิพพาน.

ถ้ากล่าวโดยสรุปความ ก็พูดได้ว่า สมาธิ การกระทำเป็น
สมาธิ สามารถจะแยกจิตให้ออกมาเป็นอิสระ แล้วก็ก็เป็นความ
ไม่มีปัญหา ไม่มีอารมณ์อะไร ๆ เหลืออยู่ ไม่มีอารมณ์อะไร ๆ เหลือ
อยู่, ไม่มีว่าผู้นั้นผู้นี้ คนนั้นคนนี้ อย่างนั้นอย่างนี้ เท่านั้นเท่านั้น,
แล้วก็ไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์สำหรับ
จะรู้สึกใคร ว่าผู้ใด ว่าอย่างไร ว่าที่ไหน ว่าเมื่อไร ว่าเท่าไร
ว่าเพราะเหตุใด นี่ไม่มีปัญหา ไม่มีปัญหาอย่างนี้เหลืออยู่ นั่นนะ
คือสิ่งที่สูงสุดแห่งความรู้ หรือถึงที่สุดแห่งความดับทุกข์, ถึงที่สุด
แห่งกิจที่จะต้องทำ เรียกว่า จบพรหมจรรย์ จบกิจที่จะต้องทำ.

แต่ถ้าอธิบายกันให้ละเอียดโดยหลักวิชา หรือตามเทคนิค
ของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่าสมบุรณ์ไปด้วยระบบ นี้ก็ได้เหมือนกัน
เพราะมันเป็นสัมมา สัมมา สัมมา เป็นความถูกต้อง เป็นความถูก
ต้อง. ความถูกต้องหรือสัมมา ๑๐ อย่าง คือความถูกต้องของ
ทิฏฐิ สัมมาทิฏฐิ นี้ความเห็นถูกต้อง, สัมมาสังกัปป ความ
ปรารถนาถูกต้อง, สัมมาวาจา การพูดจาถูกต้อง, สัมมากัมมันโต
การกระทำถูกต้อง, สัมมาวาจาโม ความพากเพียรพยายามถูกต้อง,
สัมมาสติ ความระลึกถูกต้อง, สัมมาสมาธิ ความมีจิตตั้งมั่นนั้น
ถูกต้อง, สัมมาญาณะ ความรู้ถูกต้องถึงที่สุด, สัมมาวิมุตติ
ความหลุดพ้นไปจากความทุกข์ทั้งปวง เรียกว่า ๑๐ สัมมา. ๑๐

สัมมาเป็นความถูกต้อง เรียกรวมกันทั้ง ๑๐ สัมมาว่า สัมมัตตะ สัมมัตตะแปลว่าความถูกต้อง, เมื่อมีความถูกต้องแล้วมันหมด ปัญหา มันหมดปัญหา คือเป็นทสันี่สุดแห่งความทุกข์.

สมาธิปมุขฯ : สมาธิเป็นเหมือนหัวหน้าจนไม่มีอารมณ์อะไรเหลือ

แต่ถ้าเราจะสรุปในการปฏิบัติสั้น ๆ เราใช้คำว่า สมาธิ คำเดียวก็ใช้ได้เหมือนกัน พอจะเห็นเค้าเงื่อนเห็นเรื่องราว เห็น อรรถะว่าเป็นอย่างไร เพราะว่าถ้าจิตเป็นสมาธิแล้ว ก็หมายความว่า จิตมันแยกออกไปจากอารมณ์ทั้งปวงได้ แยกออกไปเสียจากอารมณ์ จนไม่มีอารมณ์อะไรเหลือ, ไม่มีอารมณ์ว่าผู้ใด ว่าใคร ว่าอย่างไร ว่าที่ไหน ว่าเมื่อไร ว่าเท่าไร ไม่มีอารมณ์เหลือ นี่ก็เรียกว่าไม่มีอารมณ์. สามารถที่จะทำจิตเป็นอย่างนี้ได้ เรียกว่าแยกจิตออกไปจากเสียอารมณ์ได้ แต่มันก็ไม่ใช่ทำเล่นง่าย ๆ เหมือนกับพูดด้วยปาก นี่มันเป็นการกระทำที่ละเอียดลออลึกซึ้ง ซึ่งจะต้องใช้ความพยายาม.

ขอให้ท่านทั้งหลายลองพยายามดูว่าถ้าจิตไม่มีอารมณ์อะไรแล้ว มันจะเป็นอย่างไร, จิตไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์อะไร จะเป็นอย่างไร ? ตื่นนอนขึ้นมาให้จิตไม่มีอารมณ์อะไร อยู่ต่อไปไม่มีอารมณ์อะไร จนหลับลงไปอีกก็ไม่มีอารมณ์อะไร, นั่นแหละมันสูงสุด มันสูงสุด สูงสุด สูงสุด จนไม่มีอะไรจะสูงสุดเท่า คือจิตไม่มีอารมณ์. ถ้ามันยังมีความรู้สึกนึกคิดมีความอยาก มีความประสงค์ มีความต้องการอยู่ว่า ใคร ทำไม อย่งไร เมื่อไร อะไร ได้อะไร เสียอะไร มากมายสารพัดอย่าง อย่งนี้เรียกว่า มันมีอารมณ์, มันไม่ใช่ความหลุดพ้นจากความทุกข์, มันไม่หมดปัญหา มันไม่หมดปัญหา, มันไม่มีความถูกต้องถึงที่สุด ซึ่ง

สามารถที่จะขจัดอารมณ์ออกไปเสียให้สิ้นเชิง.

ฉะนั้น ถ้าท่านทั้งหลายมาใช้คำว่า สมาธิ เพียงคำเดียว มาทำสมาธิ คือสมาธิภาวนาเพียงคำเดียวก็ได้เหมือนกัน แต่ถ้ารู้จักทำตามนั้นแล้ว มันก็สำเร็จได้ด้วยคำพูดคำเดียวว่า สมาธิ มีสมาธิ แล้วจิตจะสามารถแยกจิตหรือแยกตัวเองออกมาเสียจากอารมณ์ ไม่ให้มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ใด ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว นี่จึงเรียกว่าสมาธิ เป็นเหมือนหัวหน้า ในคำพูดทางหลักของธรรมะทั่ว ๆ ไป ใน ปฏิสัมภิทามรรค ก็ใช้คำว่า สมาธิปมุขา.

ฉันทมูลกา ฉันทะเป็นที่ตั้ง เป็นมูลเหตุให้เกิดขึ้นมา, แล้วก็มนสิการสัมภวา มนสิการะ มนสิการ นี่จะแปลง่าย ๆ ว่า ทำในใจ ทำในใจ ทำในใจ ทำในใจนั่นนะ คือ การทำให้สำเร็จ ประโยชน์ มนสิการะ กระทำให้ไว้ในใจ มีฉันทะเป็นมูลแล้ว มากระทำไว้ในใจว่าเป็นมูลอย่างไร, แล้วก็ผัสสสมุทยา รู้ว่ามันปรุงขึ้นมา อย่างนี้ก็เพราะมีผัสสะ, แล้วเวทนาสมิสรณา อะไร ๆ อะไร ๆ ที่จะเกิดขึ้นมารวมหมดอยู่ที่เวทนา, แล้วก็สมาธิปมุขา คำนี้ขอเดือนเป็นพิเศษ ใช้ว่าสมาธิปมุขา สมาธิเป็นประมุข หมายความว่าทำอะไร ทำอะไร ทำอะไรนี้มีสมาธิ แล้วเป็นประมุขนะเป็นเหมือนแม่ทัพ แม่ทัพสูงสุด แม่ทัพที่จะบันดาลอะไร พาอะไรไปเหมือนกับกองทัพทั้งกองทัพ มันมีแม่ทัพเป็นหัวหน้า นี้ สมาธิปมุขาเรามีการกระทำที่มีสมาธิเป็นประมุข, แล้วก็สตาธิปเตยยา มีสติเป็นอธิบดี บัญชางานต่างๆ, แล้วก็ปัญญุตตรา มีปัญญานำหน้าเป็นสูงสุดเป็นผู้นำ เป็นผู้ให้ความคิดความนึก เป็นผู้สูงสุด วิมุตติสारा มันก็จะออกไปได้เสียความทุกข์, อมโตคธา หยั่งลงไปสู่อมตะคือพระนิพพาน, นิพพานปริโยสানা แล้วก็พระนิพพานเป็นสิ่งสุดท้าย พรหมจรรย์เป็นอย่างนี้.

รวมความว่าทั้งหมดนั้นมันมารวมอยู่ที่คำว่า หัวหน้า คือแม่ทัพ แม่ทัพนี่คือ สมาธิปมฺชา พุดให้ชัดตรง ๆ ลงไปว่า ถ้ามีสมาธิหรือทำสมาธิสำเร็จเพียงอย่างเดียวก็สามารถจะทำจิตใจให้ไม่มีอารมณ์, สามารถแยกจิตไม่ให้อารมณ์ ไม่ให้อารมณ์อย่าง ที่พุดมาแล้ว ไม่มีอารมณ์ว่าใคร ว่าผู้ใด ว่าอะไร ว่าที่ไหน ว่าเมื่อไร ว่าเหตุไร ว่าเท่าไร นี้อารมณ์ต่าง ๆ นี่มันไม่มี ถ้ามันสามารถทำจิตใจให้มีสมาธิ. ถ้าทำไม่ได้ก็คือคนโง่คนหนึ่งธรรมดา มันก็มีอารมณ์อยู่เรื่อยไป ใคร ที่ไหน อะไร อย่างไร เท่าไร เมื่อไร เหตุไร ก็มีเรื่อยไป.

แล้วก็นำไปสู่พระนิพพานเป็นจุดสุดท้าย

ถ้าจิตสามารถเป็นสมาธิ มันก็ตั้งต้นแยกออกมาด้วยสมาธิ แล้วก็หยุดความเป็นอารมณ์ต่างๆ เสียได้ เรียกว่า ไม่มีอารมณ์, ผลประเสริฐสูงสุด อานิสงส์สูงสุด อยู่ที่ความมีสมาธิ ความเป็นสมาธิ ไม่มีอารมณ์, แล้วก็นำไปสู่พระนิพพานเป็นจุดสุดท้าย เป็นปริโยสาน สิ่งสูงสุดเรียกว่าพระนิพพาน.

พุดง่าย ๆ สั้น ๆ สำหรับคนโง่ในทางภาษา ไม่รู้ในทางภาษา ไม่รู้ในหลาย ๆ อย่าง แล้วจะพุดว่า หมดปัญหา หมดปัญหา หมดปัญหา คือไม่มีทุกข์ มันหมดความทุกข์, มันไม่มีปัญหา ที่จะต้องถามเกี่ยวกับความทุกข์ทั้งปวงว่าผู้ใด ว่าใคร ว่าอะไร ว่าอย่างไร ว่าเท่าไร ว่าเมื่อไร ว่าที่ไหน เพราะเหตุใด เป็นต้น สารพัดอย่างแหละ คำว่าปัญหานี้. นี่คือการสงสัย ถ้าหมดความสงสัยเหล่านี้ ก็เรียกว่าไม่มีปัญหา ก็คือ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีอารมณ์ ไม่มีความคิดที่จะเป็นเหตุให้ถามขึ้นมาว่า ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เท่าไร สารพัดที่จะถามขึ้นได้ร้อยอย่างพันอย่าง.

ไม่มีอารมณ์จึงเป็นพระนิพพาน ทำให้จิตไม่มีอารมณ์ได้ก็
เป็นพระนิพพาน ทำให้เป็นพระนิพพาน, ไม่มีอารมณ์ได้ก็ด้วยเหตุ
ที่ว่ามันมีสมาธิเป็นหลัก เป็นประธาน เป็นเหมือนแม่ทัพ แต่มัน
เนื่องมาจากมูลเหตุ คือฉันทะ และการกระทำโดยแยบคาย, แล้ว
ก็ผัสสะ แล้วก็เวทนา แล้วก็สมาธิ ตัวกลางนี้ ตัวศูนย์กลางนี้
สมาธิปมฺหา.

ขอให้ท่านมีการกระทำ ที่มีสมาธิเป็นประมุขแล้วมันก็สำเร็จ
ให้การกระทำทั้งหมดทั้งสิ้นรวมกันแล้ว มีสมาธิเป็นประมุข สามารถ
พรากรจิตหรือนำจิตออกมาเสียได้ จากสิ่งที่เรียกว่าอารมณ์ อารมณ์
ทั้งปวงไม่มี นี่คือความเป็นสมาธิ, ประโยชน์สูงสุดของความ
เป็นสมาธิอยู่ที่นี้ เพราะสามารถทำให้บรรลุความไม่มีอารมณ์
คือ เป็นพระนิพพาน.

ขอให้ท่านทั้งหลาย จงมีความสามารถหรือสามารถที่จะกระทำ
ทำให้จิตลุดถึงคุณธรรมอันสูงสุดอย่างนี้ คือ มีสมาธิเป็นประมุข,
แล้วแยกจิตออกมาเสียได้จากอารมณ์ แล้วก็แยกกันไป แยกกัน
ไปแยกกันไปจากอารมณ์โดยเด็ดขาด เด็ดขาด เด็ดขาด ปรากฏ
ชัดว่าไม่มีความทุกข์เลย เป็นสิ่งสูงสุดในพระพุทธศาสนา.

ผลที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ : อนุต ทุขสฺส และตทายตฺถนั

นี่ผลของความเป็นสมาธิ ความมีสมาธิ แยกจิตออกมาจาก
อารมณ์จนกระทั่งว่าไม่มีอารมณ์แล้วก็ เป็นพระนิพพาน เรียกว่า
อนุโต ทุขสฺส แปลว่าที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์. หรือ ที่พระพุทธเจ้า
ท่านเรียกอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งคนโง่หรือคนธรรมดาไม่โง่ ก็ยังเข้าใจ
ไม่ได้เพราะมันสูง มันยาก ท่านเรียกว่า ตทายตฺถนั อายตนะนั้น
อายตนะนั้น อายตนะนั้น ท่านหมายถึงพระนิพพาน คือ

๒๕๒

เป็นอะไร ไม่เป็นอะไร, มิใช่ธาตุดิน มิใช่ธาตุน้ำ มิใช่ธาตุไฟ มิใช่ธาตุลม, มิใช่ธาตุอากาศสาณัญญาตนะ มิใช่ธาตุวิญญาณัญญาตนะ มิใช่ธาตุอากิญจัญญาตนะ มิใช่ ธาตุเนวสัญญานาสัญญาตนะ, มิใช่โลกนี้ มิใช่โลกอื่น มิใช่ ระหว่างแห่งโลกทั้งปวง, แล้วก็มีไช้การมา มิใช่การไป มิใช่การถึง มิใช่การจตุ มิใช่การลุปัตติ, แล้วเป็นความไม่ตั้งอยู่ เป็นความไม่เป็นไป เป็นความไม่มีอารมณ์.

ขอบอกกล่าวให้รู้ มั่นสูงสุด สูงสุด สูงสุด อยู่คำเพียง ๓ คำว่า ไม่ตั้งอยู่ที่ไหน แล้วก็ไม่ว่าที่ไหน แล้วก็ไม่มีอารมณ์อะไร นั่นนะช่วยจำให้ดี ๆ เถอะ พระนิพพานนะ สูงสุดอยู่ที่ความหมาย ๓ คำว่า ไม่ตั้งอยู่ที่ไหน ไม่เป็นไปอยู่ที่ไหน แล้วก็ไม่มีอารมณ์อะไร นี่สำเร็จได้ด้วยการทำจิตให้เป็นสมาธิตามลำดับ ตามลำดับ ตามลำดับ, แล้วก็แยกให้ความเป็นสมาธิ มีอำนาจอิทธิพลสูงสุด สูงสุดขึ้นมา จนไม่มีอารมณ์อะไร ไม่มีอารมณ์ว่า ตั้งอยู่หรือเป็นไป หรืออารมณ์อะไร ๆ เรียกเป็นบาลีว่า อปฺปติฏฺฐํ มิได้ตั้งอยู่, *อปฺปวตฺตํ มิได้เป็นไป, อนารมฺมณํ มิใช่อารมณ์ ไม่เป็นอารมณ์* นี้สูงสุด.

ท่านทั้งหลายมาประพาศพิณเพื่อกระทำสมาธิ ก็หมายความว่าอย่างนี้ ทำจิตให้เป็นสมาธิ และแยกจิตออกไปจาก อารมณ์ มาตามลำดับ ตามลำดับ ตามลำดับ ตามวิธีของพรหมจรรย์นี้ ถึงจะมีก็อย่าง ก็ลึบอย่างก็แล้วแต่เถอะ มันก็มาสู่ความไม่มีอารมณ์ ความไม่มีอารมณ์ ความไม่มีอารมณ์; มิได้ตั้งอยู่ มิได้เป็นไปและไม่เป็นไป มิใช่อารมณ์ สูงสุดเป็นพระนิพพาน.

นี่มันก็เหลืออยู่แต่ว่า ท่านจะรู้สึกว่ามันง่ายหรือยาก มันก็แล้วแต่ความโง่หรือความฉลาดของคุณ ถ้าโง่มันก็ทำไม่ได้ หรือมันยากเกินไปจนทำไม่ได้ ถ้าฉลาดอยู่บ้างมันก็ค่อย ๆ กระทำได้

ภาพ เสาห้าต้น ที่พบเห็นทั่วไปในสวนโมกขพลาราม นับตั้งแต่ซุ้มประตูทางเข้า จนถึงบนหลังคาอาคาร และได้นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ทางเข้าที่สวนโมกข์กรุงเทพฯ นั้น แสดงถึงปริศนาธรรมตามที่ท่านพุทธทาสเคยพูดไว้ว่า “แทนได้หลายอย่าง ละเสีย ๕ คือนิ वर्ณ ๕ ประพฤติ ๕ คือพละ ๕ อินทรีย์ ๕...ยังมี ๕ อื่น ๆ อีกยะ”.

ค่อย ๆ รู้ ค่อย ๆ เห็น ค่อย ๆ เข้าใจ แล้วค่อย ๆ กระทำ แล้วค่อย ๆ
กระทำ ค่อย ๆ กระทำจนจิตสามารถรู้ความไม่มีอารมณ์ได้.

ต้นขั้นมาไม่มีอารมณ์อะไร ทำได้ไหม ?

พูดอย่างเด็ก ๆ พูดอย่างง่าย ๆ พูดอย่างธรรมดาว่า ตื่นขึ้นมา
ไม่มีอารมณ์อะไร ทำได้ไหม ? ตื่นนอนขึ้นมา หลับอยู่นี้ ตื่นนอน
ขึ้นมา ไม่ให้มีอารมณ์อะไร ไม่ให้มีอารมณ์ว่าผู้ใด ว่าใคร ว่าอะไร
ว่าที่ไหน ว่าเมื่อไร ว่าเท่าไร ว่าอย่างไร ว่าเหตุใด ไม่มีอารมณ์
อย่างนี้ นั่นนะเรียกว่า ไม่มีอารมณ์ และสูงสุดเป็น พระนิพพาน
ถ้ามันทำให้เด็ดขาด. ถ้ามันทำได้วับ ๆ แวม ๆ วับ ๆ แวม ๆ ก็ไม่ใช่
พระนิพพาน ถ้าทำได้สูงสุดเด็ดขาด ไม่มีอารมณ์ อะไรโดยแท้
จริง ก็คือ พระนิพพาน; แปลว่าไม่เสียชาติเกิด ไม่เสียที่ที่เกิดมา
ในพระพุทธรศาสนา เป็นพุทธบริษัท สามารถทำจิตใจให้สูงสุดได้
ด้วยความไม่เป็นอารมณ์ ไม่ใช่อารมณ์ ไม่มีอารมณ์, ไม่ใช่เป็นการ
ตั้งอยู่ มิใช่เป็นการเป็นไป และไม่มีอารมณ์ ไม่ใช่อารมณ์ ไม่มี
อารมณ์ ไม่เป็นอารมณ์.

ขอให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจ แล้วพยายามกระทำให้เป็นไปให้สูงสุด

ให้ถึงจุดสุดท้ายของความไม่มีอารมณ์

เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์ คือพระนิพพาน

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกท่านทุกท่านได้เข้าใจความหมาย
ข้อนี้ว่ามีความหมายอย่างไร และทำอย่างไร แล้วพยายามกระทำ
ให้เป็นไปกระทำให้ได้ให้สูงสุดไปตามลำดับ ตามลำดับ ให้ถึงจุด
สุดท้ายของความไม่มีอารมณ์ ความไม่มีอารมณ์ เรียกว่า อนุดิโต

ทุกขสฺส เป็นที่สิ้นสุดแห่งความทุกข์. หรือที่พระพุทธเจ้าท่าน
เรียกรวบยอดว่า ตทายตฺนํ อายตนะนั้น อายตนะนั้น ซึ่งบอกไม่ได้
ว่ามันเป็นอะไร บอกไม่ได้ว่ามันเป็นอะไร เป็นแต่เพียง อายตนะ
หรือสิ่งที่สูงสุดไม่ปรุงแต่งอะไร, แล้วก็ไม่เป็นอะไร ไม่มีอะไร ไม่
ต้องได้อะไร ไม่ต้องเสียอะไร ไม่มีปัญหาอะไรอีกต่อไป; นี้เรียกว่า
ตทายตฺนํ คือ อายตนะนั้น อายตนะนั้นเป็นสิ่งที่สูงสุด คือพระ
นิพพาน.

ขอให้ได้ประสบความสำเร็จ แม้แต่เพียงรู้จักก็ยังดี รู้โดย
เหตุโดยผล โดยอะไรสุดแท้ตามลำดับ ตามลำดับไป ให้รู้เรื่อง
ความไม่มีอารมณ์ ความไม่เป็นอารมณ์ จะเป็นที่สิ้นสุดแห่งความ
ทุกข์ ด้วยกันจงทุก ๆ คน เทอญ.

.....

นี่เป็นคำบรรยายรวบยอด มีความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง
ลัมมาๆ ลัมมา ถูกต้อง ถูกต้อง จนไม่มีปัญหา ไม่มีปัญหาอะไร
เหลืออยู่ในชีวิต, ไม่มีความสงสัยอะไรอะไร เหลืออยู่ในชีวิต, ไม่มี
ความต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไรเหลืออยู่ในชีวิต เป็นที่สิ้น
สุดแห่งความทุกข์ นิพพาน ปรีโยสานํ มีพระนิพพานเป็น
ปรีโยสาน, มีอายตนะนั้น คือ อายตนะแห่งพระนิพพานนั้น เป็น
จุดมุ่งหมาย เป็นวัตถุประสงค์ แล้วก็สำเร็จได้ตามความประสงค์
ทุก ๆ ประการ.

เรื่องของพระนิพพานมีอย่างนี้ คือไม่มีอารมณ์อะไร ที่เป็น
ที่ตั้งแห่งความสงสัย หรือความต้องการ ขอให้สำเร็จประโยชน์
ตามความมุ่งหมายอันนี้ ตามความมุ่งหมายอย่างนี้ ด้วยกันจง
ทุก ๆ คน เทอญ.

มีความพอใจในพระนิพพานเป็นมูลเหตุแล้วก็ได้ไปตามลำดับ ได้ไปตามลำดับ, มีการกระทำ มีการกระทำ แล้วก็มีความเป็นสมานนั้นแหละเป็นตัวแม่ที่พำหน้า, แล้วก็ได้สมประสงค์ในความเป็นสมาน ความเป็นสมานเป็นเหมือนกับว่า หอกหรือซันักเสียบปักลงไป แล้วจับตัวมันขึ้นมาเหมือนตัวปลา เสียบมันลงไป ด้วยซันัก แล้วก็ปักหัวมันขึ้นมาได้ตามต้องการ. นี้พูดเป็น ปาณาติบาต เป็นอุปมาที่มันไม่น่าฟัง แต่ว่ามันทำได้ ทำได้ด้วยอำนาจของสมานเมื่อมีสมานแล้วมันเสียบปักลงไปในตัวสิ่งที่เป็นอารมณ์ ไม่ให้มีอารมณ์เหลือ จะได้ตัวขึ้นมา ไม่ต้องมีอารมณ์อะไรสำเร็จ ได้ตามนี้.

ขอให้พยายามต่อไป พยายามต่อไป พยายามต่อไป พยายามต่อไป ให้มีความถูกต้องทางสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปไป สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวาจาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติ ด้วยกันจงทุก ๆ ท่าน ทุก ๆ คน เทอญ

นิพพานสูตร*

อตถิ ภิกขเว ตทหายตน์, ยตถ เนว ปจวี น อาโป น เตโช น วาโย, น อากาसानญายตน์
น วิญญานญายตน์ น เนวสญญานาสญญายตน์, นายํ โลโก น ปรโลโก น อุกโก
จนุทิมสุรียา, ตมห์ภิกขเว เนว อาคตี วทามิ น คตี น จิตี น จุตี น อูปตตตี, อูปตติฏจํ
อูปวตตํ อนารมฺมณเมว ตํ, เอเสวนุโต ทุกขสฺสาตี.

*พระสูตรที่ท่านพุทธทาสภาวานา หลังเกิดเส้นเลือดแตกในสมอง ก่อนมรณภาพ.

ลักษณะแห่งนิพพานธาตุสองชนิด

ภิกษุ ท.! นิพพานธาตุมี ๒ อย่าง. สองอย่างเหล่าไหนเล่า?

สองอย่างคือ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ และอนุอุปาทิเสสนิพพานธาตุ.

ก. สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ

ภิกษุ ท.! สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันต์ ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ได้ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว ได้บรรลุถึงประโยชน์ของตนแล้ว มีกิเลสอันเป็นเครื่องผูกติดให้อยู่กับภพสิ้นไปรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ. อินทรีย์ห้าของเธอยังตั้งอยู่ เพราะเป็นอินทรีย์ที่ยังไม่ถูกกำจัด เธอย่อมเสวยอารมณ์อันเป็นที่ชอบใจบ้าง ไม่เป็นที่ชอบใจบ้าง ให้รู้สึกสุขและทุกข์บ้าง. ความสิ้นไปแห่งราคะ ความสิ้นไปแห่งโทสะ ความสิ้นไปแห่งโมหะของเธอนั้นใด, ภิกษุ ท.! อันนั้นแหละ เราเรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ.

ข. อนุปาติเสสนิพพานธาตุ

ภิกษุ ท.! ก็ อนุปาติเสสนิพพานธาตุ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุ ท.! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันต์ ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ได้ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว ได้บรรลุถึงประโยชน์ของตนแล้ว มีกิเลสอันเป็นเครื่องผูกติดอยู่กับภพสิ้นไปรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ. ภิกษุ ท.! เวทนาทั้งหลายทั้งปวงของเธอ อันเธอไม่ผลิตเพลินแล้ว จักดับเย็นในโลกนี้เอง. ภิกษุ ท.! อย่างนี้แล เราเรียกว่า อนุปาติเสสนิพพานธาตุ.

อิติวุ. พุ. ๒๕/๒๕๘-๒๕๙/๒๒๒.

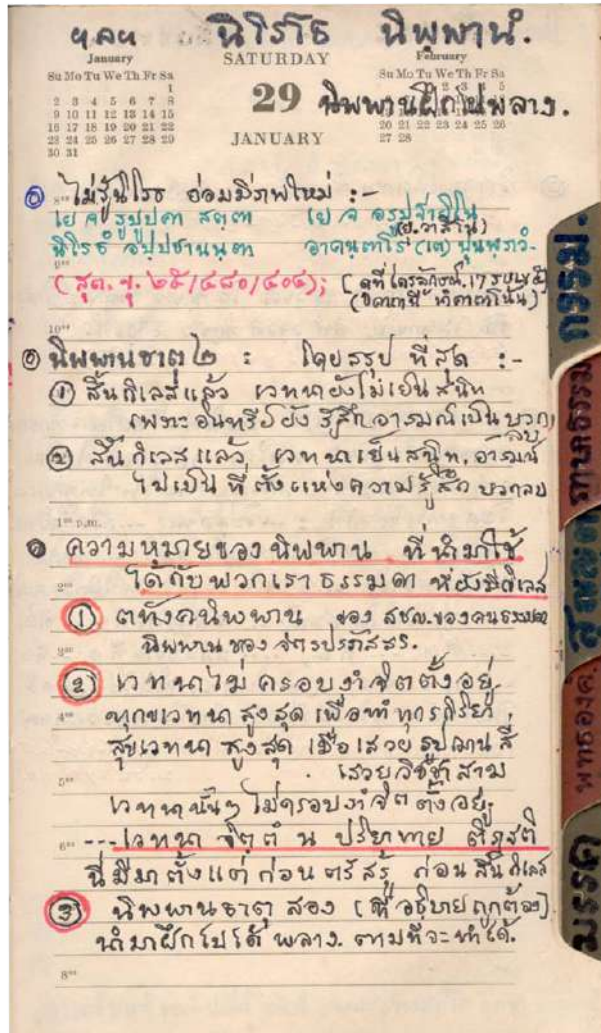
อริยสังจากพระโอรุ. ธรรมโมเชนของพุทธทาส. ธรรมทานมูลนิธิ.

หน้า ๔๔๕-๔๔๗.

ลักษณะ

๑๑ ห่งนิพพาน

ความเป็นนิพพาน

นิพพานแบ่งเป็น ๒ ชนิด โดยนัยสอง :
 กุปปธรรม-อุกุปปธรรม กับ สลุปาติ-อนุปาติ.

ความเป็นนิพพาน ก็มีแบ่งได้ว่าเป็นอย่างชั่วคราว หรืออย่าง
เด็ดขาดตลอดไป. ถ้าเป็นอย่างชั่วคราวก็เรียกว่า “รูปุปธรรม – กลับ
กำเริบอีกได้”; ถ้ามันเด็ดขาดก็เป็น “อุรูปุปธรรม – กลับกำเริบอีก
ไม่ได้”. แต่การแบ่งแยกพระนิพพานเป็น ๒ ชนิดนี้จะละเอียดมากไป
กว่านั้น จึงมีการแบ่งแยกว่านิพพานมีอุปาทิเหลือ คือมีเชื้อเหลือ;
และนิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ คือไม่มีเชื้อเหลือ. การลื่นไปแห่งกิเลส
ดับไปแห่งกิเลส นั้น, ถ้ายังไม่ลื่นอุปาทิโดยประการทั้งปวงแล้ว คน
นี้ก็ยังรู้สึกสุขหรือทุกข์ได้ ยังรู้สึกต่อเวทนาได้ ยังมีเวทนาได้ เป็น
พระอรหันต์ที่รู้สึกสุขหรือทุกข์ได้ รู้สึกต่อเวทนาได้อยู่ อย่างนี้เรียกว่า
สอุปาทิเสสนิพพาน – นิพพานที่ยังมีอุปาทิ คือเชื้อเหลือ. ถ้าสูงไป
กว่านั้น เวทนาใดๆ ไม่มีความหมาย เวทนาเป็นของเย็นสนิท, ภิกษุ
นั้นไม่รู้สึกเพลิดเพลินแล้ว คือไม่หวนไหวไปตามเวทนานั้นแล้ว;
อย่างนี้เรียกว่า **อนุปาทิเสสนิพพาน** – นิพพานที่ไม่มีเชื้อเหลือ เป็น
พระอรหันต์ชนิดที่กลับรู้สึกหวนไหวในเวทนาใดๆ ไม่ได้ คือจะไม่รู้สึก
ดิ้นรนในเวทนาเพราะเวทนาเป็นของเย็น.

ที่เห็นได้ง่ายๆ เช่นว่า พระอรหันต์นิพพานเพราะความเจ็บ
หนัก หรือพระอรหันต์บางองค์ในเรื่องที่กล่าวไว้ในอัครจรยว่า เลือกัด
กัฏทินเรื่อยๆ ท่านก็ยังทรงดำรงจิตอยู่ได้ ยังรู้สึกในเวทนานั้นอยู่ยัง
เอาเวทนานั้นแหละเป็นอารมณ์ของจิตตภาวนา ยังกำหนดอารมณ์
นั้นอยู่ คือรู้สึกต่อความเจ็บปวดนั้นอยู่ จนกระทั่งเลือกัดครั้งสุดท้าย
ท่านก็ตายไปพร้อมกับเป็นพระอรหันต์ พร้อมกับชีวิตดับ. นี้เรียกว่า
การปรินิพพานของท่านนั้นมันยังมีเชื้อเหลืออยู่ คือรู้สึกต่อเวทนาอยู่.

พระอรหันต์ที่ไม่รู้สึกต่อเวทนาใดๆ ก็เรียกว่า นิพพานชนิดที่
ดับไม่มีเชื้อเหลือคือพระอรหันต์สมบุรณ์; ถ้าจะเรียกกันให้ฟังง่ายๆ
ก็พระอรหันต์ที่เก่าที่ถึงขนาด พระอรหันต์ที่เป็นมาถึงขนาด. แต่บาง

องค์ไม่ต้องรอ จะเป็นถึงขนาดเต็มขนาดเลยก็ได้ ดับไม่มีเชื้อเหลือ; อย่างพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ท่านก็ตรัสรู้โดยนิพพานชนิดที่ไม่มีเชื้อเหลือ, คุณสมบัติอันนี้อยู่ประจำตัวท่าน คือมีนิพพานชนิดที่ไม่มีเชื้อเหลือ จนถึงเวลาขั้นดับหรือดับขั้น, ท่านดับด้วยนิพพานชนิดนี้. เราจะต้องกล่าวอย่างถูกต้องว่า **ดับขั้นด้วยอนุภาติเสสนิพพาน**. อย่างนี้ เรียกว่านิพพานที่สมบูรณ์ที่สุด ถึงที่สุด แล้วก็ดับอย่างไม่มีเชื้อเหลือ.

ดับขั้น ดับภพ คือนิพพาน, คนไม่ต้องตาย.

“ดับขั้น” เป็นคำที่กำกวม. คำว่า “ดับขั้น” คนไม่ต้องตายก็ได้ ดับขั้นโดยที่ไม่ต้องตายก็ยังมี คือทำให้ขั้นไม่มีความหมาย ไม่ยึดถือในขั้น ขั้นไม่เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถืออีกต่อไป, ทำให้ขั้นทั้งหลายไม่เป็นปัญหาดับปัญหาต่างๆ ที่จะเกิด เพราะขั้นนั้นเสีย; อย่างนี้ก็เรียกว่าดับขั้นได้เหมือนกัน. เช่นว่าทำให้รูป เวทนา สัญญา สังขารหรือทำวิญญูณ ไม่ให้เป็นปัญหาที่จะเกิดความทุกข์อีกต่อไป, ก็เรียกว่าดับขั้นได้เหมือนกัน; คือดับเรื่อง หรือดับปัญหา หรือดับความทุกข์อันเกี่ยวกับขั้นนั้นๆ เสีย ทำให้ขั้นนั้นๆ ไม่เป็นปัญหาก็เรียกว่า นิพพาน ได้เหมือนกัน. ดับขั้นคือนิพพาน ดับภพก็คือนิพพาน. ดับขั้นก็คือนิพพาน แต่ไม่ต้องตาย คนนั้นไม่ต้องตาย; แต่ทำให้ภพหมดความหมาย ทำให้ขั้นหมดความหมาย. โดยเหตุที่นิพพานมีทั้งชนิดที่ดับสมบูรณ์ และดับชั่วคราวนี้แหละ จึงได้มีการกล่าวเรียกชื่อนิพพานไว้เป็นหลายๆ อย่างด้วยกัน ซึ่งจะยกตัวอย่างเพื่อประกอบความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่านิพพานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นๆ .

นิพพานชั่วคราว

ตถังคนิพพาน

“ตถังคนิพพาน” แปลว่า นิพพานด้วยองค์นั้นๆ ; คือท่าน
เฟื่องเล็งไปยังมีอะไรอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดอาการนิพพานขึ้นมา. เมื่อ
มีความเห็นรูป เวทนา สัญญา วิญญาณ ตามที่เป็นจริงแล้วมัน
เกิดความเบื่อหน่ายคลายกำหนด ไม่ยึดถือในชั้นเหล่านั้น, ก็เรียก
ว่าชั้นเหล่านั้นเป็นองค์สำหรับให้เกิดนิพพานนั้น. เมื่อเรามีธรรมะ
ปรากฏในใจ ทำให้ความทุกข์ดับไปก็ความทุกข์นั้นดับไปด้วยธรรมะ
นั้น, ธรรมะนั้นชื่อว่า องค์แห่งการดับทุกข์นั้น.

ทีนี้ถ้าจะระบุให้ชัด ท่านระบุว่า เมื่อมีสมบัติในรูปฉนวน
อรูปฉนวนก็ดี สมบัตินั้นก็กำจัดความทุกข์นั้นให้หายไปโดยปริยาย,
โดยปริยาย เพราะว่าสมบัตินี้ยังไม่กำจัดความทุกข์โดยสิ้นเชิง,
แต่ก็กำจัดความทุกข์ให้เจ็บหายหน้าไปได้ตลอดเวลาที่มีสมบัติ
จึงถือเอาสมบัตินั้นเป็นตัวการที่จะกำจัดความทุกข์ให้สิ้นไป;
นี่ก็เรียกว่าตหังคนิพพาน คือนิพพานด้วยองค์นั้นๆ, แต่ไม่เด็ดขาด.
ถ้าว่ามีสัญญาเวทิตนโรชชนิดที่สิ้นอาสวะ อันนี้จะดับทุกข์สิ้นเชิง
เด็ดขาด อันนี้ก็เป็นที่ปริยาย เป็นตหังคนิพพานที่ดับทุกข์สิ้นเชิง.

หมายความว่า ต้องมีอะไรอันใดอันหนึ่งเป็นตัวดับทุกข์
นั้นแหละคือองค์ ที่จะดับทุกข์; นิพพานนี้จะต้องมีองค์สำหรับดับ
ทุกข์ แล้วก็เรียกนิพพานด้วยองค์นั้นๆ. ถ้าองค์นั้นๆ สูงสุดถึงที่สุด
เจ็บขาดก็ดับสิ้นเชิงไปเลย; ถ้าองค์นั้นๆ ไม่สูงสุด ไม่เด็ดขาด
มันก็ดับชั่วคราว, เช่นว่ามีเพียงสมาธิหรือสมภาติ ก็ดับชั่วคราวชั่ว
ขณะที่มีสมาธิสมภาติ.

แม้ที่สุดแต่ว่า เราในวันหนึ่งๆ มีความคิดนึกเพียงอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง ที่ขจัดปัดเป่าความทุกข์ให้หมดไปจากจิตใจได้;
สติปัญญาความรู้อะไร ที่มันจะขจัดความทุกข์เหล่านี้ออกไปเสีย
ได้ในชีวิตประจำวันของเรา นี่ก็เรียกว่า ตหังคนิพพานองค์น้อยๆ
องค์น้อยๆ, ไม่ต้องถึงสมาธิสมภาติ หรือวิปัสสนาสูงสุดสิ้นกิเลส.
แต่ก็มีผลเหลือประมาณแหละ คือกำจัดความทุกข์ได้ บรรเทา
ความทุกข์ได้, ฉะนั้นเรามีวิธีใดๆ ของเราเองเท่าที่ เราจะรวบรวมมา
ได้เอง ก็เอามาใช้ขจัดความทุกข์. จะพูดง่ายๆ ก็ความขุ่นใจ ความทุกข์
ร้อนในใจ ความกระวนกระวายในใจ ดับมันไปเสียได้มันก็ยังดี;
สงเคราะห์ในนิพพานน้อยๆ ได้.

เป็นอันว่า เครื่องมือที่เอามาเป็นที่พึ่งได้ในการขจัดความ

ทุกข์ออกไปจากจิตใจ นั่นก็เรียกว่าองค์หนึ่งๆ ทั้งนั้น ที่จะใช้กำจัด
ความทุกข์ออกไปได้จากจิตใจ, ถ้าทำได้ก็เรียกว่า ตทังคนิพพาน
-นิพพานชั่วขณะ โดยอาศัยองค์นั้นๆ เท่าที่จะใช้เป็นเครื่องมือได้
อย่างไร; มีตั้งแต่เล็กที่สุด ขึ้นไปถึงใหญ่ที่สุด. ถ้ายังไม่ถึงที่สุด
ไม่สิ้นเชิงก็เป็นชั่วคราว, ถ้าถึงที่สุดสิ้นเชิงก็เป็นเด็ดขาด ไม่ใช่ชั่วคราว.

สันทิฏฐิกลินิพพาน หรือ ทิฏฐุธรรมนิพพาน : นิพพานที่ใช้ได้พอดีสำหรับชาวบ้าน

ที่นี้ถ้าว่ามีนิพพานชื่อ **สันทิฏฐิกลินิพพาน** หรือ **ทิฏฐุธรรมนิพพาน** ก็ได้. นี่ฟังเสียงไปถึงข้อที่เห็นเอง รู้สึกอยู่ด้วยตนเองว่าเป็นอย่างไร. **สันทิฏฐิกะ** ก็แปลว่าเห็นอยู่ด้วยตนเอง แล้ว **ทิฏฐุธรรมนิพพาน** ในธรรมที่บุคคลนั้นเห็นแล้วเอง นี้ก็ได้เหมือนกัน เรียกชื่ออย่างนี้ได้เหมือนกัน; คือเป็นนิพพานชนิดที่บุคคลนั้นรู้สึกอยู่ได้ด้วยตนเอง จะเป็นอย่างน้อยที่สุดก็ได้ จะเป็นอย่างมากถึงกับสมบรมุณที่สุดเป็นพระอรหันต์ก็ได้. แต่ขอแต่ว่าให้มันรู้สึกอยู่แก่ใจเอง ก็เรียกว่า **สันทิฏฐิกลินิพพาน**-นิพพานที่เป็น **สันทิฏฐิโก**-อันบุคคลนั้นรู้สึกอยู่. ดังนั้นเมื่อเราเห็น คนใดคนหนึ่งนี้ รู้สึกความที่ทุกข์ดับไปอยู่ด้วยตนเองแล้ว ก็ได้ชื่อว่าบรรลุนิพพานชนิดนี้แต่น้อยๆ แม้ในระดับน้อยๆ.

เช่นถ้าว่าเรารู้สึกต่อความที่ความทุกข์มันดับไป ความที่กิเลสตัณหาไม่เกิดขึ้นในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส ที่มีมาเป็นประจำวันนั้น รู้สึกว่าจิตไม่เข้าไปจับฉวยเอา แล้วมันก็หลุดพ้นเพราะไม่จับฉวยเอา แล้วก็ไม่มีความทุกข์เกิดขึ้น. ที่ไม่มีความทุกข์เกิดขึ้นอย่างนี้เรียกว่า **ทิฏฐุธรรมนิพพาน**-นิพพานที่ผู้เห็นเอง หรือ **สันทิฏฐิกลินิพพาน**-นิพพานที่ผู้เห็นเอง. มันควรจะมีสักรายหนึ่ง สักกรณีหนึ่ง เพราะมันเข้ามาในแต่ละวันนี้หลายสิบหลายร้อยกรณีนะ. เรื่องที่เข้ามาสู่จิต ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แต่ละวันๆ นี้หลายสิบหรือหลายร้อยเรื่อง แล้วจะไม่มีเรื่องหนึ่งหรืออย่างหนึ่งที่ว่าเรารู้เท่าทัน เราป้องกันเสียได้ เราหยุดชะงักมันเสียได้ แล้วก็ไม่ได้เกิดอุปทาน ไม่ได้เกิดความทุกข์เพราะอุปาทาน. ถ้าว่าเรารู้สึกได้แม้แต่สักเรื่องเดียว กรณีเดียว ก็เรียกว่า **สันทิฏฐิกลินิพพาน** ได้.

(ทฤษฎีธรรมนิพพาน)

มีสารมุตตรกัณฐิ **กัฏฐิธรรมนิพพาน.**
 January THURSDAY February
 (ROJAN) Su Mo Tu We Th Fr Sa 1 2 3 4 5
 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26
 27 28 29 30 31 JANUARY 27 28

๑) **เฉพาะเหตุเรตถวิคัจฉิไม่ประณีตนิพพาน ในกัฏฐิธรรมนิพพาน.**
 "โคมโฆระนตเต เภสจิกปัจจกัณฐิ เยนมัตเตกัจฉา สุตตถ กัฏฐิเรว อมฺเ
 โน ปรัสนิพพานายนฺตี" "สนฺตํ โข โภทฺทวณฺโณ น กญฺ -
 -วิญญฺเยเต รุปา อัญญา กนฺตถ มนฺตภา ปุบฺบรฺทา กมฺปสํหโร
 ฐชฌิยา, อสฺวา วิญญฺ อมฺปนฺนทล อมฺวิทล อมฺปิเมสสา
 ติฏฺฐนฺตี, อสฺส ตํ อมฺปนฺนทล อมฺวิทล อมฺปิเมสสา
 ติฏฺฐนฺตี, น ตํ นิมิตฺตํ วิญญฺมณฺโณ โนติ; อตฺตปาพคฺคิ;
 สอปรกฺกนฺโณ เทวณฺมณฺยา วิญญฺ โน ปรัสนิพพานายนฺตี"
 (ในกรณี ของ สัตฺตง, กุสฺม, ธรรมวิญญฺมณฺ, อมฺภวณฺท
 อมฺปิเมสสา, (แล้ว ธรรมวิญญฺมณฺ))
 "น โภทฺทวณฺโณ นต กิจ ปัจจกัณฐิ เยนมัตเตกัจฉา สุตตถ
 กัฏฐิเรว อมฺเ ปรัสนิพพานายนฺตี?"
 "สนฺตํ โข โภทฺทวณฺโณ กญฺวิญญฺเยเต รุปา
 อัญญา อสฺวา ฐชฌิยา, อสฺวา วิญญฺ อมฺปนฺนทล อมฺวิทล
 อมฺปิเมสสา ติฏฺฐนฺตี, อสฺส ตํ อมฺปนฺนทล อมฺปิเมสสา
 -กโรติ อมฺปิเมสสา ติฏฺฐนฺตี, น ตํ นิมิตฺตํ วิญญฺมณฺโณ
 โนติ, น อตฺตปาพคฺคิ; อมฺภวณฺทเทวณฺมณฺยา วิญญฺ
 โน ปรัสนิพพานายนฺตี. อสฺวา อสฺวา อสฺวา, อมฺปิเมสสา เทวณฺมณฺยา
 โนติ อมฺปิเมสสา เยนมัตเตกัจฉา สุตตถ กัฏฐิเรว อมฺเ
 ปรัสนิพพานายนฺตี"
 (สภาธรรมนิพพาน, โลกมุตตรกัณฐิ, สหัชฌิยธรรม. ๑๖/๑๒๗/๑๓๗)
 (แล้ว ธรรมวิญญฺมณฺโณ ปัจจกัณฐิ/กัฏฐิธรรมนิพพาน) ๑๖๗/๑๓๗ -
 ๑๓๗) (แล้ว ธรรมวิญญฺมณฺโณ) (แล้ว ธรรมวิญญฺมณฺโณ)
 (สภาธรรมนิพพาน, สหัชฌิยธรรม. ๑๖/๑๓๗/๑๓๗)
 (สหัชฌิยธรรม " " ๑๖/๑๓๗/๑๓๗)
 (สหัชฌิยธรรม " " ๑๖/๑๓๗/๑๓๗)
 (สหัชฌิยธรรม " " ๑๖/๑๓๗/๑๓๗)

(ทิวภูธัมมปรินิพพาน & ทิวภูธรรมนิพพาน)

ทิวภูธัมมปรินิพพาน & ทิวภูธรรมนิพพาน

Su	Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa
					1	
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Su	Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

FRIDAY 7 JANUARY

10 JAN. Netor Jao,

ชื่อผู้ ทูลทรมารเรื่อง นิพพานในบัดนี้คือ ยี่น.

๑. หัวขั้วก: รุทธสีในโคมพจนานวด. ส. ๑๖/๑๖๗/๑๗๗

๒. ปี พ.ศ.: ๒๕๖๓

๓. สถานที่คนบ่ง: ชาวเมืองหลวง (สุราษฎร์ธานี) ส. ๑๗/๑๗๗/๑๗๗

๔. สถานที่คนบ่ง: ชาวบ้านเขตเมือง (๒๕) ส. ๑๖/๑๖๗/๑๗๗

๕. สถานที่คนบ่ง: ชาวบ้านท. (๒๕) ส. ๑๖/๑๗๗/๑๗๗

๖. สถานที่คนบ่ง: ชาวบ้านท. (๒๕) ส. ๑๖/๑๗๗/๑๗๗

๗. สถานที่คนบ่ง: ชาวบ้านท. (๒๕) ส. ๑๖/๑๗๗/๑๗๗

ทั้งนี้เรื่อง ชื่อผู้ทูลทรมารเรื่องนี้เป็นของหลวงทั้งสิ้น!

๘. ข้อความในสูตรเหล่านี้ เมื่อถึงเวลาตายตน-ชีวิตตน-อุปาทาน, ทำนองเท่านั้น, แต่เมื่อถึงตายแล้ว จะมีการ-ทั้งราบแปลงปฏิภาณ. ส. ๑๖ มัดรวมทั้ง ๑๖ อักษรได้.

๙. **สรุปดวงมโนธรรมที่ยี่น:** เพียงแต่ธรรมที่ปรากฏตาม-ในอภิปภาณใน "โพธิ์นโมท" และ "ธรรมะมโน" ได้โพธิ์น มีน-ก็โพธิ์น ๑๐ ในตัวเอง แล้ว. ดูซึ่งคล้ายกับนิพพาน-ซึ่งหนึ่ง, หรือโพธิ์น มง ๑๖๖, ของเขา ๑๗๗ โพธิ์น มีน-เรื่องก็ น่าสนใจ เป็นโพธิ์น โพธิ์น มโน "ทิวภูธัมมปรินิพพาน"

๑๐. ทิวภูธัมมปรินิพพาน, ส. (ได้เมื่อไม่เกิด, อุปาทาน (หรือ-วิเศษ) อันธรรมที่ทิวภูธัมม) โพธิ์น โพธิ์น.

สรุป ๑๐ มโนจิต. ส.ก. ๑. ๒๐/๒๐๖/๕๐๖; มโนจิต ๑๖;

๒๗๖

(ทิวภูธัมมปรินิพพาน)

สัปดาห์ที่ ๓๓, สัปดาห์ที่ ๓๓ (6 JAN.)
ทิวภูธัมม ปรินิพพาน.
MONDAY 10 JANUARY
 January: Su Mo Tu We Th Fr Sa (1-5)
 February: Su Mo Tu We Th Fr Sa (6-12)

๑) ทิวภูธัมมปรินิพพาน :-
 ๑. นานาชาติที่... : ...
 ๒. ... : ...
 ๓. ... : ...
 ๔. ... : ...

๒) (สัปดาห์ที่ ๓๓, สดก. ๓. ๖๖/๖๖๖/๖๖๖) - สัปดาห์ที่ ๓๓
 ๑. ...
 ๒. ...

๓) สัปดาห์ที่ ๓๓ (ทิวภูธัมมปรินิพพาน)
 ๑. ...
 ๒. ...
 ๓. ...

๑. ...
 ๒. ...

ปัจจัยตตนิพพาน.

มีคำหนึ่งว่า ปัจจัยตตนิพพาน-นิพพานเฉพาะตน. ก็คล้ายๆ กัน คือรู้เฉพาะตน ตนรู้ของตนเฉพาะตน; ก็มีคำอธิบายตั้งต้นคล้ายๆ กัน. เช่นเมื่อมีการสัมผัสรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อะไรก็ตาม เป็นผัสสะแล้วปรุงแต่งเป็นขันธ, เป็นรูปขันธ เป็นเวทนาขันธ เป็นสัญญาขันธ ฯลฯ นี่เป็นขันธ ขึ้นมาอย่างนี้แล้วมันก็รู้ด้วยปัญญาที่สตินำมา. เรามีสติในธรรมะนั้น มีสติในความจริงเรื่องนั้น คือนึกถึงความรู้เรื่องนั้นได้ด้วยสติ, สติก็เอาความรู้เรื่องนั้นมาในกรณีนี้ มันก็ให้เกิดผล คือ ไม่มีความยึดถือ จับฉวย หรือยินดีในขันธนั้นๆ ในรูปขันธ หรือเวทนาขันธนั้นๆ. ท่านใช้คำว่า ไม่เกิดราคะ คือไม่เกิดจับฉวยด้วยความกำหนดในขันธนั้นๆ. เมื่อเป็นอย่างนั้น สิ่งที่เราเรียกว่า อารมณ์มันก็ไม่มีความหมาย : ที่มันเข้ามาเพื่อจะเป็นอารมณ์ปรุงแต่งจิตมันก็ทำอย่างนั้น ไม่ได้ ก็เรียกว่าอารมณ์นั้นสลายไป เรียกว่า อารมณ์นั้นมันขาดไป ไม่มีที่ตั้งวิญญูณมันจะรู้สึกต่อไปในการที่จะยึดมั่น; วิญญูณนั้นมันก็ไม่ออกงามไปในทางที่จะยึดมั่นถือมั่น หรือว่าจิตนั้นไม่ออกงามไปในทางที่จะยึดมั่นถือมั่น. มันก็เกิดความหลุดรอดจากอำนาจของอารมณ์นั้นๆ ; เขาก็เกิดความรู้สึกเป็นสุขยินดี เพราะจิตชนิดนั้นไม่มีความสะดุ้งหวาดเสียวหรือหวั่นไหวต่ออารมณ์นั้นๆ, ดับเย็นสนิทอยู่ในใจของตน. นี่เขาเรียกว่า นิพพานเฉพาะตน.

เมื่อพูดให้แคบเข้ามาว่า เฉพาะคนนั้นรู้สึกเต็มที่อยู่ในจิตใจของบุคคลนั้น; คล้ายๆ กับพวกก่อนหน้าที่ว่า เห็นเองรู้สึกเอง เห็นเองรู้สึกเอง. นั้นความหมายว่ามันเห็นเอง; แต่นี่เฉพาะตนรู้สึกแจ่มแจ้งชัดเจนอยู่. นี่เรียกว่า นิพพานเฉพาะตน. ล้วนแต่เป็นเรื่องชั่วขณะๆ ทั้งนั้น; จะมีได้วันละกี่ครั้งก็ได้ ยังไม่ใช่เด็ดขาด ยังไม่สูงสุด ให้เป็นเรื่องที่มีอยู่ในหมู่มนุษย์ธรรมดา.

สามายิกนิพพาน.

นิพพานชั่วคราวทั้งหมดนี้ สรุปรวมกันเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “สามายิกนิพพาน”. สามายิก-นิพพาน แปลว่า นิพพานชั่วคราว ; สามายิกะ นั้นคือ สะมะยะ + อิกะ = สามายิกะ แปลว่า ชั่วสมัย; นิพพานชั่วคราว นิพพานชั่วคราว. นิพพานชั่วคราว คือไม่ตลอด ไม่ตลอดเป็นนิพพานจริง. แสดงว่าเราที่มีโอกาสที่จะมีนิพพานชั่วคราว นิพพานชั่วคราวๆ นี้ได้ทุกคนที่นี่และเดี๋ยวนี้, แต่เราไม่ประสีประสา กันเสียเลย, เราจึงไม่เคยรู้สึก ไม่เคยรู้จักสิ่งที่มันมีได้ และควรจะมีได้ คือสามายิกนิพพาน-นิพพานชั่วคราว นิพพานชั่วคราว ที่นี่เดี๋ยวนี้ ที่นี่และเดี๋ยวนี้ ที่ไหนหรือเมื่อไรก็ได้. พุดว่า ที่นี่ และ เดี่ยวนี้ และที่ที่ไหนก็ได้ เมื่อไรก็ได้ นิพพานชนิดชั่วคราวมีได้สักแฉับหนึ่งก็ ยังดีนะ; แล้วทำไมจึงไม่มีกันเสียเลย.

นี่เรื่องของนิพพาน. มันนิพพานได้เพราะมีอะไรอันใดอันหนึ่ง มาดับความทุกข์นั้นเสีย; นี่เพิ่งเล็งในข้อนี้ ก็เรียกว่านิพพานโดยองค์ นั้นๆ โดยเครื่องมือนั้นๆ. แล้วมันก็เป็นสิ่งที่รู้ได้เองเห็นได้เอง เรียกว่า นิพพานที่เห็นเอง นิพพานที่ในขณะที่ตนรู้สึกได้เอง. แล้วเป็นของภายใน เป็นของเฉพาะตน รู้สึกได้เฉพาะตน นี้ก็เรียกว่านิพพานเฉพาะตน. ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นชั่วคราวๆ เพราะยังไม่สมบูรณ์ ยังไม่เป็นนิพพาน ถึงที่สุด. นี้เรียกว่ามันมีมากมาย เยอะแยะ ยุบยิบไปหมดแหละ ที่ เรียกว่านิพพานๆ. ที่ไหนเมื่อไร ถ้ามันดับกิเลสดับทุกข์ได้แม้ชั่ว ขณะ ก็เรียกว่า นิพพานทั้งนั้น.

(สามาชิกนิพพาน.)

นิพพานชั่วคราว สามาชิก นิพพาน.

January	TUESDAY	February
Su Mo Tu We Th Fr Sa	25	Su Mo Tu We Th Fr Sa
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	JANUARY	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28

[ดูที่ 16 JAN. ด้วย]

๑) **นิพพานชั่วคราว** : ตลอดออกมาได้พัก บาลีที่ว่า
ลักขณวิภัง กา กนถ์ เจโตวิมุตติ อุปรมมชฺชช
 วิทวิสุตติ, อสงฆวิภัง กา ลกฺขณํ
 (มทล สกนตฺตสมร, อุปฺ.ม. ๑๔/๒๓๕/๓๕๕).
สามาชิก เจโตวิมุตติ : นิพพานชั่วคราว.
 บรรณ. : สามาชิกนถ์ อมฺปิเตนฺตมมเยนํ กิเลสวิมุตติ - www.dhammadownload.com

๒) **ทำกิจของอภิมมปฏิภาณ** : เมื่อใด มีอกุศลจิต
 เมื่อไหน มีปฏิภาณสมุฏฐาน ตลอดสัจจนเสร็จทุก,
 ดังนั้น เมื่อใด ไม่มีอกุศลจิต เมื่อไหนเป็น
 ทุกเมื่อไร ตลอดเวลา, นั่นก็คือ **นิพพานชั่วคราว**
 (อภิมมปฏิภาณ)

๓) **ตามหลักจิตประภัสสร** :

๘๙

๑) **ตามหลักฝ่ายของเรเอง** : เมื่อใดฝ่ายเรา
 "ตัวกูของกู" เกิดขึ้น ก็ต้องทำตนตลอดคือมีจิต
 กิเลส; เมื่อไหน มีจิตปลอดพ้นจากกิเลสของ
 นิพพาน เพราะ ว่างจาก กตเว-โทษ-โมหะ ชั่วคราว

๒) **ปฐมนิพพานด้วย** มีทั้ง ขณะ ว่างมรตอด, หรือมรตัม
 นิมรตัม, เมินต้น, ด้วย อภิมมชฺชชช, จิตฺตมฺ
 สัมปชฺชชช; [จึงแสดงว่า มีมรตัม กิเลส ยึด
 โขธ กิเลส, เหนือ, หรือ ปล่อยไว้ก็ตาม, ว่างกนิพพาน]
 (มทล สกนตฺตสมร, อุปฺ.ม. ๑๔/๒๓๕/๓๕๕)

วิธีปฏิบัติ

ให้บรรลุนิพพาน

โดยหลักทั่วไปหลักกว้าง ๆ

มีสัมมัตตปธานธรรม ๔

โดยหลักทั่วไป เป็นหลักกว้างๆ เราถือกันว่ามีอยู่ ๔ กิริยาอาการ. การประพฤตินี้ มีอยู่ ๔ กิริยาอาการ คือ :-

๑. ป้องกันไม่ให้เกิดสิ่งที่ไม่ควรเกิด;
๒. ละสิ่งที่เกิดแล้ว, ที่ไม่ควรจะมีละเสีย;
๓. ทำให้เกิดสิ่งที่ควรที่จะเกิด;
๔. ทำสิ่งที่เกิดแล้วนั้นให้เจริญจนถึงที่สุด. ก็เลสป้องกันไม่ให้เกิด,

ความหมายที่หนึ่ง ป้องกันไม่ให้เกิด; ครั้นเกิดแล้วละมันเสีย นี้กิเลส ละมันเสีย, *นี้ความหมายที่สอง*; ที่นี้โพธิ สิ่งที่จะกำจัดกิเลสที่ยังไม่เกิดทำให้เกิดขึ้นมา, *นี้สาม*; ที่นี้สี่โพธิที่เกิดขึ้นแล้ว ทำให้เต็มให้เต็มๆ เป็นสัมมาสัมโพธิ ไปเลย.

นี่จำไว้เถอะว่าในเรื่องต่างๆ ในโลกนี้ แม้ไม่ใช่เรื่องธรรมะ แม้เรื่องชาวบ้านที่บ้านที่เรือนนั้น มันก็มีหลัก ๔ ประการนี้ ใช้ได้ด้วยกันทั้งนั้นแหละ : สิ่งที่ไม่ควรจะมีก็ป้องกันไม่ให้เกิด ๑; สิ่งที่ไม่ควรจะมีเกิดขึ้นแล้ว ละมันเสีย ๒; สิ่งที่ดีควรจะมี ก็ทำให้มันเกิดขึ้นมา ๓; สิ่งที่ดีควรจะมีเกิดขึ้นแล้ว ก็ทำให้มันเต็ม ให้มันสมบูรณ์ ๔.

ขอให้จำไว้เป็นหลักทั่วไป, ไปใช้ในทุกกรณีไม่ว่าจะทำอะไร ที่เป็นเรื่องใหญ่เป็นโครงใหญ่ ของเรื่องใหญ่ๆ เป็นชีวิตโดยกว้าง โดยรอบตัว : เรามีหน้าที่ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดสิ่งที่ไม่ควรที่จะเกิด; เรามีหน้าที่ที่จะละสิ่งที่ควรที่จะละเสีย; เรามีหน้าที่ที่ทำให้เกิดสิ่งที่ควรจะทำให้เกิด; และเรามีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้นๆ ให้มันเจริญขึ้นไปจนถึงที่สุด.

มีนิพพานสัปปายธรรมประจำอยู่ในชีวิต

(พิจารณาเห็นอายตนิกธรรม ๓๐ โดยไตรลักษณ์).

มีวิธีที่จะปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เพื่อให้ละสิ่งที่ควรละเพื่อให้เกิดสิ่งที่ควรเกิด; ก็มีหลักปฏิบัติเรียกว่ามีนิพพานสัปปายธรรม. คงจะจดยากจำยาก, จำเป็นไทยๆว่ามีธรรมะที่สบายแก่พระนิพพาน, มีธรรมะเป็นที่สบายแก่พระนิพพาน, หมายความว่า เราประพฤติปฏิบัติอย่างไรอยู่แล้ว มันง่ายที่จะเกิดนิพพาน นั่นคือธรรมะเป็นที่สบายแก่นิพพาน. ขอให้ทุกคนมีชีวิตอยู่ด้วยธรรมะที่เป็นที่สบายแก่พระนิพพาน คือง่ายที่พระนิพพานจะเกิด. อันนี้ต้องรู้จักสิ่งที่ควรรู้จักอย่างยิ่ง ๕ หมวด, ในบาลีเรียกว่า “อายตนิกธรรม”.

อายตนิกธรรม แปลว่า *ธรรมที่เนืองกันอยู่กับอายตนะ*, สิ่งที่เนืองกันอยู่กับอายตนะ; มีอยู่ ๕ หมวด: *หมวดที่หนึ่ง* คืออายตนะภายใน ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, ๖ อย่างนี้เรียกว่า “อายตนะภายใน”; *หมวดที่สอง*: รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์, นี้ “อายตนะภายนอก”, ๖ เหมือนกัน; *หมวดที่สาม*: วิญญาณทางตา วิญญาณทางหู วิญญาณทางจมูก ฯลฯ วิญญาณทางอายตนะภายใน ๖ นั้นแหละ, หมวด วิญญาณมีอยู่ ๖; ที่นี้ครั้นวิญญาณแล้วมันก็มีผัสสะ, ผัสสะก็มี ๖: ผัสสะทางอายตนะภายใน ๖, คือผัสสะทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ผัสสะ ๖, นี้ *หมวดที่สี่*; เมื่อมีผัสสะแล้วก็มีเวทนา, ก็มีเวทนา ๖ ตามผัสสะแจกไปตามอายตนะภายใน, คือเวทนาที่เกิดจากผัสสะทางตา เวทนาที่เกิดจากผัสสะทางหู เวทนาที่เกิดจากผัสสะทางจมูก เวทนาที่เกิดจากผัสสะทางลิ้น เวทนาที่เกิดจากผัสสะทางกาย เวทนาที่เกิดจากผัสสะทางใจ, เวทณาก็มี ๖, นี้เป็น *หมวดที่ห้า*. นี้คือเนื้อตัวของเราแท้ๆ . ตัวธรรมะที่ต้องรู้จักอย่างยิ่งคือธรรมะ ๕ หมวดนี้.

ธรรมะ ๕ หมวดนี้, ถ้าใครไม่รู้จักธรรมะ ๕ หมวดนี้, ๕ หมวดๆ ละ ๖, ไม่รู้จักธรรมะ ๕ หมวดนี้แล้ว ก็ยากที่จะศึกษาธรรมะ ยากที่จะศึกษาธรรมะ มีประโยชน์อย่างยิ่งที่จะท่องจำไว้ ศึกษาไว้ให้ ชัดเจนแจ่มแจ้ง; มีประโยชน์ยิ่งกว่าสูตรไหนๆ หรือว่าหลักเกณฑ์ อะไรที่เอามาท่องจำกันให้ยุ่งไปหมด. *อายตนิกรม ๕ หมวดๆ ละ ๖ รวมเป็น ๓๐ อย่าง* นี้ให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง ให้รู้จักก่อน ให้รู้จักว่า มันมีอยู่อย่างไรก่อน.

ที่นี้ดู ๓๐ อย่างนี้ แต่ละอย่างละอย่าง เป็นอนิจจัง คือเปลี่ยนๆ; แต่ละอย่างๆ นั้นจะมีลักษณะแห่งความทุกข์หรือว่าไปจับฉวยเอาเป็นของเราแล้วจะเป็นทุกข์คือมันจะกัดเอา มันพร้อมที่จะให้เกิดทุกข์; มันมีลักษณะแห่งการความมิใช่ตัวตน, เพราะมันไม่เที่ยงและมันพร้อมที่จะเป็นทุกข์ อย่างนี้เราจึงว่า เป็นอนัตตา-ไม่ใช่ตน. *แง่สำคัญๆ* ที่จะต้องดูก็มีอยู่ ๓ แ่ง คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา. ดูให้เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดูสิ่งทั้ง ๓๐ นี้ ให้เห็นความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อยู่ทั้งกลางวันและกลางคืน หรือตามที่มีเวลาว่าง. ถ้าเวลาทำงานยุ่ง ดูไม่ได้ก็ดูเวลาว่าง. ถ้าจิตมันยังพอระลึกนึกถึงได้ก็ดู; เพราะเวลา ที่ทำงานมันก็มีสิ่งเหล่านี้เหมือนกัน : เวลาที่เราทำงานเหน็ดเหนื่อยอยู่ ก็มีเรื่องของรูป มีเรื่องของตา มีเรื่องของวิญญาณ มีเรื่องของผัสสะ ของเวทนา. เพราะผัสสะมันเกิดเมื่อไรก็ได้ เวทนามันเกิดเมื่อไรก็ได้ กำลังทำงานอยู่ก็ได้ นั่งพักผ่อนอยู่ก็ได้. ถ้ามันเกิดขึ้นมาเมื่อไรแล้วก็ เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาของมันเมื่อนั้นในทุกสิ่งทุกอย่าง ๓๐ อย่างนี้, ทุกหนทุกแห่งมันจะเกิดขึ้น.

เมื่อทำอยู่อย่างนี้เรียกว่าอยู่ด้วยธรรมะที่สบายแก่พระนิพพาน หรือทำสิ่งที่สบายแก่พระนิพพาน. สิ่งที่สบายแก่พระนิพพาน คือดู สิ่งทั้ง ๓๐ อย่างนี้ ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อยู่เป็นประจำ

ทั้งวันทั้งคืน, ตลอดเวลาที่มีความรู้สึก. นี้เรียกว่า “อยู่ด้วยสิ่งที่สบายแก่พระนิพพาน”, พระนิพพานจึงเกิดง่ายๆ เพราะว่าเราอยู่ด้วยสิ่งที่สบายแก่พระนิพพาน. พุดเปรียบเทียบก็เหมือนกับว่า เรามีสิ่งที่นกมันชอบใจ เอามาล่อนก เป็นเหยื่อดกนก มันก็ได้มัน. มันเป็นที่สบายแก่พระนิพพาน; ถ้าทำอยู่อย่างนี้พระนิพพานคือความดับทุกข์ ความดับทุกข์จะเกิดขึ้นได้โดยง่าย พร้อมทั้งจะเกิดในที่ทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลา ทุกสถานที่, เพราะว่าเราอยู่ด้วยสิ่งซึ่งเป็นที่สบายแก่พระนิพพาน. นี่ก็เป็นวิธีปฏิบัติ.

เวทนาของปุถุชน ต่างจากของอริยสาวก (ในแง่ของปัจจุสมุปบาท)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ปุถุชนผู้ไม่มีการดับแล้ว ย่อมเสวยซึ่งเวทนา อันเป็นสุขบ้าง อันเป็นทุกข์บ้าง อันมิใช่ทุกข์มิใช่สุขบ้าง. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! แม้อริยสาวกผู้มีการดับแล้ว ก็ย่อมเสวยซึ่งเวทนา อันเป็นสุขบ้าง อันเป็นทุกข์บ้าง อันมิใช่ทุกข์มิใช่สุขบ้าง. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เมื่อเป็นเช่นนั้น ในระหว่างอริยสาวกผู้มีการดับกับปุถุชนผู้ไม่มีการดับดังที่กล่าวมานี้ อะไรเป็นความผิดแผกแตกต่างกัน อะไรเป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน อะไรเป็นเหตุที่แตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้มีการดับ จากปุถุชนผู้ไม่มีการดับ?

๒๔๘ | ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นกราบทูลวิงวอนว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! เป็นการชอบแล้วหนอ ขอให้อรรถแห่งภชาติตนนั้น จงแจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาคเองเถิด; ภิกษุทั้งหลาย ได้ฟังจากพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้" ดังนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ปุถุชนผู้ไม่มีการดับแล้วอันทุกขเวทนา ถูกต้องอยู่ ย่อมเศร้าโศก ย่อมกระวนกระวาย ย่อมรำไรรำพัน เป็นผู้ท้อบอกร่ำไห้ ถึงความมีสติพื้นเพือน เขาย่อมเสวยซึ่งเวทนาทั้งเวทนาทั้ง ๒ ฝ่าย คือ เวทนาทั้งทางกายและทางจิต.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนบุรุษพึงยิงบุรุษด้วยลูกศร แล้วพึงยิงซ้ำซึ่งบุรุษนั้นด้วยลูกศรที่สองอีก บุรุษผู้ถูกยิงด้วยลูกศรสองลูกอย่างนี้ ย่อมเสวยเวทนาทางกายด้วย ทางจิตด้วย, แม้ฉันท; ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ปุถุชนผู้ไม่มีการดับแล้ว ก็เป็นฉันทนั้น คือ

เมื่อทุกขเวทนาถูกต้องอยู่, ย่อมเศร้าโศก ย่อมกระวนกระวาย
ย่อมรำไรรำพัน เป็นผู้ทูปบอกรำไห้ ถึงความมึสติพินเพื่อนอยู่; ชื่อ
ว่าเขาย่อมเสวยซึ่งเวทนาทั้งสองอย่าง คือทั้งทางกายและทางจิต. เขา
เป็นผู้มีปฏิฆะเพราะทุกขเวทนานั้นนั่นเอง. ปฏิฆานุสสัยอันใดอันเกิด
จากทุกขเวทนา, ปฏิฆานุสสัยอันนั้น ก็ย่อมนอนตามซึ่งบุคคลนั้นผู้มี
ปฏิฆะด้วยทุกขเวทนา. บุคคลนั้นอันทุกขเวทนาถูกต้องอยู่ ย่อมจะ(นึก)
พอใจซึ่งกามสุข. ข้อนั้นเพราะเหตุไรเล่า? ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ข้อนั้น
เพราะเหตุว่าปุถุชนผู้ไม่มีการสดับแล้ว ย่อมไม่รู้ชัดอุบายเครื่องปลด
เปลื้องซึ่งทุกขเวทนา เว้นแต่กามสุขเท่านั้น (ที่เขาคิดว่าจะระงับ
ทุกขเวทนาได้). เมื่อปุถุชนนั้นพอใจยิ่งอยู่ซึ่งความสุข, ราคานุสสัยอันใด
อันเกิดจากสุขเวทนา, ราคานุสสัยอันนั้นย่อมนอนตามซึ่งปุถุชนนั้น.
ปุถุชนนั้น ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเหตุให้เกิดขึ้นแห่งเวทนา ซึ่งความตั้งอยู่ไม่ได้
ซึ่งรสอร่อยซึ่งโทษอันต่ำทรามและซึ่งอุบายเป็นเครื่องออกไปพ้นแห่ง
เวทนาทั้งหลายเหล่านั้น ตามที่เป็นจริง. เมื่อปุถุชนนั้นไม่รู้ชัดอยู่
ซึ่งเหตุให้เกิดขึ้น ซึ่งความตั้งอยู่ไม่ได้ ซึ่งรสอร่อย ซึ่งโทษอันต่ำทราม
และซึ่งอุบายเป็นเครื่องออกไปพ้น แห่งเวทนาทั้งหลายเหล่านั้น ตาม
ที่เป็นจริง ดังนี้แล้ว, อวิชชานุสสัยอันใด อันเกิดจากอทุกขมสุขเวทนา,
อวิชชานุสสัยอันนั้น ย่อมนอนตามซึ่งปุถุชนนั้น. ปุถุชนนั้น ถ้าเสวย
สุขเวทนา ย่อมเป็นผู้ติดพัน(ในเวทนา)เสวยเวทนานั้น; ถ้าเสวยทุกข-
เวทนา ก็เป็นผู้ติดพันเสวยเวทนานั้น; ถ้าเสวยอทุกขมสุขเวทนา ก็ยัง
เป็นผู้ติดพันเสวยเวทนานั้น.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ปุถุชนผู้ไม่มีการสดับนี้เรากล่าวว่า เป็น
ผู้ติดพันแล้ว ด้วยชาติขรามรณะโลกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาส
ทั้งหลาย; เรากล่าวว่า เป็นผู้ติดพันแล้วด้วยทุกข์ ดังนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ส่วนอริยสาวกผู้มีการสดับแล้ว อันทุกข-
เวทนาถูกต้องอยู่ย่อมไม่เศร้าโศกยอมไม่กระวนกระวายยอมไม่รำไร
รำพัน ไม่เป็นผู้ทูปอกรำไห้ ไม่ถึงความมีสติพินเพื่อน; ย่อมเสวย
เวทนาเพียงอย่างเดียว คือเวทนาทางกาย, หามีเวทนาทางจิตไม่.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนบุรุษพึงยิงบุรุษด้วยลูกศร
แล้วไม่พึงยิงซ้ำซึ่งบุรุษนั้นด้วยลูกศรที่สองเมื่อเป็นอย่างนี้บุรุษนั้นย่อม
เสวยเวทนาจากลูกศรเพียงลูกเดียว, แม้ฉนั้นใด; ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!
อริยสาวกผู้มีการสดับแล้ว ก็ฉนั้นนั่น คือเมื่อทุกขเวทนาถูกต้องอยู่,
ก็ไม่เศร้าโศกไม่กระวนกระวายไม่รำไรรำพัน ไม่เป็นผู้ทูปอกรำไห้
ไม่ถึงความมีสติพินเพื่อน; อริยสาวกนั้น ชื่อว่าย่อมเสวยเวทนา
เพียงอย่างเดียว คือเวทนาทางกาย หามีเวทนาทางจิตไม่. อริยสาวก
นั้น หาเป็นผู้มีปฏิฆะ เพราะทุกขเวทนานั้นไม่. ปฏิฆานุสสัย อันใด
อันเกิดจากทุกขเวทนา, ปฏิฆานุสสัยอันนั้นย่อมไม่นอนตามซึ่งอริยสาวก
นั้นผู้ไม่มีปฏิฆะเพราะทุกขเวทนา. อริยสาวกนั้นอันทุกขเวทนาถูกต้อง
อยู่ก็ไม่(นึก)พอใจซึ่งกามสุข. ข้อนั้นเพราะเหตุไรเล่า? ดูก่อนภิกษุทั้ง
หลาย! ข้อนั้นเพราะเหตุว่าอริยสาวกผู้มีการสดับแล้ว ย่อมรู้ชัดอุบาย
เครื่องปลดเปลื้องซึ่งทุกขเวทนา ซึ่งเป็นอุบายอื่นนอกจากกามสุข.
เมื่ออริยสาวกนั้นมิได้พอใจซึ่งกามสุขอยู่, ราคานุสสัยอันใด อันเกิด
จากสุขเวทนา, ราคานุสสัยอันนั้นก็ไม่นอนตามซึ่งอริยสาวกนั้น.
อริยสาวกนั้น ย่อมรู้ชัดซึ่งเหตุให้เกิดขึ้นแห่งเวทนา ซึ่งความตั้งอยู่
ไม่ได้ ซึ่งรสอร่อย ซึ่งโทษอันต่ำทราม และซึ่งอุบายเป็นเครื่องออกไป
พ้น แห่งเวทนาทั้งหลายเหล่านั้น ตามที่เป็นจริง. เมื่ออริยสาวกนั้น
รู้ชัดอยู่ซึ่งเหตุให้เกิดขึ้น ซึ่งความตั้งอยู่ไม่ได้ ซึ่งรสอร่อย ซึ่งโทษอันต่ำ
ทราม และซึ่งอุบายเครื่องออกไปพ้น แห่งเวทนาทั้งหลายเหล่านั้น
ตามที่เป็นจริง ดังนี้แล้ว, อวิชขานุสสัยอันใดอันเกิดจากอกุศลทุกข-

เวทนา, อวิชชาอนุสัยอันนั้น ก็ย่อมไม่นอนตามซึ่งอริยสาวกนั้น. อริยสาวกนั้น ถ้าเสวยสุขเวทนา ย่อมไม่เป็นผู้ติดพัน (ในเวทนา) เสวยเวทนานั้น; ถ้าเสวยทุกขเวทนา ก็ไม่เป็นผู้ติดพันเสวยเวทนานั้น; ถ้าเสวยอทุกขมสุขเวทนา ก็ไม่เป็นผู้ติดพันเสวยเวทนานั้น.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! อริยสาวกผู้มีการสดับนี้ เรากล่าวว่า เป็นผู้ไม่ติดพันแล้ว ด้วยชาติขรามรณะโลกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย; เรากล่าวว่า เป็นผู้ไม่ติดพันแล้วด้วยทุกข์ ดังนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! นี้แล เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกันเป็นเหตุที่แตกต่างกันระหว่าง อริยสาวกผู้มีการสดับ จากปุถุชนผู้ไม่มีการสดับ ดังนี้.

หมายเหตุ :

เวทนา ๓ ชนิด ของปุถุชนผู้ไม่มีการสดับ ย่อมก่อให้เกิด อนุสัย ๓ ชนิด ซึ่งเป็นอาการของการเกิดปฏิจสมุปบาทโดยสมบูรณ์ คือเกิดทุกขในที่สุด. ส่วนเวทนาของอริยสาวกผู้มีการสดับ ย่อมไม่ก่อให้เกิดอนุสัย นั่นคือการไม่เกิดขึ้นแห่งปฏิจสมุปบาท คือไม่เกิดทุกข ในที่สุด. เวทนาชนิดที่ก่อให้เกิดอนุสัยหรือปฏิจสมุปบาทนั้น ย่อม หมายความว่า เป็นเวทนาที่ตั้งต้นหรือเกี่ยวข้องอยู่กับวิชา ตามนัย แห่งกระแสของปฏิจสมุปบาทโดยสมบูรณ์; ดังนั้น การกล่าวถึง เวทนาเพียงอย่างเดียวเช่นในกรณีนี้ก็พอแล้วย่อมหมายความว่าเหตุ ปัจจัยทั้งหลายของเวทนา ซึ่งย้อนขึ้นไปถึงวิชา อันเข้ามาเกี่ยวข้อง ในกรณีที่มีการกระทบทางอายตนะ มีตากับรูป เป็นต้น.

สูตรที่ ๖ ปฐมกสคาถวรรค สฬายตนสังยุตต์ สฬ.สั. ๑๘/๒๕๗/๓๖๙,
ไตรสแกภิกษุทั้งหลาย.
ปฏิจสมุปบาทจากพระโอษฐ์. ธรรมโมฆะของพุทโธทาส.
ธรรมทานมูลนิธิ. หน้า ๕๒๖-๕๓๐.

โสดาปัตติลังคะ

โสดาปัตติลังคะ แปลว่าองค์แห่งการบรรลุความเป็นพระโสดาบัน ก็คือ ศรัทธาแน่นแฟ้นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และความมีอริยกันตศีล รวมทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นการเตรียมตัวเพื่อลุลุสสุญญาหรือ นิพพาน. ศรัทธา (ความเชื่อ) จะยังไม่แน่นแฟ้นแท้จริงจนกว่าจะได้มองเห็นว่า พระพุทธเจ้า เป็นผู้ตรัสรู้เรื่องสุญญาตา คือเรื่องสูงสุดที่ดับทุกข์ได้จริง, และพระธรรมนั้น ก็เป็นเรื่องอะไรอื่นนอกไปจากเรื่องทั้งหมดของสุญญาตา ที่ดับทุกข์ได้จริง กล่าวคือ คำสอนและการปฏิบัติ รวมทั้ง ผลที่มีมาจากความไม่ยึดมั่นในสิ่งทั้งปวง, ส่วนพระสงฆ์นั้น ก็คือ ผู้ที่ปฏิบัติ และได้รับผลการปฏิบัติเช่นนั้น. เมื่อมองเห็นอยู่อย่างนี้ ศรัทธาจึงจะแน่นแฟ้นมั่นคง ไม่ง่อนแง่นคลอนแคลน กล่าวคือจะไม่เลื่อนไหลในศาสดาอื่นๆ ในข้อสั่งสอนใดๆ และพวกนักบวชใดๆ ที่ไม่กล่าวสอนหรือปฏิบัติเรื่องสุญญาตา หรือ นิพพาน.

โลตาปัตติยงคะ

ขึ้นอยู่กับความรู้ปฏิจสมุปบาทของอริยสาวก

ดูก่อนคหบดี! ภยเวร ๕ ประการ อันอริยสาวกทำให้สงบ
ระงับได้แล้วในกาลใด; ในกาลนั้น อริยสาวกนั้น ย่อมเป็นผู้ประกอบ
พร้อมแล้วด้วยองค์แห่งโลตาบัน ๔ ประการด้วย, และอริยญาณธรรม
ย่อมเป็นสิ่งที่อริยสาวกนั้น เห็นแล้วด้วยดี ทางตลอดแล้วด้วยดี ด้วย
ปัญญาด้วย; อริยสาวกนั้น เมื่อหวังจะพยากรณ์ ก็พึงพยากรณ์ตนเอง
ด้วยตนเองได้ ว่า “เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดเดรัจฉานสิ้นแล้ว
มีเปรตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ วินิบาตสิ้นแล้ว, เราเป็นผู้ถึงแล้วซึ่ง
กระแส (แห่งนิพพาน) มีธรรมอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงแท้
ต่อนิพพาน มีการตรัสรู้ธรรมเป็นเบื้องหน้า” ดังนี้.

ดูก่อนคหบดี! ภยเวร ๕ ประการ เหล่าไหนเล่า อันอริยสาวก
ทำให้สงบระงับได้แล้ว?

(๑) ดูก่อนคหบดี! บุคคลผู้ฆ่าสัตว์อยู่เป็นปรกติ ย่อมประสพ
ภยเวรใดในทิฏฐธรรมบ้าง, ย่อมประสพภยเวรใด ในสัมปรายิกบ้าง,
ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสแห่งจิตบ้าง, เพราะปาณาติบาตเป็นปัจจัย; ภยเวร
นั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาดแล้วจากปาณาติบาต ทำให้สงบ
ระงับได้แล้ว.

(๒) ดูก่อนคหบดี! บุคคลผู้ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้อยู่
เป็นปรกติ ย่อมประสพภยเวรใดในทิฏฐธรรมบ้าง, ย่อมประสพภยเวร
ใด ในสัมปรายิกบ้าง, ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสแห่งจิตบ้าง, เพราะอทิน-
นาทานเป็นปัจจัย; ภยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาดแล้วจาก
อทินนาทาน ทำให้สงบระงับได้แล้ว.

(ใส่ดาปัตติยงค์)

โรตปัตติยงค์: (๗๐)

January	THURSDAY	February
Su Mo Tu We Th Fr Sa	13	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

13 JANUARY

สหัสขันธ์
อัมภานุสรณ์
โรตปัตติยงค์

๑) องค์เนตรพจนานโรตปัตติยงค์ (๗๐) นี้มี:
 ๑) กัณฑ์ ในอัมภานุสรณ์ ตั้งแต่: องค์ เรือได้, ในอิทธิพลมต ๓๐๓
 (สัปดาห์ ๑, โรตปัตติยงค์, พิภพวิสัย, วันธรรม. ๑๓/๒๕๐/๕๐๓)
 (ทั้งหมดเขียนไม่สมบูรณ์, ทั้งหมดมี ๓๖ กัณฑ์ ในอัมภานุสรณ์
 ในอิทธิพลมต เรือได้ (ทั้งหมดมี ๕๐๓), ๑) กัณฑ์ ในอิทธิพลมต
 สัปดาห์ ๑, โรตปัตติยงค์, พิภพวิสัย, วันธรรม. เรือได้, (ทั้งหมด);
 และ ๑) กัณฑ์ ในอัมภานุสรณ์ เรือได้, (ทั้งหมด), รวมทั้งทั้งหมด
 มีทั้งหมด: ๑๓ รวมกัณฑ์. ทั้งหมด จากเนตรพจนานโรตปัตติยงค์:
 (สัปดาห์ ๕, โรตปัตติยงค์, พิภพวิสัย, วันธรรม. ๑๓/๒๕๕/๕๐๓).

๒) ความหมาย: โรตปัตติยงค์ & อัมภานุสรณ์;
 โรตปัตติยงค์: อัมภานุสรณ์ ปุณฺณกิจ, ซึ่ง สมชาย-อิตถังคมา-
 อัมภานุสรณ์-อัมภานุสรณ์-นิสรวณะ ของอัมภานุสรณ์
 อัมภานุสรณ์: อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์
 ซึ่ง อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์ ของอัมภานุสรณ์
 สัปดาห์: โรตปัตติยงค์ อัมภานุสรณ์, หากแต่ อัมภานุสรณ์
 (วันธรรม, วันธรรม, วันธรรม, ๑๓/๑๓๓/๑๓๓)

๓) โรตปัตติยงค์ - อัมภานุสรณ์ - สหขันธ์
 ๑) สหขันธ์ อัมภานุสรณ์ ในธรรม ท. ๑ อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์
 อัมภานุสรณ์ นี้เป็น สหขันธ์ อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์,
 อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์, อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์, อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์
 อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์, อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์, อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์
 อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์.

๒) อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์ - อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์
 อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์, อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์, อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์,
 อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์.

๓) อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์, อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์
 อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์ (อัมภานุสรณ์), อัมภานุสรณ์ อัมภานุสรณ์, ๑๓/๑๓๓/๑๓๓]

(๓) ดูก่อนคหบดี! บุคคลผู้ประพาศิณีในกามทั้งหลายอยู่ เป็นปรกติ ย่อมประสพภยเวรใดในทิฏฐธรรมบ้าง, ย่อมประสพ ภยเวรใดในสัมปราชิกบ้าง, ย่อมเสวยทุกขโทมนัสแห่งจิตบ้าง, เพราะ กามเมสุมิจฉาจารย์เป็นปัจจัย; ภยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาด แล้วจากกามเมสุมิจฉาจารย์ ทำให้สงบรำงับได้แล้ว.

(๔) ดูก่อนคหบดี! บุคคลผู้กล่าวคำเท็จอยู่เป็นปรกติ ย่อม ประสพภยเวรใดในทิฏฐธรรมบ้าง, ย่อมประสพภยเวรใดในสัมปราชิก บ้าง, ย่อมเสวยทุกขโทมนัสแห่งจิตบ้าง, เพราะมุสาวาทเป็นปัจจัย; ภยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาดแล้วจากมุสาวาท ทำให้สงบ รำงับได้แล้ว.

(๕) ดูก่อนคหบดี! บุคคลผู้ดื่มสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้ง ของความประมาทอยู่เป็นปรกติกาย่อมประสพภยเวรใดในทิฏฐธรรม บ้าง, ย่อมประสพภยเวรใด ในสัมปราชิกบ้าง, ย่อมเสวยทุกขโทมนัส แห่งจิตบ้าง, เพราะสุราเมรัยปานะเป็นปัจจัย; ภยเวรนั้นๆ เป็นสิ่งที่อริย- สาวกผู้เว้นขาดแล้วสุราเมรัยปานะ ทำให้สงบรำงับได้แล้ว.

ดูก่อนคหบดี! ภยเวร ๕ ประการเหล่านี้แล อันอริยสาวกทำ ให้สงบรำงับได้แล้ว.

... ..

องค์แห่งโสดาบัน ๔ ประการ

ดูก่อนคหบดี! อริยสาวก เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยองค์แห่งโสดาบัน ๔ ประการ เหล่าไหนเล่า?

(๑) ดูก่อนคหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่น ไม่หวั่นไหวในพระพุทธรูปเจ้า (พุทธรูปประจำปสาท) ว่า “เพราะเหตุอย่างนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง เป็นผู้สามารถฝึกคนที่เหมาะสมไม่มีใครยิ่งกว่าเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์” ดังนี้.

(๒) ดูก่อนคหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่น ไม่หวั่นไหว ในพระธรรม(ธัมมอวาทประจำปสาท) ว่า “พระธรรม เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ และให้ผลได้ ไม่จำกัดกาล เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกับผู้อื่นว่าท่านจงมาดูเถิด เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน” ดังนี้.

(๓) ดูก่อนคหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่น ไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ (สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า) เป็นผู้ปฏิบัติแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออก

จากทุกข์ เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว ได้แก่บุคคลเหล่านี้คือ คู่แห่งบุรุษ
สี่คู่ นับเรียงตัวได้แปดบุรุษนั้นแหละคือสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค
เจ้า เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะ
ที่เขาจัดไว้ต้อนรับ เป็นสงฆ์ควรรับทักษิณาทาน เป็นสงฆ์ที่บุคคลทั่วไป
จะพึงทำอัญชลี เป็นสงฆ์ที่เป็นนानุญของโลก ไม่มีนानุญอื่นยิ่งกว่า”
ดังนี้.

(๕) ดูก่อนคบหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบ
พร้อมแล้ว ด้วยศีลทั้งหลายในลักษณะเป็นที่พอใจของพระอริยเจ้า
(อริยกันตศีล): เป็นศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นศีลที่
เป็นไทจากตัณหา วิญญูชนสรรเสริญ ไม่ถูกตัณหาและทิฏฐิลูปคลำ
เป็นศีลที่เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ ดังนี้.

ดูก่อนคบหบดี! อริยสาวก เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยองค์
แห่งโสดาบัน ๔ ประการ เหล่านี้แล.

... ..

อริยญายธรรม

ดูก่อนคหบดี! ก็ อริยญายธรรม เป็นสิ่งที่อริยสาวกเห็นแล้ว ด้วยดี แห่งตลอดแล้วด้วยดีด้วยปัญญา เป็นอย่างไรเล่า?

ดูก่อนคหบดี! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำไว้ในใจโดย แยกกายเป็นอย่างดีซึ่งปฏิจจสมุปาทนนัน เทียวดังนี้ว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี; เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น. เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี; เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป : ข้อนี้ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ เพราะมีอวิชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขารทั้งหลาย; เพราะมีสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ; ... ฯลฯ... ฯลฯ... ฯลฯ... เพราะมีชาติเป็นปัจจัย, ขรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน : ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้”.

เพราะความจางคลายดับไปไม่เหลือแห่งอวิชชาอันนั้นนั้น เทียว, จึงมีความดับแห่งสังขาร; เพราะมีความดับแห่งสังขารจึงมีความดับแห่งวิญญาณ; ... ฯลฯ... ฯลฯ... ฯลฯ... เพราะมีความดับแห่งชาตินั้นแล ขรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงดับสิ้น : ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้”.

ดูก่อนคหบดี! อริยญายธรรมนี้แล เป็นสิ่งที่อริยสาวกเห็นแล้ว ด้วยดี แห่งตลอดแล้วด้วยดีด้วยปัญญา.

ดูก่อนคหบดี! ภยเวร ๕ ประการเหล่านี้อันอริยสาวกทำให้สงบ ร้างบได้แล้วในกาลใด; ในกาลนั้น อริยสาวกนั้น ย่อมเป็นผู้ประกอบ พร้อมแล้วด้วยองค์แห่งโสดาบัน ๔ ประการเหล่านี้ด้วย, และอริยญายธรรม

นี้ย่อมเป็นสิ่งที่ยอริยสาวกนั้นเห็นแล้วด้วยดี ทางตลอดแล้วด้วยดีด้วยปัญญาด้วย; อริยสาวกนั้น เมื่อหวังจะพยากรณ์ ก็พึงพยากรณ์ตนเองด้วยตนเองได้ว่า “เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดเดรัจฉานสิ้นแล้ว มีเปรตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ วินิบาตสิ้นแล้ว, เราเป็นผู้ถึงแล้วซึ่งกระแส(แห่งนิพพาน)มีธรรมอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงแท้ต่อนิพพาน มีการตรัสรู้ธรรมเป็นเบื้องหน้า, ดังนี้ แล.

หมายเหตุ :

ยังมีสูตรอีกสูตรหนึ่งข้อความอย่างเดียวกันกับสูตรนี้ ผิดกันแต่เพียงตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายแทนที่จะตรัสกับอนาถปิณฑิกคหบดี, คือสูตรที่ ๒ แห่งคหบดีวรรคอภิสมยสังยุตต์ นิทาน. ส. ๑๖/๔๕/๑๕๖; และยังมีสูตรอีกสูตรหนึ่ง(เวรสูตรที่ ๒ อุปาสกวรรค ทสก. อ. ๒๔/๑๙๕/๙๒) มีเค้าโครงและใจความของสูตรเหมือนกันกับสูตรข้างบนนี้ ต่างกันแต่เพียงในสูตรนั้นมีคำว่า “ย่อมพิจารณาเห็นโดยประจักษ์” แทนคำว่า “ย่อมกระทำไว้ในใจโดยแยกกายเป็นอย่างดี ซึ่งปฏิเสธสมุปปาทนั้นเทียว” แห่งสูตรข้างบนนี้ เท่านั้น.

สูตรที่ ๑ คหบดีวรรค อภิสมยสังยุตต์ นิทาน. ส. ๑๖/๔๒/๑๕๑,

ตรัสแก่อนาถปิณฑิกคหบดี ที่เชตวัน.

ปฏิเสธสมุปปาทจากพระโอสฐ์. ธรรมโมฆณของพุทธทาส.

ธรรมทานมูลนิธิ. หน้า ๕๓๔-๕๔๒.

อานิสงส์สูงสุด (อนุปาติเสตนิพพาน) ของการพิจารณาปฏิบัติสมุปบาทอย่างถูกวิธี

ครั้งหนึ่ง ที่พระเชตวัน พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย ให้ตั้งใจฟังแล้วได้ตรัสข้อความเหล่านี้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ด้วยเหตุเท่าไรหนอ ภิกษุเมื่อพิจารณา ฟังพิจารณาเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ โดยประการทั้งปวง?”

ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ได้กราบทูลวิงวอนว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! เป็นการชอบแล้วหนอ ขอให้อรุณแห่งภาศิตนั้น จงแจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาคเองเถิด; ภิกษุทั้งหลาย ได้ฟังจากพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้” ดังนี้.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ถ้าอย่างนั้น เธอทั้งหลายจงฟังซึ่งธรรมนั้น, จงทำในใจให้สำเร็จประโยชน์, เราจักกล่าวบัดนี้”.

ครั้นภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ทูลสนองรับพระดำรัสนั้นแล้ว, พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสถ้อยคำเหล่านี้ว่า :-

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อพิจารณาย่อมนพิจารณาว่า “ทุกข์ มีอย่างมิใช่น้อยนานาประการ ย่อมเกิดขึ้นในโลก กล่าวคือ ชรามรณะ, โดแล; ทุกข์นี้ มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด (นิทาน)? มีอะไรเป็นเครื่องก่อให้เกิด (สมุททย)? มีอะไรเป็นเครื่องกำเนิด (ชาติก)? มีอะไรเป็นแดนเกิด (ปภว) หนอ? เพราะอะไรมี ชรามรณะจึงมี; เพราะอะไรไม่มี ชรามรณะจึงไม่มี”; ดังนี้. ภิกษุนั้น พิจารณาอยู่ ย่อมรู้ประจักษ์อย่างนี้ว่า “ทุกข์ มีอย่างมิใช่น้อยนานาประการ ย่อมเกิดขึ้น

ในโลก กล่าวคือ ชรามรณะ ไตแล; ทุกข์นี้ มีชาติเป็นเหตุให้เกิด, มีชาติเป็นเครื่องก่อให้เกิด, มีชาติเป็นเครื่องกำเนิด, มีชาติเป็นแดนเกิด; เพราะชาติมี ชรามรณะจึงมี; เพราะชาติไม่มี ชรามรณะจึงไม่มี”; ดังนี้. ภิกษุณัั้น ย่อมรู้ประจักษ์ซึ่งชรามรณะด้วย; ย่อมรู้ประจักษ์ซึ่งเหตุให้เกิดขึ้นแห่งชรามรณะ ด้วย; ย่อมรู้ประจักษ์ ซึ่งความดับไม่เหลือแห่งชรามรณะ ด้วย, ย่อมรู้ประจักษ์ ข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลุถึงซึ่งธรรมอันสมควรแก่ความดับไม่เหลือแห่งชรามรณะ(ชรามรณนิโรธ-สารูปคามินี) ด้วย; และเป็นผู้ปฏิบัติแล้วอย่างสมควรแก่ธรรม ด้วย. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุนี้ เราเรียกว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ โดยประการทั้งปวง กล่าวคือ เพื่อความดับไม่เหลือแห่งชรามรณะ.

๓๐๖ | ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ข้ออื่นยังมีอีก : ภิกษุเมื่อพิจารณา ย่อมพิจารณาว่า “ก็ ชาตินี้ มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด? มีอะไรเป็นเครื่องก่อให้เกิด? มีอะไรเป็นเครื่องกำเนิด? มีอะไรเป็นแดนเกิด? เพราะอะไรมี ชาติจึงมี; เพราะอะไรไม่มี ชาติจึงไม่มี” ดังนี้. ภิกษุณัั้นพิจารณาอยู่ ย่อมรู้ประจักษ์อย่างนี้ว่า “ชาติ มีภพเป็นเหตุให้เกิด, มีภพเป็นเครื่องก่อให้เกิด, มีภพเป็นเครื่องกำเนิด, มีภพเป็นแดนเกิด; เพราะภพมี ชาติจึงมี; เพราะภพไม่มี ชาติจึงไม่มี”; ดังนี้. ภิกษุณัั้น ย่อมรู้ประจักษ์ ซึ่งชาติด้วย; ย่อมรู้ประจักษ์ ซึ่งเหตุให้เกิดขึ้นแห่งชาติ ด้วย; ย่อมรู้ประจักษ์ ซึ่งความดับไม่เหลือแห่งชาติ ด้วย; ย่อมรู้ประจักษ์ ซึ่งข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลุถึงซึ่งธรรมอันสมควรแก่ความดับไม่เหลือแห่งชาติ (ชาตินิโรธสารูปคามินี) ด้วย; และเป็นผู้ปฏิบัติแล้วอย่างสมควรแก่ธรรม ด้วย. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุนี้ เราเรียกว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ โดยประการทั้งปวง, กล่าวคือ เพื่อความดับไม่เหลือแห่งชาติ.

(เกี่ยวกับอรหันต์)

พระอรหันต์ เกี่ยวกับอรหันต์

January	FRIDAY	February
So Mo Tu We Th Fr Sa	14	Su Mo Tu We Th Fr Sa
1		1 2 3 4 5
2 3 4 5 6 7 8		6 7 8 9 10 11 12
9 10 11 12 13 14 15		13 14 15 16 17 18 19
16 17 18 19 20 21 22	JANUARY	20 21 22 23 24 25 26
23 24 25 26 27 28 29		27 28
30 31		

๑) **การเป็นพระอรหันต์** ไม่นานหนึ่งศตวรรษก็หมด
 : วิถีชีวิตที่ถูกต้อง, การละอายใจ, การไม่ประมาท
 สัจธรรม; การไม่สยบแพ้ภัยพินิจในเวทนา;
 ๒) การไม่โกรธ, การไม่กลัว, การประนีประนอม, การไม่หมิ่น
 ทนในทุกข์เสวย กาย - ชาติปุริยัตถะ, เวทนา
 ตมเป็น ในอัฐตมพณี เหมือนน้ำ กะเข็ญ ออกจาก
 ๓) ๓๓; (สุต. ๑, ๓๓, ๑๖/๑๓/๑๕๕, ๑๖๕๕)

๔) **ลักษณะพระอรหันต์** ชัดเจนมาก, อธิบาย :-
 สัจฉิน อด อรหันโต ตมณา เตสึ น วิชชตี
 อสัมภิกโข สมุจฺฉินโน โมหชาลึ เปทลึต;
 ๕) อหัง เต อนุปตฺตอ จิตฺตึ เตสึ อหาวลึ;
 โสเก อนุปตฺตอ เต พรหมมุตฺต อหสว;
 ๖) ปฏจกขณึ เต ปรพฺภต อตฺตสสฺสอมาตจจ
 ๗) ปฐวีเย สมฺภเวสิ ปตฺตอ มุทฺตสฺส ออรส;
 ๘) สุตฺตตณ สมฺปนฺนา อีสฺสิสิทฺทสฺส สิทฺต;
 ๙) อนวิคฺรหตี มนทวีสฺส ปนฺนสย เภทว;
 ๑๐) ทสฺสชฺเชตฺถิ สมฺปนฺนา มนทตค สมนึต
 ๑๑) เตเต ใจ เสฏฺฐา โลกสฺมิ ตมณา เตสึ น วิชชตี ๕
 ๑๒) อสภกขณานิ อปรนฺนึ อนตํไมย สมฺมสฺสโย;
 ๑๓) ไซ สกฺวเฬ พฺรณมจฺจวตฺตล อสฺมิ อปรพฺจจย ๕
 ๑๔) วิชฺชา น วิคฺมปฺนตี วิปฺปมตฺต ปตฺตพฺภว;
 ๑๕) ทนตวณฺณี อนุปตฺตอ เต โสเก วิชิตฺตวโน;
 ๑๖) อุตฺตํ ติวโย อปรนฺนึ นนฺตี เตสึ น วิชชตี;
 ๑๗) นทนฺตี เต สันนตฺถิ มุทฺตอ โสเก อนตฺตว ๕
 (สุต. ๕, ๒๒๒, ๒๒๓, ๒๒๔, ๒๒๕, ๒๒๖, ๒๒๗, ๒๒๘, ๒๒๙, ๒๓๐, ๒๓๑, ๒๓๒, ๒๓๓, ๒๓๔, ๒๓๕, ๒๓๖, ๒๓๗, ๒๓๘, ๒๓๙, ๒๔๐, ๒๔๑, ๒๔๒, ๒๔๓, ๒๔๔, ๒๔๕, ๒๔๖, ๒๔๗, ๒๔๘, ๒๔๙, ๒๕๐, ๒๕๑, ๒๕๒, ๒๕๓, ๒๕๔, ๒๕๕, ๒๕๖, ๒๕๗, ๒๕๘, ๒๕๙, ๒๖๐, ๒๖๑, ๒๖๒, ๒๖๓, ๒๖๔, ๒๖๕, ๒๖๖, ๒๖๗, ๒๖๘, ๒๖๙, ๒๗๐, ๒๗๑, ๒๗๒, ๒๗๓, ๒๗๔, ๒๗๕, ๒๗๖, ๒๗๗, ๒๗๘, ๒๗๙, ๒๘๐, ๒๘๑, ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๔, ๒๘๕, ๒๘๖, ๒๘๗, ๒๘๘, ๒๘๙, ๒๙๐, ๒๙๑, ๒๙๒, ๒๙๓, ๒๙๔, ๒๙๕, ๒๙๖, ๒๙๗, ๒๙๘, ๒๙๙, ๓๐๐, ๓๐๑, ๓๐๒, ๓๐๓, ๓๐๔, ๓๐๕, ๓๐๖, ๓๐๗, ๓๐๘, ๓๐๙, ๓๑๐, ๓๑๑, ๓๑๒, ๓๑๓, ๓๑๔, ๓๑๕, ๓๑๖, ๓๑๗, ๓๑๘, ๓๑๙, ๓๒๐, ๓๒๑, ๓๒๒, ๓๒๓, ๓๒๔, ๓๒๕, ๓๒๖, ๓๒๗, ๓๒๘, ๓๒๙, ๓๓๐, ๓๓๑, ๓๓๒, ๓๓๓, ๓๓๔, ๓๓๕, ๓๓๖, ๓๓๗, ๓๓๘, ๓๓๙, ๓๔๐, ๓๔๑, ๓๔๒, ๓๔๓, ๓๔๔, ๓๔๕, ๓๔๖, ๓๔๗, ๓๔๘, ๓๔๙, ๓๕๐, ๓๕๑, ๓๕๒, ๓๕๓, ๓๕๔, ๓๕๕, ๓๕๖, ๓๕๗, ๓๕๘, ๓๕๙, ๓๖๐, ๓๖๑, ๓๖๒, ๓๖๓, ๓๖๔, ๓๖๕, ๓๖๖, ๓๖๗, ๓๖๘, ๓๖๙, ๓๗๐, ๓๗๑, ๓๗๒, ๓๗๓, ๓๗๔, ๓๗๕, ๓๗๖, ๓๗๗, ๓๗๘, ๓๗๙, ๓๘๐, ๓๘๑, ๓๘๒, ๓๘๓, ๓๘๔, ๓๘๕, ๓๘๖, ๓๘๗, ๓๘๘, ๓๘๙, ๓๙๐, ๓๙๑, ๓๙๒, ๓๙๓, ๓๙๔, ๓๙๕, ๓๙๖, ๓๙๗, ๓๙๘, ๓๙๙, ๔๐๐, ๔๐๑, ๔๐๒, ๔๐๓, ๔๐๔, ๔๐๕, ๔๐๖, ๔๐๗, ๔๐๘, ๔๐๙, ๔๑๐, ๔๑๑, ๔๑๒, ๔๑๓, ๔๑๔, ๔๑๕, ๔๑๖, ๔๑๗, ๔๑๘, ๔๑๙, ๔๒๐, ๔๒๑, ๔๒๒, ๔๒๓, ๔๒๔, ๔๒๕, ๔๒๖, ๔๒๗, ๔๒๘, ๔๒๙, ๔๓๐, ๔๓๑, ๔๓๒, ๔๓๓, ๔๓๔, ๔๓๕, ๔๓๖, ๔๓๗, ๔๓๘, ๔๓๙, ๔๔๐, ๔๔๑, ๔๔๒, ๔๔๓, ๔๔๔, ๔๔๕, ๔๔๖, ๔๔๗, ๔๔๘, ๔๔๙, ๔๕๐, ๔๕๑, ๔๕๒, ๔๕๓, ๔๕๔, ๔๕๕, ๔๕๖, ๔๕๗, ๔๕๘, ๔๕๙, ๔๖๐, ๔๖๑, ๔๖๒, ๔๖๓, ๔๖๔, ๔๖๕, ๔๖๖, ๔๖๗, ๔๖๘, ๔๖๙, ๔๗๐, ๔๗๑, ๔๗๒, ๔๗๓, ๔๗๔, ๔๗๕, ๔๗๖, ๔๗๗, ๔๗๘, ๔๗๙, ๔๘๐, ๔๘๑, ๔๘๒, ๔๘๓, ๔๘๔, ๔๘๕, ๔๘๖, ๔๘๗, ๔๘๘, ๔๘๙, ๔๙๐, ๔๙๑, ๔๙๒, ๔๙๓, ๔๙๔, ๔๙๕, ๔๙๖, ๔๙๗, ๔๙๘, ๔๙๙, ๕๐๐, ๕๐๑, ๕๐๒, ๕๐๓, ๕๐๔, ๕๐๕, ๕๐๖, ๕๐๗, ๕๐๘, ๕๐๙, ๕๑๐, ๕๑๑, ๕๑๒, ๕๑๓, ๕๑๔, ๕๑๕, ๕๑๖, ๕๑๗, ๕๑๘, ๕๑๙, ๕๒๐, ๕๒๑, ๕๒๒, ๕๒๓, ๕๒๔, ๕๒๕, ๕๒๖, ๕๒๗, ๕๒๘, ๕๒๙, ๕๓๐, ๕๓๑, ๕๓๒, ๕๓๓, ๕๓๔, ๕๓๕, ๕๓๖, ๕๓๗, ๕๓๘, ๕๓๙, ๕๔๐, ๕๔๑, ๕๔๒, ๕๔๓, ๕๔๔, ๕๔๕, ๕๔๖, ๕๔๗, ๕๔๘, ๕๔๙, ๕๕๐, ๕๕๑, ๕๕๒, ๕๕๓, ๕๕๔, ๕๕๕, ๕๕๖, ๕๕๗, ๕๕๘, ๕๕๙, ๕๖๐, ๕๖๑, ๕๖๒, ๕๖๓, ๕๖๔, ๕๖๕, ๕๖๖, ๕๖๗, ๕๖๘, ๕๖๙, ๕๗๐, ๕๗๑, ๕๗๒, ๕๗๓, ๕๗๔, ๕๗๕, ๕๗๖, ๕๗๗, ๕๗๘, ๕๗๙, ๕๘๐, ๕๘๑, ๕๘๒, ๕๘๓, ๕๘๔, ๕๘๕, ๕๘๖, ๕๘๗, ๕๘๘, ๕๘๙, ๕๙๐, ๕๙๑, ๕๙๒, ๕๙๓, ๕๙๔, ๕๙๕, ๕๙๖, ๕๙๗, ๕๙๘, ๕๙๙, ๖๐๐, ๖๐๑, ๖๐๒, ๖๐๓, ๖๐๔, ๖๐๕, ๖๐๖, ๖๐๗, ๖๐๘, ๖๐๙, ๖๑๐, ๖๑๑, ๖๑๒, ๖๑๓, ๖๑๔, ๖๑๕, ๖๑๖, ๖๑๗, ๖๑๘, ๖๑๙, ๖๒๐, ๖๒๑, ๖๒๒, ๖๒๓, ๖๒๔, ๖๒๕, ๖๒๖, ๖๒๗, ๖๒๘, ๖๒๙, ๖๓๐, ๖๓๑, ๖๓๒, ๖๓๓, ๖๓๔, ๖๓๕, ๖๓๖, ๖๓๗, ๖๓๘, ๖๓๙, ๖๔๐, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๔๓, ๖๔๔, ๖๔๕, ๖๔๖, ๖๔๗, ๖๔๘, ๖๔๙, ๖๕๐, ๖๕๑, ๖๕๒, ๖๕๓, ๖๕๔, ๖๕๕, ๖๕๖, ๖๕๗, ๖๕๘, ๖๕๙, ๖๖๐, ๖๖๑, ๖๖๒, ๖๖๓, ๖๖๔, ๖๖๕, ๖๖๖, ๖๖๗, ๖๖๘, ๖๖๙, ๖๗๐, ๖๗๑, ๖๗๒, ๖๗๓, ๖๗๔, ๖๗๕, ๖๗๖, ๖๗๗, ๖๗๘, ๖๗๙, ๖๘๐, ๖๘๑, ๖๘๒, ๖๘๓, ๖๘๔, ๖๘๕, ๖๘๖, ๖๘๗, ๖๘๘, ๖๘๙, ๖๙๐, ๖๙๑, ๖๙๒, ๖๙๓, ๖๙๔, ๖๙๕, ๖๙๖, ๖๙๗, ๖๙๘, ๖๙๙, ๗๐๐, ๗๐๑, ๗๐๒, ๗๐๓, ๗๐๔, ๗๐๕, ๗๐๖, ๗๐๗, ๗๐๘, ๗๐๙, ๗๑๐, ๗๑๑, ๗๑๒, ๗๑๓, ๗๑๔, ๗๑๕, ๗๑๖, ๗๑๗, ๗๑๘, ๗๑๙, ๗๒๐, ๗๒๑, ๗๒๒, ๗๒๓, ๗๒๔, ๗๒๕, ๗๒๖, ๗๒๗, ๗๒๘, ๗๒๙, ๗๓๐, ๗๓๑, ๗๓๒, ๗๓๓, ๗๓๔, ๗๓๕, ๗๓๖, ๗๓๗, ๗๓๘, ๗๓๙, ๗๔๐, ๗๔๑, ๗๔๒, ๗๔๓, ๗๔๔, ๗๔๕, ๗๔๖, ๗๔๗, ๗๔๘, ๗๔๙, ๗๕๐, ๗๕๑, ๗๕๒, ๗๕๓, ๗๕๔, ๗๕๕, ๗๕๖, ๗๕๗, ๗๕๘, ๗๕๙, ๗๖๐, ๗๖๑, ๗๖๒, ๗๖๓, ๗๖๔, ๗๖๕, ๗๖๖, ๗๖๗, ๗๖๘, ๗๖๙, ๗๗๐, ๗๗๑, ๗๗๒, ๗๗๓, ๗๗๔, ๗๗๕, ๗๗๖, ๗๗๗, ๗๗๘, ๗๗๙, ๗๘๐, ๗๘๑, ๗๘๒, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๘๕, ๗๘๖, ๗๘๗, ๗๘๘, ๗๘๙, ๗๙๐, ๗๙๑, ๗๙๒, ๗๙๓, ๗๙๔, ๗๙๕, ๗๙๖, ๗๙๗, ๗๙๘, ๗๙๙, ๘๐๐, ๘๐๑, ๘๐๒, ๘๐๓, ๘๐๔, ๘๐๕, ๘๐๖, ๘๐๗, ๘๐๘, ๘๐๙, ๘๑๐, ๘๑๑, ๘๑๒, ๘๑๓, ๘๑๔, ๘๑๕, ๘๑๖, ๘๑๗, ๘๑๘, ๘๑๙, ๘๒๐, ๘๒๑, ๘๒๒, ๘๒๓, ๘๒๔, ๘๒๕, ๘๒๖, ๘๒๗, ๘๒๘, ๘๒๙, ๘๓๐, ๘๓๑, ๘๓๒, ๘๓๓, ๘๓๔, ๘๓๕, ๘๓๖, ๘๓๗, ๘๓๘, ๘๓๙, ๘๔๐, ๘๔๑, ๘๔๒, ๘๔๓, ๘๔๔, ๘๔๕, ๘๔๖, ๘๔๗, ๘๔๘, ๘๔๙, ๘๕๐, ๘๕๑, ๘๕๒, ๘๕๓, ๘๕๔, ๘๕๕, ๘๕๖, ๘๕๗, ๘๕๘, ๘๕๙, ๘๖๐, ๘๖๑, ๘๖๒, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๖๕, ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๖๘, ๘๖๙, ๘๗๐, ๘๗๑, ๘๗๒, ๘๗๓, ๘๗๔, ๘๗๕, ๘๗๖, ๘๗๗, ๘๗๘, ๘๗๙, ๘๘๐, ๘๘๑, ๘๘๒, ๘๘๓, ๘๘๔, ๘๘๕, ๘๘๖, ๘๘๗, ๘๘๘, ๘๘๙, ๘๙๐, ๘๙๑, ๘๙๒, ๘๙๓, ๘๙๔, ๘๙๕, ๘๙๖, ๘๙๗, ๘๙๘, ๘๙๙, ๙๐๐, ๙๐๑, ๙๐๒, ๙๐๓, ๙๐๔, ๙๐๕, ๙๐๖, ๙๐๗, ๙๐๘, ๙๐๙, ๙๑๐, ๙๑๑, ๙๑๒, ๙๑๓, ๙๑๔, ๙๑๕, ๙๑๖, ๙๑๗, ๙๑๘, ๙๑๙, ๙๒๐, ๙๒๑, ๙๒๒, ๙๒๓, ๙๒๔, ๙๒๕, ๙๒๖, ๙๒๗, ๙๒๘, ๙๒๙, ๙๓๐, ๙๓๑, ๙๓๒, ๙๓๓, ๙๓๔, ๙๓๕, ๙๓๖, ๙๓๗, ๙๓๘, ๙๓๙, ๙๔๐, ๙๔๑, ๙๔๒, ๙๔๓, ๙๔๔, ๙๔๕, ๙๔๖, ๙๔๗, ๙๔๘, ๙๔๙, ๙๕๐, ๙๕๑, ๙๕๒, ๙๕๓, ๙๕๔, ๙๕๕, ๙๕๖, ๙๕๗, ๙๕๘, ๙๕๙, ๙๖๐, ๙๖๑, ๙๖๒, ๙๖๓, ๙๖๔, ๙๖๕, ๙๖๖, ๙๖๗, ๙๖๘, ๙๖๙, ๙๗๐, ๙๗๑, ๙๗๒, ๙๗๓, ๙๗๔, ๙๗๕, ๙๗๖, ๙๗๗, ๙๗๘, ๙๗๙, ๙๘๐, ๙๘๑, ๙๘๒, ๙๘๓, ๙๘๔, ๙๘๕, ๙๘๖, ๙๘๗, ๙๘๘, ๙๘๙, ๙๙๐, ๙๙๑, ๙๙๒, ๙๙๓, ๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๖, ๙๙๗, ๙๙๘, ๙๙๙, ๑๐๐๐)

๓๐๓

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ข้ออื่นยังมีอีก : ภิกษุเมื่อพิจารณา
ย่อมพิจารณาว่า “ก็ ภาพ นี้มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด? ...ฯลฯ...
ก็อุปาทาน นี้ มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด? ...ฯ ล ะ ... ก็ต้นหา นี้
มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด? ...ฯลฯ... ก็เวทนา นี้ มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด?
...ฯลฯ... ก็ผัสสะ นี้ มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด? ...ฯลฯ... ก็สพายตนะ นี้
มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด? ...ฯลฯ... ก็ นามรูป นี้ มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด?
...ฯลฯ... ก็ วิญญาณ นี้ มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด? ...ฯลฯ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ข้ออื่นยังมีอีก : ภิกษุเมื่อพิจารณา
ย่อมพิจารณาว่า “ก็สังขารทั้งหลาย เหล่านี้ มีอะไรเป็นเหตุ
ให้เกิด? มีอะไรเป็นเครื่องก่อให้เกิด? มีอะไรเป็นเครื่องกำเนิด?
มีอะไรเป็นแดนเกิด? เพราะอะไรมี สังขารทั้งหลายจึงมี; เพราะอะไร
ไม่มี สังขารทั้งหลายจึงไม่มี” ดังนี้. ภิกษุนั้นพิจารณาอยู่ ย่อมรู้
ประจักษ์อย่างนี้ว่า “สังขารทั้งหลาย มีวิชาเป็นเหตุให้เกิด,
มีวิชาเป็นเครื่องก่อให้เกิด, มีวิชาเป็นเครื่องกำเนิด, มีวิชา
เป็นแดนเกิด; เพราะอวิชามี สังขารทั้งหลายจึงมี; เพราะอวิชา
ไม่มี สังขารทั้งหลายจึงไม่มี”; ดังนี้. ภิกษุนั้นย่อมรู้ประจักษ์ ซึ่ง
สังขารทั้งหลายด้วย; ย่อมรู้ประจักษ์ ซึ่งเหตุให้เกิดขึ้นแห่งสังขาร
ด้วย; ย่อมรู้ประจักษ์ ซึ่งความดับไม่เหลือแห่งสังขารด้วย; ย่อมรู้
ประจักษ์ ซึ่งข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ถึงซึ่งธรรมอันสมควรแก่
ความดับไม่เหลือแห่งสังขารด้วย; และเป็นผู้ปฏิบัติแล้วอย่างสม
ควรแก่ธรรมด้วย. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุนี้ เราเรียกว่า เป็นผู้
ปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ โดยประการทั้งปวง, กล่าวคือ
เพื่อความดับไม่เหลือแห่งสังขาร.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! บุรุษบุคคลผู้ เข้าถึงแล้วซึ่งอวิชา
(อวิชาคิต) ถ้าเขาปรุ้งแต่งซึ่งสังขารอันเป็นบุญ วิญญาณก็เข้าถึง

เกี่ยวกับอรหันต์

พระอรหันต์ ... เกี่ยวกัมพรอรหันต์

January	SATURDAY	February
Su Mo Tu We Th Fr Sa		Su Mo Tu We Th Fr Sa
2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	15	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28

JANUARY

กณบท ของพระอรหันต์ เฉพาะนี้.

๑) "..... กณบท วิสัยตโต วิหรนโต, พรหมโลก, อณิกที.
นิรันตกรวิจิ, ภททาว วิตตณิน....."
(ฉบับพิมพ์ที่กรุงฯ, พ.ศ. ๑๒/๑๒๒/๑๕๕);

๒) **สัตตบรรพ** เมินชื่อ ของพระอรหันต์ ๑๒ JAN. - ๒
๕ พระอรหันต์ เรียก พระสมณโฆสิตถน, สมณภิกษุ,
พระอรหันต์ ว่า **กัมปวิจิ**, ก่อนหน้า พระ: ๑๖๐๐๐,
(ฉบับที่ได้อธิบายที่กรุงฯ, พ.ศ. ๑๒/๑๒๓/๑๖๐);

๓) **เกี่ยวกับ ความหรือใน:** [ฉบับที่ได้อธิบาย] ๑๒ JAN.
ที่วัดสุทัศน์ (วัดสุทัศน์) โห; อธิบายใน ๑๒ JAN. ๕
(ฉบับที่ได้อธิบายที่กรุงฯ, พ.ศ. ๑๒/๑๒๓/๑๖๐);

๔) **อรหันต์ (สำหรับ ปตตทวิจิ) มีว่า :-** (ฉบับที่ได้อธิบาย)
ขอยกให้ อภิว อภิว อภิว อภิว อภิว, กณบทว่า ปฏิภาณ,
(ฉบับที่ได้อธิบายที่กรุงฯ, พ.ศ. ๑๒/๑๒๓/๑๖๐);

๕) **พระอรหันต์ และ พระโฆสิตถน** เน้นธรรมของ
เสียดกัน โดยวิธีสังเกตกันของพระ (๑๒ JAN. ๒)

๖) พระอรหันต์ ไม่รู้จัก **หรือไม่มี** ผู้ที่ได้อธิบาย
๑๒ JAN. - ๑๒ JAN. ๒ (๑ 1 month) **หรือไม่มี**
ฉบับที่ได้อธิบายที่กรุงฯ, พ.ศ. ๑๒/๑๒๓/๑๖๐;
= ไม่รู้จัก มี ศตชน และ ๑๒ JAN. ๒

๗) **พระอรหันต์ "สำหรับปตตทวิจิ"** เพราะเหตุใด ของ :
ทุกแห่งหนกคณิกอภิว ๑, พินัยกณิกอภิว ๑ หรือ
๑๒ JAN. ๑; มีหนังสือไม่ถูกค้น, และหรือสงครวิจิ, อภิวกณิกวิจิ.
๑ ๑๒ JAN. ๑, ๒๒ JAN. ๑, หรือมีกณิก.

ซึ่งวิบากอันเป็นบุญ; ถ้าเขาปรุงแต่งซึ่งสังขารอันมิใช่บุญ วิญญาณก็เข้าถึงซึ่งวิบากอันมิใช่บุญ; ถ้าเขาปรุงแต่งซึ่งสังขารอันเป็นอเนนุชา วิญญาณก็เข้าถึงซึ่งวิบากอันเป็นอเนนุชา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! อวิชชาภิกษุละได้แล้ว วิชชาเกิดขึ้นแล้ว ในกาลใด; ในกาลนั้น ภิกษุนั้น, เพราะความสำรอกออกโดยไม่เหลือแห่งอวิชชา เพราะการเกิดขึ้นแห่งวิชชา, ย่อมไม่ปรุงแต่งซึ่งอภิสังขารอันเป็นบุญ; ย่อมไม่ปรุงแต่งซึ่งอภิสังขารอันมิใช่บุญ; ย่อมไม่ปรุงแต่งซึ่งอภิสังขารอันเป็นอเนนุชา; เมื่อไม่ปรุงแต่งอยู่, เมื่อไม่ก่อพร้อมอย่างยิ่งอยู่, เธอย่อมไม่ถือมั่นสิ่งใดๆ ในโลก; เมื่อไม่ถือมั่นอยู่, เธอย่อมไม่สะดุ้งหวาดเสียว; เมื่อไม่สะดุ้งหวาดเสียวอยู่, เธอย่อมปรินิพพานเฉพาะตนนั้นเทียว. เธอย่อมรู้ประจักษ์ว่า “ชาติสิ้นแล้ว, พรหมจรรย์อันเราอยู่จบแล้ว, กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว, กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มีอีก” ดังนี้.

ภิกษุนั้น ถ้าเสวยสุขเวทนา ก็รู้ประจักษ์ว่า “เวทนานั้น ไม่เที่ยง อันเราไม่สยบมัวเมาแล้ว อันเราไม่เพลิดเพลिनเฉพาะแล้ว” ดังนี้. ถ้าเสวยอทุกขมสุขเวทนา ก็รู้ประจักษ์ว่า “เวทนานั้น ไม่เที่ยง อันเราไม่สยบมัวเมาแล้ว อันเราไม่เพลิดเพลिनเฉพาะแล้ว” ดังนี้. ถ้าเสวยอทุกขมสุขเวทนา ก็รู้ประจักษ์ว่า “เวทนานั้น ไม่เที่ยง อันเราไม่สยบมัวเมาแล้ว อันเราไม่เพลิดเพลिनเฉพาะแล้ว” ดังนี้. ภิกษุนั้น ถ้าเสวยสุขเวทนา ก็เป็นผู้ปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดแล้ว เสวยเวทนานั้น; ถ้าเสวยทุกขเวทนา ก็เป็นผู้ปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดแล้ว เสวยเวทนานั้น; ถ้าเสวยอทุกขมสุขเวทนาจึงเป็นผู้ปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดแล้ว เสวยเวทนานั้น.

ภิกษุนั้น เมื่อเสวยเวทนาอันมีกายเป็นที่สุตรอบ ย่อมรู้

ประจักษ์ว่า “เราเสวยเวทนาอันมีกายเป็นที่สุตรอบ” ดังนี้. เมื่อเธอนั้น เสวยเวทนาอันมีชีวิตเป็นที่สุตรอบ ย่อมรู้ประจักษ์ว่า “เราเสวยเวทนาอันมีชีวิตเป็นที่สุตรอบ” ดังนี้. ภิกษุ นั้น ย่อมรู้ประจักษ์ว่า “เวทนาทั้งหลายทั้งปวง อันเราไม่เพลิดเพลिनเฉพาแล้ว จักเป็นของเย็น ในอัตรภาพนี้เอง; สรีระทั้งหลายจักเหลืออยู่; จนกระทั่งถึงที่สุตรอบแห่งชีวิต เพราะการแตกทำลายแห่งกาย”.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนนรุชยกหม้อที่ยังร้อน ออกจากเตาเผาหม้อ วางไว้ที่พื้นดินอันเรียบ ไอลุ่นที่หม้อนั้นพึงระงับหายไป ในที่นั้นเอง กระทบทั้งหลายก็เหลืออยู่, นี้ฉันใด; ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุในกรณีนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน กล่าวคือ เมื่อเสวยเวทนาอันมีกายเป็นที่สุตรอบ ย่อมรู้ประจักษ์ว่า “เราเสวยเวทนาอันมีกายเป็นที่สุตรอบ” ดังนี้. เมื่อเธอนั้น เสวยเวทนาอันมีชีวิตเป็นที่สุตรอบ ย่อมรู้ประจักษ์ว่า “เราเสวยเวทนาอันมีชีวิตเป็นที่สุตรอบ” ดังนี้. ภิกษุ นั้น ย่อมรู้ประจักษ์ว่า “เวทนาทั้งหลายทั้งปวง อันเราไม่เพลิดเพลिनเฉพาแล้ว จักเป็นของเย็นในอัตรภาพนี้เอง; สรีระทั้งหลายจักเหลืออยู่; จนกระทั่งถึงที่สุตรอบแห่งชีวิต เพราะการแตกทำลายแห่งกาย” ดังนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลาย จะสำคัญความข้อนั้นว่าอย่างไร; คือ ภิกษุผู้ชินาสพ พึงปรุ้งแต่งปุญญาภิสังขาร, หรือว่า พึงปรุ้งแต่งอปุญญาภิสังขาร, หรือว่า พึงปรุ้งแต่งอเนญชาภิสังขาร, บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อสังขารทั้งหลาย ไม่มี, เพราะความดับแห่งสังขาร โดยประการทั้งปวง, วิญญาณพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อวิญญาน ไม่มี, เพราะความดับแห่งสังขาร โดย
ประการทั้งปวง, นามรูปพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อนามรูป ไม่มี, เพราะความดับแห่งนามรูป โดย
ประการทั้งปวง, สฬายตนะพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อสฬายตนะ ไม่มี, เพราะความดับแห่งสฬายตนะ โดย
ประการทั้งปวง, ผัสสะพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อผัสสะ ไม่มี, เพราะความดับแห่งผัสสะ โดย
ประการทั้งปวง, เวทนาพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อเวทนา ไม่มี, เพราะความดับแห่งเวทนา โดย
ประการทั้งปวง, ตัณหาพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อตัณหา ไม่มี, เพราะความดับแห่งตัณหา โดย
ประการทั้งปวง, อุปาทานพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่ออุปาทาน ไม่มี, เพราะความดับแห่งอุปาทาน โดย
ประการทั้งปวง, ภพพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อภพ ไม่มี, เพราะความดับแห่งภพ โดยประการทั้งปวง,
ชาติพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า!”

เมื่อชาติ ไม่มี, เพราะความดับแห่งชาติ โดยประการทั้งปวง,
ชราภณะพึงปรากฏ บ้างหรือหนอ?

“ไม่เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า!”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ญกแล้ว ญกแล้ว. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!
เธอทั้งหลาย จงสำคัญ จงเชื่อ ซึ่งข้อนั้น ไว้อย่างนั้นเถิด. ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลาย จงปลงซึ่งความเชื่อ ในข้อนั้น อย่างนั้น
เถิด; จงเป็นผู้หมดความเคลือบแคลงสงสัย ในข้อนั้นเถิด; นั้น
แหละที่สุดแห่งทุกขละ, ดังนี้ แล.

สูตรที่ ๑ ทุกขวรรค อภิสมยสังยุตต์ นิทาน. ส. ๑๖/๙๗/๑๔๘,

ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่เชตวัน.

ปฏิจสุมุปบาทจากพระโอษฐ์. ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส.

ธรรมทานมูลนิธิ. หน้า ๔๔๔-๔๕๑.

หนังสือเกี่ยวกับนิพพาน ของท่านพุทธทาส ที่แนะนำให้อ่าน

ชุมนุมเรื่องสั้น. “นิพพาน จุดหมายปลายทางของชีวิต”. ธรรมทานมูลนิธิ
และ ธรรมสภา. ๒๕๔๔. หน้า ๔๖-๕๙.

ชุมนุมเรื่องยาว. “ชีวิต กับ นิพพาน”. ธรรมทานมูลนิธิ และ ธรรมสภา. ๒๕๔๔.
หน้า ๓๐๓-๓๓๙.

นิพพาน จุดหมายปลายทางของชีวิต. “ความน่าอัศจรรย์บางประการนิพพาน”.
สำนักพิมพ์สุภาพใจ. ๒๕๔๙. หน้า ๓๒-๗๘.

นิพพาน ที่นี้และเดี๋ยวนี้. สำนักพิมพ์สุภาพใจ. ๒๕๔๙.

นิพพานสำหรับทุกคน. ธรรมทานมูลนิธิ. ๒๕๔๘.

พุทธธรรมประยุกต์. “นิพพาน จุดหมายปลายทางของพุทธธรรมประยุกต์”.
ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส. ธรรมทานมูลนิธิ. ๒๕๔๑.

หน้า ๑๖๗-๒๐๖.

อย่าเพ้อคิดตาย หัวใจนิพพาน. สำนักพิมพ์มติชน. ๒๕๔๙.

ภาคผนวก

สวนโมกขพลาราม และ คณะธรรมทาน ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๕ ในตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดยพุทธทาสภิกขุ และนายธรรมทาส พานิช เพื่อมีส่วนช่วยเหลือให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ในยุคถึงพุทธกาล โดยการเผยแผ่ความจริงในพระธรรมวินัยอย่างไม่ปิดบังซ่อนเร้นเพื่อให้พุทธบริษัทได้มีความรู้ ยั่งยืนและกันให้ชำระล้างความชั่วอันเป็นเลืยนหนามและเพาะปลูกการประพฤติชอบแท้จริง อันเป็นความสุขได้ ดำเนินกิจการดังต่อไปนี้

๑. ธรรมทานมูลนิธิเป็นนิติบุคคล เป็นเจ้าของทุนและทรัพย์สินไว้ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะมีคณะธรรมทานรักษาทุน และทรัพย์สินของมูลนิธิให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์
๒. สวนโมกขพลาราม แปลว่า ป่าไม้ที่นำอินทผดัมเป็นกำลังให้ถึงธรรม เครื่องหลุดพ้นจากทุกข์ เพื่อรับรองผู้ปฏิบัติ จริงจังอันจะมาจากทิศทั้งสี่ไม่จำกัดพวงจำกัดชั้นเพื่อเป็นโอกาสแก่ผู้ปรารถนาทุกท่านจะได้มีชีวิตอยู่ตามต้องการในวงแห่งปฏิบัติธรรมเพื่อโลกุตตรสุข
๓. ธรรมมาศรมานานาชาติหรือสวนโมกขนานาชาติพุทธทาสภิกขุตั้งขึ้นมาเพื่อสนองปณิธานทั้งสาให้ เป็นสถานที่ให้ ทุกคนเข้าถึงหัวใจของศาสนาของตน เป็นสถานที่ทำความเข้าใจและร่วมมือระหว่างศาสนา เป็นสถานที่ทำให้ โลกหลุดพ้นจากอำนาจวัตถุ ใช้อบรมชาวต่างชาติโดยเฉพาะทุกต้นเดือนระหว่างวันที่ ๑ - ๑๐ และอบรม ชาวไทยทุกวันที่ ๑๙ - ๒๗ ของทุกเดือน และอบรมพิเศษแก่หมู่คณะที่ประสงค์ให้อบรมระหว่างวันที่ ๑๒ - ๑๔ หรือวันอื่นๆ ที่ว่างพอ
๔. ธรรมมาศรมธรรมทูต(เขตตอนเคียง)เป็นสถานที่ที่พุทธทาสภิกขุจัดขึ้นเพื่อใช้อบรมพระธรรมทูตชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะเพื่อพระธรรมทูตช่วยเผยแผ่ธรรมะทั่วโลก ชาวตะวันตกมีอิทธิพลต่อโลกมากถ้าได้เข้าใจพุทธศาสนา ปฏิบัติจริงเผยแผ่แก่พุทธธรรม โลกก็จะมีสันติภาพเร็วขึ้น ง่ายขึ้น
๕. ค่ายธรรมบุตร เป็นสถานที่เดิมของสวนโมกข์ เนื้อที่ ๓๐ ไร่ ใช้เป็นสถานที่อบรมสมาธิภาวนาแก่พระภิกษุ ทุกวันที่ ๑๐ - ๑๕ ของเดือนในช่วงออกพรรษา
๖. ธรรมมาศรมธรรมมาตา อาศรมสำหรับหญิงผู้สละโลกอุทิศชีวิตแต่พระธรรม เกิดขึ้นตามความดำริของพุทธทาส ภิกขุเพื่อเป็นการกตัญญูตบแทนเพศแม่ให้สมแก่ความเหน้อยยากลำบาก และเพื่อเสริมแทนภิกษุณี บริษัทที่ยังขาดอยู่ฝึกอบรมเพศหญิงให้เป็นธรรมทูตสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้สูงสุด
๗. หนังสือพิมพ์พุทธศาสนาเป็นวารสารเผยแผ่พระธรรมและแถลงกิจการของคณะธรรมทานให้ธรรมะเป็นธรรม- ทานช่วยเพื่อนมนุษย์ดับทุกข์ พบความสุขที่แท้จริง สงบเย็น เป็นประโยชน์
๘. กองตำราคณะธรรมทาน รวบรวมและจัดทำหนังสือ สื่อ เพื่อเผยแผ่พระธรรม
๙. มูลนิธิพุทธทาส รวบรวมผลงาน คำสอนพุทธทาสภิกขุ แปลเป็นภาษาต่างประเทศและจัดพิมพ์เผยแผ่เป็นธรรมทาน

สำนักงาน อาคารธรรมทาน หน้าสวนโมกขพลาราม

เลขที่ ๖๔/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๖-๗, ๐-๗๗๔๓-๑๖๖๑-๒, ๐-๗๗๔๓-๑๕๕๒ โทรสาร ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๗

email:dhammadana@hotmail.com

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

: Spiritual Fitness & Edutainment Center... สวนโมกข์ที่กรุงเทพฯ

อะไร ? หอจดหมายเหตุ ?

ให้เป็นยิ่งกว่า หอสมุด คลังเอกสาร พิพิธภัณฑ์อัฐบริวาร อนุสรณ์สถาน

แม้จะเป็นที่รวบรวมเอกสารการศึกษาค้นคว้าตลอดจนสื่อการเผยแพร่ของท่านพุทธทาส ที่มีมากกว่า ๒๐,๐๐๐ รายการ ทั้งที่เป็นหนังสือ บันทึกลงลายมือต้นฉบับ จดหมาย กว่า ๖๐๐,๐๐๐ หน้า ภาพกว่า ๕๐,๐๐๐ ภาพ เสียงกว่า ๑,๙๐๐ กิกะไบต์ ตลอดจนวัสดุจดหมายเหตุอื่นๆ อีกมากมายที่สวนโมกข์พลาราม ไซยา และคณะธรรมทาน ได้มอบหมายให้มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ รับผิดชอบในการรักษาและก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่สาธารณะ

จากการศึกษาแบบอย่างของสวนโมกข์และคุณค่าของสิ่งของข้างต้น ตลอดจนสภาพของสังคมและผู้คนโดยทั่วไปที่ปัญหา “ความรู้ความคิด จิตและปัญญา” กำลังเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเห็นไม่ถูก ทำไม่ถูก ดำรงชีวิตไม่ถูก จนกระทั่งเกิดสภาพของจิตและปัญญาที่ตกต่ำ ประกอบกับเมื่อปี ๒๕๐๙ ท่านอาจารย์พุทธทาสได้สร้างโรงหนังหรือโรงมหรสพทางวิญญาณขึ้นที่สวนโมกข์ให้เป็น Spiritual Theatre สำหรับเป็น Spiritual Entertainment Building ของผู้คนที่ไปศึกษาปฏิบัติที่สวนโมกข์ ประกอบกับขณะนี้มีความนิยมเสริมสร้างสมรรถนะทางกายกันโดยทั่วไปในรูปลักษณะของ Fitness Center

จึงเห็นว่าสวนโมกข์ที่กรุงเทพฯ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้สร้างเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในมหามงคลสมัยครองราชย์ ครบ ๖๐ ปี และ เถลิงพระชนมายุ ๘๐ พรรษา ณ สวนวชิรเบญจทัศ จตุจักร อันเป็นศูนย์เรียนรู้และพักผ่อนออกกำลังกายของผู้คนอยู่แล้ว ควรได้เป็นศูนย์เรียนรู้และสถานบริการด้านศาสนาธรรม ให้ถึงขั้น Spiritual Fitness & Edutainment Center

กล่าวคือ ให้เป็นที่รวบรวม ดูแล รักษาและจัดระบบบริการการศึกษา ค้นคว้าเอกสารต้นฉบับ และสื่อการศึกษาและเผยแพร่ต่างๆ ของท่านพุทธทาส ตลอดจนการให้บริการ ร่วมมือ สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยพัฒนา เผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านศาสนาธรรม และการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสติปัญญาและจิตใจให้เจริญเติบโตจนกล้าแข็งในความถูกต้องดีงามอย่างรื่นรมย์จนสามารถเป็นผู้ที่อยู่เย็นและเป็นประโยชน์ยิ่งๆ ขึ้น

เป้าหมาย

วางไว้ว่า “เพื่อสืบสานงานพระพุทธศาสนาผ่านงานปณิธานและอุดมการณ์ของพุทธทาสภิกขุ ในการนำพาความถูกต้องและสันติสุขทั้งทางกาย จิตใจและปัญญา ให้กลับคืนสู่สังคมมนุษยชาติ” ด้วยการเข้าถึงหัวใจของศาสนาของตน การทำความเข้าใจกันระหว่างศาสนา และการออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม จนทุกที่ก็เป็นสวนโมกข์ ทุกคนก็เป็นพุทธทาสได้ ดังข้อความในมรดกธรรมที่ขอฝากไว้ว่า “ทุกคนสามารถเป็นพุทธทาสได้...คือ

รับใช้ในการเผยแผ่พุทธศาสนาด้วยการทำตัวอย่างในการปฏิบัติให้ดู มีความสุขให้ดูจนผู้อื่นพากันทำตาม” และ “สวนโมกข์ คือสถานที่ให้ความสะดวกในการเป็นเกลอกับธรรมชาติทั้งฝ่ายจิตและฝ่ายวัตถุ ควรจัดให้มีกันทุกแห่ง หนเพื่อการศึกษารวมชาติโดยตรง เพื่อการรู้จักกฎของธรรมชาติ และเพื่อการชิมรสของธรรมชาติจนรู้จักธรรมชาติ”

อย่างไรบ้าง ?

๑. ก่อสร้างอาคารหรือจดหมายเหตุที่เอื้อต่อการบรรลุเป้าหมาย เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้และสถานบริการด้านศาสน-ธรรม จนถึงขั้น Spiritual Fitness & Edutainment Center ณ บริเวณสระน้ำใหญ่ด้านทิศเหนือของสวนวชิร-เบญจทัศ(สวนรถไฟจตุจักรวรมิถุนนเชื่อมต่อระหว่างถนนวิภาวดีรังสิตและถนนกำแพงเพชร คล้ายหอไตรใหญ่ กลางกรุง(โดยไม่รบกวนพื้นที่สีเขียวเดิมของสวน) ประกอบด้วย คลังเอกสารและสื่อ, ห้องบริการหนังสือและ สื่อธรรม, ห้องค้นคว้า ศึกษาวิจัยและพัฒนา, ลานหินโค้งและโถงใหญ่, โรงมหรสพทางวิญญาณเพื่อนิพพาน ชิมลอง, ห้องประชุมสัมมนาสถานกิจกรรมและฝึกฝนปฏิบัติสมถวิปัสสนา รวมทั้งสระมะพร้าวานาฬิกา ห้าง ปฏิบัติการจดหมายเหตุและห้องบริหารจัดการ ประสานภาคีกลายณมิตร ท่ามกลางบริเวณรายรอบของสวน วชิรเบญจทัศที่ร่มรื่น
๒. การรวบรวม อนุรักษ์ จัดทำทะเบียนบัญชีรายการพร้อมข้อมูลรายละเอียดเพื่อการสืบค้นเอกสารและสื่อ ธรรมะแล้วจัดทำสำเนาดิจิทัลพร้อมระบบฐานข้อมูลเพื่อบริการสืบค้นและคัดสำเนาที่สวนโมกขพลาราม, หอจดหมายเหตุและ website
๓. การบริการการค้นคว้าผ่านทางระบบอินเตอร์เน็ตด้วยรูปแบบสื่อดิจิทัลที่หลากหลายพร้อม websiteที่เอื้อต่อ การเข้าใช้บริการและเชื่อมกับแนวคิดของพุทธศาสนา
๔. การจัดโรงมหรสพทางวิญญาณเพื่อนิพพานชิมลองแก่บุคคลทั่วไปที่มาเที่ยวชมตลอดจนการบริการนิทรรศการ การเรียนรู้หมุนเวียนและสัญจร
๕. การจัดกิจกรรมการศึกษาอบรมเสวนาอภิปรายบรรยายแลกเปลี่ยนตลอดจนการฝึกอบรมสมถวิปัสสนา ร่วมกับสวนโมกขพลาราม และ ภาคีกลายณมิตรต่างๆ
๖. การรวบรวมหนังสือและสื่อธรรมต่างๆเพื่อให้บริการศึกษาค้นคว้าและสมทบแลกเปลี่ยนไปประกอบการ ศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติเพิ่มเติมด้วยตนเอง
๗. การศึกษา วิจัยและพัฒนา ตลอดจนการพัฒนาต้นฉบับหนังสือสื่อธรรมใหม่ๆ เพื่อเผยแผ่ รวมทั้งการ สนับสนุนส่งเสริมสำนักพิมพ์และสื่อต่างๆ ในการนำศาสนธรรมไปเผยแผ่ให้กว้างขวาง รวมถึงการจัดแปลเป็น ภาษาต่างประเทศ
๘. การมีส่วนร่วมสนับสนุนและสนองงานแก่ภาคีกลายณมิตรในกิจกรรมที่สอดคล้องกันผ่านระบบงานอาสา สมัค และภาคีเครือข่ายต่างๆ
๙. การบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพและโปร่งใส สุระบบและการเป็นสถาบันสาธารณะที่มั่นคงและยั่งยืน

เมื่อไร ? โดยใคร ?

- ประสานดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ โดยการดำเนินการทุกอย่างคู่ขนานเป็นลำดับมา

- ๙ มิถุนายน ๒๕๕๑ เริ่มกระบวนการก่อสร้าง มีกำหนดการแล้วเสร็จเดือนสิงหาคม ๒๕๕๓
- โดยคณะกรรมการมูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ภายใต้การชี้แนะและมอบหมายจาก สวทศ โคมกษพลาราม และ คณะกรรมการ ประกอบด้วย

๑.	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประเวศ วะสี	ประธานกรรมการมูลนิธิ
๒.	นายเสนาะ อุณากร	รองประธานกรรมการมูลนิธิ
๓.	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ วิจารย์ พานิช	กรรมการ
๔.	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ เกษม วัฒนชัย	กรรมการ
๕.	นางกรรณิการ์ ตันประเสริฐ	กรรมการ
๖.	นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา	กรรมการ
๗.	นายนิคม เจตน์เจริญรักษ์	กรรมการ
๘.	นางสาวอรศรี งามวิทยาพงศ์	กรรมการ
๙.	นายจักรมณฑ์ ผาสกุลวิชัย	กรรมการ
๑๐.	นายธีรพล นิยม	กรรมการและเหรัญญิก
๑๑.	นายบัญชา พงษ์พานิช	กรรมการและเลขานุการ

- และคณะกรรมการดำเนินการในขณะนี้ ๓ ชุด กับคณะทำงานต่างๆ อีกหลายคณะ คือ
 - คณะกรรมการจัดตั้งหอจดหมายเหตุพุทธทาสอินทปัญโญประกอบด้วยที่ปรึกษา พระภิกษุโพธิคุณ (โพธิ จันทโร) เจ้าอาวาสวัดธารน้ำไหล นายเมตตา พานิช ประธานกรรมการธรรมทานมูลนิธิ ศ.เกษม วัฒนชัย เป็นประธานกรรมการ นางกรรณิการ์ ตันประเสริฐ, นายบรรยง พงษ์พานิช, นายโพธิพันธุ์ พานิช, นางสาวสวณีย์ วิเศษสินธุ์, นางสัจใจ พูลทรัพย์, นายวีระพงษ์ เกรียงสินยศ, นายสันติ โอกาสปรกรณ์กิจ เป็นกรรมการ นายบัญชา พงษ์พานิช กรรมการและเลขานุการ นายกิตติศักดิ์ รุ่งเรืองวัฒนชัย นายประโมทย์ เกตุบุญเลี้ยง กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
 - คณะกรรมการดำเนินการบริหารจัดการและควบคุมดูแลการก่อสร้าง มีนายธีรพล นิยม เป็นประธาน
 - คณะกรรมการสนับสนุนทุนจัดตั้งหอจดหมายเหตุพุทธทาสอินทปัญโญมีคุณหญิงชฎาวัฒนศิริธรรม เป็นประธาน, นายประมณฑ์ สุธีวงศ์, นายอภิศักดิ์ ตันติวรวงศ์, นายสันติ วิลาสศักดิ์, นางภัทริยา เบญจพลชัย, นางกอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร, นายบรรยง พงษ์พานิช, คุณหญิงจางานศรี หาญเจนลักษณ์ เป็นกรรมการ นางองค์อร อภากร ณ อยุธยา กรรมการและเลขานุการ และ นายบัญชา พงษ์พานิช, นายธาดารี ลิขนะพิชิตกุล กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- โดยเปิดการมีส่วนร่วมแก่สาธารณชนอย่างหลากหลาย ทั้งที่มีแล้วและอื่นๆ ประกอบด้วย

การสนับสนุนสถานที่ก่อตั้งหอจดหมายเหตุ: กรุงเทพมหานคร, การรถไฟแห่งประเทศไทย, กระทรวงคมนาคม

การสนับสนุนทุนประเดิมในการก่อสร้าง : กระทรวงวัฒนธรรม, บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน),

บริษัทหลักทรัพย์ ภัทร จำกัด (มหาชน), ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน), บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน), บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน), บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน), ธนาคารอมลิส, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, นพ.ชัยยุทธ-ม.ร.ว.พรรณจิตร กรรณสูต, คุณเจริญ-คุณหญิงวรรณภา สิริวัฒนภักดี, ขุนบวรรัตนารักษ์-นางช้อย-นางสาวยุพา บวรรัตนารักษ์, สุธีรัตนามูลนิธิ นครศรีธรรมราช

การสนับสนุนในการสำรวจ ออกแบบ และบริหารจัดการการก่อสร้าง : บริษัท สำนักงานสถาปนิก อาคารศิลป์ จำกัด, บริษัท แพลน อาดิเต็ค จำกัด, บริษัท แพลน แอสโซซิเอทส์ จำกัด, บริษัท แพลน สตูดิโอ จำกัด, บริษัท เอส เอส เค เอ็นจิเนียริ่ง คอนซัลแตนท์ จำกัด, บริษัท อรุณ ชัยเสรี คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริ่ง จำกัด, H. Engineer Co., Ltd., A-3D Co., Ltd., บริษัท ออกัสต์ ดีไซน์ คอนซัลแตนท์ จำกัด, บริษัท แพลน โมทิฟ จำกัด, บริษัท แพลน คอนซัลแตนท์ จำกัด, บริษัท เอคซ์ไซท์ ดีไซน์ สตูดิโอ จำกัด

การสนับสนุนระบบการบริหารจัดการ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ : บริษัท สำนักงาน เอ็นส์ที แอนด์ ยัง จำกัด, สำนักงานตรวจบัญชี พี เอ็น, สำนักงานสอบบัญชีสุนันท์ธนะวัฒน์, บริษัท เคพีเอ็มจี ภูมิไชย สอบบัญชี จำกัด, บริษัท เบเคอร์ แอนด์ แม็คเคินซี จำกัด, บริษัทหลักทรัพย์ ภัทร จำกัด (มหาชน), เครือซิเมนต์ไทย, ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และ เครือมิติน

การรับดำเนินการก่อสร้าง : บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน), บริษัท เจนเนอรัล เอนจิเนียริ่ง จำกัด (มหาชน), บริษัท ธวัชชัยเฟอร์โลน จำกัด

การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้าง : เครือซิเมนต์ไทย, บริษัท เบลท์ไโดเรคชั่น ซิสเต็ม จำกัด, บริษัท บารูมดีไซน์ จำกัด, บริษัท กัปตัน พันท์ (ประเทศไทย) จำกัด, บริษัท วิชัยเทรอดติ้ง (๑๙๘๓) จำกัด

การสนับสนุนในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล : ศูนย์เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (NECTEC), มหาวิทยาลัยมหิดล, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

การมอบสำเนาเสียงสัมภาษณ์จัดทำต้นฉบับเอาไว้เมื่อวัยสนธยา และ สำเนาภาพงานเผาศพพุทธทาส อินทปัญโญ : มูลนิธิโกลม คิมทอง และ กลุ่มศึกษาที่สวนโมกข์

มีส่วนร่วมได้อย่างไร ?

- ร่วมกิจกรรมและใช้บริการ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมและใช้บริการต่างๆ ทั้งที่มีแล้วและจะมีในอนาคต รวมทั้งการคิดค้นกิจกรรมมาจัด ณ หอจดหมายเหตุ หรือให้หอจดหมายเหตุมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ
- ร่วมดำเนินกิจกรรมด้วยการสมทบการเข้าร่วมทำกิจกรรมของหอจดหมายเหตุหรือการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบและระดับต่างๆ กันตามที่เห็นพ้องกัน
- ร่วมเป็นอาสาสมัครสนับสนุนกิจกรรม ด้วยการอาสาสมัครรับหรือช่วยดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ดังเช่น ที่มีขึ้นแล้วข้างต้น และจะมีขึ้นในอนาคตอีกมากมาย
- ร่วมสมทบทุน ทั้งทุนประเดิมการก่อตั้ง ทุนสมทบการก่อตั้ง ตลอดจนทุนสนับสนุนกิจกรรมและการดำเนิน

การต่างๆ ของหอจดหมายเหตุ

ที่ไหน ?

ที่ตั้ง

ในบริเวณสวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๙๓๖-๒๘๐๐ โทรสาร ๐-๒๙๓๖-๒๙๐๐

www.bia.or.th, www.dhamma4u.com email: buddhadasa_archives@yahoo.com

งานหนังสือของหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

ภารกิจหลักอย่างหนึ่งที่สำคัญของหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ คือ การศึกษาวิจัยและพัฒนา ตลอดจนการพัฒนาด้านหนังสือสื่อธรรมใหม่ๆ เพื่อเผยแพร่ รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมสำนักพิมพ์และสื่อต่างๆ ในการนำศาสนาธรรมไปเผยแพร่ให้กว้างขวาง รวมทั้งการจัดแปลเป็นภาษาต่างประเทศ

ที่ผ่านมาหน่วยที่รับผิดชอบหลักในการผลิตและเผยแพร่หนังสือธรรมะของท่านอาจารย์พุทธทาสคือ ธรรมทานมูลนิธิร่วมกับภาคีกลายานมิตรหลากหลายฝ่าย ร่วมจัดพิมพ์เผยแพร่ออกมาเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งกลุ่มศึกษาที่สวนโมกข์ ที่เป็นกลุ่มอาสาสมัครทั้งในนามบุคคล องค์กร และเครือข่าย เพื่อการศึกษาปฏิบัติธรรม ตลอดจนทำงานอาสาสมัครต่างๆ ในสวนโมกข์ รวมทั้งจัดกิจกรรมสวนโมกข์เสวนา พร้อมทั้งประสานจัดตั้งหอจดหมายเหตุพุทธทาส ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิรัตนมูลนิธิ และมีการผลิตหนังสือชุดอนุรักษ์ต้นฉบับ และศึกษาเรียนรู้กระบวนการทำงานของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุออกมาอย่างต่อเนื่องทั้งหมด ๒๓ เรื่อง ก่อนที่จะส่งมอบให้เป็นหน้าที่ของหอจดหมายเหตุพุทธทาสในการผลิตและเผยแพร่ต่อไป

และเพื่อให้ตอบสนองกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและสอดคล้องกับภารกิจของหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ ในเบื้องต้นจึงได้กำหนดแนวหนังสือของหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ ให้ชัดเจนในเรื่องหมวดหมู่และง่ายต่อการสืบค้น โดยได้แบ่งออกเป็นหมวดต่างๆ ตามผลงานของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ดังนี้

๓๒๔ | **หมวดธรรมโฆษณ** เป็นหนังสือเผยแพร่ธรรมะหลักของท่านอาจารย์พุทธทาสที่ท่านให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งเนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอ จัดพิมพ์เป็นหนังสือปกแข็งคุณภาพดี ไว้สำหรับค้นคว้าและอ้างอิง ที่ผ่านมาสวนโมกข์พลาารามและธรรมทานมูลนิธิเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการตรวจสอบรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่ออกมาแล้ว ๗๘ เล่ม (๒๕๕๓) ในอนาคตหมวดนี้หอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ จะเข้าไปร่วมผลิตและเผยแพร่ต่อไป

หมวดหนังสือพิมพ์พุทธศาสนา เป็นหนังสือพิมพ์รายตรีมาสเล่มแรกของประเทศไทยที่ยังคงดำเนินการต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ท่านอาจารย์พุทธทาสและท่านธรรมทาสพานิช ได้ดำเนินการไว้เพื่อเผยแพร่ธรรมะ ให้ธรรมะเป็นธรรมทาน พร้อมเป็นสื่อกลางช่วยเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพื่อความสงบเย็นและเป็นประโยชน์แก่สังคม และแถลงกิจการของคณะธรรมทานให้ตรวจสอบ และเมื่อหอจดหมายเหตุพุทธทาสเกิดขึ้นอีกหน่วยหนึ่ง ซึ่งเสมือนลูกที่เกิดขึ้นจากกิจการของสวนโมกข์พลาาราม และธรรมทานมูลนิธิ จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินตามแนวที่ท่านอาจารย์พุทธทาสทำไว้ มีรายงานแถลงกิจการของหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ อย่างเป็นทางการและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยการมีส่วนร่วมของธรรมทานมูลนิธิในการจัดทำหนังสือพิมพ์พุทธศาสนาฉบับพิเศษประจำเดือน สิงหาคม – ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ในวาระเปิดหอจดหมายเหตุพุทธทาส

หมวดอนุรักษ์ต้นฉบับ เป็นผลงานลายมือเขียน ผลการศึกษาค้นคว้า รูปภาพ ธรรมบรรยายของท่านอาจารย์พุทธทาส ประกอบด้วย

- พุทธทาสลิขิตคำกลอน (พฤศจิกายน ๒๕๔๖)
- พุทธทาสลิขิตข้อธรรม บันทึกนี้ก็ได้เอง ๒๕๓๕-๑๙๕๒ (พฤษภาคม ๒๕๔๗)

- พินัยกรรมของพุทธทาส ระบบธรรมเท่าที่นึกได้ - ๒ เล่มชุด (ธันวาคม ๒๕๔๘)
- ความคิดนึกชั่วขณะ ที่ต้องรีบบันทึกไว้ก่อนแต่จะลืมเสีย (พฤษภาคม ๒๕๔๙ - เครือมติชน)
- ช่วยเขาหน่อย...อย่าเพื่อคิดตาย...หัวใจนิพพาน - ๓ เล่มชุดพร้อมซีดีเสียง (พฤษภาคม ๒๕๔๙ - เครือมติชนไทยและเครือมติชน)
- บทพระธรรมประจำภาพ : คำนำ และ สิลธรรม (ธันวาคม ๒๕๔๙ - มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ อบจ.สุราษฎร์ธานี)
- บทพระธรรมประจำภาพ : ปรมัตถธรรม (ธันวาคม ๒๕๔๙ - มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ อบจ.สุราษฎร์ธานี)
- บทพระธรรมประจำภาพ : ภาพสี อื่น ๆ ช้ำ ๆ เกินชุด และบทวิเคราะห์ (ธันวาคม ๒๕๔๙ - มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ อบจ.สุราษฎร์ธานี)
- บันทึกไปอินเดีย ของพุทธทาส (ธันวาคม ๒๕๔๙ - มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ อบจ.สุราษฎร์ธานี)
- ต่อไปนี้ เราจะทำจริง แน่วแน่จริงทุก ๆ อย่าง แม้ที่สุดแต่การเขียนบันทึกประจำวัน (มกราคม ๒๕๕๐ - เครือมติชน)
- ๑๐๐ ปี ร้อยจดหมาย พุทธทาส - สัญญา (มีนาคม ๒๕๕๐ - เครือมติชนไทย)
- สมุดภาพปริศนาธรรม "หนวดเต่า เขากระต่าย นอกบ" (มีนาคม ๒๕๕๑)
- หลักธรรมของพระพุทธองค์ : จากสมุดคู่ค้นพระไตรปิฎกของพุทธทาสภิกขุ (๒๕๕๓) สมุดบันทึกข้อธรรมสำหรับการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงของพุทธทาส ที่ "มีค่าสูงสุด"
- สารสัมพันธ์กับ พุทธทาส และ ดุลยพากษ์ สุวัฒน์ (๒๕๕๓) เป็นจดหมายติดต่อกับภยานมิตรลหายธรรมคนสำคัญของพุทธทาส พร้อมการติดต่อเชื่อมโยงกับ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวโร) ที่เสมือนเป็นอาจารย์ของทั้งสองท่าน

หมวดก่อนเป็นธรรมโฆษณ เป็นหนังสือที่ยังรอการพัฒนาปรับปรุงเป็นธรรมโฆษณ ซึ่งต้องตรวจสอบ กลั่นกรองและจัดทำวรรคตอนตามมาตรฐานของธรรมโฆษณ โดยต้องใช้ระยะเวลานาน ด้วยข้อจำกัดนี้เพื่อให้เกิด การเผยและช่วยการตรวจสอบแก้ไข หอจดหมายเหตพุทธทาสจึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่ในชุดหนังสือก่อนเป็นธรรม-โฆษณ รวมทั้งหนังสือธรรมโฆษณบางเล่มที่นำมาจัดพิมพ์เป็นปกอ่อนหรือเล่มเล็กกลงเพื่อความสะดวกในการอ่าน ของคนหนุ่มมาก ประกอบด้วย

- หนังสือชุดธรรมะรักษาโลก ๓ เล่ม (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ - สำนักพิมพ์อมรินทร์)
"เปลี่ยนคนเป็นมนุษย์", "พระเจ้าของชาวพุทธ", "รู้ทันเล่ห์เหลี่ยม"
- ธรรมะในฐานะวัฒนธรรมและการประยุกต์ให้เต็มตามความหมาย (๒๕๕๑ - กระทรวงวัฒนธรรม)
- ธรรมศาสตร์ ๑ (๒๕๕๒ - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- ธรรมศาสตร์ ๒ (๒๕๕๓ - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

- สิ่งที่ท่านยังไม่รู้จัก (๒๕๕๓)
- โลกมีสันติได้ ด้วยทุกคนใช้ชีวิตนี้ให้เป็นประโยชน์ (มิถุนายน ๒๕๕๓) :
 ล้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชนิดที่โลกมันจะดีขึ้นได้
 ธรรมกาล้ออายุ ๗๑ ปี พุทธทาสภิกขุ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๐

หมวดธรรมะนำสมัย เป็นหนังสือที่ปรุงประกอบ พัฒนารูปแบบ และใช้ภาษาให้เหมาะสมกับยุคสมัย ปัจจุบัน ตรงกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่น กลุ่มคอธรรม คือคนที่สนใจศึกษาธรรมะอย่างจริงจังแต่มีเวลาจำกัด สองกลุ่มอิงธรรม คือกลุ่มคนที่สนใจธรรมะบ้าง และสามกลุ่มอินเทรนด์ คือกลุ่มที่ต้องพยายามใช้สื่ออื่นช่วยในการสื่อธรรมะให้เข้าถึงมากขึ้น เช่น กลุ่มเด็กเยาวชน วัยรุ่น และคนรุ่นใหม่ ประกอบด้วย

- เทียวสวนโมกข์ให้ถึงธรรม เทียวถึงธรรมที่สวนโมกข์ (พฤษภาคม ๒๕๔๙ - จังหวัดสุราษฎร์ธานี)
- สวนโมกข์อยู่ที่ไหน (พฤษภาคม ๒๕๕๐)

- ธรรมะเล่มน้อย หนังสือธรรมะขนาดพกพา รายเดือน ๑๒ เล่ม ๑๒ เดือน เพื่อเจริญสติและปัญญา สำหรับคนมีเวลาจำกัด เมื่ออ่านแล้วเห็นเป็นประโยชน์ ส่งมอบให้คนอื่นต่อไป เปรียบดั่งให้ทาน และสามารถมีส่วนร่วมสนับสนุนจัดพิมพ์ตามกำลังหรือเลือกไปเผยแพร่ในวาระต่างๆ

รายชื่อหนังสือธรรมะเล่มน้อย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประกอบด้วย ปีใหม่ ต้องดีกว่าปีเก่า, น้ำพริกถ้วยเดียว แก้ปัญหาได้หมดทั้งโลก, กรรมในพระพุทธรูป, นิพพานสำหรับทุกคน, มาเป็นพุทธศาสนิกชนเถิด, กาลามสูตร ช่วยด้วย!, ศึกษาวิจารณ์, โลกอาจรอดได้ แม้เพราะกตัญญูทเวที, ดับไม่เหลือ, เสียงแห่งความไม่มีทุกข์, เสียงแห่งความสงบ, อาหารใจ

รายชื่อหนังสือธรรมะเล่มน้อย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ประกอบด้วย ความสุขปีใหม่... กลิ้งให้ดีกว่าปีเก่า, เป้าหมายชีวิตและสังคม, อุบัติการณ์ของโพธิสัตว์, ยอดแห่งความสุขของมนุษย์, กฎบัตรพุทธบริษัท, วิปัสสนาระบบลัดสั้นสำหรับประชาชนทั่วไป, ทำบุญ ๓ แบบ, แม้คือผู้สร้างโลก, บุตรที่ประเสริฐที่สุด, ดำรงจิตไว้อย่างถูกต้อง, ทุกอย่างเป็นเช่นนั้นเอง, ดอกสร้อยแสดงธรรม ๒๔ ฉากของชีวิต

- ธรรมะเล่มกลางหนังสือธรรมะขนาดพอเหมาะสำหรับผู้สนใจใช้ในการศึกษาปฏิบัติเพื่อเจริญสติและปัญญา ออกเป็นราย ๒ เดือนเล่ม ๖ เล่ม ต่อปี
- สมาธิภาวนาแบบอานาปานสติอย่างย่นย่อและง่ายๆ เพื่อการท่องเที่ยวไทยให้ถึงธรรม (กันยายน ๒๕๕๒ - หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)
 อานาปานสติ สำหรับคนทั่วไปอย่างง่ายขั้นต้นๆ เพื่อรู้จักไว้ทีก่อน เป็นคู่มือปฏิบัติอานาปานสติทั้ง ๔ หมวด ๑๖ ชั้น โดยย่อ และ ธรรมเนียมคืออะไร
- สมุดบันทึกนิกขั้วขณะ ๔ เล่มชุด (พฤศจิกายน ๒๕๕๒)
 เป็นสมุดบันทึกขนาดพกพาพร้อมข้อธรรมเพื่อเจริญสติปัญญา
- การ์ตูนเนอร์แก้วกับน้อยโซยา (กรกฎาคม ๒๕๕๓ - สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค)
- หนังสือสวดมนต์แปล ฉบับพิเศษ เพิ่มบทสวดมนต์สำคัญและคำอธิบายประกอบเพื่อเจริญภาวนาและปัญญา พร้อมทั้งขั้นตอนลำดับพิธีการสำคัญทางพุทธศาสนา (พฤษภาคม ๒๕๕๓)

หมวดธรรมประยุกต์ (กับเรื่องอื่นๆ) เป็นหนังสือว่าด้วยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้อื่นๆ ประกอบด้วย

- โลกวิปริต : หัวข้อล้ออายุ ๒๕๑๙ – พร้อมซีดีเสียง (กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙)
 - การเมืองคืออะไร ? (มีนาคม ๒๕๔๙)
 - โชคดีมีโอกาสได้ตามรอยยุคลบาท โดยทศพิศราชธรรม – พร้อมซีดีMP3เสียง (พฤษภาคม ๒๕๔๙ - สำนักพิมพ์อมรินทร์)
 - พระราชา กำลังเพื่อความชนะอย่างสูงสุดทุกชนิด (ธันวาคม ๒๕๔๙)
 - การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด พิมพ์ครั้งที่ ๓ - ๖
 - สื่อมวลชนบนวิถีวัฒนธรรม : ตามทัศนะของพุทธทาส (พฤศจิกายน ๒๕๕๒ – หอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ, มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ)
- รวม ๓ บทธรรมบรรยายของพุทธทาสภิกขุที่แสดงธรรมให้กับสื่อมวลชนที่ต่างกลุ่มต่างกรมต่างวาระ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒, ๒๕๒๗ และ ๒๕๓๔ ประกอบด้วย บรรณธรรมกับสื่อมวลชน ธรรมะสำหรับ นักหนังสือพิมพ์

หมวดธรรมของท่านอื่นๆ เป็นหนังสือเกี่ยวกับหลักธรรมที่หลากหลายของท่านอื่นๆ ที่ได้เขียน เทศนาธรรมหรือบรรยาย ตลอดจนผลงานการศึกษาค้นคว้าที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาปฏิบัติและเผยแพร่ธรรมโดยไม่จำกัดศาสนา เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างศาสนา ประกอบด้วย

- พุทธทาสปลั่งสนา : ถ้าไม่ยึดอะไรในสิ่งรู้ ก็จะไม่อยู่ สงบ พบเยือกเย็น (พฤษภาคม ๒๕๔๙)
- ร้อยใจพื้นไทยให้คืนธรรม (พฤศจิกายน ๒๕๕๐)
- คู่มือสเปโต (๒๕๕๓)

หมวดภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วย

- ĀNĀPĀNASATI Your simple 101, GUIDE to Dhamma tourism in Thailand (September 2009 –Buddhadāsa Indapanno Archives, Tourism Authority of Thailand)
- Getting to know each other : you and ānāpānasati
- Guideline to practicing ānāpānasati (abridged)
- What is Kammaṭṭhāna ?
- Visit Suan Mokkh with Dhamma
- Where is Suan Mokkh ?

ที่ปรึกษา พระภาวนาโพธิคุณ, ประเวศ วะสี, เกษม วัฒนชัย, เมตตาพานิช, รัตนาพงษ์พานิช, ยูพา บวรรัตนารักษ์ บรรยาย พงษ์พานิช

คณะทำงาน กรุณพล พานิช, กิตติศักดิ์ รุ่งเรืองวัฒนชัย, จุฑามณี สุขรุ่งเรือง, อีรเดช วงษ์จินดา, บัญชา พงษ์พานิช ประโมทย์ เกตุบุญเลี้ยง, ปราณี ธรรมโสภินท์กุล, ไพโรจน์ สิงห์บัน, วิลาวัลย์ สุนันทวดี, ศรีอำพร ชัยนาม, สันติ โภกาสปกรณกิจ, สุมาลี อุตมาภินันท์, กุลวัฒน์ กาญจนสุนทร, ทัฬหรัตน์ รัตนรัตน์, จุลธรมณ์ จุลกะ

เอกสารอ้างอิง

ธรรมทานมูลนิธิ. พุทธธรรมประยุกต์. “นิพพาน จุดหมายปลายทางของพุทธธรรมประยุกต์”.

ธรรมโมฆะของพุทธทาส. ๒๕๔๑.

ธรรมทานมูลนิธิ. ปฏิจัสมุปบาทจากพระโอษฐ์. ธรรมโมฆะของพุทธทาส. พิมพ์ครั้งที่ ๕.

๒๕๔๙.

ธรรมทานมูลนิธิ. อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคต้น. ธรรมโมฆะของพุทธทาส. พิมพ์ครั้งที่ ๕.

๒๕๕๐.

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ. หมวดบันทึกธรรม. (BIA 4.3/122 กล่อง 15).

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ. หมวดบันทึกหลักธรรมบาลี. (BIA 4.5/3 เล่ม 1).